

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:47
SOCIALDEPARTEMENTET

**ANSTALTSVÅRDADES
RÄTT TILL FOLKPENSION
M. M.**

STOCKHOLM
1951

Statens offentliga utredningar 1951

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd åt svensk filmproduktion. Beckman. 73 s. **Fi**.
2. Försvarets personaltjänst. Kihlström. 166 s. **Fö**.
3. Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Victor Pettersson. 139 s. **K**.
4. Antagningen av medicine studerande m. fl. Kihlström. 123 s. **E**.
5. Förslag till naturskyddslag m. m. Haeggström. 212 s. **Jo**.
6. Näringslivets lokalisering. Appelberg, Uppsala. 245 s. **H**.
7. Principer för dyrtorsgrupperingen. Kihlström. 116 s. **C**.
8. Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. Norstedt. 304 s. **I**.
9. 1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. n., det akademiska befordringsväsendet. Svenska Tryckeriakädebolaget. 332 s. **E**.
10. Sjöfartsförindelningarna mellan Gotland och fastlandet. Victor Pettersson. 171 s., 3 pl. **K**.
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. Av K. Åmark. Idun. 338 s. **H**.
12. Promemoria med förslag till allmän verkstadska. Katalog och Tidskriftstryck. 68 s. **Ju**.
13. 1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänsed. Marcus. 79 s. **Fi**.
14. Landsbygdslektrifieringens utbredning år 1950. Idun. 47 s. **K**.
15. Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barn-tillsyn. Victor Pettersson. 641 s., 6 pl. **S**.
16. Filmcensurn. Betänkande 1. Beckman. 95 s. **E**.
17. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m. Beckman. 233 s. **I**.
18. Betänkande med förslag till förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. Norstedt. 77 s. **Fi**.
19. SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. Gummesson. 89 s. **I**.
20. Betänkande med förslag till ny ägforedslagstiftning. Beckman. 143 s. **Jo**.
21. Kejnekommissionens utredning. Norstedt. 313 s. **Ju**.
22. Förslag till sjömanslag m. m. Marcus. 106 s. **H**.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående begravningshjälpförsäkring. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 43 s. **S**.
24. Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. Beckman. 55 s. **Fi**.
25. Socialvårdskommitténs betänkande. 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. Kihlström. 55*, 443 s. **S**.
26. Vatten- och avloppsfrågan. Beckman. XIV, 597 s. **K**.
27. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. Idun. 722 s. **H**.
28. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 2. Bilagor. Idun. 549 s. **H**.
29. Skolöverstyrelsens organisation. Victor Pettersson. 358 s. **E**.
30. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Marcus. 200 s. **Fi**.
31. Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. Norstedt. 116 s. **Ju**.
32. Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning. Av K.-G. Ljungdahl. Gummesson. 73 s. **H**.
33. 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen. 2. Högre utbildning av sjuksköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjuksköterskor. Kihlström. 120 s. **I**.
34. Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m. m. Katalog och Tidskriftstryck. XVI, 679 s. **I**.
35. Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. Av N. Tengvik. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 278 s. **S**.
36. Arkiv- och biblioteksfilming. Appelberg, Uppsala. 114 s. **E**.
37. Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 116 s. **E**.
38. Skor. Beckman. 347 s. **H**.
39. Betänkande angående producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk. Beckman. 120 s. **Jo**.
40. Förslag till lagstiftning om förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden. Kihlström. 149 s., 4 kartor. **Ju**.
41. Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande. Beckman. 223 s. **Ju**.
42. Betänkande med förslag till utlänningslag m. m. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 304 s. **Ju**.
43. 1944 års nykterhetskommitté. 1. Statistiska undersökningar kring alkoholfrågan. Appelberg, Uppsala. 348 s. **Fi**.
44. 1944 års nykterhetskommitté. 2. Verkan på den mänskliga organismen av maltdrycker med olika alkoholhalt. Av L. Goldberg. Appelberg, Uppsala. 148 s. **Fi**.
45. 1950 års folkpensionsrevision. Avdragsregler och bostadstillägg. Victor Pettersson. 164 s. **S**.
46. Betänkande med förslag angående flyttning av Stockholms örlogsbas till Stockholms södra skärgård. Katalog och Tidskriftstryck. 102 s. **Fö**.
47. Anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 154 s. **S**.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E** = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951: 47
SOCIALDEPARTEMENTET

ANSTALTSVÅRDADES
RÄTT TILL FOLKPENSION
M. M.

FALU NYA BOKTRYCKERI AB 1951

STATENS ORIENTALA INRIKESKÄMAREN
SÖDERMÄLMBOKSTEN

ANSTÄLTSVÄRDÅDE
RÄTT TILL FÖRKÖPNING
M. M.

STATENS ORIENTALA INRIKESKÄMAREN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Skrivelse till departementschefen</i>	5
<i>Författningsförslag</i>	7
Lag angående ändring i lagen om folkpensionering	7
Lag angående ändring i lagen om allmänna barnbidrag	9
Lag angående ändring i lagen om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn	10
Lag om ändrad lydelse av 11 § 2 och 3 mom. bidragsförskottslagen	11
Lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa	12
Kungörelse om ändrad lydelse av § 3 kungörelsen angående statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka	12
Kungörelse om ändring av stadgan angående sinnessjukvården i riket	13
Lag angående ändrad lydelse av 58 § 1 mom. lagen om fattigvården	14
I. <i>Tidigare behandling av frågor rörande folkpension för anstaltsvårdade</i> ..	15
II. <i>Utredningsuppdraget</i>	23
III. <i>Gällande lagstiftning om vissa sociala förmåner</i>	25
Folkpensioner	25
Änke- och änklingsbidrag	31
Allmänna barnbidrag	32
Särskilda barnbidrag	33
Bidragsförskott	35
IV. <i>Avgifter m. m. för vård på offentliga och statsunderstödda anstalter</i>	37
Sinnessjukvård	37
Länsvis organiserad kroppssjukvård	41
Annan kroppssjukvård	47
Vård av åldringar m. fl.	50
Vård av obildbara sinnesslöa	54
Vård av bildbara sinnesslöa	54
Epileptikervård	56
Blind- och dövstumvård	57
Tidigare ej behandlad anstaltsvård för barn och ungdom	61
Alkoholistvård	62
Primärkommuns rätt till gottgörelse för fattigvård m. m.	63

V. Överskottsproblemet	67
Frågans nuvarande läge	67
Kostnadsfri anstaltsvård	67
Anstaltsvård mot låg avgift	69
Allmän motivering	70
Olika metoder att undvika överskott	71
Metoden att tillämpa särskilda vårdavgifter för folkpensionärer	72
Metoden att anpassa folkpensionen efter vårdavgiften	72
De sakkunnigas principiella ståndpunkt	73
Särskilda synpunkter beträffande primärkommunala anstalter	75
Fall av avgiftsfri vård, då hela pensionen bör innehållas	77
Fall då pensionsbeloppet bör jämkas i förhållande till tillämplig vårdavgift	80
Avrundning av vårdavgift och pension i visst fall	81
Tidpunkt för pensionens innehållande eller omreglering	82
Omräkning av makars pensioner enligt för ensamstående gällande regler	84
Förslagets verkningar vid genomförandet av fri anstaltsvård på vissa områden	84
VI. Fickpengar	86
Nu gällande regler om fickpengar för anstaltsvårdade folkpensionärer	86
Författningsbestämmelser	86
Uttalanden i förarbetena till lagen om folkpensionering	88
De sakkunnigas förslag	89
Principer för utgivande av fickpengar	89
Fall då fickpengar icke böra utgå av pensionsmedel	90
Fall då fickpengar böra utgå av folkpensionen	93
Indexreglering av fickpengar som skola utgå av pensionsmedel	95
Förmyndararvodes m. m. inverkan på fickpengarnas belopp	97
VII. Utbetalningsfrågor m. m.	98
Frågor om fick- och feriepengar när dylika förmåner icke skola utgå av folkpensionsmedel	98
Anstalts rätt att uppbära folkpension	98
Anstalts anmälningsskyldighet	101
VIII. Särskilda frågor rörande bl. a. statens sinnessjukhus	103
Övergång till efterskottsbetalning av vårdavgift	103
Införande av avgiftsfri vård i vissa fall	109
IX. Frågor rörande barnbidrag och bidragsförskott	111
Barnbidragen och de slopade avdragen för barn vid beskattningen	111
Barnbidrag och bidragsförskott när barn erhåller anstaltsvård utan avgift	114
Barnbidrag och bidragsförskott när barn erhåller kost och bostad utan avgift	120
X. Frågor rörande olycksfallsersättning m. m. vid vård på anstalt	131
XI. Kostnadsminskningar	138
XII. Speciell motivering till författningsförslagen	142
Sammanfattning	151

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet.

Genom beslut den 2 december 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att biträda med utredning angående de spörsmål, som sammanhånga med de på offentliga eller eljest av det allmänna understödda anstalter intagnas rätt till folkpension och andra sociala förmåner. Samtidigt återkallades ett till sakkunniga för fria sjukhusvården tidigare lämnat utredningsuppdrag rörande frågan om rätt till folkpension och vissa andra sociala förmåner vid vistelse på sjukvårdsanstalt ävensom visst uppdrag avseende de allmänna barnbidragen, vilket den 28 januari 1949 lämnats socialstyrelsen.

Med stöd av det givna bemyndigandet tillkallades den 16 februari 1950 såsom sakkunniga generaldirektören Ernst Bexelius, kommunalkamreraren Rob. Backman och andre vice talmannen i riksdagens andra kammare Anders Olsson. Åt Bexelius uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete. Att såsom experter biträda de sakkunniga förordnades byråchefen Rolf Broberg samt — den 11 maj 1950 — överdirektören Erik Björkquist. Till sekreterare åt de sakkunniga förordnades byrådirektören Ingemar Holmquist.

För att tagas i övervägande vid utredningsarbetet har Herr Statsrådet den 11 november 1950 och den 25 januari 1951 till de sakkunniga överlämnat två till socialdepartementet inkomna framställningar rörande allmänna barnbidrag för nomadskolbarn.

Statsrådet och chefen för Kungl. inrikesdepartementet har därjämte den 16 juni 1951 till de sakkunniga överlämnat vissa handlingar rörande tidigare framställningar till Kungl. Maj:t angående avgiftsbetalningen vid statens sinnessjukhus för att tagas i övervägande vid fullgörande av utredningsuppdraget.

De sakkunniga ha antagit benämningen sakkunniga för anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.

Sedan utredningen nu slutförts, få de sakkunniga härmed vördsamt överlämna sitt betänkande.

Stockholm den 8 november 1951.

Ernst Bexelius

Rob. Backman

A. Olsson

/ I. Holmquist

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag

till

Lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946

(nr 431) om folkpensionering

Härigenom förordnas, att 13 §, 14 § 3 mom., 17 § samt 18 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 15 § samma lag skall utökas med ett nytt moment, betecknat 4 mom., av nedan angiven lydelse.

13 §.

Pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden sammanlever med annan, må, där särskilda skäl föreligga, vid tillämpningen av denna lag anses såsom gift med denne.

Gift pensionsberättigad må, där den pensionsberättigade eller dennes make intagits i anstalt för mera varaktig vård eller eljest särskilda skäl föreligga, vid lagens tillämpning anses såsom ogift. Angående beräkning i visst fall av årsinkomst och förmögensvärde för gift pensionsberättigad, vilken anses såsom ogift, stadgas i 14 § 3 mom.

Har pensionsberättigad gift man förklarats skola anses såsom ogift, må detta, där söndring mellan honom och hans hustru ej föreligger och hustrun ej är intagen i anstalt för mera varaktig vård, icke utgöra hinder för rätt till hustrutillägg enligt 8 §.

14 §.

3 mom. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet.

Skola makar vid tillämpningen av denna lag anses såsom ogifta, må utan hinder därav vardera makens förmögenhet beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet samt, där avsevärt belopp av den ene makens inkomst disponeras eller skäligen bör disponeras av den andre, beloppet anses såsom inkomst för denne.

4 mom. Då folkpensions belopp jämlikt 17 § är beroende av vård å anstalt eller vård genom anstalts försorg, skall anstalten i enlighet med de bestämmelser Konungen meddelar lämna pensionsstyrelsen de upplysningar som erfordras för bestämmande av pensionsrätten.

17 §.

1 mom. Folkpension utgår icke för tid, under vilken pensionsberättigad hålles häktad eller på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å annan anstalt än sjukhus eller genom anstaltens försorg utom densamma. Pension utgår ej heller för tid, under vilken den pensionsberättigade, efter att hava intagits i anstalten, tillfälligt eller under skolferier vistas utom densamma.

2 mom. Vårdas pensionsberättigad i annat fall än som avses i 1 mom. å statlig eller kommunal anstalt eller å enskild anstalt, som åtnjuter statsbidrag för vården, eller genom anstaltens försorg utom densamma, eller vistas han tillfälligt utom anstalten, skall folkpensionen, så långt den därtill förslår, utgå med belopp motsvarande *dels*, i den mån Konungen därom förordnar, ett med hänsyn till pensionspristalets växlingar rörligt belopp för den pensionsberättigades personliga behov *dels ock*, i andra hand, den av anstalten betingade vårdavgiften, beräknad för helt år. Avgiften skall, där avgift för månad tillämpas, beräknas till tolv gånger månadsavgiften och, där avgift för dag tillämpas, till trehundra sextio gånger dagavgiften. Där sålunda beräknat årsbelopp icke uppgår till med tolv jämnt delbart antal kronor, skall avrundning ske till närmast lägre sådant krontal.

Där enligt första stycket viss del av pensionen bortfaller, skola i pensionen anses ingå i första hand allmän ålderspension eller grundpension samt blindtillägg och i andra hand tilläggs- eller änkepension samt bostadstillägg, varvid, bortsett från index-tillägg, tilläggs- eller änkepension och bostadstillägg skola anses ingå i pensionen i proportion till dessa förmånens högsta belopp enligt 4 § 2 och 3 mom., 5 § andra stycket och 9 §. I sista hand skall pensionen anses omfatta särskilt bostadstillägg.

3 mom. Utan hinder av vad förut stadgats skola eljest i denna lag föreskrivna regler för folkpensions beräkning gälla för den kalendermånad, under vilken den pensionsberättigade omhändertages för vård som avses i 1 eller 2 mom. utan att därvid direkt överföras från annan sådan vård.

Har den pensionsberättigade, utan att direkt överföras från vård enligt 1 mom., omhändertagits för vård som avses i 2 mom., skola eljest i lagen föreskrivna regler för folkpensions beräkning gälla även för de närmast efter omhändertagandet följande tre kalendermånaderna; dock skall, där han inom nittio dagar före omhändertagandet erhållit vård enligt 2 mom., folkpensionens belopp från och med månaden efter omhändertagandet bestämmas som om vård enligt 2 mom. pågått även under mellantiden.

4 mom. För månad, under vilken den pensionsberättigade någon tid vårdas å anstalt som avses i 2 mom. eller genom anstaltens försorg utom densamma eller ock tillfälligt

vistas utom sådan anstalt, äger anstalten, efter framställning hos pensionsstyrelsen i god tid före den dag då pensionen skall utbetalas, efter pensionsstyrelsens bestämmande uppbära pensionen eller del därav.

Av sålunda uppburen pension äger anstalten tillgodogöra sig avgiften; dock äger anstalten därvid ej taga i anspråk större del av pensionen än den som belöper på tid, för vilken vårdavgift skall utgå, och ej heller belopp som enligt av Konungen meddelade föreskrifter skall tillkomma den pensionsberättigade för personligt behov. Överskjutande belopp skall så snart ske kan tillställas den pensionsberättigade.

5 mom. Har folkpension jämlikt 1 eller 2 mom. innehållits eller utgått med lägre belopp än som skolat utgå därest den pensionsberättigade icke vårdats å anstalt, må pensionsstyrelsen, där den pensionsberättigade för särskilt ändamål eller nära anhörig för sitt uppehälle prövas vara beroende av icke utbetalat belopp, medgiva den pensionsberättigade eller den anhörige rätt att uppbära beloppet eller del därav. För anhörig må sådant medgivande lämnas längst för ett år, räknat från och med den månad eller, i fall som avses i 3 mom. andra stycket, från och med den månad under första anstaltsvistelsen, för vilken pensionen först innehölls eller nedsattes.

18 §.

2 mom. För tid, under vilken pensionsberättigad mot avgift som av fattigvårdssamhälle erlägges vårdas å enskild anstalt, som ej åtnjuter statsbidrag för vården, eller genom anstaltens försorg vårdas utom densamma, äger fattigvårdssamhället uppbära honom tillkommande pension samt därav tillgodogöra sig utgiven dagavgift och annan vårdkostnad; dock skall fattigvårdssamhället vara skyldigt att, i den omfattning och i den ordning Konungen må föreskriva, av pensionen månatligen utbetala visst för den pensionsberättigades personliga behov avsett belopp. Lag samma vare, då fattigvårdssamhälle haft kostnader för vård av pensionsberättigad under sådana omständigheter, att samhället är berättigat till ersättning jämlikt 40 § 3 mom. lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

Vad här — — — av barnavårdsnämnd.

Denna lag träder i kraft den

Förslag

till

Lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag

Häri genom förordnas, att 6 och 7 §§ lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

6 §.

Allmänt barnbidrag utgår icke för kvartal, vid vars ingång barn

1) på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å annan

anstalt än sjukhus eller genom anstalts försorg utom anstalten eller ock, efter intagning i anstalten, tillfälligt eller under skolferier vistas utom densamma.

2) på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å sjukhus sedan minst tre månader,

3) i annat fall än under 1) och 2) sägs utan avgift erhåller kost och bostad på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel eller ock barnet tillfälligt erhåller förmånerna i annan ordning.

7 §.

Där vid ingången av visst kvartal barn, för vilket allmänt barnbidrag utgår, i annat fall än i 6 § avses på allmän bekostnad vårdas å anstalt eller genom anstalts försorg utom densamma, äger det kommunala organ, som svarar för vårdkostnaden, uppbära på kvartalet belöpande allmänt barnbidrag för barnet och därav gottgöra sig för nämnda kostnad i den mån ersättning därför må uttagas av barnet eller annan enskild person. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den bidragsberättigade.

Denna lag träder i kraft den

Förslag

till

Lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947

(nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders

m.fl. barn

Häri genom förordnas, att 14 och 17 §§ lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

14 §.

Särskilt barnbidrag utgår icke för tid, under vilken barn

1) på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å annan anstalt än sjukhus eller genom anstalts försorg utom anstalten eller ock, efter intagning i anstalten, tillfälligt eller under skolferier vistas utom densamma,

2) på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å sjukhus, sedan vården varat minst tre kalendermånader,

3) i annat fall än under 1) och 2) sägs utan avgift erhåller kost och bostad på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel eller ock barnet tillfälligt erhåller förmånerna i annan ordning.

Där på — — — den månaden.

17 §.

Särskilt barnbidrag — — — mest gagneligt.

Under förutsättningar — — — av myndigheten.

Särskilt barnbidrag, som utgår under tid då barnet är omhändertaget för skydds-
uppföstran eller samhällsvård eller i annat fall än i 14 § avses på allmän bekostnad
vårdas å anstalt eller genom anstalts försorg utom densamma, utbetalas till det kom-
munala organ som svarar för vårdkostnaden. Av vad sålunda utbetalas må nämnda
kostnad täckas. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den som enligt första
stycket har att uppbära barnbidrag.

Denna lag träder i kraft den

Förslag
till

**Lag om ändrad lydelse av 11 § 2 och 3 mom. bidragsförskottslagen
den 11 juni 1943 (nr 382)**

Häri genom förordnas, att 11 § 2 och 3 mom. bidragsförskottslagen den 11 juni
1943¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

11 §.

2 mom. Beviljat bidragsförskott utbetalas icke för tid, under vilken barn

1) på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å annan
anstalt än sjukhus eller genom anstalts försorg utom anstalten eller ock, efter intag-
ning i anstalten, tillfälligt eller under skolfrieri vistats utom densamma.

2) på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel utan avgift vårdas å sjukhus,
sedan vården varat minst tre kalendermånader,

3) i annat fall än under 1) och 2) sägs utan avgift erhåller kost och bostad på
statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel eller ock barnet tillfälligt erhåller
förmånerna i annan ordning.

Där på grund av vad sålunda stadgats bidragsförskott skulle innehållas för del av
kalendermånad, skall dock förskottet utgå oavkortat för den månaden.

3 mom. Beviljat bidragsförskott, som belöper å tid under vilken barn är omhänder-
taget för skyddsuppföstran eller samhällsvård eller i andra fall än förut i denna
paragraf avses på allmän bekostnad vårdas å anstalt eller genom anstalts försorg
utom densamma, skall minst en gång varje kalenderhalvår utbetalas till det kommu-
nala organ som svarar för vårdkostnaden. Av vad sålunda utbetalas må nämnda kost-
nad täckas. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till barnets moder eller, där
särskilt förordnad förmyndare finnes, till denne.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse se 1947: 532.

Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1944 (nr 477) om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa

Härigenom förordnas, att 14 § lagen den 30 juni 1944 om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

14 §.

Vård av den, som är inskriven vid centralanstalt, skall vara kostnadsfri från det den inskrivne inträtt i skolåldern till dess han fyllt tjuuguett år.

Denna lag träder i kraft den

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse av § 3 kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 297) angående statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka

Härigenom förordnas, att § 3 kungörelsen den 4 juni 1937 angående statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka² skall erhålla följande ändrade lydelse.

§ 3.

Statsbidrag utgår med en krona 25 öre för dag och patient, på villkor att för patient, tillhörande det sjukvårdsområde, för vilket vårdhemmet är avsett, vårdavgift icke uttages med högre belopp än 75 öre per dag.

Statsbidrag må dock — — — av hemmet.

Denna kungörelse träder i kraft den

¹ Senaste lydelse se 1947: 526.

² Senaste lydelse se 1947: 248.

Förslag

till

Kungörelse om ändring av stadgan den 19 september 1929 (nr 328) angående sinnessjukvården i riket

Häri genom förordnas, att 79 och 80 §§ stadgan den 19 september 1929 angående sinnessjukvården i riket¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

79 §.

1. Avgift beräknas från och med dagen för intagningen till och med den dag, då den intagne utskrivs på försök, slutgiltigt utskrivs, förflyttas till annat sinnessjukhus, avviker eller avlider. Har vid dödsfall den avlidne begravts genom sjukhusets försorg, skall härför utgå ersättning, motsvarande halv avgift för salspatient under trettio dagar.

2. Avgift inbetalas kvartalsvis eller, där betalningen erlägges av fattigvårdssamhälle eller kommun, halvårsvis i efterskott. Upphör vård, för vilken avgift skall erläggas, före kvartalets eller halvårets utgång, skall avgift omedelbart inbetalas för den del av kvartalet eller halvåret, som vården omfattat.

Avgift för den, som jämlikt 28, 32 eller 33 § sinnessjuklagen intagits för observation, behöver ej betalas förrän beträffande honom sådant beslut meddelats, som i 31 § 1 st. samma lag sägs.

Varder ej betalning, varom i detta moment stadgas, vederbörligen erlagd, skall därjämte gäldas ränta, efter sex för hundra om året, från den dag, betalningen bort erläggas; dock utgår ej ränta, om avgiften inbetalas inom trettio dagar från sagda dag.

80 §.

Såsom rumspatient må ej någon vara intagen, med mindre ansvarsförbindelse för de avgifter, som skola utgå för honom, föreligger. Kostförbättring, som i 76 § 3 st. sägs, må ej åtnjutas med mindre ansvarsförbindelse avlämnats eller förskottsbetalning för minst trettio dagar erlagts. För de avgifter i övrigt, som skola utgå för salspatient, bör ansvarsförbindelse avlämnas.

Har ansvarsförbindelse — — — avgift inträtt.

Ansvarsförbindelse skall — — — skäl meddela.

Kan ansvarsförbindelse — — — erlägga avgiften.

Denna kungörelse träder i kraft den

¹ Senaste lydelse av 80 § se 1945: 511.

Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 58 § 1 mom.lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården

Härigenom förordnas, att 58 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 om fattigvården¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

58 §.

1 mom. Där allmän — — — för vården.

Talan mot visst fattigvårdssamhälle angående ersättning, som nu sagts, anhängig-göres hos Konungens befallningshavande. Sådan talan skall väckas inom etthundra-femtio dagar från det vården börjat utgå, vid äventyr, om det försummas, att rätt till ersättning för vård, som lämnats mer än etthundrafemtio dagar före det ansökningen hos Konungens befallningshavande gjordes, skall anses förfallen.

Vad sålunda — — — ersättning därför.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse se 1926: 202.

Kap. I. Tidigare behandling av frågor rörande folkpension för anstaltsvårdade

Redan före det andra världskriget påtalades i riksdagen att folkpensionärer som vårdades på vårdhem för lättskötta sinnessjuka kunde få omotiverade och i skilda ortsgrupper olika stora överskott på folkpensionen på grund av de låga vårdavgifter som tillämpades vid nämnda anstalter. Denna fråga fick år 1941 en provisorisk lösning på så sätt att vårdhemmen gåvos rätt att som avgift av folkpensionär taga den utgående pensionen med undantag av visst enhetligt belopp, som pensionären skulle få behålla för personligt behov. Samma system kom år 1944 till användning beträffande vissa pensionsberättigade elever vid anstalter för bildbara sinnesslöa, dock att visst belopp icke uttryckligen förbehölls den pensionsberättigade för personligt behov.

Allteftersom pensionsbeloppen under kriget ökades genom dyrtidstillägg och provisoriska förstärkningar och sedan den nya folkpensioneringslagen år 1948 trätt i kraft, återkommo anmärkningarna om de stora överskotten. Anmärkningarna riktades nu i första hand mot fall då folkpensionärer fingo vård på statens sinnessjukhus. Vidare riktades kritik mot gällande bestämmelser om anstaltsvårdade folkpensionärens rätt till fickpengar.

1949 års riksdag begärde utredning av hithörande förhållanden, vilket blev den närmaste anledningen till de sakkunnigas tillkallande.

Statsmakternas principbeslut om införande av fri sjukhusvård på allmän sal har också aktualiserat frågan i vad mån folkpension bör utgå till pensionär som efter beslutets genomförande kommer att åtnjuta sådan vård.

De sakkunniga lämna i det följande en kortfattad redogörelse för de synpunkter som framkommit vid nu berörda frågors tidigare behandling i olika sammanhang.

I de sakkunnigas uppdrag ingå emellertid ej blott nu nämnda frågor utan även vissa spörsmål rörande allmänna barnbidrag och andra sociala förmåner. Rörande kritik, som på olika sätt riktats mot utformningen av bestämmelser om sådana förmåner, lämna de sakkunniga redogörelser i de avsnitt av betänkandet, där dessa spörsmål upptagas till särskild behandling.

1941 års beslut om avgifter vid vårdhem för lättskötta sinnessjuka

Såsom villkor för att landsting och städer utanför landsting skulle erhålla statsbidrag till driften av vårdhem för lätt-

skötta sinnessjuka gällde enligt 1937 års driftbidragskungörelse i dess ursprungliga lydelse, att vid hemmen icke uttogs högre vårdavgift än 50 öre om dagen.

Sedan genom motioner vid flera riksdagar uppmärksamheten riktats på det förhållandet, att flertalet på ifrågavarande hem intagna voro berättigade till folkpension och att pensionen ofta betydligt översteg vårdavgiften, uppdrogs åt socialvårdskommittén att verkställa en utredning av det sålunda föreliggande över-skottsproblemet. I sin utredning, som i detta ärende avlämnades i februari 1941, förklarade sig kommittén i princip anse, att den inkomstprövade pensionsförmånen enligt dåvarande lagstiftning, tilläggs-pensionen, icke borde utgå till personer som voro helt omhändertagna för vård på vissa anstalter. Denna fråga borde dock icke lämpligen lösas ensamt för den jämförelsevis lilla grupp av anstaltsvårdade folkpensionärer som de lättskötta sinnessjuka utgjorde. Som en provisorisk lösning av spörsmålet för de lättskötta sinnessjuka rekommenderade kommittén en generell höjning av vårdavgifterna och i samband därmed en reglering av förhållandet mellan folkpension och vårdavgift genom införandet av särskilda dagavgifter för patienter som åtnjöto folkpension. I sistnämnda avseende hade kommittén övervägt två alternativ, nämligen å ena sidan att dagavgiften för sådan patient sattes i viss relation till högsta folkpensionen i var och en av de dåvarande tre ortsgrupperna och å andra sidan att dagavgiften i varje särskilt fall bestämdes till belopp som motsvarade den för patienten utgående folkpensionen, dock lägst 75 öre. En förutsättning för det senare alternativet syntes dock kommittén vara, att vårdta-

garna för egna behov erhöilo något konstant belopp av vårdhemmen. Av såväl principiella som praktiska skäl hade kommittén stannat vid att förorda sistnämnda alternativ. Förslaget förverkligade enligt kommittén en riktig princip, nämligen att så länge folkpension enligt gällande lag utgick till varaktigt anstaltsvårdade sjuka personer borde folkpensionen i första hand användas till täckande av det allmännas omkostnader för erforderlig vård. Det första alternativets fixering av vårdavgifterna till bestämda belopp efter ortsgrupper avsåg att tjäna samma syfte men skulle verka mera ojämnt.

Över socialvårdskommitténs förslag avgavs yttranden av bl. a. pensionsstyrelsen och Svenska landskommunernas förbund. Pensionsstyrelsen påpekade att enligt förslaget en välsituerad patient i regel skulle få betala lägre avgift än en folkpensionär med oavkortad pension. För att undanröja denna olägenhet förordade styrelsen en viss omläggning av kommitténs förslag. Styrelsen, som föreslog en höjning av minimiavgiften till 1 krona om dagen, ansåg sålunda att denna avgift borde uttagas även av folkpensionärer som ägde annan tillgång än pensionen. Endast för patient som icke ägde annan tillgång än folkpension borde avgift uttagas med högst pensionens belopp.

Svenska landskommunernas förbund biträdde socialvårdskommitténs förslag, om ock med viss reservation. Förbundet erinrade nämligen om att vården av de sinnessjuka i princip ansågs vara en statens eller landstingens angelägenhet, varför primärkommunerna borde befrias från att delta i kostnaderna härför. Enär kommunerna bestredo viss del av kostnaderna för de inkomstprövade pensionsför-

månerna, vilka enligt dåvarande lagstiftning för samtliga folkpensionärer utgjorde huvudparten av folkpensionen, skulle ett genomförande av kommitténs förslag icke befria kommunerna från att — indirekt — deltaga i kostnaderna för de lättskötta sinnessjuka folkpensionärernas vård. Med hänsyn bl. a. till att anordningen endast skulle ha provisorisk karaktär ville förbundet emellertid icke motsätta sig att en höjning av dagavgiften genomfördes efter de principer som kommittén föreslagit.

I proposition nr 197 till 1941 års riksdag med förslag till ändrade villkor för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka anslöt sig Kungl. Maj:t till socialvårdskommitténs förslag. Föredragande departementschefen förklarade att pensionsstyrelsens ändringsförslag var förenat med vissa fördelar men endast delvis undanröjde det missförhållande som påtalats. Socialvårdskommitténs förslag medförde större rättvisa mellan folkpensionärerna i de olika ortsgrupperna, särskilt om detsamma kompletterades med en obligatorisk bestämmelse att de på hemmen intagna folkpensionärerna ägde behålla ett visst, för samtliga ortsgrupper lika stort minimibelopp. I sistnämnda hänseende förordades att patient med oavkortad folkpension skulle få behålla lägst 5 kronor per månad, medan övriga folkpensionärer skulle efter vederbörande huvudmans bedömande få uppbära ett något mindre belopp. Departementschefen underströk, att det i propositionen framlagda förslaget i sin helhet var att betrakta som ett provisorium i avbidan på den lösning som spörsmålet om på allmän anstalt intagnas rätt till folkpension senare kunde komma att erhålla.

Propositionen antogs av riksdagen med viss jämkning, varefter kungörelse om ändring av § 3 i 1937 års driftbidragskungörelse utfärdades den 30 maj 1941 (nr 374).

Sedermera har på grund av riksdagsbeslut år 1947 driftbidragskungörelsen ändrats genom kungörelse den 13 juni 1947 (nr 248), varigenom det belopp av folkpensionen som pensionärerna själva skola få behålla höjts till det i 18 § 2 mom. 1946 års folkpensioneringslag föreskrivna fickpenningbeloppet 16 kronor i månaden med 8 kronors förhöjning i december.

1944 års beslut om ersättning för vård av bildbara sinnesslöa

I det sakkunnigbetänkande som ligger till grund för 1944 års lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa (SOU 1943:29) hade i fråga om vårdavgift vid centralanstalterna för sådana sinnesslöa endast föreslagits en föreskrift att för bildbara sinnesslöa, som omhändertagits på statsunderstödd anstalt, högre avgift än 200 kronor för år icke skulle få uttagas av enskild person. I några remissyttranden över betänkandet anfördes, att undervisningen och vården av bildbara sinnesslöa i skolpliktig ålder borde vara avgiftsfri. Landstingsförbundet hade i och för sig intet att erinra mot en högsta avgift av 200 kronor per år men ansåg, att när den sinnesslöe uppbar folkpension möjlighet borde föreligga att som ersättning för vårdkostnaden uttaga hela pensionen med undantag möjligen för rent personliga utgifter.

I proposition nr 205 till 1944 års riksdag anförde föredragande departementschefen, att enligt hans åsikt vården borde

vara kostnadsfri för den enskilde under den tid då omhändertagandet skulle vara obligatoriskt, dvs. från skolålderns inträde till 21 års ålder. Om den sinnesslöe åtnjöt folkpension eller barnbidrag, syntes dock dessa belopp böra tillfalla anstalten för täckande av kostnaderna för vården. I vilken utsträckning de sinnesslöa borde få behålla inkomst av dylikt slag såsom fickpengar finge närmast betraktas som en vårdteknisk fråga och borde lämpligen regleras i administrativ ordning. Ett i enlighet med detta uttalande utformat förslag till 14 § i lagen antogs av riksdagen med viss ändring av formell natur.

Folkpension vid fri sjukhusvård enligt förarbetena till folkpensioneringslagen

När socialvårdskommittén i november 1945 avgav sitt betänkande med förslag till ny lag om folkpensionering (SOU 1945:46), utgick kommittén ifrån att obligatorisk sjukförsäkring skulle vara genomförd senast vid den föreslagna lagens ikraftträdande. Rörande rätt till folkpension vid vård på sjukvårdsanstalt föreslog kommittén i lagförslaget 10 §, som motsvarar den nuvarande lagens 17 §, ett andra stycke av följande lydelse.

Är någon intagen å allmän sjukvårdsanstalt och har vårdtiden å anstalten uppgått till mera än två månader, skall folkpension för därefter förflytande vårdtid ej utgå, dock må pensionsstyrelsen, där anstaltsvistelsen icke kan antagas bli långvarig och särskilda skäl därtill föranleda, medgiva att folkpensionen eller viss del av densamma, utöver vad i fjärde stycket sägs, må utgå för tid, som styrelsen bestämmer.

I fjärde stycket föreslogs följande stadgande.

För tid, som ovan avses, skall utan hinder av vad där sagts utgå av den allmänna ålderspensionen 200 kronor för år räknat eller ock grundpensionen. Pensionsstyrelsen må vidare

medgiva nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigades folkpension i vad den överstiger nämnda belopp, rätt att uppbära folkpension eller del därav.

Såsom motivering för dessa förslag till bestämmelser om rätt till folkpension för sjukhusvårdad pensionär anförde socialvårdskommittén i sitt betänkande sid. 109—110 och 103—104 bl. a. följande.

Ett spörsmål, vars lösning bereder vissa svårigheter, är frågan huruvida och med vilka belopp folkpension skall utgå, då någon stadigvarande är intagen på allmän anstalt. Enligt 1935 års folkpensioneringslag gäller att tilläggs-pension ej utgår för tid, under vilken pensionsberättigad undergår frihetsstraff eller är intagen å tvångsarbetsanstalt eller eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt, för så vitt icke tiden understiger en månad.

Behov synes icke föreligga att i princip ändra bestämmelserna om folkpensionen med avseende å tid, då vederbörande är på statens bekostnad intagen å annan anstalt än sjukvårdsanstalt.

Kommittén anser det i princip riktigast att, därest staten eller allmän sjukkasse erlägger vårdavgift eller staten eljest bestrider kostnaderna för folkpensionärs vistelse å sjukvårdsanstalt, folkpensionen ej utgår under vårdtiden. Uppenbart är nämligen att en pensionär, som för längre tid är intagen å en sjukvårdsanstalt, icke har samma behov av folkpension som andra pensionärer. Højningen av pensionsbeloppen ökar betydelsen av det nu angivna förhållandet. Man kan givetvis tänka sig en sådan anordning, att ny inkomstberäkning verkställes då någon för längre tid intages på sjukvårdsanstalt samt att därvid värdet av de å anstalten lämnade förmånerna upptages till lämpligt belopp. I många fall torde med hänsyn till avdragsregler-nas utformning denna utväg dock endast leda till en relativt obetydlig minskning av folkpensionen, nämligen i de fall då vederbörande saknar egna inkomster eller har ringa sådana. Det synes därför lämpligt, att pensionen ej utgår för tid, då någon mera varaktigt är intagen å sjukvårdsanstalt på allmän sjukkassas eller statens bekostnad.

Enligt kommitténs mening bör den ifrågasatta konsekvensen av intagningen å sjukvårdsanstalt inträda först då intagningstiden uppgått till minst två månader. Vidare skall, även då folkpensionen i princip ej skall utgå under vårdtiden, den pensionsberättigade av grundpension (allmän ålderspension) äga uppbära 200 kronor för år räknat, varför han kommer att även under anstaltsvistelsen ha ett skäligt belopp till sitt förfogande för personliga utgifter. Är han gift, skall, därest anstaltsvistelsen kan antagas bli varaktig, till hans make eventuellt utgående pension kunna beräknas såsom för ogift person.

Den proposition (nr 220), varigenom förslag till ny folkpensioneringslag framlades för 1946 års riksdag, innehöll inga särskilda bestämmelser om beskuren rätt till folkpension vid vistelse på sjukvårdsanstalt. Frågan i vad mån folkpension i dylikt fall borde utgå med reducerat belopp ansågs böra anstå i avbidan på ståndpunktstagande till då föreliggande förslag om statens övertagande av kostnaden för vård på allmän sal vid sjukhus.

Propositionen bifölls i förevarande avseende av riksdagen.

Överskottsproblemet inför 1948 års riksdag

Sedan problemet dessförinnan berörts av pensionsstyrelsen och medicinalstyrelsen i framställningar till Kungl. Maj:t, påtalades vid 1948 års riksdag i motionerna I: 4 och II: 2, att gällande bestämmelser gjorde det möjligt för folkpensionärer på statens sinnessjukhus att samla kapital av utgående pensionsbelopp.

Motionärerna erinrade om att vårdavgiften på allmän sal vid statens sinnessjukhus var fastställd till två alternativa belopp, 1: 50 eller 3 kronor per dag. Avgiften för helt år var sålunda — alltefter den vårdades möjlighet att betala — an-

tingen 547: 50 eller 1.095 kronor; något däremellan gavs icke. Då folkpensionens maximibelopp, inberäknat bostadstillägg, för ålders- och invalidpensionär utgjorde resp. 1.000, 1.150, 1.300, 1.450 och 1.600 kronor i de olika bostadskostnadsgrupperna, kommo de på statens sinnessjukhus vårdade pensionstagarna med full folkpension i allmänhet att för egen del erhålla avsevärt mera av pensionen än vad som avsetts för deras personliga behov.

En rimligare ordning torde, anförde motionärerna, lättast kunna införas genom att göra vårdavgifterna vid de statliga sinnessjukhusen variabla mellan förslagsvis 1: 50 och 4 kronor per dag. Det torde emellertid också kunna ifrågasättas, huruvida bostadstillägg och överhuvudtaget behovsprövade förmåner enligt folkpensioneringslagen borde tillkomma personer som intagits på sinnessjukhus. Beträffande dem som intagits för kortare tid kunde det måhända vara lämpligast att samtliga förmåner utgingo vid ekonomisk medellöshet. När det åter gällde människor som i årtal vistades på sjukhus, föreföll en sådan ordning knappast lämplig. I varje fall torde det icke vara rimligt att folkpensioneringens förmåner möjliggjorde ett samlande av kapital för sådana sinnessjuka och sinnesslöa pensionstagare som till icke oväsentlig del erhöilo sin försörjning av staten.

Motionärerna hemställde, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i folkpensioneringslagen att nämnda konsekvens undanröjdes.

I yttranden, som över motionerna avgavs av socialstyrelsen, pensionsstyrelsen och medicinalstyrelsen, underströko alla tre ämbetsverken angelägenheten av att det ifrågasatta spörsmålet löstes.

I övrigt innehöllo yttrandena i huvudsak följande.

Socialstyrelsen, som förordade en utredning av frågan, erinrade om det irrationella i att fattigvårdsstyrelserna i sannolikt stor omfattning inkopplades i avgiftsbetalningen för folkpensionärer på statens sinnessjukhus, ehuru folkpensionen i regel uppgick till belopp som räckte till avgiften. På grund av svårigheterna för sjukhusen att snabbt vinna kännedom om patienternas tillgångar av egna medel, även i form av folkpension, och av hänsyn till bestämmelsen i 58 § 1 mom. andra stycket fattigvårdslagen, att talan mot fattigvårdsstyrelse om ersättning för sjukvård skall väckas inom 120 dagar från det vården börjat, anmodades nämligen fattigvårdsstyrelserna i tveksamma eller oklara fall i regel att utfärda ansvarsförbindelse. Även bestämmelsen i 79 § första punkten sinnessjukvårdsstadgan att avgift skall inbetalas i förskott för minst ett kvartal var ägnad att överflytta betalningsansvaret på fattigvårdsstyrelse.

Pensionsstyrelsen diskuterade i sitt yttrande möjligheten att för folkpensionärer fastställa sjukhusavgiften till belopp, som för år räknat med ungefär 200 kronor understeg folkpensionens maximibelopp, men fann en dylik lösning icke vara helt invändningsfri. Resultatet kunde bli, att folkpensionärer ibland fingo betala högre och ibland lägre avgifter än andra personer i samma inkomstläge. Det var därvid att märka, att den allmänna ålderspensionen utgick till alla oberoende av inkomst. Den med ett sådant system förenade konsekvensen, att avgifterna för på samma anstalt intagna pensionärer kommo att variera allt efter den bostadskostnadsgrupp dessa tillhörde, var vidare icke till-

talande. Det skulle nämligen innebära, att kommun tillhörande någon av bostadskostnadsgrupperna II—V fick bidra till vården med kommunens andel av kostnaden för bostadstillägget, under det att kommunerna i bostadskostnadsgrupp I helt skulle slippa utgifter för vård av ålderspensionärer och få bidra med lägre belopp än andra kommuner för vård av folkpensionärer som ej fyllt 67 år.

Medicinalstyrelsen pekade på möjligheten att medgiva folkpensionärer avgiftsfri vård vid de statliga sinnessjukhusen och samtidigt begränsa deras pensioner till 200 kronor per år. Ett sådant system skulle för pensionstagarna få samma verkan som om den innehållna pensionsdelen uttogs som avgift vid sjukhusen men skulle icke så starkt framhäva de därmed förenade olägenheterna. Styrelsen ansåg det emellertid tveksamt huruvida sinnessjuka och sinnesslöa i förevarande hänseenden borde behandlas annorlunda än andra långvarigt sjuka. Styrelsen ville därför icke tillstyrka en tillämpning av de angivna principerna med mindre än att motsvarande spörsmål beträffande långvarigt kroppsligt sjuka erhållit en tillfredsställande lösning.

Andra lagutskottet uttalade i sitt utlåtande, nr 28, att det måste anses principiellt felaktigt att en på statligt sinnessjukhus intagen pensionsberättigad person kunde hos vederbörande fattigvårdsstyrelse eller förmyndare samla ett spar-kapital av pensionsmedel, vilket vid ägarens död tillföлле dennes arvingar. Folkpensioneringen hade genomförts i sin nuvarande utformning för att tillförsäkra pensionstagarna skälig försörjning. Då samhället beträffande vissa pensionstagare svarade härför, syntes det skäligt att

dessas folkpension till huvudsaklig del användes till täckande av samhällets kostnader för vården. Det föreliggande spörsmålet borde emellertid lösas i ett sammanhang för alla därav berörda kategorier, varför utskottet icke ansåge det lämpligt att upptaga frågan till behandling endast såvitt avsåge de på statens sinnessjukhus intagna pensionsberättigade. Utskottet förväntade att spörsmålet i hela dess vidd komme att prövas och lösas i ett sammanhang i samband med det förestående genomförandet av kostnadsfri sjukhusvård. Någon framställning från riksdagens sida till Kungl. Maj:t om utredning av detsamma kunde därför icke anses påkallad, och utskottet hemställde att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Anstaltsvårdade folkpensionärers fickpengar inför 1949 års riksdag

I motionen I: 224 till 1949 års riksdag anmärktes, att otillfredsställande förhållanden rådde i fråga om anstaltsvårdad folkpensionärs möjligheter att tillgodogöra sig skälig del av pensionen för personligt behov i andra fall än då vårdavgiften erlades av kommunal myndighet och myndigheten uppbar folkpensionen för vårdtiden jämlikt 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering. Den för sistnämnda fall i det angivna lagrummet stadgade rätten för den anstaltsvårdade att för sin personliga nytta få behålla 200 kronor om året av pensionsbeloppet saknade nämligen, framhöll motionären, motsvarighet för det fall att pensionen icke utbetalades till kommunal myndighet utan till pensionstagaren själv, hans förmyndare, annan person eller direkt till anstalten. Om

vårdavgiften i dylika fall för helt år var högre än folkpensionen minus 200 kronor, kunde det därför inträffa att pensionstagaren fick behålla mindre del av pensionen för egen del än en pensionsstagare, vars vårdavgift erlades av kommunal myndighet. Vidare erinrade motionären om att förmyndare och överförmyndare i allmänhet såsom arvoden ägde tillgodoräkna sig tillsammans 7 procent av myndlingens folkpension, när denna i sin helhet utbetalades till förmyndaren och ingick i dennes förvaltning, men att när pensionen utbetalades till annan än förmyndaren arvode beräknades endast på till förmyndaren överlämnat eventuellt överskott.

Av det anförda framginge, fortsatte motionären, att det belopp som en på sjukvårdsanstalt intagen pensionstagare fick behålla för personligt behov kunde bli olika stort, beroende på till vem pensionen utbetalades, samt att beloppet kunde minskas med arvoden till förmyndare och överförmyndare. Då emellertid pensionstagaren alltid börde förbehållas 200 kronor om året för sitt personliga behov, hemställde motionären att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder för tillgodoseende av detta önskemål.

I de vid samma riksdag väckta motionerna I: 112 och II: 133 riktades anmärkningar mot att på kommuns bekostnad anstaltsvårdade obildbara sinnesslöa folkpensionärer enligt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen ägde rätt att av pensionen tillgodogöra sig 200 kronor om året för personligt behov, ehuru deras tillstånd i stor utsträckning gjorde det omöjligt för dem att utnyttja denna rättighet, medan centralanstalt för bildbara sinnesslöa en-

ligt 14 § lagen om undervisning och vård av sådana sinnesslöa ägde att som ersättning för vård av folkpensionär under 21 år uppbära den inskrivne tillkommande folkpension i dess helhet utan någon föreskriven skyldighet att till den pensionsberättigade överlämna eller för hans personliga behov använda någon del därav. Motionärerna hemställde, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning av berörda förhållanden.

Andra lagutskottet anmärkte i utlåtande, nr 11, över motionerna till en början, att sakkunniga för fria sjukhusvården, vilka tillkallats i juni 1948, enligt sina direktiv bl. a. borde upptaga och lösa spörsmålet om rätten till folkpension vid vistelse på sjukvårdsanstalt.

Vidare framhöll utskottet, att det i stor utsträckning syntes bero på tillfälligheter om pensionstagaren fick använda viss del av pensionen för egen räkning, såsom huruvida fattigvårdssamhället tecknat ansvarsförbindelse för vårdkostnaden, huru stor vårdavgiften var och, såvitt angick omyndigförklarade pensionstagare, huruvida folkpensionen av pensionsstyrelsen utbetalades till förmyndaren eller direkt till anstalten. Spörsmålet hängde nära samman med det vid 1948 års riksdag påtalade förhållandet, att vissa pensionstagare, ehuru de åtnjöto full vård på offentlig anstalt, likväl kunde samla spar-kapital av pensionsmedel. Enligt utskottets mening var det oundgängligt, att samtliga berörda spörsmål upptogos till förnyad prövning. För att ernå önskvärd enhetlighet syntes det utskottet ofrånkomligt, att samtliga hithörande spörsmål prövades och löstes i ett sammanhang.

Utredningen i ärendet hade icke givit utskottet — som hört pensionsstyrelsen

samt styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet — tillräcklig ledning för bedömandet på vilken väg lösningen skulle sökas, men utskottet uttalade som ett önskemål att alla de pensionstagare, vilkas hälsotillstånd var sådant att de kunde ha någon glädje därav, fingo behålla viss mindre del av pensionsbeloppet att användas efter vederbörandes eget gottfinnande eller eljest till ökning av den intagnes trivsel. Konsekvenserna av olikheten i gällande bestämmelser beträffande de obildbara och de bildbara sinnesslösas rätt att för personligt bruk disponera viss del av folkpensionen syntes utskottet särskilt stötande.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta i ett sammanhang utreda samtliga de spörsmål, som ägde samband med de på offentliga eller statsunderstödda anstalter intagnas rätt till folkpension, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan och avlät den 30 april 1949 till Kungl. Maj:t en skrivelse, nr 169, av den lydelse utskottet föreslagit.

1950 års riksdag

I motionerna I: 326 och II: 386 till 1950 års riksdag påyrkades åtgärder för överskottsproblemets lösande. Sedan chefen för socialdepartementet den 16 februari 1950 tillkallat de sakkunniga, hemställde andra lagutskottet i utlåtande nr 18 under hänvisning till de sakkunnigas utredningsuppdrag att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Detta blev också riksdagens beslut.

Kap. II. Utredningsuppdraget

I sitt anförande till statsrådsprotokollet den 2 december 1949, vari departementschefen bemyndigades att tillkalla de sakkunniga, lämnade chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, en översikt över de ifrågavarande spörsmålens dåvarande läge. Vidare omnämndes bl. a. ett i januari 1949 åt socialstyrelsen lämnat uppdrag att verkställa en översyn av lagstiftningen om allmänna barnbidrag (se härom kap. IX sid. 116 och 123).

Därefter yttrade departementschefen följande:

Såsom från olika håll påpekats förhåller det sig onekligen så, att för de folkpensionärer, som under längre tid äro intagna å anstalter med lag vårdavgift, det i många fall, efter avdrag av vårdavgiften, uppstår ett överskott å folkpensionen, som är större än vad som kan anses motsvara den intagnes behov och som denne f. ö. stundom ej har möjlighet att tillgodogöra sig. Vad nu sagts gäller särskilt folkpensionärer å de statliga sinnessjukhusen. Hos fattigvårdsstyrelserna — som ofta i första hand få svara för kostnaderna för folkpensionärernas anstaltsvård — synes tvekan yppats om hur det bör förfaras med överskottsmedel av ifrågavarande slag. I vissa fall ha medlen överlämnats till pensionsstagaren; det torde även ha förekommit att de använts för att bereda fattigvårdssamhället ersättning för tidigare lämnad hjälp. Då det gäller sinnessjuka torde det emellertid ha varit mest vanligt, att medlen avsatts såsom besparingar för pensionsstagarens räkning. I samband därmed har ofta föranstaltats om vederbörandes omyndigförklarande, varvid förvaltningen av hans tillgångar övertagits av förmyndaren.

Enligt gällande bestämmelser finns det icke någon allmän rätt för den, som är intagen på anstalt och vars vårdavgift erlägges med folkpension, att behålla viss del av pensionen för personligt bruk. Det kan därför inträffa att pensionstagare, som själv eller genom sin förmyndare erlägger vårdavgiften, kommer i sämre ställning än den pensionstagare, för vilken kommunal myndighet står för vårdavgiften. För pensionstagare, som är inskriven på centralanstalt för bildbara sinnesslöa, är nuvarande ordning särskilt oförmånlig, i det att anstalten uttryckligen äger uppbära hela folkpensionen såsom ersättning för vårdkostnaderna, även om denna möjlighet icke alltid utnyttjas. Allmänt torde kunna sägas att storleken av det belopp, som pensionstagaren får behålla för egen räkning, är ganska varierande.

Vad sist sagts torde äga motsvarande tillämpning beträffande rätten till bl. a. allmänt barnbidrag.

Sjukvårdsreformens genomförande kommer naturligen att i vissa hänseenden accentuera ifrågavarande problem. Insikten härom har föranlett att sakkunniga för fria sjukhusvården — vilka tillkallats för att utreda hur den fria sjukhusvården skall närmare utformas — också fått i uppdrag att pröva frågan om rätten till folkpension och vissa andra sociala förmåner, såsom allmänna barnbidrag, särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn samt bidragsförskott, vid vistelse på allmän sjukvårdsanstalt.

De spörsmål det här gäller avse emellertid icke blott sjukvårdsanstalterna utan uppkomma även när vederbörande vistas å offentliga eller

eljest av det allmänna understödda anstalter av andra slag. Såsom från riksdagens sida uttalats är det önskvärt, att samtliga hithörande frågor prövas i ett sammanhang. Fråga uppkommer därför om det uppdrag, som lämnats åt sakkunniga för fria sjukhusvården, nu bör vidgas. Emellertid omfattar den utredning, som dessa sakkunniga eljest ha att ombesörja, utslutande sjukvårdsekonomiska spörsmål. Den utredning varom nu är fråga torde vara av sådan natur att den icke har något mera intimt samband med de sakkunnigas egentliga arbetsuppgifter. Det synes därför mest rationellt att sakkunniga för fria sjukhusvården befrias från det dem i förevarande hänseende redan lämnade specialuppdraget samt att särskilda sakkunniga tillkallas för att utreda hela förevarande, delvis ganska svårbedömbara problemkomplex. Dessa sakkunniga torde även böra övertaga och slutföra det utredningsuppdrag, som i denna del lämnats socialstyrelsen.

Den av mig nu förordade utredningen bör ha karaktär av en allmän översyn av samtliga bestämmelser angående folkpension, allmänt barnbidrag och andra sociala förmåner till dem som

vistas på offentliga eller eljest av det allmänna understödda anstalter av olika slag. Utredningen bör sträva efter att systemet blir så enhetligt som med hänsyn till förhållandena kan anses påkallat. De sakkunniga böra beakta önskemålet, att alla de pensionstagare å anstalt, vilkas hälsotillstånd är sådant att de kunna ha någon glädje därav, få behålla någon mindre del av pensionen att användas efter vederbörandes eget gottfinnande eller eljest till att öka hans trivsel. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt det problem, som uppstått genom att vissa intagna f. n. ha möjlighet att av de förmåner staten ger samla överskottsmedel, varav vederbörande själv icke har något behov. Även frågan till vem utbetalning i olika fall skall ske bör övervägas av de sakkunniga. Överhuvud bör det ankomma på de sakkunniga att med beaktande av vunna erfarenheter upptaga och pröva alla de frågor, som sammanhånga med anstaltsvårdade personers rätt till folkpension och andra sociala förmåner, såsom allmänna barnbidrag, särskilda barnbidrag till änkor och invaliders m. fl. barn samt bidragsförskott.

Kap. III. Gällande lagstiftning om vissa sociala förmåner

Folkpensioner

Pensionsrättens omfattning

Lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering (nr 431; ändr. 221 och 527/1947, 732/1948, 264/1950, 157 och 332/1951), som trädde i tillämpning den 1 januari 1948, begränsar i princip rätten till folkpension till i riket mantalsskrivna svenska medborgare som fyllt 16 år (1 §) men ger Konungen rätt att träffa överenskommelse med främmande makt rörande tillämpning av lagen på dess här i riket bosatta medborgare (42 §).

Sådan överenskommelse har i fråga om rätt till ålderspension träffats med Danmark, Finland, Island och Norge. Överenskommelsen har formen av en mellan Sverige och de övriga nordiska länderna den 27 augusti 1949 slutna konvention, vilken enligt *kungl. kungörelse den 18 november 1949 (nr 582)* trädde i tillämpning den 1 december samma år. Konventionen innebär för Sveriges del att danska, finska, isländska och norska medborgare ävensom vissa statslösa äro berättigade till ålderspension enligt lagen om folkpensionering, förutsatt att de vistats i Sverige i minst fem år, samt att även särskilt barnbidrag skall utgå för barn till sådan ålderspensionär med de belopp och under de förutsättningar i övrigt som angivas i

lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn.

Pensionsförmånerna

Enligt lagen om folkpensionering utgöres folkpensionen för personer, som fyllt 67 år, av ålderspension. Övriga huvudformer av folkpension äro invalidpension, sjukbidrag och änkepension, vilka förmåner i förekommande fall utgå till personer som ej uppnått nämnda ålder. Ålderspension och änkepension ävensom invalidpension och sjukbidrag, när dessa förmåner ej enbart bestå av grundpension, förhöjas med indextillägg i förhållande till levnadskostnadernas ökning från juni 1946. Härtill komma i förekommande fall vissa andra tillägg, vilka också äro att anse som folkpension, nämligen bostadstillägg, särskilt bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg.

Pensionsförmånernas belopp är i regel beroende av bl. a. huruvida pensionstagar är gift eller ej. Vid lagens tillämpning må emellertid, där särskilda skäl föreligga, gift pensionsberättigad anses såsom ogift, så ock ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne (13 §).

Den *allmänna ålderspensionen* utgör, bortsett från indextillägg, för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1.000 kronor (4 § 1 mom.). Makar, som båda fyllt 67 år, erhålla sålunda sammanlagt 1.600 kronor jämte indextillägg, medan den ogifte i samma ålder uppbär 1.000 kronor jämte sådant tillägg. Dessa förmåner utgå oberoende av inkomst och förmögenhet.

Invalidpension utgår till den som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig. Den som är blind skall städse anses lida av sådan nedsättning av arbetsförmågan (3 § 2 mom.). Invalidpensionen utgöres av *grundpension* å 200 kronor om året, som utgår oberoende av inkomst och förmögenhet, samt av *tilläggs-pension*, som är inkomstprövad och indexreglerad. Bortsett från indextillägg utgår tilläggs-pensionen med högst 600 kronor om året till gift och högst 800 kronor om året till icke gift pensionsberättigad (4 § 2 mom.). För gift person, vars make icke är pensionsberättigad och ej erhåller hustrutillägg, höjes tilläggs-pensionen, bortsett från indextillägget, med en tredjedel. Härvid är att märka att, när avdrag från tilläggs-pension skall göras på grund av den pensionsberättigades inkomst, detta avdrag verkställs å beloppet 600 kronor och att endast det därefter kvarstående beloppet höjes med en tredjedel (9 §). Invalidpensionens maximibelopp är detsamma som

beloppet av den allmänna ålderspensionen.

Sjukbidrag tillkommer den som oavbrutet under minst ett år lidit av sådan nedsatt arbetsförmåga som, om den varit varaktig, berättigat till invalidpension. Såsom ytterligare förutsättning för sjukbidrag gäller dock, att den nedsatta arbetsförmågan kan antagas bli bestående avsevärd tid (3 § 3 mom.). I fråga om storlek m. m. överensstämmer sjukbidraget med invalidpensionen (4 § 2 mom. och 9 §).

Änkepension utgår till änka, som vid mannens frånfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst fem år, dock ej till änka som eljest åtnjuter folkpension. Om änkan fyllt 55 år under samma kalenderår som det, varunder mannen avlidit, eller eljest särskilda skäl föranleda därtill, må änkepension utgå oaktat 55-årsåldern uppnåtts först efter mannens frånfälle. Rätten till änkepension upphör vid nytt gifte (3 § 4 mom.). Änkepensionen är i sin helhet inkomstprövad och utgår med högst 600 kronor om året jämte indextillägg (4 § 3 mom.). Visar det sig vid pensionsbeloppets bestämmande, att änkepensionen skulle understiga 60 kronor om året, utgår ingen änkepension (12 §).

Pensionsförmånerna allmän ålderspension, tilläggs-pension och änkepension förhöjas, såsom i det föregående framhållits, genom *indextillägg*. Enligt grunder, som föreskrivas i kungl. kungörelse den 16 juni 1950 (nr 391), verkställer socialstyrelsen beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Konungen senast den 22 i nästpåföljande kvartals första månad det procenttal (pensionspristalet) som utmär-

ker angivna förhållande, varvid talet 100 betecknar levnadskostnadernas storlek i juni 1946. Sålunda fastställt pensionspristal gäller från och med månaden närmast efter den, varunder det faststälts, till och med den månad, då nytt pensionspristal fastställs. För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs-pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Om pensionspristalet, efter att ha stigit med hel mångfald av fem, åter nedgår, skall indextillägget utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem (11 a §). Pensionspristalet har senast genom kungl. kungörelse den 19 oktober 1951 (nr 670) fastställts till 130 för månaderna november 1951—januari 1952.

Till folkpensionens huvudformer kunna såsom tidigare anmärkts komma vissa andra tillägg än indextillägg, nämligen bostadstillägg, särskilda bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg.

Bostadstillägg utgår efter inkomstprövning och enligt de bestämmelser som gälla för den bostadskostnadsgrupp den pensionsberättigade tillhör. Riket är indelat i fem bostadskostnadsgrupper på sådant sätt att grupp med högre nummer omfattar orter med större bostadskostnader, däri inberäknade kostnaderna för bränsle, än grupp med lägre nummer. Pensionsberättigad anses tillhöra den grupp, inom vilken han är mantalsskriven; dock att för tillhörighet till någon av grupperna

II—V som regel fordras att den pensionsberättigade även de tre närmast föregående åren varit mantalsskriven å ort i den gruppen eller i grupp med högre nummer. Vistas pensionsberättigad stadigvarande å ort tillhörande grupp med lägre nummer än den, inom vilken han är mantalsskriven, må förordnas att pensionen skall beräknas efter bestämmelserna för den lägre gruppen (5 §).

I grupp I, som omfattar en avsevärd del av landsbygden i södra och mellersta delarna av riket, ifrågakommer icke bostadstillägg. Bostads- och bränslekostnaderna ha här avsetts skola täckas av den allmänna pensionen. I de övriga grupperna kunna, för år räknat, högst följande bostadstillägg ifrågakomma, nämligen för gift pensionsberättigad 100 kronor i grupp II, 200 kronor i grupp III, 300 kronor i grupp IV och 400 kronor i grupp V samt för annan pensionsberättigad resp. 150, 300, 450 och 600 kronor (5 §). För gift person, vars make varken är pensionsberättigad eller uppbär hustrutillägg, höjes bostadstillägget med hälften, dock först sedan minskning eventuellt skett med hänsyn till den pensionsberättigades inkomst. Detta medför att tilläggets högsta belopp för gift pensionsberättigad i detta fall kommer att överensstämma med maximalbeloppet för en ogift person (9 §).

Utöver bostadstillägg kan, där kommun så beslutat, *särskilt bostadstillägg* utgå till person, som är mantalsskriven inom kommunen. Sådant tillägg kan även förekomma i bostadskostnadsgrupp I. Kommunen bestämmer såväl de grunder efter vilka detta tillägg skall utgå som tilläggets storlek (6 §). Enligt till pensionsstyrelsen vid ingången av år 1951 inkomna uppgifter hade särskilt bostadstillägg då införts

i sammanlagt 424 kommuner med tillhopa drygt 4,1 miljoner invånare, motsvarande inemot 60 procent av hela rikets befolkning. Det må anmärkas att i flertalet kommuner rätt till särskilt bostadstillägg ej torde föreligga, när pensionstagaren vårdas på anstalt utan avgift eller mot avgift som ej överstiger pensionsbeloppet i övrigt.

Hustrutillägg utgår till pensionsberättigad gift mans hustru, om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av indexreglerad tilläggspension samt bostadstillägg och utgår, frånsett indextillägget, med det belopp som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, om hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägget är alltså i sin helhet inkomstprövat och, bortsett från skillnaden i indextillägg, 200 kronor lägre än det belopp hustrun skulle hava uppburit om hon under i övrigt oförändrade förhållanden haft invalidpension. Hustrutillägg utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas då hustrutillägg beviljas. När särskilda skäl föranleda därtill, kan, om mannen åtnjuter ålderspension, hustrutillägg utgå oaktat hustrun ej fyllt 60 år (8 §).

Blindtillägg utgår — oavsett vederbörandes inkomst och förmögenhet — med 700 kronor om året till den som blivit blind före fyllda 60 år och ej jämlikt bestämmelserna om blindundervisning är skolpliktig (11 §). Blindtillägget intager såtillvida en särställning bland folkpensionsförmånerna, att det i motsats till övriga förmåner beaktas vid inkomstprövningen. Om inkomstprövad pensionsförmån utgår vid sidan av blindtillägg, verkar detta tillägg alltså reducerande på förstnämnda förmån (14 § 1 mom.).

Utgöres invalidpension eller sjukbidrag enbart av grundpension, må pensionen utbetalas kvartalsvis. I övrigt utbetalas folkpension månadsvis, därvid den, bortsett från indextillägg, må anses belöpa på december månad med högst elva kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. Uppgår indextillägg för månad räknat icke till helt krontal, skola öretal som hänföra sig till månaderna januari—november anses belöpa på december månad (38 § 1 mom.).

Vid pensionspristalet 130 och närmaste femtalsintervall utgår högsta folkpension jämte bostadstillägg — men med bortseende från särskilt bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg — med följande belopp per månad och år (de angivna decemberbeloppen under förutsättning att indextilläggen tidigare under året varit oförändrade):

	Bostadskostnadsgrupp				
	I Kr	II Kr	III Kr	IV Kr	V Kr
Ensamstående ålders- eller invalidpensionär					
Månadsbelopp	108	120	133	145	158
Mån-bel. i dec.	112	130	137	155	162
Årsbelopp	1.300	1.450	1.600	1.750	1.900
Makar som båda ha folkpension					
Månadsbelopp	172	190	206	222	240
Mån-bel. i dec.	188	190	214	238	240
Årsbelopp	2.080	2.280	2.480	2.680	2.880
Änka som har änkepension					
Månadsbelopp	65	73	81	90	98
Mån-bel. i dec.	65	77	89	90	102
Årsbelopp	780	880	980	1.080	1.180

I det föregående har angivits att vissa folkpensionsförmåner äro till storleken beroende av årsinkomsten (inkomstprövade). Med årsinkomst avses i föreva-

rande sammanhang den inkomst, som vederbörande skäligen kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas dock ej annan folkpension än blindtillägg och ej heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svägerlag må vara föranledd att utgiva. Inkomst i form av naturaförmån uppskattas efter regler som fastställts i kungl. brev till pensionsstyrelsen den 11 juli 1947 (nr 574). Vid uppskattning av förmögenhetsavkastning skall denna höjas med 10 procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 7.500 kronor och för annan pensionsberättigad 10.000 kronor. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet (14 §).

De i lagen reglerade inkomstprövade förmånerna, nämligen tilläggspension, bostadstillägg och änkepension samt det av förstnämnda båda förmåner sammansatta hustrutillägget, minskas med 50 procent av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift 300 kronor och för annan 400 kronor (i fråga om gift person alltså med 25 procent av makarnas sammanlagda årsinkomst i vad den må överstiga 600 kronor). När bostadstillägg utgår samtidigt med tilläggspension eller änkepension, minskas efter dessa regler förmånernas sammanlagda belopp, och minskningen går med bortseende från indextillägg proportionellt ut över tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget. Indextillägg till tilläggspension och änkepension minskas först sedan

tilläggs- eller änkepensionen i övrigt bortfallit (7 §).

Gift pensionsberättigad, som före 60 års ålder blivit helt oförmögen till arbete, kan under vissa förutsättningar tillerkännas tilläggspension och bostadstillägg med, bortsett från indextillägg, högst 400 kronor om året (s. k. hjälplöshettstillägg) utan hinder av avdragsreglerna för egen inkomst (10 §).

Kostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna

Enligt *lagen den 30 juni 1947 (nr 398; ändr. 266[1950, 159[1951] om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen* skall kommun för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för folkpensionerna med *dels* viss andel, motsvarande $\frac{3}{20}$ procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen (dvs. 1,5 procent för varje skattekrona per invånare), av kostnaden för de tilläggspensioner och änkepensioner jämte därå belöpande indextillägg samt de bostadstillägg, som under året utbetalats till inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst hälften av nämnda kostnad, *dels ock* hela kostnaden för särskilda bostadstillägg, som under året utgått i enlighet med av kommunen fastställda grunder. Allmän ålderspension, grundpension och blindtillägg samt indextillägg till allmän ålderspension bekostas helt av staten.

Administrationn

Ärenden angående folkpension handläggas i varje pensionsdistrikt av en pensionsnämnd och centralt av pensionsstyrelsen (2, 24 och 25 §§). Ansökan om folkpension eller förhöjd sådan skall gö-

ras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven (33 §).

Ansökningar om folkpension eller förhöjd sådan samt frågor om minskning eller indragning av folkpension prövas av pensionsnämnd, dock i regel ej ansökningar om enbart allmän ålderspension, vilka med visst undantag ofördröjligen skola insändas till pensionsstyrelsen (34 §).

Över pensionsnämnds beslut finnes besvär rätt hos pensionsstyrelsen (35 §).

Ansökningar om enbart allmän ålderspension prövas i regel av pensionsstyrelsen utan föregående handläggning av pensionsnämnd. Pensionsnämnds beslut i ärende rörande invalidpension, sjukbidrag eller blindtillägg skall, vare sig besvär över beslutet anförts eller ej, granskas av pensionsstyrelsen. Har i annat ärende rörande folkpension besvär över pensionsnämnds beslut ej anförts, skall pensionsstyrelsen, där ej beslutet finnes ha blivit felaktigt i följd av felräkning, misskrivning eller annan dylik uppenbar oriktighet, förordna om beslutets verkställande. Har pensionsberättigad eller pensionsberättigads make på statens eller fattigvårdssamhälles (kommuns) bekostnad intagits i anstalt, äger pensionsstyrelsen utan föregående prövning av pensionsnämnd förordna att makarna med tillämpning av 13 § skola anses såsom ogifta samt verkställa därav föranledd jämkning av pensionen (36 §).

Över pensionsstyrelsens beslut i ärende rörande folkpension må klagan föras av justitiekanslern eller efter justitiekanslerns medgivande av kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud. Enskild sakägare äger fullfölja

talans endast om pensionsstyrelsen lämnat tillstånd därtill. Klagan föres hos Konungen genom besvär (37 §).

Angående utbetalning av folkpensionerna ha särskilda föreskrifter meddelats i *kungörelse den 20 juni 1947 (nr 469; ändr. 267/1950, 160/1951)*. Folkpension utbetalas av pensionsstyrelsen genom postverkets förmedling. Utbetalningen sker som regel medelst folkpensionsanvisningar, framställda med hålkortsmaskiner, men i vissa fall över postgiro. Postgiro-utbetalning användes i huvudsak när pension skall tillställas kommunal myndighet eller vårdanstalt samt merendels vid utbetalning av det först till betalning förfallande pensionsbeloppet. När grundpension ej utbetalas månadsvis, sker utbetalning av sådan pension kvartalsvis i sista månaden av varje kvartal.

Folkpension får i regel lyftas å postanstalt tidigast den 15 i förfallomånaden eller, om den dagen inträffar å söndag eller helgdag, nästpåföljande söckendag. Detta gäller dock ej pensionsbelopp som utbetalas över postgiro. Folkpensionsanvisning är giltig till och med den 25 i månaden efter förfallomånaden. Senare utbetalning skall ske över postgiro.

I allmänhet utbetalas, när den pensionsberättigade ej vårdas på anstalt på statens eller fattigvårdssamhälles bekostnad, annan folkpension än hustrutillägg till den pensionsberättigade eller dennes förmyndare samt hustrutillägg till den pensionsberättigades hustru eller hennes förmyndare. Det pensionsbelopp, som efter bifall till ansökan om folkpension eller jämkning av sådan pension eller efter upphävande av provisoriskt förordnande om indragning eller minskning först förfaller till betalning, skall emellertid enligt 18 §

I mom. folkpensioneringslagen, där den pensionsberättigade under den tid å vilken pensionsbeloppet belöper i väsentlig mån erhållit sin försörjning av allmänna medel, uppbäras av den myndighet som tillhandahållit försörjningen till den del pensionsbeloppet motsvarar vad myndigheten visar sig ha för nämnda tid utgivit för den pensionsberättigades samt hans makes och minderåriga barns försörjning.

Pensionsberättigads anstaltsvistelse

För tid, under vilken pensionsberättigad är intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen i anstalt eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, må folkpension ej utgå med högre belopp än som motsvarar 200 kronor om året; dock att, där sådan omständighet föreligger beträffande del av kalendermånad, pension utan hinder därav skall utgå oavkortad för den månaden. I här avsedda fall må pensionsstyrelsen medgiva nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigades folkpension, rätt att uppbära denna eller del därav (17 §).

För tid, under vilken pensionsberättigad är intagen i fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt eller mot avgift, som av fattigvårdssamhälle erlägges, åtnjuter vård eller försörjning på annan anstalt eller —

under vissa förutsättningar — erhåller enskild vård på grund av platsbrist på statlig anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka, äger fattigvårdssamhället uppbära honom tillkommande folkpension och därav tillgodogöra sig i förra fallet kostnaderna för vården eller försörjningen och i senare fallet utgiven dagavgift och annan vårdkostnad. Det åligger dock fattigvårdssamhället att av pensionsbeloppet månatligen tillhandahålla den pensionsberättigade 16 kronor och därutöver för december månad 8 kronor eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Dessa bestämmelser om fattigvårdssamhälles rätt att uppbära pension äga motsvarande tillämpning på kommun, såvitt angår pensionsberättigad som jämlikt barnavårdslagen omhändertagits av barnavårdsnämnd (18 § 2 mom.).

Är pensionstagare, som ej fyllt 21 år, inskriven vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa, äger enligt *lagen den 30 juni 1944 (nr 477, ändr. 526/1947) om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa* anstalten som ersättning för vårdkostnaden uppbära den inskrivne tillkommande folkpension.

Änke- och änklingsbidrag

Enligt *lagen den 26 juli 1947 (nr 531; ändr. 265/1950, 158/1951) om bidrag till änkor och änklingar med barn* äger änka eller änklings, som under sin vårdnad har barn under tio år i äktenskapet med den

avlidne maken eller annat barn under tio år, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, under vissa förutsättningar av allmänna medel erhålla bidrag för egen del. Sådant bidrag brukar

benämnas änke- resp. änklingsbidrag. Rätt till bidrag föreligger icke, om vårdnadshavaren åtnjuter folkpension. Ingår vårdnadshavaren nytt äktenskap, upphör rätten till bidrag.

Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension — i förekommande fall ökat med indextillägg — jämte bostadstillägg enligt bestämmelserna i lagen om folkpensionering. Kommun äger besluta, att även särskilt bostadstillägg skall utgå

till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen. Beträffande bidraget gäller i övrigt i tillämpliga delar vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg.

Änke- och änklingsbidrag utbetalas från pensionsstyrelsen genom postgiro enligt föreskrift i *kungörelse den 26 september 1947 (nr 769; ändr. 268/1950, 161/1951)*.

Allmänna barnbidrag

Enligt *lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag (nr 529, ändr. 255/1950, 78/1951)* skall för barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med för närvarande 260 kronor och från 1952 års ingång 290 kronor om året. För här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, skall även utgå allmänt barnbidrag, om barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket (1 §). Bidraget bekostas helt av staten.

Allmänt barnbidrag utgår från och med kvartalet efter det, varunder barnet fötts eller rätt till bidrag eljest uppkommit, till och med det kvartal, varunder barnet fyller 16 år eller avlider eller varunder eljest inträffar omständighet, på grund varav bidrag ej längre må utgå (2 och 3 §§). Rätten att uppbära bidraget tillkommer i regel barnets moder, när barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, och i annat fall den som har vårdnaden om barnet (4 §).

Administrationn

Bidraget utbetalas kvartalsvis genom försorg av barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är kyrkobokfört (11 §).

Socialstyrelsen har att öva tillsyn över tillämpningen av lagen om allmänna barnbidrag och med stöd av densamma meddelade föreskrifter. I sådant avseende äger styrelsen meddela råd och anvisningar till ledning för barnavårdsnämnderna (14 §).

I ärende rörande allmänt barnbidrag finnes besvär rätt över barnavårdsnämnds beslut hos vederbörande länsstyrelse och över länsstyrelsens beslut hos socialstyrelsen. Över socialstyrelsens beslut får klagan ej föras (15 och 16 §§).

Enligt 8 § *kungl. kungörelse den 25 augusti 1947 (nr 660)*, innehållande vissa tillämpningsföreskrifter, utbetalas allmänt barnbidrag genom barnbidragsanvisning. Utbetalning av anvisningsbeloppen äger rum från och med den 21 i envar av månaderna januari, april, juli och okto-

ber eller, om den 21 infaller å sön- eller helgdag, närmast efterföljande söckendag till och med den 20 i därpå följande månad.

Barns anstaltsvistelse

För kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård på anstalt eller kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel, utgår icke allmänt barnbidrag (6 §).

Vårdas vid ingången av visst kvartal barn på allmän bekostnad på anstalt i annat fall, äger det kommunala organ som svarar för vårdkostnaden uppbära på kvartalet belöpande allmänt barnbidrag för barnet och därav gottgöra sig för nämnda kostnad i den mån ersättning därför må uttagas av barnet eller annan

enskild person. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den bidragsrättigade (7 §).

Har barn, som inträtt i skolåldern, inskrivits vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa, äger enligt *lagen den 30 juni 1944 (nr 477, ändr. 526/1947) om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa* anstalten som ersättning för vårdkostnaden uppbära för barnet utgående allmänt barnbidrag.

Föreståndare för anstalt, där barn mottages för mera stadigvarande vård, åligger att vid intagning av barn omedelbart lämna meddelande därom till barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är kyrkobokfört. Föreskrift härom finnes i 7 § förutnämnda kungl. kungörelse den 25 augusti 1947 (nr 660).

Särskilda barnbidrag

Bidragsrättens omfattning

Enligt *lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn* skall i fall som i lagen angivas till uppehälle och uppfostran åt barn, utöver allmänt barnbidrag, av allmänna medel utgivas särskilt barnbidrag (1 §). Rätt till särskilt barnbidrag tillkommer endast barn som är svensk medborgare och stadigvarande vistas här i riket; dock äger Konungen träffa överenskommelse med främmande makt i fråga om tillämpning av lagen å dess här i riket bosatta medborgare (3 §). Sådan överenskommelse har i fråga om rätt till särskilt barnbidrag för barn till folkpensionär med ålderspension träffats med Danmark, Finland, Island och Norge. (Se härom närmare sid. 25).

Särskilt barnbidrag utgår längst till och med den månad, under vilken barnet fyller 16 år (4 §).

Bidragens belopp

Särskilt barnbidrag utgår med högst 420 kronor om året för barn, vars föräldrar avlidit, samt för barn, vars fader eller moder avlidit, där vårdnaden om barnet överflyttats till särskilt förordnad förmyndare och barnet ej stadigvarande bor tillsammans med den efterlevande av föräldrarna. Har sådant barn inkomst, som ej härrör från dess eget arbete och som helt eller i mera väsentlig mån kan anses täcka kostnaden för dess uppehälle och uppfostran, skall barnbidraget antingen ej utgå eller ock nedsättas efter vad som finnes skäligt (5 §).

I övrigt utgår särskilt barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn med högst 250 kronor om året (6 §), vilket belopp reduceras enligt vissa regler med hänsyn till såväl föräldrarnas som barnets egen inkomst. I sistnämnda avseende gäller, att underhållsbidrag och bidragsförskott i sin helhet avdrages å barnbidraget samt att bidraget skall minskas med annan barnet tillkommande inkomst, som ej härrör från dess eget arbete, i vad densamma överstiger 100 kronor för år. I detta sammanhang må anmärkas, att — enligt pensionsstyrelsens praxis — vid beräkning av inkomst för barn värdet av full försörjning hela året i regel uppskattas till 500 kronor och full försörjning med undantag av kläder hela året i regel värderas till 400 kronor. Erhåller barn med bidrag av statsmedel fri kost och fri bostad under skolgången enligt därom gällande föreskrifter, uppskattas barnets årsinkomst därav, när läsåret omfattar 39 veckor, till $\frac{3}{4}$ av 400 = 300 kronor.

För adoptivbarn utgår särskilt barnbidrag enligt speciella regler (7 §).

Kostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna

Kommun skall för varje kalenderår bidra till kostnaderna för särskilda barnbidrag med viss andel av kostnaden för under året utbetalade bidrag för barn, beträffande vilka pensionsnämnd inom kommunen under året varit behörig pröva ansökan om särskilt barnbidrag, dock högst med hälften av nämnda kostnad (19 §). Kommunens andel motsvarar 1,5 procent av kostnaden för varje skatte-krona per invånare i kommunen. I övrigt stanna kostnaderna å statsverket.

Administrationn

Ansökan om särskilt barnbidrag skall göras hos pensionsnämnd (15 §). Ärenden rörande särskilt barnbidrag handläggas på samma sätt som ärenden rörande annan folkpension än allmän ålderspension. Därvid skola ärenden om bidrag för barn, adoptivbarn eller styvbarn till någon, som uppbär invalidpension eller sjukbidrag, handläggas i den ordning som gäller beträffande sådan pensionsförmån och övriga ärenden handläggas i den ordning som gäller beträffande änkepension (16 §).

Särskilt barnbidrag utbetalas som regel till barnets förmyndare (17 § 1 st.). Under förutsättningar som angivas i 18 § 1 mom. lagen om folkpensionering må barnbidragsbelopp motsvarande kostnad som myndighet utgivit för barnets försörjning uppbäras av myndigheten (17 § 2 st.).

Enligt *kungörelse den 26 september 1947 (nr 769)* utbetalas särskilt barnbidrag från pensionsstyrelsen genom postgiro. Utbetalningen sker månadsvis, dock att vad som av månadsbeloppet överskjuter helt krontal utbetalas årsvis i samband med utbetalningen för december månad.

Barns anstaltsvistelse

Särskilt barnbidrag utgår icke för tid, under vilken kostnaderna för barnets vård på anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel. Där på grund härav särskilt barnbidrag skulle innehållas för del av kalendermånad, skall dock bidraget utgå oavkortat för den månaden (14 §). För tid, under vilken barn eljest på allmän bekostnad vårdas på anstalt eller är omhändertaget för skydds-
uppfostran eller samhällsvård, utbetalas

bidraget till det kommunala organ som svarar för vårdkostnaden. Av vad sålunda utbetalas får nämnda kostnad täckas. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den bidragsberättigade (17 § 3 st.).

Har barn, som inträtt i skolåldern, in-

skrivits vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa, äger enligt *lagen den 30 juni 1944 (nr 477, ändr. 526/1947) om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa* anstalten som ersättning för vårdkostnaden uppbära barnet tillkommande särskilt barnbidrag.

Bidragsförskott

Rätten till bidragsförskott, administrationen m. m.

Enligt *bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382, ändr. 532/1947)* utgår av allmänna medel förskott å underhållsbidrag, bidragsförskott, till barn, vars fader enligt rättens beslut eller skriftligt, av två personer bevittnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barnet, under förutsättning att fadern underlåter att betala förfallet underhållsbidrag. Bidragsförskott kan dock icke beviljas barn, vars föräldrar sammanbo, och ej heller barn som bor tillsammans med sin fader (1 §).

Rätt till bidragsförskott tillkommer endast barn, som är svensk medborgare och stadigvarande vistas i riket, och utgår längst till och med dagen före den, då barnet fyller 16 år (2 §).

Ansökan om bidragsförskott prövas i regel av barnavårdsnämnden i den kommun, där barnets moder är mantalsskriven vid den tidpunkt, då förskottet sökes (3 §). Bidragsförskott beviljas längst från och med andra månaden före den, under vilken förskottet söktes, till och med utgången av det statliga budgetår som löper vid förskottets beviljande (7 §).

Bidragsförskott utgår med det belopp

barnets fader jämlikt rättens beslut eller enligt avtal är skyldig att utgiva till barnets underhåll, dock högst med 250 kronor för år räknat (8 §), och utbetalas som regel månadsvis till barnets moder eller, där särskilt förordnad förmyndare finnes, till denne (11 § 1 mom.). Enligt *kungl. kungörelse den 11 juni 1943 (nr 383, ändr. 976/1947)*, innehållande vissa tillämpningsföreskrifter, må, när bidragsförskott skall utgå med 250 kronor om året, utbetalning ske med 21 kronor för envar av månaderna januari—maj och juli—november samt med 20 kronor för envar av månaderna juni och december.

För lämnat bidragsförskott inträder den barnavårdsnämnd, som utgivit förskottet, å vederbörande kommuns vägnar i barnets rätt till underhållsbidrag gentemot den underhållsskyldige (15 §).

Utgift för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, till tre fjärdedelar av statsverket och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat förskottet (20 §).

I ärende rörande bidragsförskott finnes besvär rätt över barnavårdsnämnds beslut hos vederbörande länsstyrelse och över länsstyrelses beslut hos Konungen i vederbörande statsdepartement (24 och 25 §§).

Barns anstaltsvistelse

Beviljat bidragsförskott utbetalas icke för tid, under vilken kostnaderna för barnets vård på anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel. Där på grund härav bidragsförskott skulle innehållas för del av kalendermånad, skall dock förskottet utgå oavkortat för den månaden (11 § 2 mom.).

Bidragsförskott, som belöper å tid under vilken barn är omhändertaget för

skyddsuppfostran eller samhällsvård eller på allmän bekostnad vårdas på anstalt i andra fall än förut nämnts, skall minst en gång varje kalendermånad utbetalas till det kommunala organ som svarar för vårdkostnaden. Av vad sålunda utbetalas må nämnda kostnad täckas. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till barnets moder eller, där särskilt förordnad förmyndare finnes, till denne (11 § 3 mom.).

Kap. IV. Avgifter m. m. för vård på offentliga och statsunderstödda anstalter

Här lämnas en översikt över avgifter m. m. vid vissa statliga, primär- och sekundärkommunala samt statsunderstödda enskilda anstalter för meddelande av förlöpande vård av något slag och i samband därmed tillhandahållande av husrum, kost och eventuellt andra förmåner. Statens fångvårds- och tvångsarbetsanstalter be-

handlas ej särskilt, enär avgift för vård på dessa anstalter icke i något fall uttages av enskild person. Ej heller behandlas de militära sjukvårdsanstalterna. I den mån dessa disponeras av huvudmän för civil sjukvård, gälla de vårdavgifter som i övrigt tillämpas av vederbörande huvudman.

Sinnessjukvård

Anstaltsorganisationen

Enligt sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321; ändr. 58 o. 470/1937, 72/1939, 124 o. 509/1941, 146/1942, 467 o. 468/1945) och stadgan samma dag angående sinnessjukvården i riket (nr 328; ändr. 190/1931, 319/1934, 600/1935, 427, 471 o. 789/1937, 361/1940, 510/1941, 187/1944, 511 o. 843/1945, 759/1946, 441 o. 846/1947, 489/1951) utgöras de offentliga vårdanstalterna för sinnessjuka av statliga och kommunala sinnessjukhus ävensom kommunala vårdhem för sinnessjuka. För sinnessjukhus, vilka kunna vara fristående anstalter eller ingå i sjukvårds- eller fattigvårdsanstalter såsom särskilda avdelningar, är utmärkande att där intagna få underkastas det tvång som

med hänsyn till deras vård eller till deras egen eller andras säkerhet är nödvändig. Sådant tvång är ej avsett att förekomma vid vårdhem. Även enskilda sinnessjukhus och vårdhem för sinnessjuka finnas, men till dessa utgår icke i något fall statsbidrag. De falla därför utom ramen för denna framställning.

Statens sinnessjukhus äro avsedda för vård av sinnessjuka som äro i behov av vård på anstalt med fullständig medicinsk utrustning. Förutom statliga sinnessjukhus med egna upptagningsområden, s. k. primärsjukhus, finnas sekundärsjukhus för avlastning av mindre svårskötta kroniskt sjuka från vissa primärsjukhus. En del av primärsjukhusen ha egna sekundäravdelningar. Sedan gammalt ha vid de

statliga sinnessjukhusen mottagits vissa kategorier sinnesslöa. Några sjukhus disponeras för vård av enbart sinnesslöa.

Att i viss mån jämställa med de statliga sinnessjukhusen äro Karolinska sjukhusets psykiatriska klinik samt de psykiatriska universitetsklinikerna i Uppsala och Lund. Även vid andra sjukhus ha anordnats psykiatriska avdelningar, avsedda för observation eller kortvarig vård av lättare psykiskt sjuka.

Vissa städer och landskommuner driva egna sinnessjukhus. Tidigare anordnade kommunerna sådana sjukhus huvudsakligen för sitt fattigvårds klientel. Alltjämt finnas kvar några tiotal mindre sådana kommunala sinnessjukhus, i allmänhet anordnade såsom avdelningar vid fattigvårdsanstalter. Emellertid har platsbristen på de statliga sinnessjukhusen medverkat till att särskilt storstäderna anordnat och driva en omfattande allmän vård av sinnessjuka. Stockholm, Göteborg och Malmö handha själva — enligt med Kungl. Maj:t och kronan åren 1925 och 1927 ingångna avtal — vården av i dessa städer hemortsberättigade sinnessjuka, dock ej av strafffriförklarade sådana. Som ersättning här för erhålla städerna statsbidrag för dels kostnad för anskaffat platsutrymme dels driftkostnad. Statsbidraget utgår med ett belopp per vårdplats resp. underhållsdag, som i princip skall motsvara statsverkets kostnad för samma ändamål vid statens anstalter för sinnessjuka. Städerna ha förbundet sig att icke tillämpa högre vårdavgifter i förhållande till vårdkostnaden än staten tillämpar vid de statliga sinnessjukhusen.

Enligt principbeslut av 1950 års riksdag skola landstingen och städerna utanför landsting i fortsättningen bära ansva-

ret för vården av lättskötta fall av kronisk sinnessjukdom. Flertalet huvudmän har sedan länge anordnat vårdhem för detta ändamål. Frågan om huvudmannskapets fastställande i lag diskuterades vid riksdagsbehandlingen men uppsköts. Såsom synpunkter på utformningen av en eventuell lagstiftning framhölls att viss övergångstid vore erforderlig för vårdens utbyggnad, och vidare fann man det angeläget att åstadkomma en i möjligaste mån klar gränsdragning mellan vårdhems klientelet och klientelet på de statliga sinnessjukhusen (närmast sekundärsjukhusen och sekundäravdelningarna).

Statens sinnessjukhus

I 76—80 §§ sinnessjukvårdsstadgan meddelas föreskrifter om avgifter vid statens sinnessjukhus. I vissa fall, då den vårdade intagits för observation eller för undersökning av sinnesbeskaffenheten, är vården *kostnadsfri* (77 § 3 mom.). I övrigt bestämmas avgifterna av Kungl. Maj:t (77 § 1 mom.). Senast har beslut om avgifterna meddelats den 22 juni 1951. Enligt beslutet, som endast avser tiden 1 juli—31 december 1951, skall under denna tid hel avgift för salspatient utgöra 3 kronor om dagen (för rumspatient 10 kronor samt vid två sjukhus med högre standard vid rumsavdelningarna 11 kronor).

Enligt 77 § 2 mom. skall för salspatient i vissa fall utgå endast halv avgift, sålunda för närvarande 1:50 kronor om dagen. Sådan nedsättning till halv avgift skall ske, om den intagne enligt intyg av fattigvårdsstyrelse är berättigad till fattigvård eller det genom intyg av stadsfogde, landsfiskal eller annan utmätningsman

eller av lappfogde styrkes, att den intagne saknar tillgång till erläggande av full avgift eller efter erläggande därav skulle sakna nödiga medel för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet. Finnes någon som är försörjningspliktig för patienten, skall för rätt till nedsättning sådant intyg företes även beträffande den försörjningspliktige.

Vårdavgift skall enligt 15 § sinnessjuklagen gäldas av den intagne, dock ej om intagningen på sjukhuset skett på ansökan av annan än honom själv eller hans förmyndare eller gode man och det visar sig att den intagne icke varit i behov av vård vid sjukhus. Den som erlagt avgift för intagen person är utom i nyss nämnda undantagsfall berättigad att, i den mån han icke själv på grund av åtagande eller eljest skall svara för avgiften, utfå gottgörelse av den intagne. Saknar den intagne själv medel till avgiften, bliva fattigvårdslagens bestämmelser om rätten till fattigvård och enskildas försörjningsplikt avgörande beträffande betalningsskyldigheten.

Enligt 79 § 1 mom. sinnessjukvårdsstadgan skall avgift inbetalas kvartalsvis eller, där den erlägges av fattigvårdssamhälle eller kommun, halvårsvis *i förskott*; dock att sjukhuschefen, där sjukhusvistelsen kan antagas bli särskilt kortvarig, må bestämma att avgiften skall förskottsvis erläggas för viss kortare tid. Vid intagning skall i enlighet härmed betalning regelmässigt ske för återstoden av det löpande kvartalet resp. halvåret, räknat fr. o. m. dagen för intagningen. Erläggas avgift ej i sålunda föreskriven ordning, skall därjämte gäldas 6 procent ränta å avgiftsbeloppet från den dag betalningen bort erläggas, dock ej om

avgiften inbetalas inom 30 dagar från förfallodagen. Reduceras betalningsskyldigheten genom utskrivning eller eljest under löpande kvartal eller halvår, har sjukhuset att återbetala den del av avgiften som är för mycket erlagd.

Sinnessjukvårdsstadgans bestämmelser förutsätta, att det så snart som möjligt klarlägges till vem vederbörande sjukhus har att vända sig för att utfå vårdavgiften. Regelmässigt sker detta genom att någon myndighet eller person vid intagningen tecknar ansvarsförbindelse för avgiften. Har intagning skett utan att ansvarsförbindelse avlämnats, åligger det enligt 80 § nämnda stadga sjukhusintendenten att ofördröjligen infordra sådan.

Att betalningsskyldigheten klarlägges snarast möjligt är av betydelse även med hänsyn till stadgandet i 58 § 1 mom. andra stycket fattigvårdslagen. Enligt detta lagrum skall talan mot fattigvårdsstyrelse angående vårdavgift anhängiggöras inom 120 dagar från vårdens början, såvida icke fattigvårdsstyrelsen utfärdat ansvarsförbindelse eller eljest förklarat sig villig att erlägga avgiften. Försummas detta, förfaller rätten till ersättning för vård, som lämnats mer än 120 dagar innan ansökan hos vederbörande länsstyrelse gjorts i målet. Detta gäller dock ej, om fattigvårdsstyrelsen utfärdat ansvarsförbindelse eller eljest förklarat sig villig att erlägga avgiften. Vidare har sjukhus som åt någon lämnat vård, för vilken sjukhuset vill erhålla ersättning av fattigvårdssamhälle, jämlikt 58 § 1 mom. första stycket fattigvårdslagen skyldighet att utan uppskov bevisligen underrätta fattigvårdsstyrelsen om tiden för vårdens början. Har ansvarsförbindelse från fattigvårdsstyrelsen icke lämnats, skall samtidigt göras uttrycklig

förfrågan om samhället är villigt utgiva ersättning för vården.

Psykiatriska kliniker

Vid Karolinska sjukhusets psykiatriska klinik och vid de psykiatriska universitetsklinikerna i Lund och Uppsala gälla för salspatienter samma avgiftsbestäm- melser som vid statens sinnessjukhus. Le- gosängsavgiften är sålunda f. n. 3 kronor, dock med rätt för direktionen vid resp. sjukhus att — i enlighet med de grunder som gälla eller komma att gälla beträ- fande salspatient på statens sinnessjukhus — för obemedlade patienter nedsätta sist- nämnda avgift till *halva beloppet*.

Psykiatriska lasarettavdelningar

Enligt kungl. kungörelse den 21 juni 1946 (nr 422) må till *landsting eller stad utanför landsting* utgå statsbidrag till drif- ten av psykiatriska avdelningar vid eller i anslutning till lasarett. Statsbidraget, som utgör 3 kronor för dag och patient på allmän sal eller därmed likställt rum, utgår under förutsättning att vårdavgift för sådan patient icke uttages med högre belopp än 2:50 kronor om dagen. Där avdelning i första hand är avsedd för pa- tienter tillhörande visst landstingsområde eller viss eller vissa kommuner, får dock — med bibehållen rätt till bidrag — högre avgift uttagas för patient från annan ort. Från kungörelsens tillämplighetsområde äro tillsvidare undantagna psykiatriska avdelningar i Stockholm, Göteborg, Mal- mö, Uppsala och Lund.

Kommunala sinnessjukhus

I Stockholm, Göteborg och Malmö, vil-

ka städer förbundit sig att själva omhän- derha vården av sådana sinnessjuka som ha hemortsrätt därstädes, har vårdavgif- ten på allmän sal vid sinnessjukhusen tidigare bestämts till resp. 3:80, 3:40 och 3 kronor om dagen, sålunda för helt år om 365 dagar 1.387, 1.241 och 1.095 kronor. Dessa belopp motsvarade ungefär oavkortad årlig folkpension minus 200 kronor i ifrågavarande bostadskostnads- grupper (V, IV och III), om man bortser från indextillägg, blindtillägg och särskilt bostadstillägg. Vårdavgiften har numera höjts i Stockholm fr. o. m. den 1 novem- ber 1951 till 4:25 kronor om dagen och i Malmö fr. o. m. den 1 juli 1951 till 3:35 kronor om dagen.

I den mån generella avgifter bestämts vid övriga kommunala sinnessjukhus, ha de i allmänhet fixerats i anslutning till beloppen i vårdtaxan enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna, vilka belopp i samtliga fall, om blindtillägg och särskilt bostadstillägg icke medräknas, hittills överstigit oavkortad folkpension minus 200 kronor. En på sådant sjukhus intagen folkpensionär utan annan inkomst än folk- pensionen torde därför ha ansetts som understödstagare. Men även när enligt uppgift varierande vårdavgift uttagits, vil- ket bl. a. torde innebära att fattigvården av en pensionär alltid tillgodogjort sig pensionen minus 200 kronor, ha patien- terna med folkpension i allmänhet betrak- tats som understödstagare. Detta torde sammanhånga med att fattigvårdssamhälle för vårdad understödstagare äger av landstinget utfå ersättning för vården med hälften av skillnaden mellan det i vård- taxan angivna beloppet och folkpensio- nens belopp (40 § 2 mom. fattigvårds- lagen).

Vårdhem för lättskötta sinnessjuka

Enligt kungl. kungörelse den 4 juni 1937 (nr 297; ändr. 299/1943, 248/1947, 278/1950) kan statsbidrag för driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka utgå till *landsting eller stad utanför landsting*. Statsbidraget, som utgör 1: 25 kronor för dag och patient, utgår under förutsättning att för patient, tillhörande det sjukvårdsområde för vilket vårdhemmet är avsett, vårdavgift icke uttages med högre belopp än 75 öre om dagen. Uppbär sådan patient folkpension, må dock — även om därigenom avgiften kommer att överstiga 75 öre för dag — såsom vårdavgift uttagas *pensionsbeloppet efter avdrag av ett för pensionstagaren avsett belopp av 16 kronor för månad och därutöver för decem-*

ber månad 8 kronor. För användandet av vad sålunda avdragits (fickpengar) skall gälla vad i 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen stadgas för motsvarande fall. Fickpengarna skola sålunda av den som uppbär pensionen tillhandahållas den pensionsberättigade kontant eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, användas för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta.

Enligt beslut av samtliga landsting gälla vid deras vårdhem för inomlänspatienter de i statsbidragskungörelsen tillåtna maximiavgifterna. För utomlänspatienter ha några landsting fastställt särskilda, högre avgifter.

Länsvis organiserad kroppssjukvård

Anstaltsorganisationen

Enligt lagen den 20 december 1940 (nr 1044; ändr. 795/1943, 98/1944, 79/1945, 129/1946, 101/1949, 155/1951) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus (s. k. sjukhuslagen) åligger det *landsting och stad utanför landsting* att för personer, som ha sin vistelseort eller hemort inom landstingsområdet eller staden, ombesörja anstaltsvård för sjukdom, skada eller kroppsfel, i den mån icke annan dragger försorg om sådan vård. I samma omfattning bör landsting och stad utanför landsting ombesörja anstaltsvård vid barns börd. Även *kommun som deltager i landsting* äger ombesörja anstaltsvård vid sjukdom, skada, kroppsfel eller barns börd. Lagens föreskrifter gälla i allmänhet icke anstaltsvård för sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka och konvalescenter.

I lagen år 1951 införda eller omarbetade bestämmelser om anstalter för kroniskt sjuka träda i kraft först den 1 januari 1952.

Lagen är icke tillämplig på Karolinska sjukhuset och Serafimerlasarettet och gäller ej heller sjukvårdsanstalt som är anordnad vid fattigvårdsanstalt eller lyder under militär myndighet. I lagen avsedd sjukvårdsanstalt (sjukhus) benämnes *lasarett, sanatorium* eller *epidemisjukhus*, om den är avsedd för vårdbehövande oberoende av fallets svårare eller lindrigare art, och eljest *sjukstuga, tuberkulossjukstuga* eller *epidemisjukstuga*. Sjukhus, som anordnats uteslutande eller till huvudsaklig del för vård av långvarigt kroppssjuka, vilka äro i behov av sjukhusvård främst i form av personlig skötsel men vilka icke lida av tuberkulos, benäm-

nes — vare sig sådant sjukhus utgör en fristående anstalt eller är anslutet till lasarett eller sjukstuga — *anstalt för kroniskt sjuka*.

Allmänna regler om vårdavgifter

Den som driver sjukhus äger enligt 20 § sjukhuslagen i princip själv bestämma efter vilka grunder och till vilket belopp legosängsavgift skall erläggas för den som är intagen på sjukhuset. På allmän sal eller särskilt rum, avsett för sjuka på sådan sal, meddelad vård för könssjukdom i smittsam skede eller undersökning, huruvida sådan sjukdom föreligger, skall dock vara kostnadsfri. Detsamma gäller vård för epidemisk sjukdom på allmän sal vid epidemisjukhus, epidemisjukstuga eller tillfällig sjukvårdslokal för epidemivård. I fråga om sjukhus eller sjukhusavdelning, som drives med hjälp av statsbidrag, är vidare rätten att bestämma vårdavgiften i allmänhet inskränkt genom bestämmelser om viss högsta avgift såsom villkor för rätt till bidrag. Beträffande ersättning för vård, som det jämlikt fattigvårds- eller barnavårdslagen åligger fattigvårdssamhälle eller kommun att vidkännas, gäller slutligen att vårdavgift ej får överstiga det belopp som anges i vårdtaxan enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna.

Som allmän regel gäller, att avgiften för vård på hel- eller halvskilt rum är avsevärt högre än för vård på allmän sal.

Likaså uttages i allmänhet högre avgift för patient som icke tillhör ifrågavarande sjukvårdsområde. I detta avseende gälla emellertid särskilda bestämmelser för viss vård på lasarett, förlossningsanstalt, sjukstuga eller sanatorium. Enligt en för samtliga landsting och städer utan-

för landsting tillsvidare för åren 1951 och 1952 gällande överenskommelse behöver nämligen endast en mindre del av den högre avgiften på sådana sjukhus erläggas av patienten själv i fall, när denne *antingen* drabbats av sjukdom eller skada under vistelse inom främmande sjukvårdsområde *eller* efter remiss från lasarett- eller sanatorieläkare inom det egna sjukvårdsområdet intagits för specialistvård på sjukhus tillhörande annat sjukvårdsområde *eller* utan att fylla dessa villkor likväl mottagits på sjukhus, tillhörande främmande sjukvårdsområde, emedan hans tillstånd enligt skriftligt intyg av den intagande läkaren påkallat omedelbar behandling eller undersökning, och hänvisning till vederbörligt sjukhus därför ej kunnat ske. För vård på allmän sal i sådant fall utger hemortslandstinget eller -staden viss ersättning, medan den vårdavgift som patienten själv skall erlägga enligt överenskommelsen utgör 3 kronor om dagen.

Enligt 45, 52, 53 och 54 §§ sjukhusstadgan den 20 december 1940 (nr 1045; ändr. 796/1943, 963/1947, 625/1949, 156/1951) skall — med nedan nämnda undantag — vid *lasarett, sjukstuga, sanatorium och tuberkulossjukstuga*, om den sjuke ej inbetalar vårdkostnaden i förskott för minst 15 dagar eller icke efter anmodan förnyar enahanda förskottsbetalning, på sjukhuset avlämnas av vederbörande fattigvårdssamhälle eller kommun utfärdad eller eljest antaglig ansvarsförbindelse för bl. a. den vårdersättning som tillkommer sjukhuset. Från dessa bestämmelser kan direktionen emellertid göra de eftergifter direktionen finner för gott. Vidare får ansvarsförbindelse överhuvud ej påfordras vid intagning på allmän sal eller särskilt

rum av person, som lider av könssjukdom i smittamt skede eller som av läkare förklarats böra intagas för undersökning huruvida han är angripen av sådan sjukdom. Ansvarsförbindelse erfordras ej heller för person, vars vård enligt meddelat beslut skall bekostas av medel som done-rats till sjukhuset.

Lasarett och sjukstugor

Som redan nämnts skall på allmän sal eller särskilt rum, avsett för sjuka på sådan sal, meddelad vård för könssjukdom i smittamt skede eller undersökning, huruvida sådan sjukdom föreligger, vara *kostnadsfri* för patienten.

I övrigt bestämmas med förut angivna undantag vårdavgifterna på lasarett och sjukstugor av huvudmannen. Högsta avgiften tillämpas av Stockholms stad, som för vård på allmän sal för inom staden boende uttager 5 kronor om dagen under de första 30 dagarna och därefter 4 kronor. Nästan alla huvudmän ha i likhet med Stockholm infört bestämmelser om nedsatt avgift efter viss tids vård. Ofta nedsättes avgiften vid två tillfällen under vårdtiden, vanligen efter 10 och 30 dagar. Begynnelseavgifterna variera mellan 1 krona och 5 kronor och utgöra vanligen 2 à 3 kronor. Slutavgifterna, som variera mellan 50 öre och 4 kronor, utgöra i allmänhet 1 à 1: 50 kronor.

Förlossningsanstalter

Enligt kungl. kungörelse den 21 juli 1937 (nr 743; ändr. 262/1939, 384/1941, 571/1943, 627/1949) kan statsbidrag utgå till *landsting, kommun, kommunalförbund, förening eller stiftelse* för driften av barnbördshus, förlossningshem, barnbördsavdelning, som anordnats vid lasa-

rett eller därmed jämställd sjukvårdsinrättning eller vid sjukstuga, samt förlossningsrum hos barnmorska ävensom för driften av väntehem för barnaföderskor i rikets ödemarksområde.

Statsbidrag utgår med 3 kronor för dag och barnaföderska, som vårdas på allmän sal på barnbördshus eller barnbördsavdelning eller på förlossningshem om minst sex vårdplatser, samt med 2 kronor för dag och barnaföderska, som vårdas på förlossningshem om högst fem vårdplatser eller på förlossningsrum hos barnmorska, dock i samtliga nu nämnda fall för *högst 10 dagar*. Till driften av väntehem utgår statsbidrag med 2 kronor för dag och barnaföderska under *högst 15 dagar*.

Såsom villkor för driftbidrag gäller, att vårdavgiften på allmän sal resp. vistelseavgiften på väntehem icke överstiger för den tid, under vilken statsbidrag utgår, *1 krona* för dag och barnaföderska jämte barn samt för tiden därefter den för andra patienter inom sjukvårdsområdet gällande salsavgiften på lasarett resp. sjukstugor. Skall på anstalten eller hemmet i första hand intagas barnaföderskor tillhörande viss eller vissa kommuner eller visst landstingsområde, får dock högre vård- eller vistelseavgift uttagas för person från annan ort.

Lasarettavdelningar för vård av barn

Enligt kungl. kungörelse den 20 juli 1939 (nr 538; ändr. 385/1940, 272/1942, 230/1946, 626/1949) kan till *landsting eller stad utanför landsting* utgå statsbidrag för driften av medicinsk avdelning för vård av sjuka barn under 15 år vid eller i anslutning till lasarett eller därmed jämställd sjukvårdsinrättning. Dylikt bi-

drag kan enligt kungörelsen även utgå till *landsting, kommun, kommunalförbund, förening eller stiftelse* för driften av medicinsk avdelning vid redan befintligt fristående barnsjukhus. Statsbidraget utgår i allmänhet med 2 kronor per dag och salspatient. I särskilt barnrika delar av riket kan med hänsyn till ringa skatteunderlag, stor skattebörda eller andra särskilda omständigheter utgå förhöjt statsbidrag.

Såsom villkor för statsbidrag gäller bl. a., att vårdavgift för salspatient icke uttages med högre belopp än 1: 50 kronor per dag. Där avdelningen i första hand är avsedd för barn tillhörande visst landstingsområde eller viss eller vissa kommuner, får dock högre avgift uttagas för barn från annan ort.

Sanatorier och tuberkulossjukstugor

Enligt kungl. kungörelse den 22 juni 1939 (nr 480) kan till *landsting eller stad utanför landsting* ävensom till *bolag, förening eller stiftelse* utgå statsbidrag för driften av anstalt för lungtuberkulos. Bidrag utgår för sanatorium och tuberkulosavdelning vid lasarett, där medicinsk avdelning finnes, med 1: 75 kronor och för tuberkulossjukstuga och tuberkulosavdelning vid odelat lasarett eller sjukstuga med 1: 50 kronor, allt per dag och patient, med rätt till förhöjning enligt vissa regler i landsdelar med särskilt hög tuberkulosdödlighet.

Såsom villkor för rätt till statsbidrag gäller bl. a. att vårdavgift på allmän sal vid ifrågavarande anstalter icke uttages med högre belopp än 1: 50 kronor vid sanatorium och därmed jämställd lasarettssavdelning samt 1: 25 kronor vid tuberkulossjukstuga och därmed jämställd

lasarettss- eller sjukstugeavdelning. Är anstalt avsedd för personer tillhörande visst landstingsområde eller viss stad utanför landsting, får dock högre avgift uttagas för patient från annan ort. I stor utsträckning har vårdavgiften för inomlänspatient vid sanatorier och med dessa jämställda lasarettssavdelningar bestämts till endast 1 krona om dagen.

Vissa landsting och en stad utanför landsting disponera enligt särskilda avtal vårdplatser på folksanatorierna (sid. 48). I kungl. brev den 31 maj 1946 har medicinalstyrelsen bemyndigats att för sådana vårdplatser bevilja vederbörande landsting eller stad statsbidrag med samma belopp som utgår till driften av anstalt för tuberkulos enligt 1939 års kungörelse. Såsom villkor för rätt till statsbidrag för vårdplats på folksanatorium har föreskrivits bl. a., att för patient på sådan plats icke uttages högre dagavgift än 1 krona.

Epidemisjukhus och epidemisjukstugor

Enligt epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443; ändr. 562/1938, 114/1939, 485 o. 1049/1949, 422/1944, 130/1946, 457/1948, 48/1950) skall varje epidemidistrikt — vanligen landstingsområde eller stad utanför landsting — äga tillgång till erforderligt antal platser på epidemivårdanstalter och därjämte vara försett med erforderlig utrustning för tillfälliga sjukvårdslokaler. Person, som inom distriktet insjuknat i närmare i lagen angiven epidemisk sjukdom, skall *kostnadsfritt* åtnjuta vård och underhåll i allmänt rum på epidemivårdanstalt eller tillfällig sjukvårdslokal. Person, som intagits på sådan anstalt eller lokal på grund av misstanke om epidemisk sjukdom eller smittofarlighet, är berättigad att *kostnadsfritt* åtnjuta

underhåll därstädes. Vård- och underhållskostnaden åvilar i första hand epidemidistriktet.

Enligt kungl. kungörelse den 5 maj 1939 (nr 261; ändr. 1050/1940, 632/1949) angående statsbidrag till driften av epidemisjukhus m. m. äger epidemidistrikt åtnjuta statsbidrag för driften av i viss ordning godkända, i epidemilagen avsedda epidemisjukhus och tillfälliga sjukvårdslokaler med i regel 2 kronor för dag och varje kostnadsfritt vårdad sjuk. Enligt kungl. kungörelse den 31 oktober 1947 (nr 800) skola samma föreskrifter gälla beträffande statligt driftbidrag till epidemisjukstuga.

Anstalter för kroniskt sjuka

Jämlikt riksdagsbeslut år 1927 utgår statsbidrag till såväl anordnande som drift av anstalter för kroniskt kroppssjuka. Rätten till statsbidrag, som kan utgå för såväl fristående anstalter som anstaltsavdelningar, är för varje landstingsområde och stad utanför landsting begränsad till visst i förhållande till folkmängden stående antal sjukplatser.

Statsbidrag efter vissa grunder till anordnande av anstalt för kroniskt sjuka utgår enligt kungl. kungörelse den 27 juni 1927 (nr 245; ändr. 83/1929, 335/1945, 250/1948) i princip endast till *landsting och stad utanför landsting*. För anordnande av större från ålderdomshem fristående anstalter kan emellertid, när särskilda skäl därtill äro, statsbidrag utgå även till *i landsting deltagande kommun* samt till *kommunalförbund*. Alltsedan bestämmelsernas tillkomst har som villkor för rätt till anläggningsbidrag krävts förbindelse av vederbörande bl. a. att av pa-

tienter från det område, för vilket anstalten är i första hand avsedd, icke kräva högre vårdavgift än 1:50 kronor om dagen för vård på de med bidrag av statsmedel anordnade sjukplatserna. Från sådan förbindelse kan anstaltens huvudman lösas endast genom återbetalning av anläggningsbidraget eller så stor del därav som Kungl. Maj:t bestämmer. När fråga om återbetalning uppkommit — på grund av huvudmannens önskan att uttaga högre avgifter eller av annan anledning — har det av Kungl. Maj:t fordrade beloppet regelmässigt bestämts till det uppburna anläggningsbidraget med visst procentuellt avdrag för den tid varunder anläggningen varit i bruk.

Statsbidrag till *driften* av anstalt för kroniskt sjuka kan enligt kungl. kungörelse den 27 juni 1927 (nr 246; ändr. 406/1938, 336/1945, 536/1951) utgå till *landsting och städer utanför landsting*. Före den 1 juli 1945 kunde — på samma villkor som gällde för landsting och städer utanför landsting — driftbidrag beviljas även *i landsting deltagande kommuner, kommunalförbund, föreningar och enskilda*. Numera utgår som regel till sådana huvudmän driftbidrag endast i den mån bidrag utgick vid utgången av budgetåret 1944/45. För större från ålderdomshem fristående kronikerhem har, även om de tillhört annan än landsting eller stad utanför landsting, driftbidrag undantagsvis kunnat nybeviljas även efter sistnämnda tidpunkt. Driftbidrag utgår enligt kungörelsen med 1:50 kronor för dag och patient, för vilken vårdavgiften ej överstiger 1:50 kronor om dagen. Är anstalten i första hand avsedd för sjuka tillhörande viss eller vissa kommuner eller visst landstingsområde, får dock — med bibehållen

rätt till bidrag — högre avgift uttagas för patient från annan ort.

I detta sammanhang må nämnas en i 41 § 2 mom. första stycket fattigvårdslagen förekommande avgiftsföreskrift, gällande landstingsanstalter för vård av andra kroniskt sjuka än tuberkulösa och vanföra. Enligt lagrummet bör tillfälle till vård åt fattiga sjuka beredas på sådan anstalt; och må landstinget fastställa en avgift för vården, ej överstigande *halva skillnaden mellan vårdkostnaden och till vården utgående statsbidrag*. Denna avgift skall — fortfarande enligt lagrummet — jämte tillägg, motsvarande *hälften av den vårdade tillkommande folkpension*, av vederbörande fattigvårdssamhälle erläggas för på sådan anstalt intagen fattig. På grund av vårdkostnadernas stegring och folkpensionernas höjning kommer emellertid den på så sätt beräknade avgiften regelmässigt att överstiga den i statsbidragskungörelserna stadgade maxiavgiften av 1:50 kronor.

Vårdavgiften på de statsunderstödda anstalterna för kroniskt sjuka har vanligen bestämts till det i statsbidragskungörelserna tillåtna högsta beloppet 1:50 kronor om dagen. I några län förekommer dock en lägre avgift, 1:25 kronor eller 1 krona per dag.

Rörande kronikervården i de städer som ej deltaga i landsting, nämligen Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle, har inhämtats följande uppgifter.

Stockholms stad driver tre fristående anstalter för kronikervård, vilka sortera under stadens sjukhusdirektion. Dessutom äro åtta avdelningar av fattigvårdsanstalter avsedda för vård av kroniskt sjuka.

Dessa avdelningar sortera under fattigvårdsnämnden.

På stadens statsunderstödda sjukplatser tillämpas en vårdavgift av 1:50 kronor om dagen. För icke statsunderstödda sjukplatser tillämpas skilda avgiftssystem på å ena sidan anstalterna under sjukhusdirektionen och å andra sidan de anstalter som sortera under fattigvårdsnämnden. På sjukhusdirektionens kronikeranstalter är fr. o. m. den 1 augusti 1951 vårdavgiften 4 kronor om dagen. På fattigvårdsnämndens anstalter är den i princip beroende av utgående indextillägg på folkpensionerna och utgör fr. o. m. den 1 augusti 1951 per dag 4:25 kronor (för makar tillsammans 6:10 kronor om dagen).

Göteborgs stad driver ett fristående kronikerhem, som sorterar under stadens sjukhusdirektion. Statligt driftbidrag utgår för vissa platser. För i staden hemortsberättigade personer är vårdavgiften på de statsunderstödda sjukplatserna 1:50 kronor om dagen och på övriga platser 2 kronor om dagen.

Malmö stad driver såsom kronikerhem en sjukhusavdelning, som sorterar under stadens sjukhusdirektion. Sedan staden numera avstått från statligt driftbidrag till hemmet, har vårdavgiften bestämts till 3 kronor om dagen. Under stadens fattigvårdsstyrelse sorterar ett såsom avdelning av fattigvårdsanstalt drivet vårdhem, där bl. a. kroniskt sjuka vårdas. Vårdavgiften är 3 kronor om dagen för alla på avdelningen för kroppssjuka vårdade personer med hemortsrätt i Malmö.

Norrköpings stad har ej någon särskild för kroniskt sjuka avsedd anstalt eller anstaltsavdelning. Ett under fattigvårdsstyrelsens förvaltning stående sjukhus an-

vändes emellertid huvudsakligen för vård av kroniskt sjuka. Vårdavgiften för stadens invånare är 3 kronor om dagen.

Ej heller *Hälsingborgs stad* driver någon särskild för kroniskt sjuka avsedd anstalt eller anstaltsavdelning. Vård av bl. a. kroniskt sjuka meddelas emellertid på ålderdomshemmets sjukavdelning, som sorterar under stadens fattigvårdsstyrelse. Vårdavgiften på sjukavdelningen är 3: 95 kronor om dagen.

Gävle stad driver som anstalt för kro-

niskt sjuka en avdelning av stadens ålderdoms- och sjukhem. Avdelningen sorterar för närvarande under fattigvårdsstyrelsen, men i samband med en planerad utvidgning av verksamheten torde vården av de kroniskt sjuka komma att övertagas av hälsovårdsnämnden, som är stadens sjukvårdsmyndighet. Statligt driftbidrag utgår för vissa av sjukplatserna. Vårdavgiften är på statsunderstödd sjukplats 1: 50 kronor och på annan sjukplats 3: 85 kronor om dagen.

Annan kroppssjukvård

För huvudparten av den civila slutna kroppssjukvården stå, såsom av den föregående framställningen framgått, landstingen och städerna utanför landsting som huvudmän. En omfattande rikssjukvård bedrivs emellertid vid de helt statliga undervisningsinstitutionerna Karolinska sjukhuset och Serafimerlasarettet. Vid andra kroppssjukhus finnas speciella riksavdelningar, vilka drivas med bidrag av statsmedel. Slutligen ha stiftelser och enskilda särskilt tagit sig an vissa vårdformer, som koncentrerats till några få större anstalter.

Karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet

För kroppssjuka, boende inom annan del av riket än Stockholms stad och Stockholms län, utgör enligt kungl. brev den 3 juni 1949 dagavgiften på allmän sal för salspatient på Karolinska sjukhuset och Serafimerlasarettet i allmänhet för de

första 15 dagarna 7 kronor och därefter 6 kronor. Enligt kungl. förordning den 30 juni 1937 (nr 655) kan emellertid dagavgiften under vissa förutsättningar minskas med 2: 50 kronor, med vilket belopp den vårdades hemortslandsting resp. -stad då bidrager till vårdkostnaden.

Stockholms stad och Stockholms läns landsting ha genom särskilda avtal rätt till ett antal platser på såväl Karolinska sjukhuset som Serafimerlasarettet. På dessa vårdplatser tillämpas samma avgifter som gälla vid vård på stadens resp. landstingets egna sjukhus.

Pensionsstyrelsens sjukhus och lasarettssavdelningar

Den av pensionsstyrelsen bedrivna sjukvårdande verksamheten tager närmast sikte på att i folkpensioneringens intresse förebygga eller häva invaliditet och sålunda förhindra eller uppskjuta den tidpunkt, då rätt till invalidpension inträder. Med hänsyn härtill mottagas främst sjuka,

vilka utan vård genom styrelsens försorg kunna befaras inom en nära framtid bliva invalider. Pensionsstyrelsen disponerar tre fristående sjukhus i Nynäshamn, Åre och Tranås. Vidare disponerar pensionsstyrelsen vid vissa lasarett genom styrelsens försorg inrättade speciella avdelningar för vård av företrädesvis reumatiskt sjuka och neuropatienter. På dessa avdelningar mottagas endast patienter som remitterats dit av pensionsstyrelsen. Styrelsen disponerar slutligen ett antal platser på den ortopediska avdelningen vid Lunds lasarett samt på vanförestalten och Broströmska sjukhemmet för barn i Göteborg.

Lägsta vårdavgiften vid vård genom pensionsstyrelsens försorg är 2: 50 kronor om dagen utom vid Broströmska sjukhemmet för barn, där lägsta avgiften är 1 krona om dagen. Vårdavgiften, som bestämmas med hänsyn till patientens och — om denne bor i föräldrahemmet — föräldrarnas ekonomiska förhållanden, kan höjas upp till självkostnadspriset för vården.

Centralanstalter för radioterapi

För radioterapi finnas tre centralanstalter, vilka upprättats med bidrag av medel ur Konung Gustav V:s jubileumsfond, nämligen Radiumhemmet, som är anslutet till Karolinska sjukhuset i Stockholm och drives som en del av detta sjukhus, samt centralanstalterna för radioterapi vid lasarettet i Lund och vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Vid Radiumhemmet gälla samma avgiftsbestämmelser som för Karolinska sjukhuset i övrigt.

För driften av centralanstalterna i Lund och Göteborg utgår statsbidrag till Mal-

möhus läns landsting och Göteborgs stad enligt kungl. brev den 13 juni 1947. Enligt detta skall vårdavgiften alltid, oavsett var patienten är hemmahörande, vara densamma som på däremot svarande vårdplats vid lasarettet i Lund eller Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg för patient med hemvist inom Malmöhus läns landstingsområde resp. Göteborgs stad.

Neurokirurgisk avdelning vid lasarettet i Lund

Enligt kungl. brev den 13 juni 1947 utgår till Malmöhus läns landsting för driften av en neurokirurgisk avdelning vid lasarettet i Lund statsbidrag med 6 kronor för varje underhållsdag vid avdelningen. Statsbidraget utgår på villkor bl. a. att av salspatient, oavsett var han är hemmahörande, uttages en legosängsavgift av högst 2: 50 kronor per dag.

Folksanatorierna

Sedan åtskilliga år utgår statsbidrag till driften av de under förvaltning av överstyrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond stående fyra folksanatorierna i Hålahult i Örebro län, Österåsen i Västernorrlands län, Hesseby i Jönköpings län och Spenshult i Hallands län. Vårdavgiften på allmän sal överstiger vid folksanatorierna i regel folkpensionen i högsta bostadskostnadsgruppen, men viss avgifts-nedsättning kan erhållas. Angående patientavgift för vårdplatser som enligt särskilda avtal disponeras av landsting eller stad utanför landsting, se sid. 44.

Anstalter för kirurgisk tuberkulos

Enligt kungl. kungörelse den 23 april 1937 (nr 209; ändr. 404/1938, 295/1943, 215/1949) utgår statsbidrag till kostna-

derna för driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos dels till *föreningar och stiftelser* för av dem drivna specialanstalter för vård av företrädesvis svårare fall av kirurgisk tuberkulos jämte i anslutning till sådan anstalt anordnat konvalescenthem med 3: 25 resp. 2 kronor per dag och salspatient, dels ock till *landsting eller städer utanför landsting* för av dem drivna specialanstalter eller specialavdelningar vid lasarett för vård av företrädesvis svårare fall av kirurgisk tuberkulos jämte i anslutning till dylik anstalt eller avdelning anordnat konvalescenthem, även skrofuloshem, med 1: 50 resp. 1 krona per dag och salspatient. Villkor för statsbidrag är bl. a. att vårdavgiften för salspatient icke utgår med högre belopp än 1 krona om dagen. Är anstalt avsedd för personer, tillhörande visst landstingsområde eller viss stad utanför landsting, kan dock avgift uttagas med högre belopp för vård av person från annan ort.

Enligt kungl. brev den 19 maj 1950 kunna sådana vårdplatser vid Apelvikens kustsanatorium och Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra, som icke erfordras för vård av personer med kirurgisk tuberkulos, tillsvidare tagas i anspråk för eftervård av barnförslamningspatienter. För ifrågavarande eftervård må till vederbörande kustsanatorium utgå statsbidrag med bl. a. högst 5: 50 kronor per dag och salspatient, för vilken vårdavgift icke uttages med högre belopp än 1 krona per dag.

Vanförestalterna

Enligt kungl. brev den 23 april 1937 (ändrat genom kungl. brev den 2 maj 1941, den 31 maj 1946 och den 6 maj 1949) må till de i enskild regi drivna

vanförestalterna i Stockholm, Hälsingborg, Göteborg och Härnösand utgå statsbidrag till bl. a. konstnaderna för driften av vid anstalerna eller i anslutning till dessa anordnade kliniker, skolhem, yrkesskolor och asylhem.

Statsbidrag utgår med följande belopp, nämligen:

för klinik med 5: 50 kronor för dag och salspatient, för vilken vårdavgift icke uttages med högre belopp än 1 krona om dagen,

för skolhem med 3: 25 kronor för dag och på hemmet intagen elev, för vilken icke uttages högre avgift än 50 öre om dagen,

för yrkesskola med 4: 50 kronor för dag och elev, som genom anstalten erhåller såväl undervisning som bostad och kost, samt med 2 kronor för dag och elev, vilken genom anstalten åtnjuter undervisning och delvis kost men icke bostad, dock att statsbidrag icke må för någon elev utgå för längre tid än 10 månader under ett år samt allenast under villkor att elevavgift icke uttages,

för asylhem, varest undervisning för höjande av de vanföras arbetsförmåga meddelas, med 3 kronor för dag och patient, för vilken avgift icke uttages med högre belopp än 50 öre per dag.

Enligt bemyndigande i kungl. brev den 8 december 1950 har medicinalstyrelsen vid fastställandet av inkomst- och utgiftsstaten för år 1951 bestämt, att eleverna vid *yrkesskolorna* skola erhålla *fickpengar* med 10, 15, 20 och 30 kronor per månad under resp. första, andra, tredje och fjärde utbildningsåret. Särskilda föreskrifter ha ej lämnats för elev med folkpension, som i sådant fall utgår med 200 kronor om året.

I praktiken erhåller sådan elev nyss angivna fickpengar utöver folkpensionen.

Eugeniahemmet

Enligt kungl. brev den 31 maj 1946 (ändrat genom kungl. brev den 6 maj 1949) må efter vissa grunder utgå statsbidrag till *Sällskapet Eugeniahemmet i Stockholm*, som har till uppgift att bereda bostad, vård och underhåll åt fattiga, obotligt sjuka och vanföra barn från hela landet. Statsbidrag utgår bl. a. till Eugeniahemmets drift dels för högst 35 vårdplatser på hemmets sjukavdelning med 5: 50 kronor per dag och patient, dels för högst 100 på hemmet intagna skolpliktiga

barn med 2: 75 kronor per dag och barn, dels för övriga på hemmet intagna patienter med 2 kronor per dag och patient, allt under villkor att avgift icke uttages med högre belopp än 1 krona för dag och patient resp. skolpliktigt barn.

Lilla Hemmet

För vård av barn med medfödd eller i späda ålder ådragen syfilis ha inrättats s. k. *welanderhem*, av vilka numera endast kvarstår det i Stockholm belägna Lilla Hemmet. Statsbidrag till hemmet utgår under villkor, att vård för vid hemmet intagna lämnas *avgiftsfritt*.

Vård av åldringar m. fl.

Primärkommunala fattigvårdsanstalter

Enligt 27 § fattigvårdslagen lämnas fattigvård i allmänhet genom understöd i hemmet, utackordering i enskilt hem eller vård på anstalt. Anstaltsvård för understödstagare, vilka äro i behov av vård och ej lämpligen kunna understödjas i hemmet eller utackorderas, lämnas antingen på de primärkommunala (egentliga) fattigvårdsanstalterna, på arbetshem eller på specialanstalter. I sistnämnda avseende gäller enligt 35 § fattigvårdslagen, att vederbörande fattigvårdsstyrelse har att vidtaga åtgärder för att förskaffa understödstagare inträde på särskild anstalt, för den händelse understödstagaren är i behov av vård på sådan anstalt på grund av kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet.

De primärkommunala fattigvårdsanstal-

terna, för vilka det legala huvudmannaskapet åvilar fattigvårdssamhällena, utgöras av *ålderdomshem* för vårdbehövande men ej sjuka åldringar, *försörjningshem* för yngre och medelålders tämligen arbetsföra men ej försörjningsdugliga personer samt *vårdhem* för sjuka personer. Endast i de största städerna är antalet försörjnings- och sjukdomsfall, som ankomma på fattigvården, så omfattande att kommunen kan uppföra särskilt försörjningshem och särskilt vårdhem. Vanligen får därför en och samma anstalt, benämnd ålderdomshem, fylla uppgifterna både som ålderdoms-, försörjnings- och vårdhem.

På grund av platsbristen på specialanstalterna för sinnessjuka, sinnesslöa, kroniskt kroppssjuka m. fl. måste en stor del av dessa anstalters egentliga klientel mottagas för vård på fattigvårdsanstalter. De lokala förhållandena medföra vanligen

också, att de primärkommunala fattigvårdsanstalterna dessutom måste tjänstgöra som allmänna upptagningsanstalter, någon gång till och med för barn, på så sätt att där intagas fall, vilka omedelbart måste beredas anstaltsvård men för vilka dylik vård ej kan ordnas på den lämpligaste specialanstalten eller vilka endast kort tid behöva tagas om hand i avvaktan på att annan vård hinner ordnas. Kravet att fattigvårdsanstalterna skola vara allmänna upptagningsanstalter utsträcker utan stöd av författning därhän, att anstalterna i betydande omfattning få mottaga sjuka, vilkas behov av vård på anstalt ej kan tillgodoses i annan ordning. Sedan ganska lång tid tillbaka ha ålderdomshemmen såsom inackorderingar mottagit åldringar, vilka önskat erhålla en personlig omvårdnad på hemmet och som kunnat betala den fastställda avgiften.

Avgiften för vård på ålderdomshem varierar för närvarande i allmänhet i förhållande till den intagnes tillgångar. För folkpensionär, som ej har annan inkomst än folkpensionen och ingen förmögenhet, uttages som avgift pensionen minus 200 kronor enligt den i 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen intagna föreskriften att pensionstagaren äger behålla sistnämnda belopp för personligt behov. Frågan huruvida pensionärerna i dylika fall skola anses som inackorderade eller som understödstagare kan icke anses vara slutgiltigt löst. När avgiften överstiger folkpensionen minus 200 kronor, torde i allmänhet de som kunna betala avgiften anses vara inackorderade, medan folkpensionärer utan annan inkomst än folkpensionen bli betraktade som understödstagare. En dylik högre avgift förekommer ännu i flertalet kommuner.

Vare sig pensionären anses som inackorderad eller ej, uppbäres folkpensionen som regel av kommunal myndighet, som därefter till pensionstagaren utbetalar det för hans personliga behov avsedda beloppet.

Arbetshem

För varje *landstingsområde och stad utanför landsting* skall enligt 33 § fattigvårdslagen genom landstingets eller stadens försorg upprättas nödigt antal arbetshem, till vilkas driftkostnader statsbidrag kan utgå enligt kungl. kungörelse den 9 juli 1920 (nr 607; ändr. 213/1927, 1017/1937, 774/1948). Gemensamt arbetshem kan anordnas för två eller flera landsting eller landsting och stad. Arbetshemmen äro avsedda för omhändertagande av bl. a. i någon mån arbetsföra *understödstagare*, vilka äro i behov av anstaltsvård men ej lämpligen kunna mottagas eller behållas på de egentliga fattigvårdsanstalterna. Förutom dessa för ordningen på de primärkommunala fattigvårdsanstalterna störande understödstagare mottagas på arbetshemmen *försumliga försörjare*, vilka jämlikt 71 § fattigvårdslagen eller 72 § barnvårdslagen förelagts arbete. På arbetshem kan även intagas person, som i åldern mellan 18 och 21 år omhändertagits av barnvårdsnämnd för skyddsuppfostran (35 § 1 mom. barnvårdslagen).

För försumlig försörjares vistelse på landsting tillhörigt arbetshem får avgift icke påläggas vederbörande fattigvårdssamhälle. Däremot står det landstinget fritt att kräva avgift för vård på arbetshem av understödstagare och för skyddsuppfostran omhändertagna personer. Kommuns utgift för skyddsuppfostran

ran av person, som omhändertagits i åldern mellan 18 och 21 år ersättes emellertid av staten (63 § barnvårdslagen).

1947 års principbeslut om ålderdomshemsvårdens ordnande

I juli 1946 framlade socialvårdskommittén ett betänkande angående ålderdomshem m. m. (SOU 1946: 52). Kommittén, som förutsatte att utbyggnaden av specialvårdsanstalter för olika slags sjukdomar skulle påskyndas, föreslog däri, att primärkommunernas skyldighet att ha fattigvårdsanstalter skulle inskränkas till att avse enbart *ålderdomshem*, avsedda för helinackordering av i huvudsak åldringar som med hänsyn till sitt hälsotillstånd behövde omvårdnad och tillsyn på anstalt men ej vård på sjukvårdsanstalt eller annan därmed jämförlig vårdanstalt. Ålderdomshemmen skulle upphöra att vara fattigvårdsanstalter och ej heller bli socialhjälpstanter utan skulle ställas utanför den blivande socialhjälpslagen. Kommunerna borde genom en särskild lag åläggas huvudmannaskapet för ålderdomshemmen med skyldighet att i princip tillhandahålla vård på sådana hem för en avgift ej större än att den kunde bestridas med folkpensionen.

Beträffande avgifternas anpassning efter folkpensionen var enligt socialvårdskommittén ingen ändring påkallad av den i 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering angivna principen att folkpensionär på ålderdomshem skulle få behålla 200 kronor för personligt behov. Resten av pensionen borde sålunda få kunna gå åt till betalningen av avgiften på ålderdomshemmet. Inom respektive bostadskostnadsgrupper borde därför dagavgiften kunna fastställas till 2: 15, 2: 60, 3: —, 3: 40

och 3: 80 kronor. Kommittén förordade, att dessa avgifter obligatoriskt skulle gälla för obemedlade och mindre bemedlade, men att kommun skulle äga rätt att debitera övriga högst vad som motsvarade kommunens självkostnad.

Socialvårdskommittén berörde även frågan om andra socialvårdsanstalter än ålderdomshem. Sina synpunkter härpå har kommittén sedermera närmare utvecklat i 1950 års betänkande om socialhjälp m. m. (SOU 1950: 11), vari föreslås anordnande av sekundärkommunala försörjningshem för yngre och medelålders personer, vilka ha arbetsförmåga men likväl sakna förmåga att försörja sig, samt statliga vårdhem för vårdtagare, vilka såsom störande för de övriga vårdtagarna ej kunna behållas på ålderdoms- och försörjningshem.

Med socialvårdskommitténs betänkande av år 1946 och däröver avgivna remissyttranden som grund avlät Kungl. Maj:t till 1947 års riksdag proposition, nr 243, angående grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m. Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, anförde därvid bl. a. följande.

Vid tiden för fattigvårdslagens tillkomst torde man ha räknat med att personer, som vore i stånd att försörja sig själva, skulle kunna på egen hand tillgodose det behov av vård, som kunde uppstå för dem som gamla. Man synes sålunda ha förutsatt, att vård som regel skulle kunna erhållas genom hjälp i hemmet. De åldringar, som vistats på ålderdomshemmen, ha sålunda tidigare i huvudsak varit personer, som saknat andra medel för sin försörjning än folkpensionen. Pensionsbeloppet har helt eller så gott som helt lämnats som ersättning för vården. Då folkpensionen endast täckt en mindre del av vårdkostnaden har vården även för folkpensionärerna erhållit karaktär av understöd.

De allt större svårigheterna för ålderstigna personer att erhålla nödig hjälp i sitt hem, ha

emellertid medfört att under senare år ålderdomshemmen kommit att anlitas av personer, som haft möjlighet att erlägga viss, av kommunen fastställd avgift för vården. Även om denna avgift ofta ej motsvarat hela vårdkostnaden, ha dessa personer ej betraktats som understödstagare utan närmast som inackorderingsgäster.

Genom de av 1946 års riksdag beslutade förbättringarna av folkpensionerna ha ökade möjligheter skapats för att även folkpensionärer skola kunna erlägga en skälig avgift för vård på ålderdomshemmen, även om de ej ha annan inkomst än folkpensionen. Härigenom föreligga förutsättningar för ett fullföljande av nyss berörda utveckling. I och med att en avgift erlägges, vilken täcker en förhållandevis stor del av vårdkostnaden, finnes ej längre anledning att icke likställa vården på ålderdomshem med den vård, som lämnas på andra av det allmänna drivna vårdinrättningar. Jag delar socialvårdskommitténs uppfattning, att ålderdomshemmen böra få karaktären av kommunala inackorderingshem för åldringar och invalider, som äro i behov av omvårdnad och tillsyn. Ålderdomshemmen skulle härigenom förlora sin fattigvårds-karaktär. Av denna uppfattning följer, att bestämmelser om ålderdomshemmen icke längre böra höra hemma i fattigvårdslagen utan upptagas i särskild lagstiftning.

Efter att ha diskuterat vissa av socialvårdskommittén framförda synpunkter rörande en forcerad utbyggnad av vårdanstalter för sinnesabnorma och kroniskt kroppssjuka, ålderdomshemmens storlek och standard m. m. yttrade departementschefen vidare.

Vad angår storleken av de avgifter, som skola få uttagas av de på ålderdomshemmen inackorderade, ansluter jag mig i princip till den av flera remissinstanser uttalade tanken att avgifterna böra vara lika för alla, oberoende av inkomst- och förmögenhetsställning. Emellertid torde frågan om utfärdande av för kommunerna bindande föreskrift härom böra närmare prövas i samband med det från socialvårdskommittén väntade förslaget om statsbidrag till kommuner-

nas kostnader för socialvården överhuvud. Tills vidare bör det därför ankomma på de kommunala myndigheterna att själva fatta beslut i denna fråga. Ej heller anser jag någon föreskrift erforderlig om den högsta dagavgift, som skall få uttagas av obemedlade och mindre bemedlade, till vilken grupp kommittén torde ha hänfört dem, som ej hava annan inkomst än folkpension. Som kommittén själv framhållit finnes i 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering fastslaget huru stor del av folkpensionen, som av fattigvårdssamhälle högst må uppbäras såsom gottgörelse för kostnaderna för den, som är intagen å sådant samhälle tillhörig anstalt.

Med hänsyn till storleksordningen av den utbyggnad av vissa sjukvårdsgrenar m. m., som måste föregå den föreslagna reformeringen av ålderdomshemsvården lät det sig enligt departementschefen ej göra att närmare söka fixera tidpunkten för reformens fulla genomförande. Vissa skäl talade vidare för att utformningen av de bestämmelser, som framdeles skulle gälla för ålderdomshemmen, prövades i samband med det väntade förslaget till lag om socialhjälp. Frågan om utfärdande av en särskild lag om ålderdomshemmen borde därför tillsvidare anstå, vilket emellertid ej borde utgöra hinder för ett fortsatt omdanande av ålderdomshemmen.

Propositionen, som utmynnade i ett förslag till riksdagen att godkänna däri förordade grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande, bifölls av riksdagen.

Socialvårdskommittén har sedermera i 1950 års betänkande om socialhjälpslag m. m. framlagt förslag bl. a. om statsbidrag till kommunernas kostnader för socialvården. Förslaget, som remissbehandlats, är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Vård av obildbara sinnesslöa

Svårskötta obildbara sinnesslöa omhändertagas på Vipeholms sjukhus i Lund, som ingår i den statliga sinnessjukhusorganisationen och tillämpar samma vårdavgifter som statens övriga sinnessjukhus.

I övrigt finnas för vård av obildbara sinnesslöa såväl kommunala som enskilda anstalter, vilka enligt kungl. kungörelse den 19 maj 1933 (nr 236; ändr. 268/1942, 629/1949) kunna erhålla statligt driftkostnadsbidrag med högst 225 kronor per

vårdtagare och halvår. Som vårdavgift uttages i regel på kommunala anstalter ett belopp motsvarande för personer under 16 år det allmänna *barnbidraget* och för övriga *folkpensionen*. På de enskilda vårdanstalterna med statligt driftbidrag, där avgiften icke får överstiga av medicinalstyrelsen fastställt belopp, varierar densamma för närvarande mellan 1.800 och 2.600 kronor om året.

Vård av bildbara sinnesslöa

Statliga anstalter

Vård av bildbara sinnesslöa meddelas på statliga, kommunala och enskilda anstalter. På fyra i den statliga sinnessjukhusorganisationen ingående anstalter, nämligen Salberga sjukhus i Sala, Västra Marks sjukhus i Örebro, Västra Ny sjukhus i Motala och en avdelning av Källshagens sjukhus i Vänersborg, mottagas vuxna bildbara sinnesslöa som begått brott men straffriförklarats eller som eljest visat en svårare grad av asocialt levnadssätt. Staten driver vidare två skol- och yrkeshem för bildbara sinnesslöa på Salbohed och i Vänersborg, avsedda för gossar resp. flickor som i ett eller annat avseende uppträda för störande för att kunna hänvisas till eller kvarstanna på sinnesslöskola av annan typ.

Vid de för sinnesslöa avsedda statliga sinnessjukhusen gälla samma avgiftsbestämmelser som vid statens övriga sinnessjukhus.

Enligt för statens skol- och yrkeshem för sinnesslöa gällande reglemente den 7

juni 1940 (nr 570; ändr. 231/1946) utgår avgift på dessa anstalter med belopp som i anstaltens stat finnes upptaget. Avgiften, som för närvarande utgör 400 kronor om året, erlägges halvårsvis i förskott. Inbetalas avgiften ej inom 30 dagar efter förfallodagen, skall därjämte erläggas 6 procent ränta å beloppet. Avgift utgår även för tid då elev försöksvis vistas utom anstalten, såvida anstaltens styrelse ej för sådant fall prövar skäligt nedsätta eller eftergiva avgiften.

Kommunala och enskilda anstalter

Det allmännas omhändertagande av sådana bildbara sinnesslöa, som ej vårdas på sinnessjukhus eller på staten tillhörig anstalt för sinnesslöa, regleras i lagen den 30 juni 1944 (nr 477; ändr. 526/1947) om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Med bildbar sinnesslö förstås i lagen den som på grund av bristande förståndsutveckling icke kan tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning eller hjälpundervisning men är mottaglig för

sådan teoretisk eller praktisk undervisning som meddelas i sinnesslöskola.

Enligt lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa åligger det *landsting och stad utanför landsting* att draga försorg om att bildbara sinnesslöa inom landstingsområdet eller staden erhålla undervisning och vård enligt lagen eller med stöd av densamma utfärdade föreskrifter. För sådant ändamål skall för varje landstingsområde resp. stad finnas genom landstingets eller stadens försorg upprättad centralanstalt, omfattande *upptagningshem* för sinnesslöa barn, som ej börjat skolan, *skolhem med sinnesslöskola* för undervisning av barn i skolåldern samt *arbetshem* för ytterligare utbildning i praktiskt hänseende av dem som avslutat skolundervisningen i skolhemmet. Befrielse från skyldighet att anordna upptagningshem, skolhem eller arbetshem kan medgivnas, där omhändertagandet av de sinnesslöa ordnats på tillfredsställande sätt genom överenskommelse med enskilt hem av motsvarande slag. Landstinget eller staden erlägger i dylikt fall viss avgift till den enskilda anstaltens huvudman. Behovet av skolplatser för elever som under skolgången kunna bo i sina hem får, där så lämpligen kan ske, ordnas genom inrättande av externatskola eller externatplatser vid skolhem.

I upptagningshemmen kan barn mottagas vid hur tidig ålder som helst. Den sinnesslöe får kvarstanna där högst till dess han fyllt 12 år. Omhändertagandet är frivilligt och beroende av medgivande från den som har vårdnaden om barnet. Även om barnet visar sig vara obildbart kan det få kvarstanna på upptagningshemmet, om vårdnadshavaren lämnar särskilt medgivande därtill.

Skolplikt inträder för bildbara sinnesslöa från sju års ålder. I särskilda fall kan dock skolplikten uppskjutas, längst till dess barnet fyllt nio år. Sinnesslöskolan mottager barn från sju års ålder eller i undantagsfall något yngre barn och kan behålla dem så länge deras förmåga att tillgodogöra sig skolundervisningen därtill föranleder, dock högst åtta år. Den årliga undervisningstiden omfattar $36\frac{4}{7}$ veckor, fördelade på en höst- och en vårtermin. I undervisningstiden inräknas skäligt antal lovdagar vid påsk- och pingsthelgerna samt av annan tillfällig anledning.

Efter avslutad undervisning i sinnesslöskolan kan den sinnesslöe antingen fortsätta utbildningen i praktiskt hänseende i arbetshem eller också utackorderas i familjevård eller försöksutskrivnas till enskilt hem. I regel får den sinnesslöe ej definitivt utskrivnas från centralanstalt före fyllda 21 år och han bör ej utan medgivande kvarhållas längre. En stor del av klientelet kvarstannar emellertid i realiteten på anstalten efter fyllda 21 år.

Äldre bildbara sinnesslöa vårdas på såväl kommunala som av föreningar, stiftelser och enskilda personer drivna arbetshem.

Bestämmelser om statsbidrag till driftkostnader för sinnesslöanstanter för bildbara sinnesslöa återfinnas i kungl. kungörelse den 29 juni 1945 (nr 532; ändr. 635/1949). Enligt kungörelsen utgår statsbidrag för kommunalt upptagningshem, skolhem och arbetshem med 400 kronor per vårdtagare och halvår samt i fråga om externatelever och i kontrollerad familjevård utackorderade bildbara sinnesslöa med $\frac{3}{4}$ av styrkta verkliga kostnaden, dock för externatelever högst 100 kronor

per lästermin och för utackorderad högst 90 kronor per halvår. Enskild anstalt erhåller driftkostnadsbidrag med högst för kommunal anstalt gällande belopp.

Enligt 14 § lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa är vården på centralanstalt *i princip avgiftsfri* från det den inskrivne inträtt i skolåldern till dess han fyllt 21 år. I den kostnadsfria vården bör enligt kungl. brev den 14 september 1946 (nr 606) inräknas utgifter för sjukvård, erforderlig tandvård samt resor från och till hemmet vid terminernas början och slut. Ehuru vården av skolpliktiga elever upp till 21 års ålder i princip är fri, har anstalten enligt nyssnämnda lagrum rätt att såsom ersättning för vårdkostnaden uppbära den inskrivne tillkommande *folkpension* eller — för inskriven under 16 år — *allmänt och särskilt barnbidrag*. För tid, då barn under ferierna vistas i hemmet, bruka emellertid anstal-

terna eller barnavårdsnämnderna utbetala åtminstone det allmänna barnbidraget till barnets målsman. Av folkpensionen torde vidare den intagne som regel själv få disponera under ferierna förfallande pensionsbelopp samt fickpengar med belopp som anges i 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering.

För sinnesslöa barn under skolåldern samt för bildbara vuxna sinnesslöa utgår avgift på centralanstalter med belopp motsvarande *det allmänna barnbidraget* resp. *folkpensionen* eller, när sådan ej utgår, med omkring 1 krona om dagen.

Vårdavgifterna vid enskilda statsunderstödda sinnesslöanstalter fastställas av skolöverstyrelsen eller medicinalstyrelsen. De variera för närvarande på skolhemmen i allmänhet mellan 2.400 och 2.900 kronor om året och på arbetshemmen mellan 1.500 och 2.200 kronor om året.

Epileptikervård

Anstalter för epileptikervård

Den slutna epileptikervården bedrivs på en statlig anstalt, en landstingsanstalt och några enskilda anstalter. Samtliga dessa, vilka stå under medicinalstyrelsens överinseende, äro avsedda för normalbegåvade eller bildbara sinnesslöa epileptiker. Sådana epileptiker, som tillika äro sinnessjuka, obildbart sinnesslöa eller blinda, omhändertagas i den mån vårdplatser finnas på sinnessjukhusen, anstalterna för obildbara sinnesslöa samt Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Statens anstalt för fallandesjuka, Vilhelmsro i Jönköping, har enligt för densamma gällande stadga den 15 juni 1939

(nr 460) till ändamål bl. a. att meddela undervisning, vård och behandling av fallandesjuka som icke lämpligen kunna anorlunda omhändertagas. Till anstalten äro anslutna ett skolhem, där undervisning skall meddelas i nära anslutning till gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, samt ett arbetshem för äldre elevers övning till arbetsduglighet inom de yrkesområden som lämpligen kunna ifrågakomma. På skolhemmet räknas skolåret från och med den 1 juli till och med den 30 juni påföljande år. Skolundervisningen skall i regel fortgå 40 veckor, påskferierna inräknade, med fördelning på två terminer.

Av övriga epileptikeranstalter består en

av både skolhem och arbetshem samt av ett företrädesvis för barn under skolåldern avsett vårdhem i anslutning till skolhemmet. De andra enskilda anstalterna samt ett av Kristianstads läns landsting drivet epileptikerhem äro arbetshem. Till nu angivna anstalter utgår statligt driftbidrag enligt kungl. kungörelse den 29 juni 1945 (nr 532; ändr. 635/1949). Driftbidraget utgör per halvår för skolhem, inkl. vårdavdelning, högst 450 kronor för vart och ett av det antal barn som i medeltal för dag under lästerminen åtnjutit underhåll på anstalten eller på dennas bekostnad. För arbetshemmen utgår driftbidrag med per halvår högst 450 kronor för var och en av det antal fallandesjuka, som i medeltal för dag varit intaget på anstalten, samt med styrkta verkliga kostnaden, dock högst 150 kronor per person, för envar av det antal som i medeltal för dag under halvåret utackorderats i kontrollerad familjevård, ansluten till arbetshemmet.

Avgifter

Avgift för vård på statens anstalt för

fallandesjuka utgår enligt för anstalten gällande stadga den 15 juni 1939 (nr 460) med belopp som i anstaltens stat finnes upptaget, f. n. 400 kronor om året för barn under 16 år och 1.000 kronor om året för personer som fyllt 16 år. Avgiften utgår från och med intagningsdagen till den dag, då den intagne utskrivs eller avlider, samt erlägges kvartalsvis i efterskott.

På Kristianstads läns landstings epileptikerhem utgör avgiften 1:50 kronor om dagen för personer inom länet och 4:50 kronor om dagen för andra. För fattigvårdsfall inom länet uttages emellertid såsom avgift per år ett belopp motsvarande *folkpensionen minus 200 kronor*, dock lägst 400 kronor.

På enskilda epileptikeranstalter med statligt driftbidrag bestämmer medicinalstyrelsen den högsta vårdavgift som får uttagas per år för att statsbidrag skall utgå. Vårdavgifterna variera för närvarande mellan 1.600 och 2.500 kronor om året.

Blind- och dövstumvård

Blindskolor

Lagen den 29 maj 1896 (nr 34; ändr. 256/1932, 482/1938) angående blindundervisningen stadgar skolplikt i särskild ordning för blinda barn. Lagen äger dock ej tillämpning på blinda som tillika äro dövstumma eller sinnesslöa. Med blinda barn avses i lagen barn som äro helt blinda eller vilkas synförmåga är så nedsatt att de icke med någon egentlig fördel kunna deltaga i vanlig skolundervisning. Varje sådant barn skall, om barnet ej erhåller

motsvarande enskild undervisning, inställas till undervisning i statlig blindskola. Skolåldern räknas normalt fr. o. m. det år, under vilket barnet fyller sju år, och kan ej uppskjutas längre än till det år då barnet fyller nio år. För barn som drabbats av blindhet efter sistnämnda tid fortfar skyldigheten att inställas till undervisning till dess barnet fyller 14 år.

Blindundervisningen bedrivs vid tre statliga blindskolor under skolöverstyrelsens inseende, för vilka gäller stadga den

17 juni 1932 (nr 347; ändr. 295/1935, 45/1938, 396/1939, 342/1940, 1007/1941, 578/1945, 66/1951). Dessa äro Institutet och Förskolan för blindade å Tomtebodas, Hantverksskolan i Kristinehamn för blindade män och Hantverksskolan i Växjö för blindade kvinnor. Dessutom finnes vid Vårdanstalten i Lund för blindade med komplicerat lyte (se nedan) en skolavdelning för barn som ej lämpa sig för andra blindskolor och som icke omfattas av skolplikten för blindade barn.

Undervisningen i de statliga blindskolorna börjar varje år i augusti och slutar i juni och skall som regel fortgå 39 veckor om året, julferier och påskferier ej inräknade. Vid julhelgen avbrytes undervisningen högst tre veckor.

Tomtebodaskolan, som meddelar undervisning jämförlig med den som förekommer i folkskola, omfattar tio klasser, varav fyra i förskolan och sex i institutet. Barn är som regel skolpliktigt under de tio år som följa efter dess intagning i förskolan eller, om barnet intages direkt i institutet, under därpå följande åtta år. Skolpliktig elev kan från institutet överföras till hantverksskola för fortsatt utbildning. Vid behov finns möjlighet att utöka skoltiden med högst ett år.

I hantverksskola intagas — förutom nyssnämnda från tomtebodaskolan överförda skolpliktiga elever — blindade som fyllt 14 år och ej tidigare erhållit särskild blindundervisning. För sådana elever är lärokursen som regel treårig.

Skolpliktiga blindade, vilka åtnjuta undervisning vid de statliga blindskolorna, erhålla under anstaltsvistelsen *på statens bekostnad utan avgift* bl. a. husrum, kost, kläder, sjukvård och tandvård. Detta gäller närmast eleverna vid tomtebodaskolan

men även elev som, ehuru fortfarande skolpliktig, överflyttats därifrån till hantverksskola. Sådan överflyttning av skolpliktig elev sker regelmässigt endast till hantverksskolan i Kristinehamn.

Eleverna vid hantverksskolan i Växjö samt icke skolpliktiga elever vid skolan i Kristinehamn erlägga avgift för bostad och kost. Elev vid skolan i Växjö skall enligt kungl. brev den 8 september 1939 för bostad och kost erlägga 230 kronor om året (elevavgift). För icke skolpliktig elev vid skolan i Kristinehamn, där eleverna bo i hem utom skolan, är sedan den 1 januari 1951 inackorderingskostnaden i sådana hem 6: 50 kronor om dagen. Under jul- och påskferierna vistas eleverna i regel omkring fyra veckor i sina hem men få dock betala 2 kronor om dagen för rummet i Kristinehamn. Enligt kungl. brev den 13 maj 1949 kan till behövande elev vid skolan utgå statsbidrag till dessa kostnader med 1.000 kronor för år.

Vårdanstalt för blindade med komplicerat lyte

Den under skolöverstyrelsens inseeende stående statliga Vårdanstalten i Lund för blindade med komplicerat lyte, för vilken gäller reglemente den 15 juni 1922 (nr 337; ändr. 73/1926, 446/1930, 46/1938, 397/1939, 343/1940, 579/1945, 296/1946, 67/1951) mottager till uppfostran, undervisning och vård sådana blindade, som på grund av komplicerat lyte icke kunna mottagas i andra för abnorma avsedda anstalter. I anstalten intagas i regel ej personer som fyllt 20 år.

I vårdanstalten intagna blindade fördelas med hänsyn till undervisningen i två huvudgrupper: dövstumma och sinnesslöa.

Intagna vanföra och epileptiska blinda, som icke äro dövstumma eller sinnesslöa, erhålla om möjligt från nämnda huvudgrupper skild undervisning.

Anstalten är uppdelad på tre avdelningar: skola, arbetshem och asyl. I skolan intagas i regel endast barn i skolåldern. Skolan har i stort sett till uppgift att åt blinda dövstumma meddela samma undervisning som förekommer i vanlig dövstumskola, åt blinda sinnesslöa sådan undervisning som förekommer i vanlig skola för sinnesslöa och åt övriga blinda samma undervisning som förekommer i vanlig blindskola. Efter avslutad skolkurs överflyttas eleverna till arbetshem för att där så långt det är möjligt utvecklas till självverksamhet och större arbetsförmåga. I asylen slutligen intagas dels sådana barn som ännu äro alltför unga eller alltför utvecklade för att kunna intagas i skolan, dels sådana blinda som visa sig sakna förutsättningar att tillgodogöra sig undervisning.

Vårdanstaltens arbetsår räknas fr. o. m. den 1 juli t. o. m. den 30 juni nästföljande kalenderår. Skolans läsår börjar i augusti och slutar i juni månad. Ämnesundervisningen fortgår såsom regel 39 veckor om året, påskferier inräknade. Uppehåll äger rum vid julhelgen under högst tre veckor. Slöjdundervisningen pågår under hela året med kortare avbrott vid jul och påsk samt två veckors uppehåll under sommaren. Intagen blind kan försöksvis anställas i enskild persons tjänst eller på anstaltens bekostnad anbringas i kontrollerad familjevård, varvid den blinde fortfarande anses tillhöra anstalten.

I vårdanstalten intagna blinda erhålla under vistelse på anstalten *på statens bekostnad utan avgift* bl. a. husrum, kost, kläder, sjukvård och tandvård.

Dövstumskolor

Angående dövstumma barns skolplikt och skolgång lämnas föreskrifter i stadgan den 3 maj 1940 (nr 347; ändr. 580/1945, 65/1951) angående dövstumundervisningen samt ett kungl. brev den 30 juni 1942. Enligt stadgan meddelas dövstumundervisning i riket vid statens dövstumskolor, vilka stå under skolöverstyrelsens inseende.

Som lärjunge i dövstumskola får icke mottagas blind, ej heller obildbar sinnesslö. I övrigt föreligger skyldighet att genomgå dövstumskola för barn, som vid inträdet i skolåldern antingen på grund av dövhet icke förvärvat normal tal- och språkfärdighet eller lida av vissa arter av centrala språk- och talrubbingar, samt för barn som efter inträdet i skolåldern drabbats av sådan dövhet eller sådana centrala språk- eller talrubbingar, att de icke kunna fullgöra skolgången i vanlig folkskola och fortsättningsskola eller eljest befinnas lämpligen böra erhålla undervisning i dövstumskola. Dövstumskolplikt föreligger normalt för gossarna under de 12 år och för flickorna under de 10 år, som följa efter intagningen i dövstumskola, men upphör dock senast det år, varunder lärjungen uppnår 20 eller i vissa fall 18 års ålder. Från skyldigheten att genomgå dövstumskola kan lärjunge befrias på villkor att han i stället erhållit likvärdig enskild undervisning.

För den grundläggande dövstumundervisningen äro anordnade fyra upptagningskolor i Stockholm, Lund, Vänersborg och Härnösand och en specialskola i Örebro för s. k. oegentligt dövstumma, dvs. elever med sådana språk- eller hörselrester, att en relativt snabb språkutveckling möjliggöres. Varje upptagnings-

skola och specialskolan omfattar åtta ett-åriga klasser. För dövstumundervisnings fortsättande och avslutande äro anordnade tre fortsättningsskolor, i vilka utbildningstiden som regel utgör för gossarna tre eller fyra år och för flickorna två till fyra år. Vid sidan av upptagnings- och fortsättningsskolorna har anordnats en å Mogård i Finspång belägen vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte, omfattande ett skolhem samt ett arbetshem för män och ett för kvinnor. Till denna hänvisas svagt begåvade (bildbart sinnesslöa) barn som tillika äro dövstumma. Vid skolan i Örebro samt delvis vid skolan i Lund utackorderas eleverna på statens bekostnad i fosterhem i staden. Övriga skolor äro internat, i vilka eleverna vistas hela dygnet. I Stockholm förekommer dock, att elever som ha sitt hem i staden dagligen bege sig hem efter undervisningens slut och vistas i hemmet över natten och under dagar då undervisning ej pågår.

Läsåret vid de egentliga barndomsskolorna omfattar 39 veckor och vid fortsättningsskolorna i regel 46 veckor samt uppdelas i en höst- och en vårtermin.

Under vistelse vid dövstumskola erhåller lärjunge *på statens bekostnad utan avgift* bl. a. husrum, kost, kläder, läkarvård och tandvård. Enligt kungl. brev den 13 maj 1949 kan elev vid fortsättningsskola för dövstumma och skyddsling i arbetshem vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte tilldelas fickpengar av statsmedel med högst 15 kronor för månad.

Förskolor för dövstumma barn som ej uppnått skolåldern

Enligt kungl. kungörelse den 20 maj 1938 (nr 343; ändr. 297/1946, 323/1950)

angående statsbidrag till förskolor och skolhem för dövstumma barn kan till anstalt, som av Kungl. Maj:t godkänts såsom förskola eller skolhem för dövstumma barn, årligen utgå statsbidrag med 800 kronor för varje dövstumt barn, som under den tid förskola under året är i verksamhet erhåller undervisning vid skolan, och därjämte med 800 kronor för varje dövstumt barn, som under nämnda tid tillika är intaget i skolhem eller genom förskolans försorg och på dess bekostnad åtnjuter vård eller underhåll. Såsom villkor för statsbidrag gäller bl. a., att anstalten i den utsträckning så kan ske mottager barn även från andra kommuner än den inom vilken anstalten är belägen, att skäligt kommunalt bidrag till verksamheten även erhålles samt att undervisningen är avgiftsfri. Vidare skall anstalten stå under skolöverstyrelsens inseende.

Statsbidrag utgår för närvarande till förskolan för dövstumma och skolhemmet för dövstumma småbarn i Göteborg, där ordinarie avgiften vid skolhemmet är *1.025 kronor per läsår*, till skolan och hemmet för döva småbarn i Stockholm, där avgiften vid det för döva och dövstumma barn avsedda skolhemmet är *1.080 kronor per läsår*, samt till förskolan för dövstumma i Borås (ej skolhem). I anslutning till en år 1950 vidtagen höjning av statsbidraget har i kungl. brev den 2 juni 1950 vederbörande anstaltsstyrelser erinrats om att vid höjningen förutsatts, att styrelserna skulle i ökad utsträckning bevilja *avgiftsnedsättning* eller *avgiftsbefrielse* för i skolhemmen intagna eller genom skolornas försorg utackorderade barn.

Tidigare ej behandlad anstaltsvård för barn och ungdom

Här liksom under föregående rubriker behandlas endast fall då vederbörande kan sägas erhålla vård av något slag, däremot ej fall då barn endast på grund av lång eller besvärlig skolväg erhåller inackordering i skolans närhet. En redogörelse för gällande bestämmelser om statsbidrag till kostnaderna för avgiftsfri sådan inackordering lämnas i kap. IX.

Psykopathem

Enligt kungl. kungörelse den 4 juni 1937 (nr 303; ändr. 270/1942) kan statligt driftbidrag utgå till anstalt för psykopatiska och nervösa barn som drives av *landsting, stad utanför landsting, barnavårdsförbund, förening eller stiftelse*. Bidrag utgår dock ej för elev som vid intagningen överskridit 17 års ålder, ej heller för intagen över 21 år. På dylika s. k. psykopathem, vilka stå under medicinalstyrelsens överinseende, mottagas i lättare grad psykiskt abnorma eller missanpassade barn, vilka icke omhändertagas på ungdomsvårdsskola.

För närvarande drivas med statsbidrag två kommunala och fyra enskilda psykopathem, inom vilka eleverna erhålla såväl undervisning enligt folkskolans lärokurs som vård, bostad och kost. De kommunala hemmen äro Barnbyn, Skå, som tillhör Stockholms stad, och Skolhemmet Nyhem, som tillhör Malmö stad. Vid Barnbyn uttages vårdavgift med olika belopp alltefter den betalningsskyldiges ekonomiska förhållanden. Vid Nyhem är vårdavgiften för personer från Malmö 5 kronor om dagen. För andra erlægges en mot hemmets verkliga kostnader svarande efter bokslutet uträknad avgift.

Vid de enskilda psykopathemmen utgör avgiften för närvarande 5 kronor om dagen enligt särskilda avtal mellan staten och resp. huvudmän. Avgiften torde emellertid komma att höjas till 7 kronor om dagen med verkan från den 1 januari 1951.

Ungdomsvårdsskolor

Enligt barnavårdslagen skola "för beredande av skyddsuppfostran" finnas statliga skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Dessa s. k. ungdomsvårdsskolor, rörande vilka bestämmelser finnas i 43 och 44 §§ barnavårdslagen samt för skolorna gällande stadga den 28 juni 1946 (nr 582; ändr. 777/1947), bestå av skolhem för barn i skolpliktig ålder, yrkesskolor för barn och ungdom, som vid omhändertagandet avslutat sin skolgång, samt en hemskola för väntande mödrar och mödrar med späda barn. Elev i ungdomsvårdsskola kan genom skolans försorg utackorderas i enskilt hem. Skolorna stå under socialstyrelsens överinseende.

På ungdomsvårdsskola intagen person erhåller *på statens bekostnad utan avgift* vård, husrum, kost och kläder.

Barnhem

Enligt kungl. kungörelse den 22 juli 1945 (nr 508) kan till *landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan* utgå statsbidrag till driften av barnhem, som upptagits i sådan plan för barnhemsvårdens ordnande, varom förmäles i 40 § barnavårdslagen. När särskilda skäl därtill föreligga, kan statligt driftbidrag utgå även för annat barnhem som finnes tillgodose allmänt behov. Barnhemmen, rö-

rande vilka bestämmelser finnas i 5 kap. barnavårdslagen samt i stadga om barnavårdsanstalter den 22 juni 1945 (nr 506), äro av fyra olika slag. Sålunda finnas *spädbarnshem* för vård av späda barn, vilka icke åtföljas av sina mödrar, *mödrahem* för vård huvudsakligen av späda barn med deras mödrar, *upptagningshem* för tillfällig vård och uppfostran eller observation av barn, vilka fyllt ett år, samt *barnhem för varaktig vård*, vilka sistnämnda äro avsedda för vård och uppfostran under längre tid av barn som fyllt ett år. Samtliga barnhem stå under socialstyrelsens överinseende.

Statsbidrag för barnhem utgår med 1:50 kronor för dag och intaget barn på villkor att vårdavgift icke uttages med högre belopp än, beträffande på spädbarnshem eller mödrahem intagna ensamma spädbarn, 2 kronor för dag och barn samt i övriga fall 1:50 kronor för dag och barn. Om vid mödrahem meddelas särskild utbildning i barnavård och husligt arbete, som står under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning (*mödrahem av hemskoletyp*), kan statsbidrag utgå med 3:50 kronor för dag och barn på villkor att vården lämnas *utan avgift* för vare sig barn eller moder.

Alkoholistvård

Enligt alkoholistlagen den 12 juni 1931 (nr 233; ändr. 128/1937, 215/1938, 38 o. 151/1940, 217/1944, 756 o. 767/1945, 402/1948) utgöres *allmän alkoholistanstalt* av statlig eller av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan anordnad anstalt eller avdelning därav, som av Konungen erkänts som allmän anstalt (32 §). Dessutom finns en *enskild alkoholistanstalt*, som icke erhållit erkännande såsom allmän. På de allmänna anstalterna förekommer såväl tvångsintagning som i särskild ordning (50 §) reglerad frivillig intagning av alkoholister. Vården på enskild anstalt har däremot helt frivillig karaktär. Socialstyrelsen är uppsiktsmyndighet över alkoholistvården i riket.

Vård på allmän alkoholistanstalt efter i föreskriven ordning meddelat slutligt beslut därom äger rum *på statens bekostnad* och är således *avgiftsfri*, 1) när intagning skett på grund av att den intagne är farlig

för annans personliga säkerhet eller eget liv eller att han fört ett kringflackande liv, 2) när intagningen grundats på att den intagne begått brott men på grund av sin sinnesbeskaffenhet vid brottets begående icke fällts till ansvar och vid prövning i vederbörlig ordning funnits icke vara i behov av vård på sinnessjukhus, 3) när intagning skett på grund av anmälan av åklagare att den intagne böt-fällts för fylleri efter att under de två senast förflutna åren blivit tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri, samt 4) när den intagne under i lagens 37 § närmare angivna förutsättningar kvarhålls mer än ett eller i vissa fall två år (52 §).

Även omhändertagande och vård innan slutligt beslut därom föreligger skall i vissa fall äga rum *på statens bekostnad* och således vara *avgiftsfri* (51 §).

Enligt kungl. kungörelse den 30 juni 1944 (nr 567; ändr. 414/1946, 547/1947,

382/1951) om statsbidrag till driftkostnader vid vissa alkoholistanstalter m. m. utgår statsbidrag till erkänd och enskild alkoholistanstalt med högst 7 kronor för dag och vårdplats (garantibidrag) samt därutöver med högst 5 kronor för dag och vårdad person (beläggningsbidrag). För vård som skall äga rum på statens bekostnad erhåller anstalten ersättning av statsmedel för hela vårdkostnaden, i den mån densamma icke överstiger skäligt belopp. Statsbidrag utgår under förutsättning bl. a. att såsom vårdavgift, som skall avse kostnad för kost och logi, uppvärmning och belysning, bad och tvätt ävensom annan sjukvård än specialbehandling, icke uttages mer än 50 öre för dag och vårdad person, samt att avgift icke uttages för den vårdades beklädnad under anstaltsvistelsen. I enlighet härmed är vårdavgiften för person som ej vårdas på statens bekostnad bestämd till 50 öre om dagen vid samtliga erkända och statsunderstödda enskilda anstalter. Samma avgift uttages vid statens alkoholistanstalter.

I förekommande fall skall ansvarsförbindelse åtfölja intagningshandlingarna. Rörande sådan förbindelses innehåll lämnas vissa anvisningar i 1 § kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 215) med vissa närmare bestämmelser rörande alkoholistvården jämförd med ett vid kungörelsen fogat formulär. Enligt dessa anvisningar har den vårdkostnadsansvarige att förutom för vårdavgiften på anstalten och eventuellt på sjukhus svara för övriga av vården föranledda, behörigen påförda

kostnader, såsom för resor, underhåll och kläder vid försökspermission och utskrivning. Utgifter av detta slag för vårdtagare, för vilken staten svarar för vårdkostnaden, bäras av statsverket.

Enligt 32 § stadgan den 22 juli 1932 (nr 318; ändr. 526/1939, 953/1942) för statens alkoholistanstalt å Venngarn skall vårdavgift till anstalten erläggas *förskottsvis* för minst tre månader eller, där den tid som högst kan återstå för kvarhållandet är kortare, för denna tid. Erläggges ej vårdavgiften eller annan i vårdkostnaden ingående ersättning i bestämd tid, beräknas 6 procent ränta därpå. Icke upplupen vårdavgift, som ej tages i anspråk för annan i vårdkostnaden ingående ersättning, återbetalas vid utskrivning. Dessa föreskrifter angående vårdavgiftens betalning gälla även för de alkoholistanstalter som finnas anordnade i samband med statens tvångsarbetsanstalter samt inom fångvården och sinnessjukvården. Motsvarande bestämmelser återfinnas för erkända alkoholistanstalters del i 18 § kungl. breven den 23 december 1932 (ändr. den 11 december 1942) angående allmänna föreskrifter rörande erkända alkoholistanstalter.

För enskilda, ej erkända alkoholistanstalter gälla icke motsvarande bestämmelser om förskottsbetalning av vårdavgiften. Den enda enskilda anstalt av denna typ med statligt driftbidrag, som för närvarande finnes, fordrar icke förskottsbetalning av avgiften.

Primärkommuns rätt till gottgörelse för fattigvård m. m.

Fattigvårdslagen innehåller i 1 § stadgande om obligatorisk fattigvård. Beträf-

fande barn under 16 år är lagrummet tillämpligt endast i fråga om understöd i

hemmet. I 2 § lämnas föreskrifter om fattigvård, som fattigvårdssamhälle äger rätt men ej skyldighet att lämna.

Enligt barnavårdslagen kan barn och ungdom under vissa förutsättningar omhändertagas av barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran eller samhällsvård. Förutsättning för skyddsuppfostran är förefintligheten av mycket allvarliga missförhållanden, vilka motivera ingripande även mot föräldrarnas vilja. Omhändertagande för samhällsvård, som när föräldrarna icke övergivit barnet eller avlidit förutsätter deras medgivande, tillgripes för avhjälpande av ett nödtillstånd och är i princip likställt med lämnande av fattigvård åt barn som icke äro i behov av vård utom hemmet. Omhändertagande för skyddsuppfostran kan, när anledningen är missförhållanden i hemmet, ifrågakomma endast för barn under 16 år. Om anledningen är sådan vanart hos barnet, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande, är åldersgränsen 18 år. Vid vissa former av asocialt levnadssätt kan skyddsuppfostran tillgripas även i fråga om ungdom mellan 18 och 21 år. För omhändertagande för samhällsvård är åldersgränsen alltid 16 år. Omhändertaget barn erhåller underhåll, vård och uppfostran av vederbörande kommun genom förmedling av dess barnavårdsnämnd.

Åtgärder enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna vidtagas som regel av det fattigvårdssamhälle eller den kommun, där understödstagaren vistas. Fattigvårdssamhälle, som lämnat obligatorisk fattig-

vård åt person med hemortsrätt inom annat samhälle, är berättigat att av detta erhålla ersättning för fattigvården. Hemortsrättskommunen har därefter att söka ersättning av enskild försörjningspliktig samt i förekommande fall gottgörelse från staten eller landsting. Motsvarande gäller i fråga om kommuns kostnader enligt barnavårdslagen.

Vårdtaxan enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna

Gentemot annan än understödstagaren själv är fattigvårdssamhällets och kommunernas rätt till ersättning och gottgörelse begränsad till de belopp, som angivas i den av Kungl. Maj:t den 17 december 1948 med stöd av 51 § fattigvårdslagen och 65 § barnavårdslagen fastställda vårdtaxan enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna (nr 742; ändr. 450/1949). Taxans belopp gälla icke fall då lägre avgift skall tillämpas, vare sig detta beror på föreskrifter om viss maximiavgift såsom villkor för statsbidrag till vederbörande anstalt eller på av anstaltens huvudman fattat beslut om lägre avgift. Det senare förekommer särskilt ofta beträffande vård av person som är hemmahörande i kommunen eller sjukvårdsområdet. Dessutom är att märka, att vid begäran om ersättning eller gottgörelse skall avräknas folkpension, som fattigvårdssamhället eller kommunen ägt uppbära, samt för vården eventuellt utgående statsbidrag.

För vård av understödstagare (fattigvårdsbehövande) på fattigvårdsanstalt innehåller taxan följande belopp.

	Grupp A (ortsgrupp 1) Kr	Grupp B (ortsgr. 2 o. 3) Kr	Grupp C (ortsgr. 4 o. 5) Kr
För vård av sinnessjuk eller sinnesslö på kommunalt sinnessjukhus	4: 20	4: 60	4: 95
För vård av sinnessjuk på annan kommunal anstalt, högst	4: 20	4: 60	4: 95
För vård av kroniskt kroppssjuk (ej tuberkulös eller vanför) på särskild anstalt eller avdelning	3: 55	3: 95	4: 30
För vård i övrigt	2: 60	3: —	3: 35

För städerna utanför landsting lämnas i taxan mera specificerade uppgifter rörande de ifrågavarande anstalterna. Beträffande ersättningsbeloppen gälla i fråga om Malmö, Norrköping och Hälsingborg de under grupp B angivna och beträffande Stockholm, Göteborg och Gävle de belopp som angivas under grupp C.

Ersättning av enskild person

Rätt till ersättning av understödstagaren själv föreligger för utgiven såväl obligatorisk som annan fattigvård. För obligatorisk fattigvård kan enligt särskilda föreskrifter ersättning uttagas även av gentemot understödstagaren försörjningspliktig person.

Stadgandena i barnavårdslagen om enskildas ersättningsskyldighet beträffande kommuns kostnader för omhändertagna barn ansluta sig i stort sett till fattigvårdslagens motsvarande regler.

Gottgörelse av staten

För obligatorisk fattigvård och för kostnad enligt barnavårdslagen erhåller i vissa fall vederbörande fattigvårdssamhälle eller kommun gottgörelse av staten, i den mån ersättning ej kan uttagas av enskild person. Enligt 60 § fattigvårdslagen lämnas sådan gottgörelse för obligatorisk

fattigvård till person som icke är svensk medborgare samt, med vissa undantag, person vars hemortsrätt ej kan utrönas eller som under i paragrafen närmare angivna förhållanden varit längre tid borta från hemortsrättskommunen. Enligt 63 § barnavårdslagen lämnas under motsvarande omständigheter statlig gottgörelse för kostnader som kommun haft för omhändertaget barn. Rätt till gottgörelse av staten föreligger enligt sistnämnda lagrum även för barnavårdsnämnds utgift för skyddsuppfostran av person som omhändertagits efter fyllda 18 år. Gottgörelse för sådan utgift kan sökas av vistelsekommun direkt, varför hemortskommunen, om denna är en annan, ej behöver få med ersättningsfrågan att göra.

Gottgörelse av landsting

Enligt 40—42 §§ *fattigvårdslagen* åligger det landstingen att lämna fattigvårdssamhällena gottgörelse för av dem bekostad vård åt 1) sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka, blinda barn under skolåldern samt psykopatiska och nervösa barn, 2) tuberkulösa och vanföra, 3) andra kroniskt sjuka samt 4) på lasarett och sjukstugor vårdade sjuka.

Allmän förutsättning för rätt till gottgörelse är att behov av obligatorisk fat-

tigvård föreligger och att i övrigt sådana förhållanden äro för handen, att ersättning för vården ej kunnat uttagas av den vårdade själv eller av gentemot honom försörjningspliktig person samt ej heller av staten. Har fattigvårdssamhället ägt uppbära den vårdade tillkommande folkpension, skall vad samhället sålunda ägt uppbära avdragas från kostnaden.

Enligt 63 och 65 §§ barnvårdslagen äger kommun som haft utgift för omhändertaget barns vård i fall, som avses i 40—42 §§ fattigvårdslagen, i förhållande till vederbörande landsting samma rätt till ersättning som enligt sistnämnda paragrafer tillkommer fattigvårdssamhälle.

Halva vårdkostnaden (obs. Vårdtaxan) ersättes av vederbörande landsting vid vård på

a) vederbörligen godkänd sinnessjukanstalt tillhörande stad, som deltagar i landsting, eller landskommun (40 § 2 mom.),

b) särskild anstalt för vård av kroniskt sjuka eller vid fattigvårdsanstalt för ändamålet anordnad särskild avdelning, vilken står under läkares tillsyn, under förutsättning att vården av förste provinsialläkaren intygas vara tillfredsställande (41 § 2 mom. 2 st.).

Hel utgiven dagavgift (obs. Vårdtaxan) och annan vårdkostnad ersättes av vederbörande landsting vid vård på

a) statens anstalter för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka (40 § 1 mom. 1 st.),

b) landsting eller stad utanför landsting tillhörig anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka, blinda barn under

skolåldern eller psykopatiska och nervösa barn ävensom enskild dylik anstalt, som åtnjuter statsbidrag eller blivit av Konungen för ändamålet godkänd (40 § 1 mom. 2 st.),

c) de för tuberkulösa eller vanföra avsedda anstalter som åtnjuta statsbidrag, dvs. landstingens och de större städernas tuberkulosanstalter, folksanatorierna, kustsanatorierna, de fyra vanföoreanstalterna samt Eugeniahemmets vanföreavdelning (41 § 1 mom.).

d) länslasarett (även barnbördsavdelning vid lasarett samt barnbördshus) eller av landsting underhållen sjukstuga eller annan med länslasarett likställd sjukvårdsinrättning, med vilket sistnämnda uttryck närmast avses vissa sjukhus i de största städerna, militärsjukhus i den mån dessa i enlighet med särskilda avtal upplåtits för vård av civila personer samt pensionsstyrelsens sjukhus.

Har understödstagare förklarats berättigad till inträde å staten tillhörig anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka men på grund av platsbrist ej kunnat mottagas, eller har han ehuru ej återställd utskrivits från staten tillhörig anstalt för sinnessjuka för att lämna plats åt annan sinnessjuk, som är i större behov av anstaltsvård, lämnar landstinget ersättning för enskild vård (vård i enskild familj eller på enskild anstalt), under förutsättning att vården vid prövning i föreskriven ordning befinnes tillfredsställande. Ersättningen får icke överstiga billigaste avgiften på den anstalt, där plats beviljats eller från vilken utskrivning ägt rum (40 § 3 mom.).

Kap. V. Överskottsproblemet

Frågans nuvarande läge

Kostnadsfri anstaltsvård

Staten lämnar i stor utsträckning kostnadsfri vård på såväl egna som kommunala och enskilda anstalter, i de senare fallen mot ersättning till anstalten motsvarande vårdkostnaden. Häktade erhålla i regel sitt uppehälle under rannsakingstiden på statens (eljest på vissa städers) bekostnad. På statens bekostnad omhändertagas personer som avtjäna frihetsstraff, förvaras i säkerhetsanstalt eller undergå tvångsarbete. Vård på alkoholistanstalt är ibland avgiftsfri och bekostas då av staten. I vissa fall bekostar staten anstaltsvård för personer som på grund av fara för annans personliga säkerhet eller eget liv eller enligt domstols eller medicinalstyrelsens beslut intagits på sinnessjukhus för observation eller undersökning av sinnesbeskaffenheten. Vidare bekostar staten uppehållet för elever vid ungdomsvårdsskolor, i åldern 18—21 år jämlikt barnavårdslagen omhändertagna personer, skolpliktiga elever vid blind- och dövstumskolor samt för anstaltsvårdade blinda med komplicerat lyte.

På grund av föreskrifter i lag lämnas i vissa fall fri vård på sekundärkommunala anstalter. Avgiftsfri på allmän sal är sålunda sjukhusvård för könssjukdom i

smittsamt skede och för epidemisk sjukdom m. m., och vidare erhålla skolpliktiga sinnesslöa upp till 21 års ålder fri anstaltsvård på centralanstalt för bildbara sinnesslöa eller genom sådan anstalts försorg.

Stundom föreskrives som förutsättning för rätt till statsbidrag för anstalts drift att vården på anstalten lämnas avgiftsfritt. På detta villkor utgår statsbidrag bl. a. till driften av vanföreanstalternas yrkesskolor och av sådana i barnhemsorganisationen ingående anstalter som benämnas mödrahem av hemskoletyp, vid vilka lämnas fri vård åt mödrar med späda barn.

Även andra orsaker till att den vårdade ej behöver erlægga avgift förekomma. Ej sällan är vård på några vårdplatser inom en anstalt avgiftsfri på grund av donationer till anstalten för detta ändamål (donerade frisängar). I andra fall blir vården kostnadsfri för den vårdade på grund av annans skyldighet att erlægga vårdavgiften. Fri vård skall t. ex. på grund av utfästelse i anställningsavtalet lämnas den vårdade av hans arbetsgivare, eller avgiften skall på grund av obligatorisk eller frivillig försäkring erläggas av riks försäkringsanstalten, ömsesidigt olycksfalls-

försäkringsbolag, trafikförsäkringsanstalt, sjukkassa eller annan försäkringsinrättning.

Det enda direkta stadgande som nu finnes om att pensionstagares anstaltsvård skall inverka på pensionsbeloppet förekommer i 17 § lagen om folkpensionering. Enligt detta lagrum skall folkpension som överstiger 200 kronor om året nedsättas till detta belopp för tid, under vilken pensionsberättigad är intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen i anstalt eller ock endast tillfälligt vistas utom anstalten.

Bestämmelsen är tillämplig på folkpensionens fyra huvudformer — ålderspension, invalidpension, sjukbidrag och änkepension — men gäller även änke- och änklingsbidrag enligt en i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn intagen generell hänvisning till folkpensioneringslagen. När i fortsättningen talas om folkpension och folkpensionär, avses därför även änke- och änklingsbidrag resp. innehavare av sådan förmån.

Förutsättning för stadgandets tillämpning är att pensionstagaren erhåller anstaltsvård på statens bekostnad. Viss tvekan kan råda huruvida detta villkor är uppfyllt, när kommunal eller enskild anstalt lämnar fri vård på grund av statligt förbehåll därom vid beviljande av statsbidrag till driftkostnaderna. I praktiken har nedsättning ansetts böra verkställas när det varit fullt klart, att anstalten av staten får ersättning för hela vårdkostnaden. Så har ansetts vara fallet beträffande elever vid vanförestalternas yrkesskolor, enär vanförestalterna regelbundet erhålla anslag av statsmedel för täckande av uppkommen brist.

Nedsättning av folkpension jämlikt 17 § folkpensioneringslagen förekommer i relativt sett mycket liten utsträckning. En frekvensundersökning inom pensionsstyrelsen rörande antalet en viss dag enligt nyssnämnda lagrum nedsatta folkpensioner har givit följande resultat:

Anstaltstyp	Antal nedsatta folkpensioner
Fångvårdsanstalter	21
Alkoholistanstalter	8
Anstalter för blindas	90
Anstalter för dövstumma	34
Ungdomsvårdsskolor	1
Vanförestalternas yrkesskolor	65
Summa	219

Rörande folkpensions reducering vid anstaltsvård av annan orsak än att pensionstagaren är häktad eller att staten bekostar vården förekomma inga direkta föreskrifter. Fri anstaltsvård av dylika anledningar kan därför icke inverka på beloppet av de pensionsförmåner som utgå oavsett vederbörandes ekonomiska förhållanden, nämligen allmän ålderspension, grundpension och blindtillägg.

Däremot kunna efter prövning av vederbörande pensionsnämnd de inkomstprövade pensionsförmånerna tilläggspension, bostadstillägg och änkepension minskas för pensionsberättigad, som åtnjuter fri vård på donerad frisäng eller på grund av arbetsgivares eller försäkringsinrättnings skyldighet att erlægga avgiften. När vården ej är helt tillfällig, brukar nämligen jämlikt 14 § folkpensioneringslagen värdet av de utan avgift åtnjutna naturaförmånerna beräknas som inkomst för vederbörande vid bestämmandet av inkomstprövade pensionsförmånens belopp.

Enligt föreskrift i kungl. brev till pen-

sionsstyrelsen den 11 juli 1947 (nr 574) uppskattas emellertid naturaförmånens värde i allmänhet mycket lågt. För ensamstående person skall i regel årliga värdet av fri kost, bostad och värme samt fritt lyse uppskattas till 550 kronor i bostadskostnadsgrupp I och till 870 kronor i grupp V. Reduktionseffekten på folkpensionen blir därför ringa, särskilt när den pensionsberättigade ej har inkomster vid sidan av folkpensionen. I sistnämnda fall kommer det på angivna sätt uppskattade fria vivret att reducera de inkomstprövade förmånerna i lägsta bostadskostnadsgruppen med endast 75 kronor om året och i högsta gruppen med 235 kronor. För ensamstående invalidpensionär utan sidoinkomst utgår sålunda, trots de med friplatsen förenade förmånerna, pensionen vid pensionspristalet 130 i regel med i lägsta gruppen 1.225 och i högsta 1.665 kronor om året.

Anstaltsvård mot låg avgift

När avgift för anstaltsvård uttages med belopp motsvarande anstaltens självkostnad, överstiger vårdavgiften regelmässigt högsta på orten utgående folkpension. Även när lägre avgift tillämpas är denna ibland så hög, att intet överskottsproblem uppkommer för anstaltsvårdade folkpensionärer. Vid primärkommunala fattigvårdsanstalter med undantag av vissa statsunderstödda anstalter för vård av sjuka uttagas sålunda regelmässigt vårdavgifter av minst sådan storlek, att en folkpensionär ej får över mer av pensionen än vad som enligt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen tillkommer honom som fickpengar, nämligen 16 kronor i månaden och för december ytterligare 8 kronor.

Större pensionsöverskott än sistnämnda belopp uppkommer ej heller för folkpensionärer som vårdas på sekundärkommunala anstalter för vård av lättskötta sinnessjuka samt för undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Sådana anstalter ha erhållit särskild befogenhet att av folkpensionärer uttaga avgifter, som ansluta sig till de utgående pensionsbeloppen, även när vården i princip (för personer som ej uppbära folkpension) skall lämnas mot lägre avgift eller kostnadsfritt. Även vid sekundärkommunala anstalter för vård av obildbara sinnesslöa uttagas av folkpensionärer vårdavgifter som ansluta sig till folkpensionens belopp.

Vid övriga sekundärkommunala samt vid statliga, vissa primärkommunala och statsunderstödda enskilda anstalter av olika slag äro däremot vårdavgifterna i allmänhet fixerade till låga belopp i jämförelse med folkpensionen, när fråga är om vård på allmän sal åt personer för vilka anstalterna i första hand äro avsedda. Med få undantag varierar dagavgiften i dessa fall mellan 50 öre och 3 kronor. Här må endast erinras om att dagavgiften på alkoholistanstalter, när sådan uttages, är 50 öre (182: 50 kronor om året), på tuberkulosanstalter av olika slag ofta 1 krona (365 kronor om året), på kronikeranstalter med statsbidrag högst 1: 50 kronor (547: 50 kronor om året) och på statens sinnessjukhus 3 kronor (1.095 kronor om året), när patienten är i stånd att erlagga denna avgift, och eljest 1: 50 kronor (547: 50 kronor om året).

Som jämförelse må erinras om att oavkortad ålders- eller invalidpension — blindtillägg och särskilt bostadstillägg ej medräknade — vid pensionspristalet 130

för ensamstående, i bostadskostnadsgrupp I mantalsskriven person uppgår till 1.300 kronor om året. För pensionärer tillhörande övriga bostadskostnadsgrupper tillkommer allmänt bostadstillägg med i grupperna II—V resp. 150, 300, 450 och 600 kronor om året. Pensionens totala årsbelopp i grupperna I och V motsvarar 3: 56 resp. 5: 20 kronor om dagen.

Som av denna jämförelse mellan vissa vanliga vårdavgifter och folkpensionens storlek framgår uppkomma ofta, även när vården är avgiftsbelagd, betydande pensionsöverskott för anstaltsvårdade folkpensionärer som ej ha utgifter för bostad

och annat utom anstalten. I följande sammanställning anges — under olika förutsättningar beträffande vårdavgiftens storlek — överskottet vid pensionspristallet 130 för ensamstående ålders- eller invalidpensionär, som ej erhåller blindtillägg eller särskilt bostadstillägg och som saknar inkomst vid sidan av folkpensionen. Att märka är dock, att de angivna överskotten i viss omfattning få anses motsvara ett legitimt behov av medel för personligt behov, en fråga vartill de sakkunniga återkomma i kap. VI om fickpengar.

Dag- avgift Kr	Årligt överskott i bostadskostnadsgrupp				
	I Kr	II Kr	III Kr	IV Kr	V Kr
0: 50	1.117	1.267	1.417	1.567	1.717
0: 75	1.026	1.176	1.326	1.476	1.626
1: —	935	1.085	1.235	1.385	1.535
1: 50	752	902	1.052	1.202	1.352
3: —	205	355	505	655	805

Allmän motivering

Vårdavgifterna vid statliga och sekundärkommunala anstalter av olika slag samt vid statsunderstödda enskilda anstalter äro, som av det föregående framgår, vanligen avsevärt lägre än folkpensionen. Särskilda åtgärder till förhindrande av alltför stora överskott ha emellertid vidtagits endast för fall då pensionstagare erhålla avgiftsfri vård på statens bekostnad eller vårdas på vissa anstalter för lättskötta sinnessjuka eller bildbara sinnesslöa. Följden härav är att överskott regelmässigt uppkomma för folkpensionärer, som vårdas på exempelvis statens sinnessjukhus, statsunderstödda kommunala och

enskilda anstalter för kroniskt sjuka samt statsunderstödda tuberkulosanstalter. Vistelsen på anstalter av nu angivna slag blir ej sällan långvarig för folkpensionärer. Överskotten överstiga i dessa fall ofta i betydande grad pensionstagarnas behov av medel till personliga utgifter under anstaltsvistelsen. På grund härav får överskottsproblemet stor ekonomisk betydelse för staten och även för kommunerna, i synnerhet för dem som på grund av högt antal skattekronor per invånare i avsevärd mån bidra till kostnaderna för folkpensionens inkomstprövade delar.

Särskilt med hänsyn till att folkpensio-

nen utgår av allmänna medel och till att det allmänna även står för huvudparten av kostnaderna för anstaltsvården saknar samhället uppenbarligen anledning att i nu ifrågavarande fall bidra till en icke nödvändig konsumtion eller ett tillgodoseende av anhöriga till den vårdade under dennes levnad eller efter hans död. Det måste också i och för sig betecknas som olämpligt, att vissa pensionärsgrupper på sätt som nu sker gynnas framför andra. Vidare har indextilläggens kraftiga höjning under innevarande år (från 50 till 300 kronor per år för ensamstående ålders- eller invalidpensionär) i regel med hela sitt belopp ökat redan förefintliga överskott. Detta betyder, att överskottsproblemet, som var aktuellt redan före folkpensionernas höjning genom 1946 års lag, nu kommit i ett läge som påkallar omedelbara åtgärder.

Olika metoder att undvika överskott

Eftersom överskotten bero på att avgifterna för anstaltsvård äro lägre än folkpensionen, skulle överskottsproblemet bringas ur världen, om avgifterna generellt höjdes till belopp som överstege även högsta utgående folkpension eller som åtminstone ej tillåte pensionstagaren att behålla mer av pensionen än som kunde anses skäligt för personliga utgifter. Emellertid väcker tanken på en sådan allmän höjning av vårdavgifterna starka principiella betänkligheter. Bibehållandet av låga avgifter vid sjukvårds- och andra anstalter ingår nämligen som ett led i den allmänna sociala politik, som syftar till att från den enskilda medborgaren och dennes anhöriga avlasta större delen av särskilda kostnader i samband med sjukdom och andra slumpvis drabbande olyc-

kor. Att genom tvingande bestämmelser ålägga kommunala och statsunderstödda enskilda anstalter att vidtaga dylika höjningar kan redan med hänsyn härtill icke ifrågakomma. Dessutom skulle en allmän höjning av avgifterna för sjukvård på anstalt stå i direkt strid med det av statsmakterna fattade principbeslutet om fri sjukhusvård.

På grund härav måste en lösning av överskottsproblemet lämna de allmänna principerna för avgiftssättningen på anstalterna orubbade. Man är med andra ord hänvisad till att göra ett ingrepp som endast berör anstaltsvårdade folkpensionärer och som utesluter denna persongrupp från en förmån som den nu åtnjuter.

Ett sätt att lösa överskottsproblemet är att fastställa högre vårdavgifter för folkpensionärer än för andra vårdtagare, avgifter som ansluta sig till utgående pensionsbelopp på sådant sätt, att pensionsstagaren efter att ha erlagt vårdavgiften ej får över mer än vad som kan anses skäligt med hänsyn till hans behov av medel för personliga utgifter. Denna metod innebär, att folkpensionärerna berövas sin nuvarande rätt att erhålla anstaltsvård mot samma låga avgifter som gälla för andra vårdtagare.

Ett motsatt förfarande — och i själva verket det enda tänkbara alternativet till principen om högre avgifter för folkpensionärer än för andra — är att under tiden för pensionstagares anstaltsvistelse omreglera (dvs. minska) folkpensionen på sådant sätt, att pensionsbeloppet efter avgiftens erläggande motsvarar ett skäligt behov av medel för personliga utgifter. Denna metod innebär en partiell indragning av pensionsförmånerna vid pensions-

tagares anstaltsvistelse även i sådana fall då förmånerna icke äro underkastade inkomstprövning.

Metoden att tillämpa särskilda vårdavgifter för folkpensionärer

Metoden att bestämma högre vårdavgifter för folkpensionärer än för andra vårdtagare tillämpas för närvarande med författningsmässig reglering vid de sekundärkommunala anstalterna för lätt-skötta sinnessjuka och bildbara sinnesslöa. Vid anstalt för lättskötta sinnessjuka är avgiften för andra än folkpensionärer högst 75 öre om dagen, och vid anstalter för bildbara sinnesslöa skall för intagna i åldern mellan 16 och 21 år, vilka icke ha folkpension, vårderna vara avgiftsfria. För folkpensionärer får emellertid som ersättning för vårdkostnaden uttagas vid anstalt för lättskötta sinnessjuka pensionsbeloppet med avdrag av, för år räknat, 200 kronor och vid anstalt för bildbara sinnesslöa hela folkpensionen.

Metoden sådan den tillämpas vid nämnda anstalter är förenad med påtagliga olägenheter. Som en sådan framstår — i synnerhet vid anstalter vilkas upptagningsområden omfatta flera bostadskostnadsgrupper — den omständigheten, att pensionärer från olika sådana grupper få betala olika vårdavgifter på samma anstalt. Eftersom viss del av kostnaderna för inkomstprövade pensionsförmåner faller på kommunerna, och då folkpensionen är större i högre bostadskostnadsgrupp än i lägre, betyder detta i realiteten att staten och kommunerna genom folkpensionerna väsentligt bidra till anstalternas driftkostnader och att härvid alldeles omotiverat ett högre bidrag lämnas för pensionär från högre bostadskostnadsgrupp.

Men framför allt torde det uppfattas som en orättvisa att en folkpensionär måste som avgift erlägga hela eller nära nog hela pensionen, ofta hans enda inkomst, medan för övriga intagna tillämpas en avsevärt lägre avgift resp. avgiftsfrihet. Detta innebär ju nämligen, att den som saknar andra inkomster och därför åtnjuter full folkpension får betala högsta vårdavgiften, medan de som ha det bättre ekonomiskt ställt endast avkrävas låga avgifter eller erhålla anstaltsvården kostnadsfritt.

Såsom refererats i kap. I (sid. 15 o. f.) diskuterades nu angivna olägenheter ingående vid tillkomsten år 1941 av de avgiftsbestämmelser som med viss justering fortfarande gälla för vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka. Vid framläggandet av 1941 års proposition rörande denna fråga uttalade föredragande departementschefen att förslaget, vilket godtogs av riksdagen, i sin helhet var att betrakta som ett provisorium i avbidan på en framtida lösning av spörsmålet om på allmän anstalt intagnas rätt till folkpension.

Metodens olägenheter, som på grund av pensionsbeloppens höjning genom 1946 års lag och därefter inträdd indexstegring äro större nu än år 1941, skulle givetvis göra sig än mera gällande, om statsmakterna började tillämpa detta sätt att lösa överskottsproblemet vid vård på alla statliga, sekundärkommunala och statsunderstödda enskilda anstalter.

Metoden att anpassa folkpensionen efter vårdavgiften

Den andra metoden att uppnå balans mellan vårdavgift och folkpension går ut på att innehålla så mycket av folkpensio-

nen, att återstoden motsvarar vårdavgiften jämte skäligt behov av medel för personliga utgifter. I princip föreskrives redan i gällande lag om folkpensionering ett sådant förfarande i begränsad omfattning, nämligen i fråga om häktade personer och pensionärer som eljest på statens bekostnad vistas på anstalt helt avgiftsfritt. Stadgandet härom återfinnes i lagens 17 §, som i huvudsak omfattar folkpensionärer som ådömts frihetsstraff, förvaring i säkerhetsanstalt eller tvångsarbete, vissa alkoholister samt elever vid statliga blind-, dövstum- och ungdomsvårdsskolor samt vid vanförestaltnernas yrkesskolor. För sådana pensionstagare utbetalas av folkpensionen under tid, då anstaltsvistelsen pågår, endast 200 kronor om året.

Mot en sådan methods generella användning för att förhindra uppkomsten av överskott har stundom riktats den anmärkningen, att folkpensionen — och i varje fall den del av densamma som icke är underkastad inkomstprövning — i princip bör anses utgöra en oantastbar socialförsäkringsförmån, vars belopp ej bör röna inverkan av det sätt på vilket pensionstagaren erhåller sin försörjning. Ett sådant resonemang skulle vara svårt att tillbakavisa, om folkpensionen såsom på vissa håll utomlands utginge utan statsbidrag med belopp motsvarande avkastningen av erlagda avgifter, som fonderats enligt premiereservsystemet. Detta system tillämpas emellertid varken hos oss eller i de övriga nordiska länderna. I Sverige ha vi visserligen i folkpensioneringslagen föreskrifter om en obligatorisk pensionsavgift i förhållande till den avgiftsskyldiges taxerade inkomst, men då pensionsrätten är densamma vare sig avgift erlagts eller ej, får denna pensionsavgift

närmast betraktas som en särskild skatt för folkpensionernas finansiering.

Det förhållandet, att folkpensionen utgår efter samma grunder för alla utan något som helst krav på motprestationer från den pensionsberättigades sida, ger vid handen att den svenska folkpensioneringen främst vill garantera varje pensionsberättigad en viss minimiförsörjningsstandard, ej i första hand ett visst kontantbelopp. Om det allmänna utan kostnad för den enskilde eller mot en avgift, som ej tillnärmelsevis täcker självkostnaden, åtager sig att svara för en persons försörjning i annan ordning, bör därför principiella erinringar icke rimligen kunna göras mot att den av staten — i vissa fall med bidrag av den pensionsberättigades mantalsskrivningskommun — bekostade folkpensionen samtidigt reduceras i skälig omfattning.

De sakkunnigas principiella ståndpunkt

För en generell lösning av överskottsproblemet för anstaltsvårdade folkpensionärer ha de sakkunniga endast haft att välja mellan de två metoder, för vilka nu redogjorts, nämligen å ena sidan att föreskriva högre vårdavgifter för folkpensionärer än för andra och å andra sidan att innehålla en del av folkpensionen för pensionstagare på anstalt. Den förstnämnda metoden medför, såsom i det föregående påvisats, olägenheter i flera avseenden. Den bör därför ej väljas utan tvingande skäl. Gentemot den andra metoden — att reducera folkpensionen vid pensionstagarens vistelse på anstalt — har som nämnts framställts vissa invändningar av teoretisk natur. De sakkunniga

ha emellertid på anförda skäl funnit dessa icke vara av beskaffenhet att böra vinna beaktande i förevarande sammanhang. Det utslagsgivande bör vara huruvida metoden att reglera pensionsbeloppet medför mindre olägenheter eller eljest ur praktiska och andra synpunkter kan anses överlägsen metoden att tillämpa högre avgifter för folkpensionärer än för andra vårdtagare.

En av anmärkningarna mot metoden att anpassa vårdavgiften efter utgående folkpension sammanhänger med att pensionsbeloppen variera med pensionstagarnas tillhörighet till (i regel mantalsskrivning i) olika bostadskostnadsgrupper, vilket medför att vårdavgiften vid tillämpning av denna metod måste sättas högre för pensionstagare från högre grupp än från lägre. Om man ser saken ur deras synpunkt som bekosta folkpensionerna, staten och vederbörande mantalsskrivningskommun, betyder detta, att av ekonomiskt likvärdiga kommuner i två olika bostadskostnadsgrupper den som hänförs till den högre gruppen genom sina andelar i folkpensionerna tvingas lämna ett per vårdtagare större bidrag till en viss anstalts drift än vad som uttages av kommunen i den lägre gruppen. Och vidare blir det driftkostnadsbidrag, som staten genom sin andel i pensionen får anses lämna anstalten, större för pensionärer från högre bostadskostnadsgrupp än för andra, ehuru verkliga vårdkostnaden är lika för samtliga. Denna helt omotiverade konsekvens av vårdavgifternas anpassning efter utgående folkpension uppkommer ej, om man i stället använder metoden att reducera folkpensionen i förhållande till av anstalterna tillämpade fixa avgifter. Om oavkortad pension i lägsta gruppen

förlår till såväl vårdavgift som fickpengar, komma folkpensionerna då normalt att utgå med samma belopp för alla pensionärerna på anstalten.

Vidare har gentemot metoden att anpassa vårdavgiften efter den utgående folkpensionen framhållits, att invalidpensionerna och sjukbidragen samt i bostadskostnadsgrupperna II—V även ålderspensionerna på grund av inkomstprövningen minskas för pensionärer, som ha inkomster vid sidan av pensionen. Dessa pensionärer med minskad pension ha sålunda högre totalinkomst än de som erhålla oavkortad folkpension. Under sådana förhållanden har det ansetts innebära en orättvisa att de senare, som äro de ekonomiskt sämst ställda, på grund av sin högre folkpension nödgas erlægga högre vårdavgift än övriga vårdtagare. Väljer man i stället metoden att beskära folkpensionen i förhållande till en för vård på anstalten gällande fast avgift, bortfaller olikheten i avgiftshänseende.

Härvid måste dock betonas att metodvalet reellt sett saknar betydelse för pensionstagaren själv, eftersom båda metoderna gå ut på att till skäligena fickpengar inskränka det pensionsbelopp, som pensionstagaren skall ha att förfoga över sedan vårdavgiften erlagts. Även rent känslomässigt torde det — åtminstone sedan någon tid förflutit från anstaltsvistelsens början — komma att vara ganska likgiltigt för pensionstagaren om han erhåller en högre pension och med denna betalar en efter pensionsbeloppet utmätt högre avgift eller om han får pensionen reducerad och betalar samma låga avgift som andra vårdtagare. Vid valet mellan de båda metoderna synes emellertid ur pensionstagarnas synpunkt företräde böra

givas den som reducerar folkpensionen och bibehåller en fast vårdavgift. På längre sikt främjar man nämligen sannolikt pensionstagarnas trivsel bäst genom att åstadkomma likartade förhållanden för samtliga vårdtagare på en och samma anstalt.

Även för anstalterna och för bidragsgivande myndigheter bör den metod som bibehåller en fast avgift vara att fördraga på grund av den säkrare beräkning av inkomsterna och bedömning av anslagsbehovet som denna metod möjliggör.

De sakkunniga finna sålunda ur skilda synpunkter övervägande skäl tala för att man för överskottsproblemets lösning väljer metoden att under tiden för folkpensionärs vård på anstalt låta pensionen utgå med belopp motsvarande vårdavgiften jämte vad som kan anses skäligt för bestridande av personliga utgifter.

Till denna slutsats ha de sakkunniga kommit under beaktande enbart av nuvarande förhållanden. Den valda metodens fördelar framträda emellertid ännu starkare, om man tänker sig densamma tillämpad vid vård på sjukvårdsanstalt efter genomförandet av statsmakternas redan fattade beslut om fri sjukhusvård, varvid av folkpensionen endast skulle utbetalas ett för pensionstagarens personliga utgifter avsett belopp. Det skulle nämligen te sig i hög grad stötande om man — i enlighet med det av de sakkunniga förkastade alternativet — vid genomförandet av allmän fri sjukhusvård gjorde det undantaget, att vederbörande sjukvårdsanstalt finge rätt att som bidrag till vårdkostnaden för folkpensionär tillgodogöra sig större delen av dennes folkpension.

Särskilda synpunkter beträffande primärkommunala anstalter

Det hittills förda resonemanget har närmast gått ut på att finna en principlösning för de fall, då överskottsproblemet för närvarande är eller i framtiden kommer att bli brännande. Det är i första hand tillämpligt på anstalter med särskilt låga avgifter, vilkas upptagningsområden omfatta flera bostadskostnadsgrupper, dvs. i allmänhet statliga, sekundärkommunala och statsunderstödda enskilda anstalter. För de primärkommunala anstalternas del torde frågan få ytterligare något belysas.

De flesta primärkommuner (fattigvårdssamhällen), som deltaga i landsting, driva inga andra anstalter än ålderdomshem. Ett par tiotal sådana kommuner driva sinnessjukhus. I övrigt torde omkring 130 primärkommuner, oftast i direkt anslutning till ålderdomshem, driva anstalter för kroppssjukvård, för vilka vanligen utgår statsbidrag enligt driftbidragskungörelsen för kronikeranstalter.

I den mån kommunerna icke äro bundna av statsbidragsvillkor om viss maximavgift, kunna de bestämma vilka avgifter de önska för vård på sina anstalter. De kunna också av den vårdade uttaga fulla verkliga vårdkostnaden utan att bestämma någon viss avgift. För vård på kommunalt sinnessjukhus ha i landsting deltagande kommuner i regel bestämt avgiften till det tillämpliga belopp som anges i vårdtaxan enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna och som är normerande för kommuns rätt att från landstinget utfå ersättning för vården. I övrigt torde vara vanligast, att den vårdavgift som uttages motsvarar oavkortad folkpension i orten med avdrag av fickpengar enligt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen, eller att

pensionär som saknar andra inkomster än pensionen får betala en för dag bestämd avgift som avpassats på sådant sätt att den för år räknat ungefärligen motsvarar full folkpension minus 200 kronor. Även när på detta sätt ett visst avgiftssystem tillämpas — med avgifter understigande verkliga vårdkostnaden — förekommer emellertid att skillnaden mellan avgiften och självkostnadspriset debiteras vederbörande för eventuell bevakning senare.

Då det sålunda för närvarande knappast förekommer, att i landsting deltagande kommun bestämt avgiften på andra anstalter än statsunderstödda sjukvårdsinrättningar till lägre belopp än som motsvarar oavkortad folkpension i orten med avdrag av skäliga fickpengar, föreligger i sådana fall intet överskottsproblem. För dessa anstalters del spelar det ingen roll, huruvida man för överskottsproblemets lösning i stort väljer metoden att av folkpensionärer uttaga högre avgift än för andra eller metoden att sänka folkpensionen till ett belopp som motsvarar avgiften jämte fickpengar.

Även i fråga om kommunernas övriga anstalter — i regel statsunderstödda fattigvårdsanstalter för vård av kroniskt sjuka — torde valet av metod vara ganska likgiltigt. Då de på dylika anstalter intagna regelmässigt till största delen torde utgöras av folkpensionärer, vilka tillhöra samma bostadskostnadsgrupp och inneha högsta inom gruppen förekommande folkpension (frånsett blindtillägg), bortfalla eller försvagas nämligen de anmärkningar som mera generellt kunna riktas mot metoden att införa högre avgifter för folkpensionärer än för andra på vederbörande anstalt intagna personer.

Om man för andra anstalters del än de

primärkommunala väljer metoden att vid folkpensionärs vård på anstalt omreglera pensionen till ett efter den tillämpade avgiftens storlek avpassat belopp, hindrar detta sålunda icke att den metod, enligt vilken avgiften höjes för folkpensionärer, kunde användas i fråga om primärkommunala anstalter, utan att detta i allmänhet skulle medföra större olägenheter.

Detta gäller emellertid icke städerna utanför landsting, vilkas anstalter fylla både primärkommunala och sekundärkommunala uppgifter. För anstalter av sistnämnda slag i sådana städer borde givetvis gälla samma regler som för landstingsanstalter, men en klar gräns mellan anstalter av det ena och av det andra slaget är i dessa fall ofta svår att draga. Ett sätt vore att till anstalter med primärkommunala funktioner hänföra dem som sortera under fattigvårdsmyndigheten och att räkna de övriga såsom likställda med sekundärkommunala anstalter. Man kunde också till den förra gruppen hänföra enbart ålderdomshem och försörjningshem och till den senare samtliga anstalter med huvudsakligt ändamål att meddela sjukvård. I vilket fall som helst skulle emellertid komplikationer uppkomma, särskilt i fråga om kronikervårdens inordnande i systemet.

På grund av de komplikationer, som sålunda skulle inträda om båda metoderna skulle användas vid sidan av varandra i städerna utanför landsting, och då det uppenbarligen ur åtskilliga synpunkter är fördelaktigt att ett enhetligt system tillämpas för överskottsproblemets lösning vid samtliga därav berörda anstalter, finna de sakkunniga ej anledning att förorda några principiella särbestämmelser för primärkommunala anstalter. Även för

dessa bör, i den mån ett överskottsproblem föreligger, metoden att reducera folkpensionen i förhållande till vårdavgiften komma till användning.

När de sakkunniga sålunda inordna även ålderdomshemmen i nämnda system, sker detta i den förvisningen, att kommunerna liksom hittills komma att för vård på sina ålderdomshem fastställa så höga avgifter, att överskott överhuvud icke kunna uppkomma för folkpensionärer tillhörande ifrågavarande bostadskostnadsgrupp. Med hänsyn till att folkpensionernas belopp numera växlar med pensionspristalet, kan det vara lämpligt att kommunerna fatta generella beslut om att avgiften skall motsvara i bostadskostnadsgruppen utgående oavkortad folkpension inklusive indextillägg med avdrag av det till fickpengar avsedda belopp, som i vederbörlig ordning blivit fastställt.

Efter genomförandet av 1947 års principbeslut om ålderdomshemsvårdens ordnande, vilket bl. a. innebär att ålderdomshemmen skola omvandlas till från fattigvården fristående kommunala inackorderingshem för i huvudsak åldringar och att därvid skola uttagas bestämda, för alla lika inackorderingsavgifter, kunde det naturliga synas vara att undvika alla ingrepp i de inackorderades folkpensioner. Den som antages till inackordering på ett ålderdomshem skulle då uppbära sin pension som förut och själv med denna betala inackorderingsavgiften vid varje utbetalningstillfälle. Åldringarnas tillstånd kan emellertid i många fall vara sådant, att de ej kunna anförtros att själva sköta sin avgiftsbetalning, och ofta torde de komma att finna det fördelaktigast att slippa bestyret därmed. En ordning, där pensionsbeloppet översändes till ålderdomshem-

mets ledning, som skall utbetala fickpensionsandelen till den pensionsberättigade, kan med hänsyn till dessa rent praktiska synpunkter ej anses strida mot huvudtankarna i ålderdomshemsreformen. Även de blivande kommunala inackorderingshemmen böra därför enligt de sakkunnigas mening inordnas i systemet.

Vad nu sagts utesluter ingalunda, att vissa pensionärer kunna och böra få pensionen översänd till sig, utan endast — på sätt närmare utvecklas i kap. VII — att man låter anstaltsledningen med hänsyn till varje pensionstagares tillstånd avgöra, huruvida pensionen bör utbetalas till denne. Pensionärer, som utan olägenhet kunna anförtros att själva uppbära hela pensionen och med den betala avgiften, böra få göra detta i den mån de så önska. Skulle en anstalt i detta avseende intaga en alltför restriktiv hållning, bör pensionsstyrelsen äga möjlighet att i visst fall förordna om utbetalning till den pensionsberättigade själv av antingen hela pensionen eller endast den del därav, som är avsedd för pensionstagarens personliga behov. Det är emellertid att märka att vissa svårigheter föreligga för pensionsstyrelsen att med nuvarande utbetalningssystem i någon större utsträckning upprätthålla löpande utbetalning av samma pension till olika betalningsmottagare.

Fall av avgiftsfri vård, då hela pensionen bör innehållas

Enligt nuvarande 17 § lagen om folkpensionering innehålls pensionen, med undantag av ett belopp motsvarande 200 kronor om året, när pensionstagare är häktad eller på statens bekostnad vårdas på anstalt utan avgift. Lagrummet är tillämpligt på i huvudsak två persongrup-

per, nämligen å ena sidan pensionstagare på fångvårds- och tvångsarbetsanstalter samt vissa på alkoholistanstalter intagna folkpensionärer och å andra sidan personer med folkpension, som på grund av psykiska eller fysiska defekter erhålla utbildning vid vissa särskilda skolor, nämligen vid de statliga blind-, dövstum- och ungdomsvårdsskolorna samt vid vanförestalternas yrkesskolor.

Enligt de sakkunnigas mening bör i fråga om nämnda kategorier folkpensionen i princip innehållas. Inom åtskilliga av de anstalter som här ifrågakomma, såsom vid fångvårds- och alkoholistanstalter samt vanförestalternas yrkesskolor, tillämpas vissa regler för utbetalningen av fick- eller flitpengar åt samtliga intagna. Under sådana förhållanden är det onödigt och ofta även olämpligt att tillgodose vissa av de anstaltsvårdades, folkpensionärernas, behov av fickpengar på annat sätt eller i större omfattning än som tillämpas beträffande de övriga. De sakkunniga förorda därför sådan förenkling i förfarandet, att pensionsstyrelsen i dessa fall icke utanordnar någon del av pensionen utan att i stället vederbörande anstalt av redan förefintliga eller nyinrättade anslag förser samtliga intagna, som uppnått viss ålder, med fick- eller flitpengar av den storlek som i de särskilda fallen kan befinnas lämplig.

Med den ena av de persongrupper, på vilka nuvarande 17 § är tillämplig, nämligen på olika sätt handikapade skolelever som under skolgången erhålla avgiftsfritt uppehälle, hör en annan grupp organiskt nära samman. Härmed åsyftas de bildbara sinnesslöa, som från inträdet i skolåldern till fyllda 21 år vid utbildning på för dem avsedda sekundärkommunala an-

stalter i princip skola erhålla sitt uppehälle avgiftsfritt. Denna grupp erhåller emellertid icke såsom den förra sitt uppehälle helt på statens bekostnad utan i stället, med hjälp av statsbidrag, på bekostnad av vederbörande landsting eller stad utanför landsting. Och vidare stadgas nu i 14 § lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa — trots i princip föreskriven avgiftsfrihet — att anstalten som ersättning för vårdkostnaden äger uppbära för eleven eventuellt utgående folkpension.

I enlighet med den valda metoden för förhindrande av pensionsöverskott innebär förslaget till författningsändringar bl. a., att sistnämnda föreskrift slopas och att alltså full avgiftsfrihet införes för samtliga bildbara sinnesslöa i ifrågavarande åldrar. Under sådana förhållanden förorda de sakkunniga att eleverna vid sinnesslöskolorna i pensionshänseende behandlas på samma sätt som de i nuvarande 17 § folkpensioneringslagen avsedda skoleleverna. De sakkunniga föreslå därför, att folkpensionen helt skall innehållas ej blott för dem som erhålla avgiftsfri vård på statens bekostnad utan även för pensionsberättigad, som med bidrag av statsmedel erhåller avgiftsfri vård på annan anstalt än sjukhus. Detta stadgande, som i författningsförslaget har sin plats i 17 § 1 mom. lagen om folkpensionering, förutsätter självfallet att redan utgående statsbidrag höjas med belopp som kompensera anstalterna för förlusten av de pensionsmedel som de nu äga tillgodogöra sig.

Då de sakkunniga förordat, att för i det föregående berörda kategorier folkpension ej till någon del skall utbetalas, har detta närmast föranletts av en önskan att åstad-

komma administrativ förenkling och vidgad möjlighet till samordning med förefintliga principer för utgivande av fick- och flitpengar till andra anstaltsvårdade än folkpensionärer. I fråga om elever över 16 år vid de statliga blind-, dövstum- och ungdomsvårdsskolorna, vanförearanstalternas yrkesskolor och de sekundärkommunala sinnesslöskolorna föreligger emellertid ett särskilt skäl att undvika varje pensionsutbetalning under skolgången. Pensionerade elever vid nämnda skolor erhålla nu fickpengar från pensionsstyrelsen utan att i samma omfattning som andra elever belasta de anslag för fick- och flitpengar som finnas tillgängliga vid åtminstone vissa av ifrågasvarande anstalter. Vidare erhålla dessa elever hela sin folkpension för månaderna juni, juli och augusti, i den mån de under ferierna vistas i sina hem. Detta innebär utan tvivel en frestelse att söka invalidpension eller sjukbidrag för dem på ett så tidigt stadium, att deras möjligheter att efter genomgången utbildning försörja sig ännu icke kunna klart bedömas.

I praktiken visar det sig ibland, sedan pension beviljats med stöd av vederbörligt läkarutlåtande, att pensionstagaren ännu medan han är inskriven vid skolan förmår att under sommarvistelsen i hemorten fullgöra nära nog fullgott arbete t. ex. i jordbruk. För en del förtidspensionerade som efter att ha lämnat skolan egentligen ej borde inneha folkpension kan det vidare vara svårt att indraga invalidpension eller vägra förnyelse av sjukbidrag när — såsom ibland förekommer — pensionstagaren eller hans närmaste föredraga att uppbära pensionen framför att på allvar medverka till pensionstagarens inpassning i förvärvslivet. Om en person med defekt,

som utgör förutsättning för intagning i läroanstalt av ifrågasvarande slag, vid skolans slut innehar en avsevärd förtidspension, kan detta sålunda ha till följd att hans inträde i förvärvsarbete och anpassning till samhällslivet fördröjes eller hindras.

Ur allmänna synpunkter skulle det av nu nämnda anledningar innebära en stor fördel om dessa elevers rätt till folkpension regelmässigt komme under prövning först sedan de efter genomgången utbildning lämnat skolan. För att detta mål skall uppnås är det emellertid ej tillräckligt att i enlighet med de sakkunnigas hittills framförda förslag inhibera pensionsstyrelsens utbetalning av fickpengar till enligt nu gällande regler pensionsberättigade elever. Det blir även nödvändigt att slopa pensionsutbetalningen under sommarferierna. I förslaget till det nya stadgande i folkpensioneringslagen, som benämnes 17 § 1 mom., har därför föreskrivits att pension efter vederbörandes intagning i anstalt skall innehållas ej blott under själva anstaltsvistelsen utan även bl. a. under skolferier.

De sakkunniga skulle för sin del finna det lyckligt om såsom en ersättning för ifrågasvarande pensionsutbetalningar möjlighet bereddes anstalterna att mera generellt utanordna feriepengar till eleverna under sommar- och eventuellt även under jullovet. En sådan feriepenning torde dock ej böra vara obligatorisk utan bör utgå efter prövning i de individuella fallen, varvid under den närmaste tiden efter reformens genomförande viss hänsyn bör tagas till om vederbörande förut haft pension.

De nu framförda förslagen böra icke medföra någon överflyttning av kostna-

derna för ifrågavarande elever till vederbörande anstalters huvudmän. De sakkunniga förutsätta därför att statsbidragen till icke statliga anstalters driftkostnader höjas med de belopp, vartill anstalternas ökade utbetalningar kunna beräknas uppgå. Givetvis måste anslagen till statliga anstalter höjas i motsvarande mån.

Det som i den föreslagna lagtexten åstadkommer att sinnesslöskolorna hänföras till samma kategori som blind-, dövstum- och ungdomsvårdsskolor är som förut nämnts, att med avgiftsfri anstaltsvård på statens bekostnad jämställts avgiftsfri anstaltsvård "med bidrag av statsmedel". Genom denna formulering komma även de i barnhemsorganisationen ingående mödrahemmen av hemskoletyp att hänföras hit, vilket näppeligen får praktisk betydelse i fråga om folkpension för mödrarna men ger uttryck åt en riktig princip som, överförd till lagarna om allmänna och särskilda barnbidrag samt bidragsförskott, inverkar på rätten till dessa förmåner för barnen, så länge de avgiftsfritt vistas på ifrågavarande anstalter (jämför kap. IX. sid. 117).

Fall då pensionsbeloppet bör jämkas förhållande till tillämplig vårdavgift

I de fall av fri anstaltsvård på det allmännas bekostnad, som enligt de sakkunnigas förslag regleras i 17 § 1 mom. folkpensioneringslagen, innebär förslaget genomförande icke någon principiell ändring av de anstaltsvårdades ekonomiska förhållanden. Detta beror på att redan den nuvarande lagstiftningen förhindrar pensionsöverskott i dessa fall med tillämpning antingen av metoden att reducera pensionsbeloppet eller — i fråga om bildbara sinnesslöa under 21 år — av metoden att för folkpensionärer uttaga en särskild, till

den utgående folkpensionens storlek anknuten vårdavgift.

De sakkunnigas förslag till lösning av överskottsproblemet i övriga fall av folkpensionärs vård på anstalt, återfinnes i 17 § 2 mom. Det område, som härigenom regleras, omfattar huvudsakligen sinnes- och kroppssjukvård samt vård av åldringar. Då för sådan vård som regel uttages viss avgift, har hittills på grund av lagstiftningens utformning praktiskt taget intet kunnat göras för att förhindra uppkomsten av de på detta område i många fall avsevärda pensionsöverskotten. Enligt förslaget skall vid dylik vård på statlig, kommunal eller statsunderstödd enskild anstalt pensionen högst utgå med belopp motsvarande dels den av anstalten betingade vårdavgiften, dels — i den mån Konungen därom förordnar — ett indexreglerat belopp för personligt behov (fickpengar). Såsom närmare utvecklas i kap. VI bör dylikt förordnande icke meddelas i fråga om vissa sjukhus och andra till 2 mom. i den föreslagna lagtexten hänförliga anstalter, vid vilka de intagnas behov av fickpengar eller av anordningar för gemensam trevnad enligt de sakkunnigas förslag skola tillgodoses genom anstalternas försorg med hjälp av särskilda statliga anslag eller bidrag.

Med sålunda bestämt belopp kommer pensionen att utgå även när vårdavgiften erlägges av annan än den pensionsberättigade, t. ex. av sjukkassa. Den omständigheten, att pensionstagaren sålunda icke får någon direkt utgift för vården, bör i detta fall ej föranleda att han kommer i sämre läge än om han själv hade erlagt vårdavgiften.

Sjukhusvård är ibland avgiftsfri, t. ex. för patient som intagits på sinnessjukhus

för viss undersökning och för patient med könssjukdom i smittsamt skede eller med epidemisk sjukdom. I den mån den avgiftsfria vården bekostas av staten eller med bidrag av statsmedel, skulle, om särskild åtgärd ej vidtoges, dessa fall komma att hänföras till 1 mom. och folkpensionen sålunda obligatoriskt helt innehållas fr. o. m. månaden efter intagningen.

Detta har i de sakkunnigas förslag förekommit därigenom att 2 mom. gjorts tillämpligt på sådan sjukhusvård. (Att märka är att såsom sjukhus ej räknas fångvårdsanstalt för meddelande av sjukvård.) När den pensionsberättigade avgiftsfritt vårdas på sjukhus, som ej av anslagsmedel skall tillhandahålla fickpengar eller medel för beredande av gemensam trevnad, kommer på grund härav pensionen att ej helt innehållas utan endast nedsätts till det belopp som skall utgöra fickpengar, och vidare kommer — såsom närmare anges i det följande — omreglering till detta nedsatta belopp att ske först fr. o. m. fjärde månaden efter omhändertagandet. När fickpengar ej skola utgå av pensionen utan tillhandahållas av särskilda anslagsmedel, kommer däremot pensionen, när vården är avgiftsfri, att helt innehållas på samma sätt som vid anstaltsvård enligt 1 mom. i den föreslagna lagtexten men dock först efter tre månader.

Motsvarande regler komma enligt förslaget att tillämpas vid sjukhusvård på donerad frisäng, vilket måhända får till följd att sjukhusledningen kommer att sträva efter att på sådana friplatser i första hand placera medellösa eller mindre bemedlade patienter utan folkpension, i den mån donationsbestämmelserna medgiva detta.

Avrundning av vårdavgift och pension i viset fall

När vårdavgift uttages, är den vanligen bestämd såsom en avgift per vård dag. Per månad kan avgiften i sådana fall uppgå till fyra olika belopp, nämligen till 28, 30 eller 31 samt under skottår 29 gånger dagavgiften. När folkpension jämlikt 17 § 2 mom. helt eller delvis skall utgå med belopp motsvarande vårdavgiften, borde sålunda pensionens månadsbelopp variera med hänsyn till antalet dagar i månaden. Att månatligen utbetala växlande belopp skulle emellertid för pensionsstyrelsen nödvändiggöra en oproportionerligt kostnadskrävande och i övrigt betungande administration.

De sakkunniga nödgas av denna anledning föreslå att, när dagavgift beräknas, vårdavgiften för år skall anses utgöra 360 gånger dagavgiften. Då en månads folkpension utgör en tolfedel av årspensionen, innebär detta att den månadspension som är avsedd att täcka vårdkostnaden kommer att uppgå till 30 gånger dagavgiften, i den mån pensionen förslår därtill.

Vidare saknar pensionsstyrelsen tekniska möjligheter att med utnyttjande av sin maskinella utbetalningsanläggning utbetala öretal. Därför måste vårdavgiften per månad — och därmed även motsvarande månadspension — avrundas till helt antal kronor. Enligt förslaget sker sådan avrundning genom att, för månad räknat, eventuella ören utöver helt antal kronor slopas.

De sakkunniga äro medvetna om att den del av folkpensionen, som är avsedd att motsvara vårdavgiften, enligt dessa regler kommer att utgå med ibland för lågt och ibland för högt belopp i förhållande till vårdavgiften. Detta bör givetvis

å ena sidan ej föranleda att pensionstagar, vars pension nedsatts till belopp motsvarande en avrundad månadsavgift, krävas på det ringa belopp, varmed pensionen på grund härav kan komma att understiga vårdavgiften, och å andra sidan ej utgöra hinder för anstalterna att såsom vårdavgift för februari månad tillgodogöra sig ett något för högt pensionsbelopp. Bestämmelser härom böra utfärdas i administrativ ordning. Om pensionen oavsett avrundningsreglerna är för låg för att förslå till hela vårdavgiften, skall anstalten givetvis av den betalningskyldige utkräva återstående belopp. Den som på grund av egna inkomster har reducerad inkomstprövad folkpension bör icke av denna anledning betala lägre avgift än folkpensionär med oavkortad pension.

Skall folkpension, som utgår med ett efter viss låg vårdavgift avpassat nedsatt belopp, tillkomma anstalt endast för del av månad, bör avräkning kunna ske enligt en enkel regel. De sakkunniga förorda, att i sådant fall anstaltens andel av pensionen för varje dag alltid skall utgöra $\frac{1}{30}$ av pensionens månadsbelopp, bortsett från fickpengarna, och att bestämmelser härom utfärdas i administrativ ordning.

På anstalter med långt utdragna vårdfall och med folkpensionärer som huvudsakligt klientel kan det måhända med hänsyn till nu föreslagna regler visa sig lämpligt att övergå från dag- till månadsavgifter åtminstone fr. o. m. den kalendermånad då folkpensionen enligt regler, som senare beröras, skall omregleras.

Stundom åsamkas sjukhuspatient även på allmän sal vissa med vården sammanhängande utgifter utöver vårdavgiften. Dylika utgifter kunna enligt förslaget till 17 § 5 mom. efter särskild prövning ersät-

tas av pensionsstyrelsen i den mån de ej utbetalade pensionsbeloppen förslå därtill.

Tidpunkt för pensionens innehållande eller omreglering

Då folkpensionsanvisningarna utsändas till postanstalterna redan i början av varje månad, skulle det även med ett mycket snabbt fungerande rapportsystem vara omöjligt att i flertalet fall innehålla eller omreglera folkpensionen för den månad, varunder intagning i anstalt äger rum. Av denna anledning och då även vissa sakskaäl tala härför föreslå de sakkunniga i 17 § 3 mom., att pensionen för intagningsmånaden i regel skall utgå med belopp som eljest i lagen föreskrives.

Det må i detta sammanhang påpekas, att enligt nuvarande 17 § en på grund av den pensionsberättigades anstaltsvistelse reducerad folkpension skall omregleras till fullt belopp även för hela den kalendermånad, varunder anstaltsvistelsen upphör, medan enligt de sakkunnigas förslag omreglering för utskrivningsmånaden endast skall avse tiden efter utskrivningen. Skulle pensionen tillåtas utgå med fullt belopp för både den månad, varunder den pensionsberättigade intages i anstalt, och den då han lämnar densamma, kunde det med den utvidgning av paragrafens tillämplighetsområde som de sakkunniga förorda komma att te sig alltför lockande att kringgå bestämmelsen genom upprepade, ur medicinska synpunkter eller eljest obefogade utskrivningar under några dagar omkring månadsskiftena.

Att den föreslagna anordningen, varigenom pensionsbeloppet kan komma att ändras för del av kalendermånad, medför vissa tekniska svårigheter för pensionsstyrelsen vid utbetalning, uppgörande av

statistik och debitering av kommunernas andelar i utbetalade belopp, torde icke kunna undvikas. Anordningen bör dock ej hindras därav.

Vid viss anstaltsvård bör enligt de sakkunnigas mening pensionen utgå med fullt belopp även några månader efter intagningsmånaden. Så bör vara fallet särskilt när anstaltsvistelsens längd från början framstår som obestämd, varvid pensionsstagaren ofta har svårt att bedöma huruvida vissa utgifter utom anstalten, t. ex. för bostad, lämpligen böra avvecklas. Vidare är det enligt de sakkunnigas mening av såväl psykologiska som administrativa skäl viktigt att överhuvud taget undvika omreglering av folkpensionen vid anstaltsvistelse av endast några få månaders varaktighet, såsom ofta vid vård på sjukhus.

De sakkunniga ha övervägt att från en sådan utsträckt karenstid undantaga fattigvårds- och sinnesslöanstanter samt vissa sjukhus för i regel långvarig vård, närmast anstanter för vård av lättskötta sinnessjuka och kroniskt kroppssjuka. För de egentliga fattigvårdsanstalternas del är saken emellertid utan betydelse, enär vårdavgiften på sådan anstalt regelmässigt är så hög, att den ej kan inverka på pensionsbeloppet. Anstaltsvårdade obildbara sinnesslöa ha i allmänhet redan lång tid vårdats på anstalten, när de uppnå pensionsåldern 16 år. För dem kommer därför folkpensionen från början att regleras enligt 17 §, oavsett vilka regler om karenstid som föreskrivas. Även för bildbara sinnesslöa, som medan anstaltsvården pågår fylla 21 år och därmed förlora förmånen av fritt uppehälle, komma reglerna om karenstid att sakna betydelse. Vad sjukvårdsanstalterna beträffar skulle det, om pensionstagaren tvingades

att genast efter intagningen göra sig av med sin bostad, kunna inträffa att detta bleve ett hinder för en eljest önskvärd utskrivning efter en tids vård.

Under sådana förhållanden ha de sakkunniga stannat vid att förorda, att omreglering underlåtes för såväl intagningsmånaden som de tre närmast följande månaderna vid vård på samtliga i 2 mom. avsedda anstanter.

Bestämmelsen att folkpension för intagningsmånaden skall utgå enligt eljest i lagen föreskrivna regler bör ej äga tillämpning, när pensionstagaren direkt överföres från en anstalt till en annan.

Föreskriften, att pensionen vid den pensionsberättigades intagning på anstalt, som i förslaget hänföres till 2 mom., skall utgå enligt eljest gällande regler även för närmast följande tre månader, bör ej tillämpas när intagningen innebär direkt överflyttning från anstalt enligt 1 mom., t. ex. från fångvårdsanstalt eller från undervisningsanstalt, där den pensionsberättigade varit intagen utan avgift på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel.

Har den pensionsberättigade vårdats på anstalt, som omfattas av tremånadersregeln, och intages han direkt efter utskrivningen eller efter kort tids vistelse utom anstalten — förslagsvis under högst 90 dagar — ånyo på dylik anstalt, bör man för att förebygga missbruk bedöma frågan, när pensionen skall omregleras, som om pensionstagaren hela tiden varit intagen på anstalt av ifrågavarande slag. Även om vid sådant bedömande pensionen befinnes böra omedelbart nedsättas eller innehållas, kan emellertid detta i regel ej medhinnas under löpande kalendermånad utan först från månaden därpå. De sakkunniga förorda därför införande

av en regel att, när pensionstagaren tidigare inom 90 dagar före omhändertagandet erhållit vård på anstalt, som i förslaget hänföres till 2 mom., (eller genom sådan anstalts försorg), folkpensionens belopp fr. o. m. månaden efter omhändertagandet skall bestämmas som om sådan vård pågått även under mellantiden. Vid längre tids mellanrum bör ny karenstid, efter vars förlopp pensionen omregleras, påbörjas vid varje ny vårdperiod.

Omräkning av makars pensioner enligt för ensamstående gällande regler

En ensamstående persons folkpension är i regel högre än pensionen för vardera av äkta makar, vilka båda äro pensionärer. När gift pensionstagare intages på anstalt för mera varaktig vård, har han enligt nu gällande lag och tillämplad praxis i allmänhet rätt att få sin pension omräknad till för ensamstående gällande belopp. Härifrån gälla dock vissa undantag, och vidare fordras i regel ansökan av den pensionsberättigade.

Skall pensionen för anstaltsvårdad gift person omregleras enligt 17 § folkpensioneringslagen i dess föreslagna nya lydelse, bör enligt de sakkunnigas mening pensionsstyrelsen i samband därmed även regelmässigt omräkna makarnas pensioner till för ensamstående föreskrivna belopp. För att möjliggöra detta förorda de sakkunniga vissa ändringar i lagens 13 och 14 §§. De sakkunnigas förslag medför dessutom utan ytterligare ändring av lagtexten en viss utvidgning av tillämplighetsområdet för 36 §, vilket främjar samma syfte. Närmare redogörelse för ändringarnas innebörd lämnas i den speciella motiveringen till nu nämnda tre lagrum i kap. XII.

Förslagens verkningar vid genomförandet av fri anstaltsvård på vissa områden

1946 års sinnesslövsutredning har i sitt år 1949 avgivna betänkande, vilket nu är föremål för överarbetning av särskilda sakkunniga, föreslagit, att all sinnesslö- och epileptikervård skall bli avgiftsfri för den enskilde. För närvarande erhålla av dessa kategorier endast skolpliktiga bildbara sinnesslöa avgiftsfri vård. Förslagens genomförande skulle, då sinnesslö- och epileptikeranstalterna antingen äro statliga eller erhålla statligt driftbidrag, innebära att vård på samtliga dessa anstalter komme att falla under förslaget till 17 § 1 mom. lagen om folkpensionering, vilket för folkpensionärer skulle medföra totalt innehållande av deras pensioner fr. o. m. månaden efter intagningen.

Eleverna vid epileptikerskola skulle därigenom bliva underkastade alldeles samma regler beträffande pensionsrätten som eleverna vid undervisningsanstalter, vilka redan nu falla under 17 § 1 mom. i de sakkunnigas förslag. Då större delen av epileptikereleverna samtidigt som de lida av fallandesjuka tillhöra den under 17 § 1 mom. fallande kategorien bildbara sinnesslöa, måste denna konsekvens av sinnesslövsutredningens förslag redan i och för sig anses följdriktig.

Även vården av övriga epileptiker och sinnesslöa bör hänföras till 17 § 1 mom. Överflyttningen från 2 till 1 mom. i samband med införande av avgiftsfrihet får, då skillnaden i karenstid saknar betydelse för dem, endast den följd, att möjligheten att från pensionsstyrelsen erhålla fickpengar upphör. Behovet av fickpengar eller av medel för beredande av gemensam trevnad skall då i stället tillgodoses av vederbörande anstalt, som för ändamå-

let bör få särskilda anslag eller statsbidrag till förfogande. Vad angår vården av de obildbara sinnesslöa får en sådan ordning anses särskilt lämplig.

Särskilda sakkunniga ha i ett i mars 1951 avgivet betänkande framlagt förslag angående närmare utformning av den i princip redan beslutade fria sjukhusvården. Enligt betänkandet bör såsom sjukhusvård räknas, förutom vård på anstalter avsedda för egentliga kropps- eller sinnessjukdomar, även sådan vård av sinnesslöa som meddelas på sinnesslöanstalter inom den statliga sinnessjukhusorganisationen. På dessa anstalter vårdas huvudsakligen sådana svårskötta obildbara eller asociala sinnesslöa, på vilka i sinnessjuklagen föreskriven kvarhållningsrätt äger tillämpas.

Godtagas såväl dessa sakkunnigas som 1946 års sinnesslöavårdsutrednings förslag, får detta till konsekvens, att nyssnämnda grupper av sinnesslöa i motsats till de övriga komma att falla under tillämplighetsområdet för det föreslagna stadgandet i 17 § 2 mom. och sålunda få möjlighet att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, av folkpensionen erhålla visst för personligt behov avsett belopp. Denna skillnad kan emellertid knappast anses ut-

göra en nackdel. Om likställighet befinnes önskvärd i fråga om medel för personligt behov, kan ett sådant resultat enklast åvägabringas genom att Kungl. Maj:t underlåter att meddela förordnande om fickpengar för folkpensionärer på ifrågavarande anstalter. Detta får till följd, att folkpensionen för dessa liksom för dem som hänföras till 1 mom. helt innehålles och att anstalten av anslagsmedel får tillgodose de intagnas behov av fickpengar eller av medel för beredande av gemensam trevnad.

Vad angår sjukhusvården i övrigt, kommer denna, när avgiftsfrihet införes, att på ett naturligt sätt inpassas i systemet utan ändring av den föreslagna lagtexten. Eftersom sjukhusfallen, vare sig vården är avgiftsbelagd eller göres avgiftsfri, i förslaget hänföras till 17 § 2 mom., kommer vid fri vård folkpensionärs pension att utgå med det ordinarie beloppet under hela intagningsmånaden och tre månader därefter. Fr. o. m. fjärde månaden nedsettes pensionen till det belopp för personligt behov, som Kungl. Maj:t må ha bestämt. Har sådant förordnande ej meddelats, innehålles pensionen fr. o. m. sistnämnda månad helt.

Kap. VI. Fickpengar

Nu gällande regler om fickpengar för anstaltsvårdade folkpensionärer

Författningsbestämmelser

För pensionstagare, som är intagen i anstalt på statens bekostnad eller är häktad, innehålles enligt 17 § folkpensioneringslagen folkpensionen i princip, men i den mån pensionen därtill förslår utbetalas enligt lagrummet dock alltid för år räknat 200 kronor till pensionären. Utbetalningen sker med 16 kronor i månaden för tiden januari—november och 24 kronor för december.

Enligt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen äger fattigvårdssamhälle uppbära folkpensionen, när pensionstagaren vårdas på samhällets egen anstalt samt när samhället erlägger vårdavgift för pensionstagarens vistelse på annan anstalt. Med denna rätt att uppbära pensionen är enligt lagrummet förenad skyldighet att av den uppburna pensionen varje månad tillhandahålla pensionstagaren 16 kronor och för december därutöver 8 kronor (200 kronor per år) eller, om pensionstagaren på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, att i stället för sådan utbetalning av fickpengar använda motsvarande belopp för ökande av pensionstagarens trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Av återstoden får

fattigvårdssamhället tillgodogöra sig samhällets kostnader för vård på samhällets egen anstalt eller — vid vård på annan anstalt — utgiven dagavgift eller annan vårdkostnad. Detta stadgande om fattigvårdssamhällets rätt att uppbära och tillgodogöra sig folkpensionen för anstaltsvårdad äger motsvarande tillämpning på barnvårdsnämnd, när kommun svarar för vårdkostnaden jämlikt barnvårdslagens bestämmelser.

Bestämmelserna i 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen äro av betydelse för pensionstagaren i de fall, då folkpensionen ej räcker till både vårdavgiften och det belopp som är avsett för hans personliga behov. Det är emellertid att märka att lagrummet är tillämpligt endast när vård lämnas på fattigvårdsanstalt eller betalningsskyldighet för anstaltsvården i första hand åvilar fattigvårdssamhälle eller kommun och vidare endast under förutsättning att samhället eller kommunen utnyttjar sin under sådana förhållanden föreliggande befogenhet att efter anmälan till pensionsstyrelsen få pensionen utbetald till sig. Pensionstagarens rätt att behålla 200 kronor för egen del även när vårdavgiftens storlek egentligen icke tillåter det-

ta bortfaller sålunda, om folkpensionen utbetalas till pensionstagaren själv eller hans förmyndare eller överhuvud taget till annan än fattigvårdssamhället eller kommunen.

Lagrummets begränsning till fattigvårds- och barnavårdsfall medför, att folkpensionärer på anstalter, där avgiften understiger den oavkortade folkpensionen i orten men å andra sidan ej är så låg att pensionstagaren efter avgiftens erläggande får över 200 kronor om året för personligt behov, kunna bli sämre tillgodosedda med fickpengar än pensionärer på anstalter med högre avgift. Där bestämmelser om förskottsbetalning för längre tid eller andra omständigheter ej till annat föranleda, kan nämligen fattigvården i det förra fallet vägra att befatta sig med avgiftsbetalningen, eller pensionstagaren kan själv föredraga att med sin pension erlægga avgiften och på så sätt undvika hänvändelse till fattigvården. Det pensionsbelopp som återstår till fickpengar blir då lägre än om avgiften hade överstigit folkpensionen och fattigvården av denna orsak blivit nödsakad ingripa.

Det har inträffat att fattigvårdssamhälle begagnat sig av lagrummets begränsade tillämplighet för att förskaffa sig högre vårdavgifter till sitt ålderdomshem än eljest skulle varit möjligt. Samhället har då bestämt avgiften på ålderdomshemmet till belopp som tillåtit folkpensionärerna att för personligt behov behålla viss del av pensionen men ej så mycket som föreskrives i 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen. Samtidigt har samhället hos pensionsstyrelsen anmält, att pensionärerna ej varit att anse som understödstagare utan som självbetalande inackorderingar och att samhället ej gjort anspråk på att få upp-

bära pensionerna. Dessa ha därefter utbetalats till pensionstagarna själva, vilka varit nödsakade att med pensionsmedlen erlægga de alltför höga avgifterna. Mot fall av denna art lämnar nuvarande lagstiftning myndigheterna ingen annan möjlighet att ingripa än att för vederbörande framhålla det olämpliga i förfaringssättet.

I ett speciellt fall är fattigvården av en lagbestämmelse förhindrad att omhändertaga anstaltsvårdads folkpension, nämligen när fråga är om person i åldern 16—21 år, som är inskriven vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa. Enligt 14 § lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa skall nämligen folkpensionen i sådant fall på anfordran av centralanstalten utbetalas direkt till densamma. Enligt samma lagrum får dessutom hela pensionen betraktas som ersättning för vårdkostnaden, och någon reglering av inskriven folkpensionärs rätt till fickpengar har ej skett i administrativ ordning. Ehuru de flesta centralanstalter för bildbara sinnesslöa ändock låta pensionärerna för personligt behov erhålla så stor del av folkpensionen som angives i 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen, har det väckt uppmärksamhet att de bildbara sinnesslöa i ifrågavarande ålder icke lagligen kunna påfordra fickpengar, medan sådana ovillkorligen skola utbetalas till anstaltsvårdade obildbara sinnesslöa med folkpension, när fattigvården uppbär folkpensionen och erlägger vårdavgiften till vederbörande anstalt.

För omyndigförklarade och andra anstaltsvårdade folkpensionärer, som mot avgift måste anlita annan för pensionsmedlens omhändertagande, är det förenat med en särskild nackdel att den ovillkorliga rätten till fickpengar upphör i och

med att pensionen utbetalas till annan än fattigvårdssamhälle eller kommun. Uppbäres pensionen för sådan pensionstagare av dennes förmyndare eller annan, som skall både betala avgiften till anstalten och tillhandahålla fickpengar, avgår nämligen ofta förmyndar- och överförmyndararvode eller annan förvaltningskostnad från det belopp som borde tillkomma pensionstagaren personligen.

Rörande arvode till förmyndare och överförmyndare finnas bestämmelser i 15 kap. 19 § och 19 kap. 12 § föräldrabalken. Enligt förstnämnda lagrum äger förmyndare uppbära arvode med belopp som kan anses skäligt med hänsyn till förvaltningens omfattning, dock i regel ej med mer än 5 procent av den omyndiges behållna årsinkomst. Överförmyndaren har rätt till ett arvode motsvarande 2 procent av myndlingens årsinkomst, när denna överstiger 200 kronor, och vid lägre inkomst 1 procent av årsinkomsten. Arvodena till förmyndare och överförmyndare kunna sålunda sammanlagt uppgå till 7 procent av folkpensionen. Vid pensionspristalet 130 motsvarar detta för ensamstående pensionär med full pension — speciella tillägg ej medräknade — 91 kronor om året i bostadskostnadsgrupp I och 133 kronor om året i grupp V. När vårdavgiften för helt år exakt eller ungefär motsvarar folkpensionens belopp minus 200 kronor, minskar tydligen ett sådant avdrag fickpengarna på ett för pensionstagaren mycket kännbart sätt.

Uttalanden i förarbetena till lagen om folkpensionering

De i nu gällande lag om folkpensionering förekommande bestämmelserna om

fickpengar tillkommo på förslag av socialvårdskommittén i 1945 års betänkande angående en ny folkpensioneringslag (SOU 1945: 46). Motiveringen, som närmast avser bestämmelsen om fattigvårdssamhälles skyldighet att tillhandahålla anstaltsvårdad folkpensionär 200 kronor om året för personligt behov, återfinnes i betänkandet sid. 111—114, där kommittén rörande denna fråga anförde följande.

Det är numera vanligt, att fattigvårdssamhälle av folkpensionen tillhandahåller de å anstalt intagna vissa fickpengar. Någon legal skyldighet härtill föreligger dock icke, och beloppen av dessa fickpengar variera avsevärt. Det framstår såsom önskvärt, att pensionärerna alltid finge för sina personliga behov själva disponera ett bestämt belopp, förslagsvis 200 kronor.

— — —

Kommittén har sålunda stannat för att föreslå, att den nu i folkpensioneringslagen intagna bestämmelsen om storleken av den ersättning, som av fattigvårdssamhälle må uttagas av folkpensionen såsom ersättning för vård å fattigvårdsanstalt, får utgå, och att det i stället intages en bestämmelse, att fattigvårdssamhälle skall vara pliktigt att månatligen tillhandahålla pensionären av hans folkpension ett belopp motsvarande 200 kronor om året. Kommittén har tänkt sig att beloppet skall utbetalas med 16 kronor i månaden samt därutöver 8 kronor i december. För det fall att pensionären på grund av sitt tillstånd icke kan själv bruka dessa medel, skall fattigvårdssamhället begagna medlen för ökandet av den intagnes trivsel, t. ex. genom inköp av blommor eller godsaker eller eljest till pensionärens nytta. Det torde icke vara välbetänt att låta fattigvårdssamhället tillgodogöra sig fickpenningbeloppet för dem, som ej kunna handhava pengar, när i sådant fall godtycke lätt kunde bli rådande.

Vidare uttalade socialvårdskommittén (jämför citat i kap. I sid. 19) att, sedan fri sjukhusvård genomförts, folkpension för sjukhusvårdad pensionär i princip icke borde utgå men att den pensionsberätti-

gade dock borde äga av densamma uppbära 200 kronor om året för personliga utgifter.

Ytterligare argumentation förekom icke från socialvårdskommitténs sida. Ej heller blevo de föreslagna bestämmelserna

om fickpengar till anstaltsvårdade folkpensionärer föremål för särskild kommentar i den av betänkanDET föranledda propositionen nr 220 till 1946 års riksdag eller i de i densamma refererade remissyttrandena över betänkanDET.

De sakkunnigas förslag

Principer för utgivande av fickpengar

Föreskriften i 18 § 2 mom. folkpensionslagen angående utbetalning av pensionsmedel för personligt behov till pensionär, som vårdas på anstalt genom fattigvårdssamhälles (kommuns) försorg, saknar motsvarighet i tidigare lagar om folkpension och torde numera ganska allmänt uppfattas som ett av statsmakterna sanktionerat uttryck för en ny princip, innebärande att en anstaltsvårdad folkpensionär eller dennes rättsinnehavare alltid, oavsett vårdavgiftens storlek och den pensionsberättigades behov av fickpengar, bör ha rätt att fritt disponera 200 kronor av pensionsbeloppet. En sådan innebörd torde dock ej ha varit avsedd vid bestämmelsens tillkomst.

Av lagens förarbeten framgår, att bestämmelsen närmast tänkts såsom ett medel att begränsa fattigvårdssamhällets rätt att tillgodogöra sig folkpensionerna för ålderdomshempensionärer. Följderna av att stadganDET gjorts tillämpligt även på sådana pensionstagare som genom fattigvårdssamhällets försorg vårdas på andra anstalter, t. ex. på anstalter för obildbara sinnesslöa, synas knappast ha observerats. Frågan om fickpengarnas belopp har ej närmare behandlats i lagens förarbeten. Bestämmelsens ordalydelse ger icke heller i första hand uttryck åt en pen-

sionstagaren tillkommande rätt till fickpengar. Skyldigheten för fattigvårdssamhälle att låta en genom samhällets försorg anstaltsvårdad folkpensionär själv disponera över 200 kronor är ej ovillkorlig utan föreskrives endast som ett villkor för att fattigvårdssamhället skall få uppbära pensionen direkt från pensionsstyrelsen.

Under sådana förhållanden ha de sakkunniga ansett sig oförhindrade att förutsättningslöst till prövning upptaga frågan om anstaltsvårdades rätt till fickpengar av folkpension.

Av vad de sakkunniga anfört i kap. V framgår, att rätten till folkpension med de i lagen föreskrivna kontantbeloppen i princip bör anses vara ovillkorlig endast i den mån den pensionsberättigade icke i annan ordning erhåller sin försörjning på det allmännas bekostnad eller med bidrag av allmänna medel. Frågan huruvida en folkpensionär, som avgiftsfritt eller mot låg avgift vårdas på statlig, kommunal eller statsunderstödd enskild anstalt, bör ha rätt att av pensionen disponera visst belopp till personliga utgifter kommer från denna utgångspunkt att bero av i första hand huruvida i skälig försörjning får anses ingå fickpengar och i andra hand huruvida den anstaltsvårdade erhåller sådana av det allmänna på annat sätt än genom folkpension.

De sakkunniga finna för sin del uppenbart att alla anstaltsvårdade, vare sig de äro medellösa eller åtnjuta inkomst av något slag, t. ex. folkpension, böra beredas möjlighet att disponera öfver ett visst kontantbelopp såsom fickpengar, i den mån de kunna ha någon glädje därav. När så icke är fallet, böra fickpengar icke förekomma. Självfallet tillkommer det alla offentliga och statsunderstödda anstalter att med de medel, som stå till förfogande för anstalternas drift, vidtaga åtgärder för främjande av de intagnas gemensamma trevnad.

Frågan, huruvida anstaltsvårdade folkpensionärer böra få sitt behov av fickpengar tillgodosett med folkpensionsmedel eller på annat sätt, bör lösas från fall till fall. Ibland kan det ur vissa synpunkter vara lämpligt att anstalten förser samtliga intagna med fickpengar eller arbetspremier efter likartade grunder, varvid dessa kontanta belopp få anses ingå i de förmåner anstalten tillhandahåller. I dylika fall finns ej anledning att låta en folkpensionär för personligt behov behålla någon del av folkpensionen. I andra fall ter det sig ej lika naturligt att anstalten förser de intagna med fickpengar, utan sådana få i sista hand tillhandahållas av vederbörande fattigvårdssamhälle. På sådana anstalter bör för intagna folkpensionärer ett visst belopp av folkpensionen reserveras för pensionstagarens personliga behov.

Behovet av medel för personliga utgifter varierar avsevärt mellan olika grupper anstaltsvårdade. Det nuvarande enhetsbeloppet, 200 kronor om året, ter sig därför ibland för lågt och ibland, exempelvis vid vissa former av sinnessjukdom och djupare sinnesslöhet, alltför högt eller helt

omotiverat. En differentiering av fickpengarnas belopp för olika grupper av anstaltsvårdade folkpensionärer framstår därför som önskvärd.

Som en naturlig konsekvens av folkpensionernas indexreglering framstår vidare, särskilt för ålderdomshempensionärerna, att av pensionsmedel utgående fickpengars belopp på något sätt anpassas efter den allmänna levnadskostnadsnivån.

Fall då fickpengar icke böra utgå av pensionsmedel

Enligt de sakkunnigas mening böra folkpensionsmedel icke tagas i anspråk för fickpengar vid de former av anstaltsvård som i de sakkunnigas förslag till ändringar i lagen om folkpensionering hänförs till 17 § 1 mom., nämligen i hufvudsak vård på fångvårdsanstalt, vård i vissa fall på alkoholistanstalt samt vård av vissa kategorier elever vid undervisningsanstalter. I dylika fall är det angeläget att samordning åstadkommes med tillämpade principer för utgivande av fick- och flitpengar till andra på anstalterna vårdade personer än folkpensionärer. De sakkunniga ha bl. a. av denna anledning redan vid behandlingen av överskottsproblemet funnit anledning föreslå, att dessa anstalter skola av redan förefintliga eller nyinrättade anslag förse samtliga intagna med medel för personligt behov av den storlek, som i de särskilda fallen kan befinnas lämplig, samt att folkpensionen i samband därmed skall helt innehållas (kap. V sid. 78).

Men även vid vissa former av anstaltsvård enligt 17 § 2 mom. i förslaget till ändringar i folkpensioneringslagen bör behovet av fickpengar tillgodoses med medel ur anstaltens ordinarie driftbudget

och ej med folkpensionsmedel. I första hand gäller detta vård som är jämförbar med vård enligt 1 mom. i förslaget men som i motsats till denna är avgiftsbelagd och på grund därav kommer att hänföras till 2 mom. Hit hör avgiftsbelagd vård på alkoholistanstalt, epileptikervård samt vård av blinda, dövstumma och bildbart sinnesslöa, vilka erhålla fortsatt utbildning sedan skolplikten upphört eller drabbats av lyte i vuxen ålder.

I fråga om folkpensionärer på specialanstalter för sinnessjuka och obildbart sinnesslöa måste slutligen särskilda synpunkter läggas på frågan om behovet av medel för personligt behov.

I omkostnadsstaten för statens sinnessjukhus ingår sedan gammalt ett förslagsanslag för patienternas sysselsättning och förströelse, å vilket för innevarande budgetår har upptagits 600.000 kronor. Av medel ur detta anslag bekostas exempelvis biografföreställningar och annan gemensam underhållning men även fick- eller flitpengar och inköp av tobak, julklappar m. m. till obemedlade patienter. Utgivandet av kontanta ersättningar ingår ofta mer eller mindre uttalat som ett led i sjukdomsbehandlingen, varför det ibland kan te sig direkt olämpligt att vissa patienter — de som förklarats berättigade till folkpension — alltid erhålla särskilda fickpengar med fixerat belopp. Därtill kommer att bland patienterna på sinnessjukhusen behovet av penningmedel för personliga utgifter är synnerligen växlande och endast kan bedömas individuellt av sjukhusens läkare. Detta gäller ej blott de egentligt sinnessjuka utan även sådana sinnesslöa av olika kategorier som vårdas på vissa anstalter inom den statliga sinnessjukhusorganisationen.

Vad nu sagts om sjukdomsbehandlingen och om det varierande behovet av medel för personligt behov vid de statliga sinnessjukhusen äger tillämpning även på förhållandena vid sinnessjukhusen i de städer — Stockholm, Göteborg och Malmö — vilka enligt avtal med staten själva ombesörja sin sinnessjukvård.

På de sekundärkommunala vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka vårdas företrädesvis kroniska fall av sinnessjukdom, vilka icke äro i behov av den mera kvalificerade vården på sinnessjukhus. För dessa är behovet av kontanter mera likartat än för patienterna på sinnessjukhusen men torde ändå i ganska hög grad variera individuellt.

På anstalter för obildbara sinnesslöa kunna de vårdade i allmänhet icke alls och i varje fall i mycket liten utsträckning värdesätta fickpengar. För närvarande torde folkpensionen för anstaltsvårdade obildbara sinnesslöa i allmänhet uppbäras av vederbörande fattigvårdssamhälle, som med eventuellt behöfligt tillskott av fattigvårdsunderstöd erlagger vårdavgiften av pensionsmedlen. Av pensionen får dock ej tagas i anspråk det till personligt behov avsedda beloppet 200 kronor om året. Detta skall överlämnas till den pensionsberättigades rättsinnehavare, vanligen en förordnad förmyndare. När den sinnesslöe ej kan använda dessa medel för något särskilt ändamål, torde pengarna av förmyndaren ofta månad för månad insättas på bank för den sinnesslöes eller i verkligheten för hans blivande arvingars räkning. Här föreligger sålunda ett överskottsproblem av samma slag som det de sakkunniga behandlat i kap. V och som enligt där framlagt förslag löses genom de överflödiga pensionsmedlens innehållande.

På nu berörda specialanstalter för sinnesabnorma — sinnessjuka och sinnesslöa — är antingen behovet av fickpengar så varierande, att bedömning bör ske individuellt av läkare, eller också ha de intagna ej alls behov av kontanta medel för personliga utgifter. I båda fallen är det enligt de sakkunnigas mening mindre lämpligt att, såsom nu sker, oberoende av det individuella behovet låta folkpensionärerna eller deras rättsinnehavare disponera över ett för alla lika stort belopp av folkpensionen. Ej nog med att beloppet ofta ej kan användas för rent personliga utgifter; det är även förenat med svårigheter att använda pensionärernas pensionsmedel för deras egen gemensamma trevnad, såsom till inköp av musikinstrument, grammofonplattor, blommor o. dyl. eller till anordnande av kaffefester och samkväm av olika slag. Ofta äro nämligen icke alla pensionärerna i stånd att uppskatta de anordningar för gemensam trevnad som planeras, och ibland deltager en pensionär gärna i underhållningen, men han eller hans förmyndare vill ej vara med om kostnaderna. Särskilt på sinnessjukhusen ha vidare många av de intagna icke folkpension och kunna då vanligen ej av egna medel bidra till kostnaden för gemensam underhållning.

På detta sätt uppkomma besvärliga och med hänsyn till patienternas sinnestillstånd grannliga problem för dem som på de olika anstalterna åtaga sig att för patienternas räkning och på deras bekostnad anordna underhållning eller vidtaga andra åtgärder för gemensam trevnad och verkställa inköp därför. Bl. a. måste utbetalningarna redovisas på särskilda konton för alla de intagna pensionärerna. Dessa olägenheter skulle väsentligt minskas, om

ökade anslag direkt ställdes till ifrågavarande anstalters förfogande för tidningar, tidskrifter, böcker, blommor, frukt, portionsförbättring vid särskilda tillfällen etc.

Med hänsyn till vad nu anförts förordade sakkunniga, att de statliga sinnessjukhusens anslag för patienternas sysselsättning och förströelse utökas med sådant belopp, att folkpensionsmedel icke behöva tagas i anspråk vare sig såsom fickpengar eller för beredande av gemensam trevnad, att åtgärder vidtagas för åstadkommande av samma resultat vid de sinnessjukhus som drivas av Stockholm, Göteborg och Malmö, att motsvarande höjning sker av de statliga anslagen och driftbidragen till sekundärkommunala vårdhem för lätt-skötta sinnessjuka, kommunala och enskilda anstalter för obildbara sinnesslöa samt övriga anstalter, vid vilka de intagnas eventuella behov av fickpengar enligt de sakkunnigas förslag bör tillgodoses av vederbörande anstalt, samt att i samband därmed all utbetalning av folkpensionsmedel för de pensionsberättigades personliga behov bringas att upphöra för pensionstagare som vårdas på anstalter av nu nämnda slag.

Vid genomförandet av det nu föreslagna systemet erfordras enligt de sakkunnigas mening inga övergångsbestämmelser. För de anstalter, som i fortsättningen helt skola sörja för att de intagnas behov av medel för personligt ändamål tillgodoses i rimlig omfattning, böra givetvis närmare föreskrifter om denna verksamhets bedrivande utformas efter särskild prövning för varje slag av anstalter. Sådana föreskrifter kunna lämnas i särskild omfattning, intagas i reglementen för anstalterna eller inflyta i statsbidragskungörelser såsom villkor för statligt driftbidrag.

Bestämmelsernas form och innehåll bör få bero av vad som finnes lämpligt i de olika fallen. En viss höjning av anslagen för fickpengar och gemensam trevnad blir ofrånkomlig. Skillnad bör ej göras mellan folkpensionärer och andra. I den mån bestämmelserna komma att innehålla föreskrifter om fixerade belopp eller maximala belopp, böra ändringar av beloppen — t. ex. vid avsevärd förskjutning av den allmänna levnadskostnadsnivån — genomföras genom särskilda administrativa beslut.

Fall då fickpengar böra utgå av folkpensionen

Till den kategori anstaltsvårdade folkpensionärer, vilka böra ha en ovillkorlig rätt att av folkpensionen tillgodogöra sig ett visst belopp för personligt behov, höra i främsta rummet de som vårdas på ålderdomshem. För dessa torde fickpengarnas nuvarande till 200 kronor om året fixerade enhetsbelopp i allmänhet ha motsvarat pensionärernas behov av medel för personliga utgifter vid den allmänna prisnivå som rådde år 1946, då lagen om folkpensionering antogs. Efter indexreglering bör därför nämnda belopp även i dagens läge vara lagom som fickpengar för de flesta av ålderdomshemmens pensionärer. Möjligen borde beloppet beskäras för vissa sjuka och sinnesabnorma, som för närvarande på grund av platsbrist på för dem avsedda specialanstalter vårdas på ålderdomshemmen. (Av de omkring 26.000 personer, som för närvarande vårdas på de egentliga ålderdomshemmen, borde enligt en av socialstyrelsen nyligen slutförd utredning något mer än 3.000 vara intagna på specialanstalter för sinnessjuka och sinnesslöa.)

Det skulle emellertid ofta bli svårt att åstadkomma garantier för rättvis gradering av fickpengarnas storlek mellan olika på samma ålderdomshem intagna personer. Vidare skulle högre vårdavgift kunna uttagas av en folkpensionär med lägre fickpengar än av andra, vilket innan fasta vårdavgifter införts i enlighet med den i princip beslutade ålderdomshemsreformen skulle kunna föranleda missbruk. Slutligen torde så småningom ett sådant antal specialanstalter komma att stå till förfogande, att ålderdomshemmen icke behöva utnyttjas för vård av andra än normalt åldrande personer. De sakkunniga kunna av dessa skäl icke förorda, att skillnad göres mellan det egentliga fattigvårdsklientelet och övriga på ålderdomshem intagna personer.

Några fattigvårdssamhällen driva vid sidan av ålderdomshem försörjnings- och vårdhem eller kommunala sinnessjukhus. På dessa anstalter omhändertagas sådana fall av kropps- eller sinnessjukdom, som av andra fattigvårdssamhällen tillsvidare mottagas på ålderdomshemmen. Att under sådana förhållanden göra skillnad mellan dessa pensionstagare och ålderdomshempensionärerna kan ej vara motiverat. De sakkunniga förorda därför, att — såsom hittills — samtliga på fattigvårdsanstalter intagna folkpensionärer av pensionsbeloppet erhålla fickpengar med 200 kronor om året, vartill skall komma indextillägg enligt regler, för vilka närmare redogöres i det följande.

På anstalter för kroniskt kroppssjuka förekommer det enligt sakens natur i åtskilliga fall att pensionstagaren, exempelvis på grund av ständigt sängläge i förening med lamhet och andra komplikationer, har synnerligen ringa behov av kon-

tanter för personliga utgifter. Även vid långt framskridna sjukdomar med dylika symtom kan patienten dock ofta uppskatta blommor vid sängen och andra för hans trevnad vidtagna åtgärder, vilka kunna bekostas med folkpensionens för hans personliga behov avsedda del. För dem som icke äro bundna vid sängen är som regel behovet av fickpengar knappast mindre än för åldringarna på ålderdomshem. I själva verket är gränsen mellan ålderdomshemmens och kronikerhemmens klientel icke skarpt markerad. Särskilt märkbart blir detta i kommuner som själva driva kronikeranstalter i anslutning till sina ålderdomshem. Av dessa skäl föreslå de sakkunniga att pensionärerna på samtliga anstalter för kroniskt kroppssjuka med avseende på fickpengarnas storlek helt jämställas med pensionärer på ålderdomshem.

En särställning bland dem som äro hänvisade till längre tids vård på sjukvårdsanstalt intaga otvivelaktigt tuberkulospatienterna på sanatorierna. Dessa patienter äro vanligen yngre eller medelålders personer, som i stor utsträckning vistas uppe och kunna röra sig ganska fritt. För dem måste behovet av fickpengar rimligen vara avsevärt större än för pensionärer på ålderdomshem och med dem jämförliga anstalter. Vidare är vårdavgiften på sanatorierna ofta så låg, att full folkpension även i lägsta bostadskostnadsgruppen förslår till utbetalning av betydligt högre fickpengar än 200 kronor jämte den fastställda vårdavgiften. Enligt de sakkunnigas mening bör vid 1946 års levnadskostnadsnivå fickpengar till de sanatorievårdade folkpensionärerna utgå med förslagsvis 400 kronor om året. Någon individuell gradering av fickpengarnas

storlek mellan de olika patienterna med hänsyn till mer eller mindre tillfälligt sängläge m. m. synes knappast genomförbar och torde i allt fall icke lämpligen böra ifrågakomma.

På kroppssjukhus med som regel korta vårdtider kan visserligen behovet av fickpengar växla bl. a. med tillämpade behandlingsmetoder, men enligt de sakkunnigas mening saknas i allmänhet anledning att vid vård på sådana sjukhus föreskriva andra regler i fråga om fickpengarnas storlek än dem som skola gälla för folkpensionärer på fattigvårdsanstalter och anstalter för kroniskt kroppssjuka. Samma normalbelopp torde, oavsett anstaltens art, böra föreskrivas för det i 18 § 2 mom. behandlade fallet att den pensionsberättigade på fattigvårdssamhälles bekostnad erhåller icke statsunderstödd vård på enskild anstalt.

Fickpenningbeloppen böra icke fastläsas i lagen om folkpensionering, utan föreskrifter härom böra lämnas i en särskild av Kungl. Maj:t utfärdad författning. Det torde få ankomma på remissmyndigheterna att i yttrandena över förevarande betänkande närmare ingå på frågan vilka belopp som böra ifrågakomma vid olika fall av anstaltsvård inom myndigheternas ämbetsområden. Givetvis vore det värdefullt om härvid framförda förslag och motiveringar utformades så noggrant, att en fullständig plan kunde framläggas i den proposition som kan komma att förmedlas av de sakkunnigas betänkande. Riksdagen skulle då få tillfälle att taga ställning till planen innan definitiva bestämmelser utfärdas.

Indexreglering av fickpengar som skola utgå av pensionsmedel

Fickpengar som skola utgå av den pensionsberättigades folkpension böra enligt de sakkunnigas mening vara indexreglerade efter samma principer som folkpensionen så att fickpengarna ökas med den på dem belöpande delen av indextillägget. Föreskrifter härom böra meddelas av Kungl. Maj:t i den författning, vari fickpengarnas storlek vid vård på olika anstalter bestämmes.

Vid den närmare utformningen av en sådan indexreglering av fickpengarna bör hänsyn tagas till den omständigheten, att fortlöpande utbetalning av folkpension från pensionsstyrelsen alltid måste ske i helt antal kronor. Om fickpengarna fastställas till ett årsbelopp som icke är jämnt delbart med tolv, måste därför regler om avrundning tillskapas. Enligt nu för årsbeloppet 200 kronor gällande, i 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen föreskrivna regler skall beloppet vid förvandling till månadsbelopp avrundas nedåt till 16 kronor för tiden januari—november. De öretal, som under denna tid innehållas, utbetalas på en gång i december, varvid beloppet för sistnämnda månad blir 24 kronor.

Ett bibehållande av detta system även när fickpengarna genom indextillägg göras varierande skulle medföra den mindre tilltalande konsekvensen, att de överskjutande beloppen i december ibland skulle bli större, ibland mindre och ibland helt utebliva. Det må i detta sammanhang anmärkas, att den nuvarande anordningen med ett förhöjt belopp i december knappast fyller någon egentlig uppgift, enär den standardförbättring under julmånaden som må finnas eftersträfvansvärd ändå

torde komma de flesta av denna kategori folkpensionärer till del i form av såväl kostförbättring som andra särskilda förmåner. Ur administrativ synpunkt skulle det givetvis innebära en förenkling och kostnadsbesparing, om de utbetalade beloppen gjordes lika stora under årets alla månader. De sakkunniga ha med anledning härav övervägt att föreslå en regel om avrundning av årsbeloppen till närmaste med tolv jämnt delbara belopp. Med avrundning enligt denna princip skulle en indexreglering av årsbeloppen 200, 300 och 400 kronor vid 1946 års levnadskostnadsnivå giva till resultat de månads- och årsbelopp, som angivas i följande tabell.

Pensionspristal	Fickpengar i kr per mån. (år) med utgångspunkt — vid pensionspristålet 100 — från årsbeloppen		
	200 kr	300 kr	400 kr
100	17 (204)	25 (300)	33 (396)
105	17 (204)	26 (312)	35 (420)
110	18 (216)	28 (336)	37 (444)
115	19 (228)	29 (348)	38 (456)
120	20 (240)	30 (360)	40 (480)
125	21 (252)	31 (372)	42 (504)
130	22 (264)	33 (396)	43 (516)
135	23 (276)	34 (408)	45 (540)
140	23 (276)	36 (432)	47 (564)

Enligt från pensionsstyrelsen under hand inhämtade upplysningar är det ur teknisk synpunkt ett önskemål att fickpengarna inom varje grundbeloppsgrupp ändras med samma antal kronor per månad vid varje indexförändring med fem enheter eller eventuellt vid varannan eller var tredje sådan indexändring, och vidare bör en och samma indexändring utlösa ändring av fickpengarna i samtliga beloppsgrupper. Dessa önskemål uppfyllas icke av det i tabellen redovisade systemet. Som av tabellen framgår blir ändringen

per månad ibland 2 kronor, ibland 1 krona, och när grundbeloppet är 200 kronor utlöser indexändringen i vissa fall ingen ändring av fickpengarna.

Då ej blott ur tekniska utan även ur andra, ej minst psykologiska, synpunkter en jämn stegring av fickpengarna vid stigande indexstal bör eftersträvas, vilja de sakkunniga i stället förorda, att man som utgångspunkt för indexregleringen väljer de med tolv jämnt delbara belopp, vartill de vid 1946 års levnadskostnadsnivå i hundratal kronor fixerade fickpengarna uppgå vid pensionspristalet 120 (se tabellen). Härvid kommer, när grundbeloppet är fixerat till jämnt hundratal kronor, varje indexstegring med fem enheter att motsvaras av en höjning av fickpengarnas månadsbelopp med helt antal kronor utan att någon särskild avrundningsregel behöves föreskrivas. Har grundbeloppet fixerats till ett udda hundratal kronor, t. ex. till 300 kronor, höjes månadsbeloppet med helt antal kronor vid varje indexstegring med tio enheter. Detta systems verkningar framgår närmare av följande tabell.

Pensionspristal	Fickpengar i kr per månad med utgångspunkt — vid pensionspristalet 120 — från årsbeloppen		
	240 kr	360 kr	480 kr
100	16	24	32
105	17		34
110	18	27	36
115	19		38
120	20	30	40
125	21		42
130	22	33	44
135	23		46
140	24	36	48

Såsom av tabellen framgår ställer sig en indexreglering enligt detta system i vissa lägen till sina verkningar något ogynnsammare för den pensionsberättigade vid indexstal under 120 än en reglering baserad direkt på grundbelopp i hundratal kronor vid 1946 års levnadskostnadsnivå. I gengäld bli verkningarna enligt de sakkunnigas förslag gynnsammare vid indexstal över 120. I sitt förslag till fickpengarnas belopp vid fattigvårdsanstalter och vissa sjukvårdsanstalter ha de sakkunniga endast ifrågasatt belopp som vid 1946 års levnadskostnadsnivå fixerats till jämnt hundratal kronor. Godtages detta, kunna fickpengarna ökas vid varje indexstegring med fem enheter. Väljas även grundbelopp i udda hundratal kronor, bör vid samtliga av bestämmelserna berörda anstalter fickpengarnas storlek ändras endast vid vartannat sådant indexintervall.

I en i enlighet med de sakkunnigas förslag utfärdad författning torde fickpengarnas storlek på de olika anstalterna lämpligen böra angivas med de årsbelopp, som skola gälla vid pensionspristalet 120. Därjämte bör föreskrivas, att beloppet för varje hel mångfald av fem (tio), varmed pensionspristalet över- eller understiger 120, skall höjas respektive sänkas med fem (tio) procent. Vidare bör — efter mönster av bestämmelserna om folkpensionernas indexreglering i 11 a § folkpensioneringslagen — tillfogas en föreskrift om att, där pensionspristalet, efter att med hel mångfald av fem (tio) ha stigit över eller sjunkit under 120, åter närmar sig detta tal, oförändrat belopp skall utgå, så länge pensionspristalet icke uppnått närmast lägre respektive högre hela mångfald av fem (tio).

Förmyndararvodes m. m. inverkan på fickpengarnas belopp

I redogörelsen för gällande regler angående fickpengar ha de sakkunniga berört ett specialproblem för omyndigförklarade och andra pensionstagare på anstalt, som måste anlita annan person för pensionsmedlens omhändertagande. Uppbäres pensionen av förmyndare eller annan, som skall både betala vårdavgiften till anstalten och tillhandahålla fickpengar, kan nämligen det till fickpengar avsedda beloppet komma att på ett för den pensionsberättigade kännbart sätt minskas genom avdrag av förmyndar- och överförmyndararvode eller annan förvaltningskostnad.

Denna olägenhet kommer i de flesta fall att förlora sin betydelse vid genomförande av de sakkunnigas förslag till överskottsproblemets lösning. Som närmare framgår av framställningen i kap. VII om utbetalningsfrågor m. m., utgå nämligen de sakkunniga ifrån att folkpensionen för anstaltsvårdad regelmässigt skall uppbäras direkt av anstalten. I den mån så sker och pensionsmedlen sålunda icke komma att ingå i förmyndares eller annan mellanhands förvaltning, uppkomma tydligen inga särskilda förvaltningskostnader som skola gäldas av den pensionsberättigade.

Frågor om fick- och feriepengar när dylika förmåner icke skola utgå av folkpensionsmedel

När pensionsberättigad är häktad eller helt på statens bekostnad vårdas på anstalt, utbetalar pensionsstyrelsen för närvarande enligt 17 § folkpensioneringslagen 200 kronor om året av folkpensionen, i den mån den uppgår till detta belopp. Återstoden av pensionen innehålles. Utbetalningen sker i detta fall regelmässigt till den pensionsberättigade själv, till hans förmyndare eller till ombud för honom. Under pensionstagarens skolgång vid vissa i 17 § avsedda undervisningsanstalter utbetalas folkpensionen dessutom med sitt fulla belopp för tre sommarmånader, om pensionstagaren under då pågående ferier icke erhåller sitt uppehälle på anstalten.

I nu berörda samt vissa andra fall, som i den föreslagna nya lagtexten hänförs till 17 § 1 mom., skall enligt de sakkunnigas förslag folkpensionen innehållas i sin helhet. I dessa fall bli alltså inga frågor om utbetalning av folkpension aktuella. I den mån föreskrifter om skyldighet för ifrågavarande anstalter att utbetala fickpengar och feriepengar anses erforderliga, torde sådana böra utfärdas av Kungl. Maj:t eller vederbörande centrala ämbetsverk. Då härvid skillnad i princip ej bör göras mellan personer som förklarats be-

Kap. VII. Utbetalningsfrågor m. m.

rättigade till folkpension och andra, böra uppkommande frågor om rätt till och utbetalning av fick- och feriepengar handläggas av vederbörande anstalt och det centrala ämbetsverk varunder anstalten lyder.

I samma ordning böra frågor om rätt till och utbetalning av fickpengar handläggas även i de till 17 § 2 mom. i den föreslagna lagtexten hänfödda fall, då fickpengar icke skola utgå av folkpensionen utan tillhandahållas av vederbörande anstalt med hjälp av statliga anslag eller bidrag.

Anstalts rätt att uppbära folkpension

När pensionsberättigad vårdas på anstalt utan att vara häktad eller ha sin försörjning helt på statens bekostnad, åligger det enligt nu gällande lagstiftning i ett fall pensionsstyrelsen att utbetala pensionen direkt till anstalten. Bestämmelsen härom återfinnes i 14 § lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa och avser sådan vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa inskriven pensionsberättigad, som inträtt i skolåldern och ej fyllt 21 år.

I övrigt gälla för utbetalning av folkpension olika regler för två olika fall av anstaltsvård. Sålunda gälla allmänna regler för utbetalningen, när den pensions-

berättigade erhåller vård på annan anstalt än fattigvårdsanstalt utan att anstalten jämlikt fattigvårds- resp. barnavårdslagen kräver ersättning därför av fattigvårds-samhälle eller kommun. Folkpensionen utbetalas då regelmässigt till den pensionsberättigade själv eller hans förmyndare. Är myndig pensionsberättigad av viss i lagens 38 § angiven orsak ur stånd att själv omhänderha pensionen, har pensionsstyrelsen möjlighet att förordna om utbetalning av densamma till annan, varvid även utbetalning till anstalten anses kunna ifrågakomma, och givetvis kan pensionen utbetalas till annan — även till anstalt — på grund av fullmakt från den legale betalningsmottagaren.

Erhåller den pensionsberättigade anstaltsvård, för vilken avgiften erlägges av fattigvårdssamhälle eller kommun, eller vårdas han på fattigvårdsanstalt, gälla däremot speciella utbetalningsföreskrifter. Enligt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen äger fattigvårdssamhället eller kommunen då uppbära hela pensionen och därav tillgodogöra sig vårdkostnaden resp. utgiven dagavgift eller annan vårdkostnad. Med denna rätt att uppbära pensionen är förenad skyldighet att månatligen såsom fickpengar tillhandahålla den pensionsberättigade 16 kronor och därutöver för december månad 8 kronor eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Uppkommer överskott, åligger det givetvis fattigvårdssamhället resp. kommunen att till den pensionsberättigade eller dennes rättsinnehavare redovisa detta. Vid anstaltsvård i sammanhängande följd mot avgift, som beräknas

efter olika belopp under olika delar av vårdtiden, har fattigvårdssamhället eller kommunen rätt att till tackande av underskott för tid, varunder vårdavgiften överstiger folkpensionen, tillgodogöra sig överskott för tiden i övrigt (Kammarrättens årsbok 1942 avd. II ref. 8). Däremot torde fattigvårdssamhället (kommunen) icke ha rätt att av sådant överskott göra sig betalt för tidigare lämnat understöd.

För folkpensionär på fattigvårdsanstalt uppbäres folkpensionen i allmänhet av fattigvårdssamhället. När folkpensionär intages för vård på annan anstalt än sådan som tillhör fattigvårdssamhälle, vänder sig anstalten vanligen till fattigvårdsstyrelsen i pensionstagarens hemortsrättskommun med begäran om ansvarsförbindelse för vårdkostnaden. Sedan ansvarsförbindelse lämnats, får fattigvårdsstyrelsen pensionen utbetalad till sig jämlikt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen. Avgiftsbetalningen och utbetalningen av fickpengar skötes sedan helt av fattigvårdsstyrelsen, som i den mån pensionen minus fickpengarna ej förslå till avgiften tillskjuter återstoden i form av understöd.

Detta system har med nuvarande lagstiftning sina givna fördelar. För den pensionsberättigade utgör avgiftsbetalningen med fattigvården som mellanhand en garanti för att han oberoende av avgiftens storlek får disponera ett bestämt belopp av pensionen för personligt behov. För anstalterna är det bekvämt att vid utkrävandet av vårdavgift slippa vända sig till mer än ett håll. Beträffande vård på vissa anstalter, främst statens sinnessjukhus, är vidare att märka att föreskrifter om förskottsbetalning av vårdavgift ofta nödvändiggöra fattigvårdens mellankomst även när folkpensionen i och för sig skulle

förlå både till fickpengar och till erlaggande av föreskriven avgift.

De sakkunnigas förslag till åtgärder för lösning av överskottsproblemet vid vård på offentliga anstalter och vid statsunderstödd vård på enskilda sådana innebära att folkpensionen, när den icke helt innehålls, skall i den mån den därtill förslår fr o. m. fjärde kalendermånaden efter intagningen utgå med belopp motsvarande vårdavgiften eller med belopp motsvarande fickpengar jämte vårdavgiften. Överskjutande belopp skall enligt förslaget innehållas. I kap. VIII förordas även införande av avgiftsbetalning i efterskott vid de anstalter som nu fordra förskottsbetalning. Härigenom skapas förutsättningar för att frigöra fattigvården från uppgiften att uppbära pensionsmedlen och därav erlagga vårdavgiften för folkpensionärer på ifrågavarande slag av anstalter.

Ett sådant resultat åstadkomma de sakkunniga genom förslaget till 17 § 4 mom. folkpensioneringslagen. Fattigvårdssamhällellenas och kommunernas rätt att i här avsedda fall uppbära folkpensionen upphör och ersättes i nämnda lagrum med en motsvarande rätt för vederbörande anstalt. Av uppburen pension skall anstalten äga tillgodogöra sig vårdavgiften. Härvid skall anstalten dock ej få taga i anspråk större del av pensionen än den som belöper på tid, för vilken vårdavgift skall utgå, och ej heller belopp som enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter skall tillkomma den pensionsberättigade såsom fickpengar. Förslår pensionen med dessa inskränkningar icke till vårdavgiften, har anstalten att kräva den pensionsberättigade eller fattigvården på återstoden av vårdavgiften samt på eventuell särskild vårdkostnad. För erlagd vårdkostnad ut-

över den ordinarie avgiften förutsättes ersättning kunna utgå ur innehållet belopp i den ordning, som föreskrives i 17 § 5 mom. i de sakkunnigas förslag till lagtext.

Enligt förslaget skall anstalt, som uppburit folkpension jämlikt 17 § 4 mom., vara skyldig att så snart ske kan till den pensionsberättigade överlämna belopp, varöver anstalten icke äger förfoga. Det kan här vara fråga om den pensionsberättigade tillkommande fickpengar eller om överskott under den tid efter intagningen på anstalt, då nedsättning av pensionen enligt 17 § 3 mom. icke ifrågakommer. Och vidare är anstalten skyldig att till den pensionsberättigade vidarebefordra av anstalten uppburen pension för intagnings- och utskrivningsmånaderna i den mån pensionen belöper på dagar, varunder den pensionsberättigade icke mot avgift vårdas på anstalten. Sedan pensionen, om den på grund av anstaltsvistelsen utgått med nedsatt belopp, efter pensionstagarens utskrivning omreglerats för månadens återstående dagar, utbetalar pensionsstyrelsen det resterande pensionsbelopp som skall utgå för sistnämnda tid.

I och med att fattigvårdssamhällellenas rätt att uppbära folkpensionen vid vård enligt 17 § 2 mom. upphör, torde fattigvårdsstyrelserna komma att begränsa sina ansvarsförbindelser till att gälla endast vårdkostnad utöver det pensionsbelopp som anstalten har rätt att tillgodogöra sig. Då det på grund härav kommer att ligga i anstalternas intresse att snabbt försäkra sig om sin andel i de vårdades folkpensioner, kan man vänta att anstalterna begagna sin rätt att få pensionen utbetald till sig åtminstone när den vårdade måste anses vara ur stånd att handha penningmedel. När däremot sådan förmåga före-

ligger och pensionstagaren själv gärna vill utkvittera sin pension på posten för att med densamma inbetala vårdavgiften, böra anstalterna givetvis icke utan särskilda skäl lägga hinder i vägen härför. Särskilt är det de sakkunnigas förhoppning, att detta tillvägagångssätt kommer att tillämpas på ålderdomshemmen i den mån pensionärerna icke själva finna det bekvämare att erhålla sin till fickpengar avsedda pensionsandel genom anstaltens förmedling.

Enligt lagtexten skall anstalten äga rätt att "efter pensionsstyrelsens bestämmande" uppbära pensionen eller del därav. Genom denna formulering lämnas pensionsstyrelsen befogenhet att bestämma, huruvida utbetalningen till anstalten skall omfatta hela pensionen eller endast så stor del därav som motsvarar vårdavgiften. Enligt under hand från pensionsstyrelsen inhämtade upplysningar föreligga med nuvarande utbetalningssystem vissa svårigheter för styrelsen att upprätthålla löpande utbetalning av samma pension till olika betalningsmottagare. Detta bör emellertid ej hindra att styrelsen i begränsad omfattning tillgodoser berättigade önskemål om utbetalning av fickpengarna till den pensionsberättigade och pensionen i övrigt (= vårdavgiften eller del därav) till anstalten.

Anstalts anmälningsskyldighet

En lösning av överskottsproblemet på det sätt som de sakkunniga förordat måste bygga på en skyldighet för ifrågavarande anstalter att anmäla folkpensionärens omhändertagande för vård på anstalterna, deras utskrivning därifrån, tillämpliga vårdavgifters storlek m. m. För detta ändamål erfordras detaljföreskrifter av så-

dan art, att de icke böra intagas i lagen utan lämpligen böra meddelas i särskild av Kungl. Maj:t utfärdad författning. I enlighet härmed förorda de sakkunniga, att i 15 § folkpensioneringslagen, som bl. a. innehåller föreskrifter om anmälningsplikt i olika avseenden, införes en föreskrift att anstalt, när folkpensionens belopp är beroende av vård på anstalten, skall efter Konungens bestämmande lämna pensionsstyrelsen de upplysningar som erfordras för pensionsrättens bestämmande.

Anstalts anmälningsskyldighet bör avse var och en som fyllt 67 år eller som utan att ha uppnått denna ålder åtnjuter folkpension. Vid omhändertagande av person, som ej fyllt 67 år, måste anstalten sålunda förvissa sig om huruvida den intagne åtnjuter pension. Skulle den intagnes egna uppgifter härom icke verka trovärdiga, bör kontroll göras hos pensionsnämnden i mantalsskrivningskommunen eller hos pensionsstyrelsen. När de på viss anstalt vårdade regelmässigt uppbära folkpension, kan det vara lämpligt att alla intagningar anmälas.

Anmälningsskyldigheten bör med vissa undantag inträda så snart vederbörande intagits i anstalten eller beretts vård genom anstaltens försorg under omständigheter som angivas i 17 § 1 eller 2 mom. i förslaget till ändringar i folkpensioneringslagen. Motsvarande bör gälla när någon erhåller folkpension under pågående anstaltsvistelse. Har den pensionsberättigade omhändertagits för vård enligt 17 § 2 mom. utan att direkt överföras från annan i 17 § avsedd vård, och har han ej heller inom 90 dagar före omhändertagandet erhållit vård enligt 2 mom., skall pensionen omregleras först fr. o. m.

fjärde månaden efter intagningsmånaden. I sådant fall bör därför anmälan fordras först under tredje kalendermånaden efter omhändertagandet. Den av Kungl. Maj:t utfärdade författningen bör ange den dag då anmälan senast skall göras.

Har anmälan om omhändertagande för vård gjorts, bör det tillika åligga anstalten att ofördröjligen efter omhändertagandets upphörande anmäla detta till pensionsstyrelsen jämte i förekommande fall namnet på annan anstalt, till vilken den pensionsberättigade må ha överförts för fortsatt vård enligt den föreslagna 17 §. När omhändertagande upphör på grund av den pensionsberättigades död, är dock

anmälan från anstalten obehövlig, eftersom pensionsstyrelsen från folkbokföringen erhåller uppgifter om alla dödsfall.

Om anstalten vid vård enligt 17 § 2 mom. icke gör anspråk på att uppbära folkpensionen, behöver anstalten enligt nu förordade regler icke vidtaga någon åtgärd förrän under tredje månaden efter intagningen, då anmälan måste göras hos pensionsstyrelsen. Vill anstalten uppbära pensionen, måste däremot begäran därom genast insändas till styrelsen, och härvid kunna då också lämnas de uppgifter som erfordras för pensionens omreglering efter karenstidens utgång.

Kap. VIII. Särskilda frågor rörande bl. a. statens sinnessjukhus

Övergång till efterskottsbetalning av vårdavgift

Av redogörelsen i kap. IV för avgifter m. m. på anstalter av olika slag framgår, att avgift för vård på vissa, i huvudsak statliga anstalter skall erläggas i förskott för viss tid. För på statens sinnessjukhus intagen patient skall sålunda enligt 79 § 1 mom. sinnessjukvårdsstadgan avgift inbetalas kvartalsvis eller, där betalningen erlägges av fattigvårdssamhälle eller kommun, halvårsvis i förskott; dock att sjukhuschefen, där sjukhusvistelsen kan antagas bli särskilt kortvarig, må bestämma att avgiften skall förskottsvis erläggas för viss kortare tid. Erlägges avgiften ej inom 30 dagar från förfallodagen, skall därjämte gäldas 6 procent ränta på avgiftsbeloppet från sistnämnda tid (sid. 39).

Enligt gällande bestämmelser skall vårdavgift erläggas i förskott även för vård på statens båda skol- och yrkeshem för bildbara sinnesslöa på Salbohed och i Vänersborg (sid. 54) samt för vård på allmän alkoholistanstalt (sid. 63).

I detta sammanhang bör även beaktas 58 § 1 mom. fattigvårdslagen, vilket lagrum är av följande lydelse.

Där allmän anstalt eller inrättning jämlikt gällande föreskrifter åt någon lämnat underhåll och vård, varför den vill erhålla ersättning av fattigvårdssamhälle, som i egenskap av vistelse-samhälle eller hemortssamhälle är pliktigt att

sörja därför, skall anstalten eller inrättningen utan uppskov bevisligen underrätta fattigvårdsstyrelsen i samhället om tiden för vårdens början. Har ansvarsförbindelse från styrelsen icke lämnats för ifrågavarande vård, skall samtidigt göras uttrycklig förfrågan om samhället är villigt att utgiva ersättning för vården.

Talan mot visst fattigvårdssamhälle angående ersättning, som nu sagts, anhängiggöres hos Konungens befallningshavande. Sådan talan skall väckas inom etthundratjugu dagar från det vården börjat utgå, vid äventyr, om det försummas, att rätt till ersättning för vård, som lämnats mer än etthundratjugu dagar före det ansökningen hos Konungens befallningshavande gjordes, skall anses förfallen.

Vad sålunda stadgats angående tiden för väckande av talan hos Konungens befallningshavande gäller ej för det fall, att fattigvårdsstyrelse lämnat ansvarsförbindelse för vården eller i anledning av förfrågan, som i 1 stycket sägs, förklarat sig villig att till alla delar utgiva ersättning därför.

Frågan om införande av efterskottsbetalning av vårdavgift har för de statliga sinnessjukhusens del aktualiserats i skilda sammanhang. Närmast följer nu en redogörelse för vad som i detta avseende förevarit.

Medicinalstyrelsens framställning år 1936

Sedan Borås erkända sjuk-kassa av statligt sinnessjukhus avfordrats förskottsbetalning av vårdavgift för ett kvartal för

en på sjukhuset intagen medlem av kassan, vände sig sjukkassan till fattigvårdsstyrelsen i Borås och anhöll, under förklaring att den icke ägde göra utbetalning i förskott och att underlåten förskotts betalning skulle medföra en merutgift i form av ränta efter 6 procent, att fattigvårdsstyrelsen måtte förskottera avgiften mot av sjukkassan överlämnad förbindelse att erlägga densamma efter kvartalets utgång.

Fattigvårdsstyrelsen i Borås anförde med anledning härav i skrivelse till medicinalstyrelsen, att det under rådande förhållanden icke kunde undvikas att fattigvården nödgades förskottera vårdavgift, som — ehuru i efterskott — mången gång till hela beloppet täcktes av utgående sjukpenning. Gällande bestämmelser kunde alltså framtvunga att en icke fattigvårdsberättigad person bleve understödstagare. Fattigvårdsstyrelsen hemställde, att medicinalstyrelsen måtte medverka till sådan ändring av sinnessjukvårdsstadgan, att förskottsavgift för sjukkasemedlems vård på statligt sinnessjukhus icke skulle utkrävas.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 augusti 1936 angående bl. a. nu ifrågasvarande spörsmål anförde *medicinalstyrelsen* i anslutning till fattigvårdsstyrelsens i Borås framställning, att medicinalstyrelsen hade övervägt möjligheten att ändra sinnessjukvårdsstadgan därhän, att efterskotts betalning av vårdavgift skulle tillåtas för sjukkassa. Detta skulle emellertid föranleda betydande svårigheter rent bokföringsmässigt vid sjukhuskontoren, eftersom alla andra avgifter skola redovisas i förskott, och skulle dessutom medföra en förryckning i beräkningen av inkomstbudgeten för det år, under vilket ett sådant medgivande trädde i kraft.

Enligt medicinalstyrelsens uppfattning skulle det enklaste sättet att komma tillrätta med problemet vara att de erkända sjukkasornas stadgar ändrades på så sätt, att undantag från förbudet angående förskotts betalning av vårdavgift medgäves i fråga om avgift som enligt författning skall erläggas förskottsvis. Medicinalstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning i ämnet och att därvid de av medicinalstyrelsen anförda synpunkterna måtte beaktas.

Medicinalstyrelsens skrivelse remitterades till *socialstyrelsen*, som då var tillsynsmyndighet för de erkända sjukkasorna. Socialstyrelsen pekade i sitt remissvar på olägenheter av skilda slag, som skulle bli följderna om de erkända sjukkasorna överginge till förskotts betalning av sjukvårdersättning vid medlems vård på sinnessjukhus, och hemställde att förslaget härom icke måtte komma till genomförande. Ur administrativ synpunkt, fortsatte socialstyrelsen, syntes en ändring av sinnessjukvårdsstadgan med därav föranledda ändringar av de förhållandevis fåtaliga sinnessjukhusens reglementen få anses vara att föredraga. De svårigheter en sådan åtgärd befarats skola medföra vid sjukhuskontoren rent bokföringsmässigt, syntes därjämte kunna mildras genom vidgat samarbete mellan sjukhusen och sjukkasorna. Särskilt syntes avgiftsbetalningen kunna låta ordna sig så att sjukhusens intressen tillgodosåges, förutsatt att sjukhusen i slutet av respektive kalenderkvartal anhölle hos sjukkasorna att före kvartalets utgång få erhålla betalning för de under samma kvartal upplupna avgifterna. Olägenheterna av efterskotts betalningen skulle i så fall i det hela begränsa sig till att avgifterna inflöte till

sjukhuskontoren vid en senare tidpunkt under kvartalet än förut. Beräkningen av inkomstbudgeten skulle således icke, såsom eljest bleve fallet, förryckas under omlägningsåret.

Frågans behandling vid 1937 års riksdag

I en vid 1937 års riksdag väckt motion, I: 16, påtalades att sinnessjukvårdsstadgans bestämmelse om förskotts betalning ledde till att fattigvården nödgades träda emellan i ett stort antal fall och erlægga förskottet, ehuru något verkligt fattigvårdsbehov ej förelåge. Efter att ha erinrat om medicinalstyrelsens skrivelse den 7 augusti 1936, anförde motionären, att i framställningarna till medicinalstyrelsen endast sjukkasmedlemmarnas ställning beaktats. Hänsyn hade icke tagits till de utanför sjukkasorna stående enskilda betalningspliktiga, som ägde förmåga att erlægga betalning men som saknade möjlighet att göra detta förskottsvis för längre tid. För sin del ansåge sig motionären böra förorda en ändring av stadgandet om förskotts betalning i sådan riktning, att dels tidrymden, för vilken förskott skall erläggas, väsentligen förkortades (ned till en månad) och dels för vårdkostnaden ställd vederhäftig borgen finge godtagas.

Sedan vederbörande utskott funnit i motionen påtalade missförhållanden kräva beaktande och i behov av undersökning i det större sammanhang som av motionären avsetts, anhöll *riksdagen* i skrivelse till Kungl. Maj:t, att vid den på grund av medicinalstyrelsens hemställan föranstaltade utredningen rörande erläggande av avgifter för vård på statens sinnessjukhus frågan om sättet för erläggande av dylika vårdavgifter måtte upptagas i hela dess vidd.

Riksdagens skrivelse remitterades till bl. a. *medicinalstyrelsen*, som i utlåtande över densamma anförde i huvudsak följande.

Av motionären ifrågasatt förkortning av den tidrymd, för vilken avgift skall erläggas, skulle vare sig avgifterna inbetalades förskottsvis eller i efterskott, medföra en mångdubbling av bokföringsarbetet, som ej skulle kunna medhinnas med mindre personalen på sjukhuskontoren utökades. Av yttranden, som medicinalstyrelsen inhämtat från samtliga direktioner för statens sinnessjukhus, syntes emellertid framgå, att en omläggning av betalningssättet till efterskotts betalning icke skulle nämnvärt öka kontorsarbetet under förutsättning att betalningsterminerna bibehölles. Enligt medicinalstyrelsens förmenande borde därför gällande betalningsterminer bibehållas men sättet för vårdavgifternas erläggande ändras från förskotts betalning till betalning i efterskott.

En dylik reform, som förutom ändringar i 79 och 80 §§ sinnessjukvårdsstadgan syntes förutsätta förlängning av den i 58 § 1 mom. fattigvårdslagen angivna tiden för anhängiggörande av talan mot fattigvårdssamhälle om ersättning för vårdkostnad, skulle vid ikraftträdandet medföra en förskjutning i budgeten. Skulle förändringen träda i kraft t. ex. den 1 januari 1939, komme inkomstbudgeten för budgetåret 1938/39 att minskas med omkring 10 miljoner kronor.

Pensionsstyrelsens framställning år 1947

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 juni 1947 angående utbetalning av folkpension efter ikraftträdandet den 1 januari 1948 av 1946 års lag om folkpensione-

ring tog pensionsstyrelsen bl. a. upp frågan om avgiftsbetalningen för vård på statens sinnessjukhus. Styrelsen erinrade om att vid den nya folkpensioneringslagens tillkomst såsom ett mål angivits, att folkpensionärernas beroende av fattigvården i möjlig mån borde upphöra. Vidare hade departementschefen i proposition nr 50 till 1947 års riksdag betonat, att fattigvårdssamhällena borde medverka till att omhändertagandet av pensionstagare bringades att upphöra, i den mån den nya folkpensioneringen vore tillräcklig för att pensionstagaren skulle kunna själv bekosta utgående vårdavgifter. Då det nu angivna syftet ibland motverkades av bestämmelsen i 79 § sinnessjukvårdstadgan om förskotts betalning av avgifter för vård på statens sinnessjukhus, hemställde pensionsstyrelsen att Kungl. Maj:t måtte överväga bestämmelsens upphävande, åtminstone såvitt den anginge folkpensionärerna.

Pensionsstyrelsens framställning remitterades till *medicinalstyrelsen*, som i sitt remissvar yttrade bl. a. följande.

En övergång från förskotts betalning till efterskotts betalning skulle utan tvivel begränsa behovet av bistånd från fattigvårdssamhällets sida icke blott direkt utan även indirekt genom att den skulle underlätta för patienters anhöriga och andra enskilda personer att i vidgad omfattning åtaga sig ansvaret för vårdavgifternas erläggande. Även andra omständigheter tala för införandet av efterskotts betalning, såsom det förhållandet att sjukvårdens ersätta vårdavgifterna i efterskott och att kroppssjukhusens avgifter uttagas i efterhand. Vid övergång till efterskotts betalning skulle också en viss arbetsavlastning för sjukhuskontoren vinnas genom att bestyret med restitutioner av avgiftsmedel i stort sett bortfölla.

Mot införande av efterskotts betalning av avgifterna till statens sinnessjukhus talar den inkomstminskning för statsverket, som skulle upp-

stå under övergångsåret. Därest samtliga ifrågasatta avgifter skulle erläggas i denna ordning, kan inkomstminskningen uppskattas till i runt tal sex miljoner kronor.

En sådan ändring av bestämmelserna om inbetalning av avgifterna att endast vissa av dessa skulle inbetalas i efterskott är givetvis icke otänkbar men skulle medföra vissa praktiska olägenheter. Pensionsstyrelsens hemställan avser närmast avgifterna för folkpensionärer. Såsom ovan anförts föreligga emellertid samma skäl för efterskotts betalning med hänsyn till ordningen för sjukvårdens utbetalning av ersättning som med hänsyn till folkpensionens utbetalning. Ur rättvisesynpunkt synes det ej heller tillfredsställande, att efterskotts betalning begränsas att omfatta endast avgifter för nyssnämnda pensionärer. Därest sådan begränsning eventuellt anses erforderlig med hänsyn till förenämnda inkomstminskning, håller medicinalstyrelsen före, att förskotts betalning svårligen kan bibehållas beträffande andra avgifter än dem, som erläggas av fattigvårdssamhällena eller kommuner.

Vid sådan begränsning av den ifrågasatta ändringen kan inkomstminskningen för statsverket förmodas uppgå till omkring 1 à 2 miljoner kronor.

I detta sammanhang får medicinalstyrelsen framhålla, att det skäl mot övergång till efterskotts betalning av avgifter till sinnessjukhusen, som inkomstminskningen utgör, i viss mån förloret sin betydelse genom det planerade införandet av avgiftsfri sjukvård. Den eftersläpning av avgiftsinbetalning, som skulle göra sig gällande vid förverkligandet härav, komme nämligen vid tillämpning av efterskotts betalning att helt kompensera inkomstminskningen under året för övergången till den fria sjukhusvården.

Styrelsen har slutligen funnit sig böra erinra om att enligt bestämmelse i fattigvårdslagen talan mot fattigvårdssamhälle i fråga om vårdavgift skall väckas senast inom fyra månader från den tidpunkt, från vilken avgift kräves av samhället. Utan jämkning av denna bestämmelse komme sjukhusens möjligheter att kräva fattigvårdssamhälle på fastställd ersättning att oavsiktligt begränsas vid efterskotts betalning. Denna olägenhet skulle närmast göra sig gällande i de fall, då annan än fattigvårdssamhälle

eller kommun enligt förbindelse ansvarar för vårdavgiften och det vid tidpunkten för dess erläggande visar sig, att sjukhuset icke kan utfå densamma av den, som tecknat förbindelsen. En förkortning av den för sådana fall nu gällande betalningsterminen — tre månader — skulle reducera ifrågavarande olägenhet, men detta skulle samtidigt medföra en betydande utökning av sjukhuskontorens arbete med utfärdande av räkningar å vårdavgifter och bokföringen av dessa avgifter, varför medicinalstyrelsen ej är benägen att tillstyrka ändring av denna innebörd. Lämpligare synes det medicinalstyrelsen vara, att vid en övergång till efterskottsbetalning förlänga sjukhusens tidsfrist i fråga om rätten att vid behov hänvända sig till fattigvårdssamhälle för att utfå vårdavgift. Förlängning av denna tidsfrist med trettio dagar — till etthundrafemtio dagar — torde enligt medicinalstyrelsens mening vara tillfyllest.

Medicinalstyrelsen finner sålunda övertygande skäl tala för en ändring av bestämmelsen i 79 § första punkten första stycket på så sätt, att åtminstone avgift, som erlägges av annan än fattigvårdssamhälle eller kommun, må inbetalas i efterskott. Styrelsen är dock icke beredd att tillstyrka sådan ändring med mindre än att den i 58 § 1 mom. andra stycket fattigvårdslagen stadgade tiden för talan mot fattigvårdssamhälle i mål om vårdavgift till sjukhus samtidigt förlänges till etthundrafemtio dagar.

De sakkunnigas förslag

Såsom närmare framgått av vad som anförts i kap. VII förutsätta de sakkunniga, att pensionsstyrelsen av pensionen för anstaltsvårdade folkpensionärer skall kunna utbetala vårdavgiften för dessa direkt till vederbörande anstalt. Eftersom folkpensionen vanligen utbetalas månadsvis och tidigast den 15 i månaden, förutsätter detta i sin tur, att kravet på förskottsbetalning av vårdavgifter vid bl. a. statens sinnessjukhus uppgives i fråga om folkpensionärer.

Införandet av efterskottsbetalning vid de statliga sinnessjukhusen bör emellertid

ej begränsas till att avse endast folkpensionärerna. Såsom medicinalstyrelsen i sitt nyss återgivna remissutlåtande anför, tala starka skäl för att systemet göres tillämpligt på alla patienterna vid dessa sjukhus. En allmän övergång till efterskottsbetalning skulle sålunda underlätta för icke pensionsberättigade patienters anhöriga och andra enskilda personer att i vidgad omfattning åtaga sig ansvaret för vårdavgifternas erläggande. Såsom ytterligare skäl för en sådan reform har åberopats, att sjukhassorna ersätta vårdavgifterna i efterskott samt att kroppssjukhusens avgifter uttagas i efterhand. Slutligen skulle man genom efterskottsbetalning vinna en viss arbetsavlastning för sjukhuskontoren genom att bestyret med restitutioner av för mycket uppburna avgiftsmedel i stort sett bortfölla.

Att efterskottsbetalning vid statens sinnessjukhus icke redan genomförts — trots de upprepade framställningar som gjorts härom hos Kungl. Maj:t — synes helt bero på att statsverket under övergångsåret skulle få vidkännas en viss inkomstminskning. Rörande storleken av denna inkomstminskning i dagens läge ha de sakkunniga från medicinalstyrelsen under hand inhämtat vissa uppgifter. Årsinkomsten av vårdavgifter vid statens sinnessjukhus uppgår för närvarande till omkring 19 miljoner kronor. Av avgifterna erläggas 54 procent halvårsvis och 46 procent kvartalsvis. Patientomsättningen uppgår till c:a 36 procent. Med utgångspunkt härifrån kan — vid bibehållande av 3 kronor som full och 1:50 kronor som halv avgift — inkomstminskningen under det budgetår, då övergång till efterskottsbetalning sker, beräknas uppgå till omkring 4,7 miljoner kronor. På

grund av den ökade inkomst av patientavgifter, som kan beräknas inom kort föreligga (jämför sid. 138), bör emellertid inkomstminskningen under övergångsåret uppskattas till 5,6 miljoner kronor.

Med hänsyn till de besparingar som de sakkunnigas förslag i övrigt medföra bör denna tillfälliga nedgång av inkomsten av patientavgifter icke få hindra att efterskottsbetalning av avgifterna nu genomföres, i synnerhet som även utan sådan kompensation en rent tillfällig inkomstminskning av denna art knappast torde vara av betydelse för en överbalanserad statsbudget. Härtill kommer, såsom medicinalstyrelsen påpekat i sitt yttrande över pensionsstyrelsens framställning år 1947, att den eftersläpning av avgiftsbetalningen, som medför inkomstminskning under övergångsåret, kommer att medföra en motsvarande minskning av kostnaderna vid genomförandet av den i princip beslutade fria sjukhusvården. Ytterligare må anmärkas, att inkomstminskningen rent budgettekniskt skulle försvinna, om de på budgetårets sista dag förfallande avgifterna balanserades som fordran på nästa budgetår.

De sakkunniga ha övervägt att förorda en förkortning till ett kvartal av den nu för fattigvårdssamhälle och kommun till ett halvt år bestämda betalningsterminen för erläggande av vårdavgift. Häri- genom skulle inkomstminskningen under övergångsåret enligt medicinalstyrelsens beräkningar begränsas till omkring 3,1 miljoner kronor. På grund av de för framtiden bestående olägenheter detta skulle föra med sig för kommunerna, torde emellertid detta alternativ icke böra komma i fråga.

Av nu anförda skäl föreslå de sakkunniga, att förskottsbetalningen av vårdavgifter vid statens sinnessjukhus ersättes med efterskottsbetalning samt att gällande betalningsterminer i princip bibehållas. De sakkunniga ha upprättat förslag till härav föranledda ändringar i 79 och 80 §§ sinnessjukvårdsstadgan. Det må emellertid i detta sammanhang anmärkas, att den avgiftsbetalning av folkpensionsmedel, som förutsättes skola äga rum genom pensionsstyrelsens försorg, av tekniska skäl torde böra verkställas månadsvis, vilket föranleder visst merarbete för sinnessjukhusen. Detta merarbete bortfaller dock i den mån sjukhusen komma att begagna sig av den möjlighet att befria folkpensionärer från avgift, varom de sakkunniga framlägga förslag i det följande.

I samband med övergång från förskotts- till efterskottsbetalning av vårdavgifterna torde — av skäl som medicinalstyrelsen anført i sitt utlåtande över pensionsstyrelsens framställning av år 1947 — den i 58 § 1 mom. fattigvårdslagen föreskrivna tiden för anhängiggörande av talan mot fattigvårdssamhälle böra förlängas från 120 till 150 dagar. Förslag till härav föranledd ny lydelse av nämnda lagrum återfinnes bland författningsförslagen. De sakkunniga förutsätta att, för den händelse proposition om socialhjälpslag kommer att föreläggas 1952 års riksdag, motsvarande bestämmelse inarbetas i sist-nämnda lag.

Ändringar motsvarande dem som föreslagits i fråga om avgiftsbetalning vid statens sinnessjukhus böra i administrativ ordning genomföras även vid statens skol- och yrkeshem för bildbara sinnesslöa samt vid allmänna alkoholistanstalter.

Införande av avgiftsfri vård i vissa fall

Folkpension för pensionär, som vårdas på ett statens sinnessjukhus, skall enligt de sakkunnigas i kap. V och VI framförda förslag utgå högst med det belopp som motsvarar vårdavgiften, i den mån pensionen förslår därtill. Fickpengar förutsätts i mån av behov tillhandahållas den pensionsberättigade av andra medel genom sjukhusets försorg. Vid pensionspristålet 130, som gäller fr. o. m. november 1951, utgör allmän ålderspension och oavkortad förtidspension (invalidpension eller sjukbidrag) 1.300 kronor om året för ensamstående person i lägsta bostadskostnadsgruppen. Om högsta vårdavgiften per dag bibehålles vid 3 kronor (1.095 kronor om året), kommer enligt förslaget folkpensionen vid angivna pensionspristal i regel att förslå till vårdavgiften på statens sinnessjukhus. Så blir fallet för alla pensionärer över 67 år samt för invalidpensionärer och sjukbidragstagare, vilkas pension ej reducerats på grund av deras egen inkomst eller förmögenhet. För det stora flertalet folkpensionärer, som vårdas på statens sinnessjukhus, kommer folkpensionen på grund av den föreslagna reduceringen sålunda att utgå med vårdavgiftens belopp, enligt förslaget avrundat till per månad 30 gånger dagavgiften, och förutsättes komma att såsom vårdavgift utbetalas av pensionsstyrelsen direkt till vederbörande sjukhus.

Den till vårdavgiftens belopp nedsatta folkpensionen kommer — enligt reglerna i 17 § 2 mom. andra stycket i förslaget till ändringar i folkpensioneringslagen — att för person över 67 år ligga inom ramen för den allmänna ålderspensionen och sålunda helt bekostas av statsmedel.

Vid ålderspensionärs vård på statens sinnessjukhus kommer på detta sätt vårdkostnaden att i sin helhet bestridas av statsmedel, nämligen med avgift i form av statlig allmän ålderspension samt med statsanslag till sjukhusets drift i den mån kostnaden härför ej täckes av vårdavgifterna.

Under sådana förhållanden innebär det ett administrativt dubbelarbete att vårdavgiften skall dels utbetalas och statistikföras m. m. av pensionsstyrelsen, dels mottagas och bokföras av sjukhuset. De sakkunniga förorda därför såsom en förenkling i förfarandet, att sjukhusets direktion erhåller befogenhet att för patienter över 67 år, vilka kunna beräknas komma att vara intagna lång tid, medgiva befrielse från avgift, varvid enligt de sakkunnigas förslag till 17 § 2 mom. folkpensioneringslagen pensionen kommer att helt innehållas, när den i 3 mom. andra stycket stadgade karenstiden gått till ända.

Samma förfarande bör enligt de sakkunnigas mening tillämpas i fråga om invalidpensionärer och sjukbidragstagare med oavkortad pension, vilka varaktigt vårdas på statens sinnessjukhus. För dessas del kömpligeras saken dock av att pensionen — bortsett från den med 200 kronor om året utgående grundpensionen — bekostas både av staten och av den kommun, inom vilken den pensionsberättigade är mantalsskriven. Kommunens bidrag varierar efter kommunens ekonomiska bärkraft, mätt i antalet skattekröner per invånare, och utgör högst hälften av det av stat och kommun gemensamt bekostade pensionsbeloppet. När avgiftsfrihet beviljas, kommer sålunda patientens

mantalsskrivningskommun att göra en vinst på statens bekostnad. Då det torde komma att röra sig om relativt ringa belopp, bör enligt de sakkunnigas mening denna konsekvens accepteras. Möjlighet finnes emellertid att i särskild författning föreskriva skyldighet för kommunen att utgiva pensionsbidrag som om folkpensionen (med nedsatt belopp) hade utbetalats i vanlig ordning.

Ur efterkontrollsynpunkt böra sist av-

sedda fall observeras i samma ordning som gäller för andra pensionärer. Den pensionsberättigade kan ju genom arv eller på annat sätt förvärva förmögenhet eller inkomst, som skall reducera folkpensionen i sådan grad att den ej längre räcker till vårdavgiftens erläggande. Då bör den reducerade folkpensionen utbetalas till sjukhuset, som har att av den vårdade utkräva återstoden av avgiften.

En administrativ fördelning av sådana utgifter skall dels utbetalas och statistik föras in i de pensionsavgifternas löpande och bokföras av sjukhuset. De sakkunniga föreslå därför såsom en lösning i förhållande till sjukhusets driftkostnader följande förslag till förordning: Över 67 år, vilka kunna berättas komma att vara uttagna från tillräckliga belopp av den avgift som utbetalas till dem, skall inkommande pensioner komma att behållas när den i 8 mom. nämnda stycket utbetalade kategorien kan tillämpas.

Samma förordning bör enligt de sakkunnigas mening tillämpas i fråga om invandringar och sjukbidragstagare med särskild pension vilka varit tillfälligt på statens sinnessjukhus för reducering av komplicerade saken dock av att pensionerna — bortsett från den grundpensionen — bokföres både av staten och av den kommun inom vilken den pensionärens tidigare är mantalsskriven. Kommunens löpande utgifter eller kommunens ekonomiska hälsö, bött i andra skattekontrakt per invånare, och utgör böger hållna av det av stat och kommun gemensamt bekostade pensionsbidraget. När möjlighet beröjjas, kommer sålunda patienterna

genom sjukhusets försorg. Vid pensioner utbetalat 130, som gäller för en novem- ber 1951. Utgör allmän ålderspension och särskild förtidspension (invandringspension) 1 300 kronor om året eller sjukbidrag) i sådana kostnader för enmansstående person i högsta kostnadsgruppen. Om högsta vårdavgiften per dag bibehålls vid 3 kronor (1 000 kronor om året), kommer enligt förslaget folkpensionen vid avgifternas pensionsutbetalning till fördel till vårdavgiften på statens sinnessjukhus. Så blir läffet för alla pensionärer över 67 år samt för invandringspensionärer och sjukbidragstagare, vilkas pensioner reducerats på grund av deras egen inkomst eller förmögenhet. För de stora lästet folkpensionärer, som värderas på statens sinnessjukhus, kommer folkpensionen på grund av den föreslagna reduceringen sålunda att utgå med värdavgiftens belopp enligt följande avsnitt: Det till per månad 30 sånger dagavgiften och förutsett kommer att såsom vårdavgift utbetalas av pensionsstyrelsen direkt till vederbörande sjukhus.

Den till vårdavgiften belopp nedsatta folkpensionen kommer — enligt förslaget i 17 § 2 mom. nämnda stycket i förslaget — till ändringar i folkpensionsinslagen — att för person över 67 år ligga inom ramen för den allmänna ålderspensionen men för den sålunda bekostas av staten och

Kap. IX. Frågor rörande barnbidrag och bidragsförskott

Barnbidragen och de slopade avdragen för barn vid beskattningen

Enligt 6 § lagen om allmänna barnbidrag utgår icke allmänt barnbidrag för kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård på anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel. Enligt 14 § lagen om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn samt 11 § 2 mom. bidragsförskottslagen utgår ej heller särskilt barnbidrag eller bidragsförskott för tid, under vilken kostnaderna för barns vård på anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel, dock att förmånerna icke innehållas för del av kalendermånad.

Av dessa lagrum, vilka samtliga beröras av de sakkunnigas utredningsuppdrag, har 6 § lagen om allmänna barnbidrag utsatts för kritik i ett speciellt avseende. Lagrummet medför att allmänt barnbidrag innehålles under tre kvartal av året för bl. a. eleverna vid de statliga blind- och dövstumskolorna, vilkas kost, bostad och beklädnad under skolterminerna bekostas av staten, samt för nomadskolbarn som under skolgången erhålla kost och bostad på statens bekostnad.

I framställningar till Kungl. Maj:t och till de sakkunniga samt i riksdagsmotioner, vartill de sakkunniga återkomma i det följande, ha bl. a. påtalats vissa ogynn-

samma konsekvenser av att de allmänna barnbidragens införande kombinerats med borttagande av de s. k. barnavdragen vid beskattningen. Då nyssnämnda kategorier av barn redan tidigare erhöilo ifrågavarande förmåner avgiftsfritt på statens bekostnad, ha sålunda föräldrarna till dessa barn genom barnbidragsreformen kommit i sämre läge än förut, i den mån den genom barnavdragens slopande inträdde skatteskärpningen överstiger det kvartalsbelopp av det allmänna barnbidraget som de nu uppbära.

Med anledning av dessa anmärkningar lämna de sakkunniga här en redogörelse för vissa uttalanden i barnbidragslagens förarbeten, vilka i detta sammanhang äro av intresse.

Förarbetena till lagen om allmänna barnbidrag

Genom 1947 års barnbidragsreform infördes allmänna barnbidrag att från ingången av år 1948 utgå för i princip varje barn från och med kvartalet efter barnets födelse till och med det kvartal, varunder barnet fyller 16 år. I samband därmed slopades de för barn upp till 18 år utan egen beskattningsbar inkomst gällande skattefria avdragen vid den statliga

inkomstbeskattningen. Barnbidragsbeloppet fastställdes ursprungligen till och utgör fortfarande 260 kronor om året men har genom riksdagsbeslut år 1950 höjts till 290 kronor om året med verkan från 1952 års ingång, då barnavdragen bortfalla även vid kommunalbeskattningen. Reformen grundades på 1941 års befolkningsutrednings i januari och juli 1946 avlämnade betänkanden om barnkostnadernas fördelning (SOU 1946: 5) och om befolkningspolitikens organisation m. m. (SOU 1946: 53), 1945 års statsskatteberednings i november 1946 avlämnade betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m. (SOU 1946: 79) samt en av särskilda sakkunniga verkställd utredning om de allmänna barnbidragens utbetalning (SOU 1946: 89).

Utöver fattigvårdshjälp lämnades före 1948 till barnafostrare direkta ekonomiska bidrag till de löpande utgifterna för barnens försörjning endast i form av särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn. Som en form av direkt inkomstökning kunde emellertid också betraktas beskattningens differentiering efter försörjningsbörda genom skattefria avdrag för barn. Denna differentiering av den direkta beskattningen hade dock verklig effekt endast för en mindre del av barnfamiljerna. Med rådande inkomstförhållanden kunde nämligen familjer i lägre inkomstskikt icke alls eller endast delvis utnyttja de skattefria avdragen. Endast för barnfamiljer i högre inkomstlagen åstadkommo avdragen en sådan minskning av skattetrycket, att man kunde tala om någon verklig avlastning av barnkostnaderna.

I sitt betänkande om barnkostnadernas fördelning föreslog befolkningsutredningen, att rätten till skattefria avdrag för

barn inom statsbeskattningen skulle ersättas med utgivande av statliga, utan någon som helst behovsprövning utgående barnbidrag å 200 kronor för barn och år. Såsom skäl för helt slopande av barnavdragen inom statsbeskattningen, vilket skulle innebära en ekonomisk försämring för familjer i vissa högre inkomstlagen, anförde utredningen, att samhället vid beredande av förmåner åt barnfamiljerna icke hade anledning att bidraga till mer än kostnaden för en av samhället accepterad minimistandard. Den av utredningen förordade omläggningen förändrade icke nämnvärt läget för familjer med barn i inkomstlagen mellan 10.000 och 15.000 kronor. För lägre inkomstskikt skulle den medföra en påtaglig förbättring, för högre inkomsttagare åter en försämring. För familjer med barn i sådana högre inkomstlagen skulle skillnaden mellan dåvarande skattelättnad och det föreslagna barnbidraget dock icke bliva av sådan storlek i jämförelse med behållen inkomst att den kunde i nämnvärd grad påverka deras levnadsförhållanden.

Befolkningsutredningen utgick från att den övre åldersgränsen för rätt till allmänt barnbidrag generellt borde fastställas till den ålder, då barnen i allmänhet börja eget förvärvsarbete. Härvid borde 16-årsåldern väljas, bland annat med tanke på en eventuell utsträckning av den obligatoriska skoltiden. Efter särskild ansökan skulle barnbidrag dock kunna utgå under ytterligare två år, när barnet var ur stånd att genom egna inkomster i mera avsevärd grad bidraga till sitt uppehälle. En sådan utsträckning av barnbidragsrätten till 18-årsåldern var enligt utredningen motiverad för dem som undergingo vidare utbildning, men jämväl därav att barnav-

drag vid beskattningen erhöles för barn upp till 18 års ålder.

Kungl. Maj:t framlade för 1947 års riksdag i samband med förslag om barnavdragens avskaffande vid statsbeskattningen proposition nr 220 med förslag till lag om allmänna barnbidrag. I propositionen förordades ett barnbidragsbelopp av 260 kronor för barn och år, vilket belopp i förening med en sänkt uttagningsprocent för inkomstskattens uttagande beräknades komma att medföra en förbättring i förhållande till det dåvarande skattesystemet för inkomstlägen upp till 20 à 25.000 kronor, beroende på ortsgrupp och barnantal. I övrigt var propositionen utformad i huvudsaklig överensstämmelse med befolkningsutredningens förslag, bl. a. i fråga om rätt till bidrag för barn mellan 16 och 18 år.

Riksdagen antog det i propositionen framlagda lagförslaget med undantag av bestämmelserna om rätt till barnbidrag för barn över 16 år. Enligt sammansatta stats- och andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 4 utgjorde den omständigheten, att de då gällande bestämmelserna rörande skattskyldigs rätt till barnavdrag för barn under 18 år utan egen beskattningsbar inkomst skulle avskaffas, icke tillräckligt skäl för att utsträcka barnbidragen till barn i åldern 16—18 år. Statligt stöd till studerande ungdom över 16 år borde i stället lämnas i form av stipendier, och i fråga om barn som på grund av sjukdom icke kunde i mera avsevärd grad bidra till sin försörjning borde stöd lämnas på annat sätt än i form av allmänna barnbidrag. I den mån redan vidtagna åtgärder på dessa områden icke kunde anses utgöra tillräcklig kompensation för barnavdragens bort-

fallande beträffande barn i åldern 16—18 år, borde en utbyggnad av åtgärderna snarast möjligt komma till stånd.

I detta sammanhang må nämnas att socialstyrelsen, i enlighet med därom lämnat uppdrag, i april 1950 till Kungl. Maj:t avgivit förslag angående statliga bidrag till barn i åldern 16—18 år. Förslaget, som remissbehandlats, har hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Uttalande av de sakkunniga

Den nu ifrågavarande anmärkningen mot barnbidragslagen går ut på att det allmänna barnbidragets innehållande under tre fjärdedelar av året i förening med barnavdragens slopande medfört en ekonomisk förlust för vissa föräldrar till barn, som redan tidigare under skolgången haft sitt uppehälle eller kost och bostad på statens bekostnad.

Förhållandet synes icke ha tilldragit sig särskild uppmärksamhet vid reformens genomförande och var i varje fall då ej föremål för direkt diskussion. Av redogörelsen för förarbetena till lagen om allmänna barnbidrag framgår emellertid, att statsmakternas avsikt icke varit att undantagslöst lämna full kompensation för de slopade barnavdragen. I synnerhet har detta ansetts kunna underlåtas, när den förutvarande rätten till barnavdrag icke befunnits sakligt motiverad.

Enligt de sakkunnigas mening torde knappast kunna påvisas något bärande sakligt skäl till att tidigare fullt barnavdrag medgivits för barn, för vars underhåll föräldrarna svarat endast till en mindre del. Att rätt till fullt barnavdrag i dylikt fall likväl förelegat framstår därför närmast som en ofullkomlighet i den äldre skattelagstiftningen. Under sådana för-

hållanden är den nu ifrågavarande anmärkningen mot barnbidragslagens konstruktion enligt de sakkunnigas mening

icke av sådan natur, att den bör föranleda särskilt hänsynstagande i förevarande sammanhang.

Barnbidrag och bidragsförskott när barn erhåller anstaltsvård utan avgift

Nu gällande bestämmelser

Föreskrifter om barnbidrag och bidragsförskotts innehållande när kostnaderna för barns vård på anstalt helt bestridas av statsmedel ingå i 6 § lagen om allmänna barnbidrag, 14 § lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn samt 11 § 2 mom. bidragsförskottslagen. I fråga om allmänt barnbidrag stadgas att bidraget icke utgår för kvartal, vid vars ingång ifrågavarande kostnader bestridas av statsmedel. Att förhållandena vid kvartalets ingång i detta fall äro avgörande sammanhänger med en i fråga om allmänna barnbidrag av administrativa skäl genomgående tillämpad princip, att under ett kvartal inträffade förändringar icke inverka på barnbidraget förrän fr. o. m. påföljande kvartal. Beträffande särskilt barnbidrag och bidragsförskott föreskrives, att sådan förmån icke utgår för tid under vilken kostnaderna bestridas av statsmedel, dock att förmånen icke innehålles för del av kalendermånad.

Nämnda delar av ifrågavarande lagrum motsvara nuvarande 17 § lagen om folkpensionering och äro tillämpliga på bl. a. elever vid statens blind-, dövstum- och ungdomsvårdsskolor. Allmänt barnbidrag utgår för dessa elever endast — i den mån de åtnjuta sommarferier — för årets tredje kvartal (juli—september), medan särskilt barnbidrag och bidragsförskott i

likhet med folkpension utbetalas för månaderna juni—augusti. Vidare äro lagrummen tillämpliga på skolelever och asylfall vid Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

I propositionen med förslag till lag om allmänna barnbidrag yttrade föredragande departementschefen — socialministern — i fråga om anstaltsvårdade allmänt att, när barnvårdsnämnd omhändertagit barn för samhällsvård eller skyddsuppfostran och därefter placerat barnet på barnhem eller annan anstalt, barnvårdsnämnden skulle äga uppbära det allmänna barnbidraget och med detsamma täcka sådana vårdavgifter för barnet, för vilka nämnden i första hand svarade. Motsvarande borde gälla när fattigvårdssamhälle bestred kostnaden för anstaltsvård av barn. Hade barnet placerats på anstalt av föräldrarna själva och dessa direkt betalade vården genom erläggande av vårdavgifter borde givetvis barnbidraget utgå i vanlig ordning. Efter att ha uttalat, att det finge anses åligga huvudmännen för respektive anstalter att tillse att de på anstalten omhändertagna barnen erhöilo vård och uppfostran av den minimistandard, som genom barnbidragens införande avsågs komma alla barn till del, yttrade departementschefen att det emellertid beträffande statliga anstalter med avgiftsfri vård skulle innebära en onödig dubbelföring att överhuvud taget låta barnbidrag utgå för barn

på sådana anstalter, t. ex. de flesta blinda och dövstumma barn i skolåldern.

I överensstämmelse med sistnämnda uttalande stadgades i förslaget till nuvarande 6 § lagen om allmänna barnbidrag, att bidraget icke skulle utgå för kvartal, vid vars ingång kostnaden för barns vård på anstalt helt bestreds av statsmedel. Rörande denna paragraf framhöll departementschefen bl. a., att för indragning av barnbidraget förutsattes faktisk vård på anstalt. Till frånvaro på grund av permission eller liknande tillfälliga avbrott i anstaltsvistelsen borde dock ej tagas hänsyn. Med vård på anstalt torde böra jämföras sådan vård som på anstaltens bekostnad anordnats i enskilt hem, såsom beträffande vissa skolor för dövstumma. Om däremot barnet under längre tids ferier vistades i sitt föräldrahem, syntes barnbidrag böra utgå i vanlig ordning.

Enligt lagen om allmänna barnbidrag äger socialstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet att till ledning för barnavårdsnämnderna meddela råd och anvisningar rörande lagens och med stöd av densamma meddelade föreskrifters tillämpning. Styrelsen har i enlighet härmed i december 1947 i publikationen Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor nr 46 uttalat, att allmänt barnbidrag ej skall utgå för den händelse barn på grund av permission eller annan tillfällig orsak är borta från anstalt, som avses i 6 §. I den mån å dylika anstalter intagna barn däremot under längre ferier vistas exempelvis i föräldrahemmet, kan barnbidrag utgå i vanlig ordning. Med ferier, fortsätter styrelsen, avses dock icke jul- eller påskferier utan mera långvariga ferier, t. ex. under sommarmånaderna.

Vad socialstyrelsen sålunda uttalat i

fråga om rätt till allmänt barnbidrag enligt lagens 6 § vid olika slags ferier tillämpas även beträffande rätt till bidrag resp. bidragsförskott enligt 14 § lagen om särskilda barnbidrag och 11 § 2 mom. bidragsförskottslagen. Ej heller särskilt barnbidrag eller bidragsförskott utbetalas sålunda i här avsedda fall under andra ferier än sommarferierna.

De angivna tre lagrummen medföra, som nyss påpekats, att beviljade barnbidrag och bidragsförskott innehållas under nio månader av året för elever vid de statliga blind- och dövstumskolorna. Beträffande allmänna och särskilda barnbidrag åstadkommes på ett annat område en från barnens och föräldrarnas synpunkt liknande effekt genom 14 § lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Däri stadgas, att den som är inskriven vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa visserligen skall åtnjuta kostnadsfri vård därstädes från det han inträder i skolåldern till dess han fyllt 21 år, men att anstalten dock äger att såsom ersättning för vårdkostnaden uppbära för den inskrivne utgående folkpension eller allmänt eller särskilt barnbidrag. Däremot är sistnämnda lagrum icke tillämpligt på bidragsförskott, som sålunda får uppbäras av den enskilde förskottsberättigade även om barnet åtnjuter avgiftsfri vård såsom inskriven vid centralanstalt för bildbara sinnesslöa.

Framställningar rörande barn på dövstumskola

Från Riksförbundet döva barns målsmän har till de sakkunniga inkommit en framställning rörande allmänna barnbidrag för skolpliktiga dövstumma barn under barnens skolgång. Framställningen

har formen av en promemoria, vilken upprättats på grundval av diskussion vid förbundets årsmöte i oktober 1950.

Efter ett påpekande av de för vissa föräldrar till dövstumma barn ogynnsamma verkningarna av att barnbidragsreformen kombinerats med barnavdragens slopande vid beskattningen anföres i promemorian, att föräldrarna — ehuru i den fria vården under skolterminerna även ingår fri beklädnad — ofta på egen bekostnad helt eller delvis förse barnen med kläder. Om helt barnbidrag icke utan vidare kunde tillerkännas alla föräldrar till skolpliktiga dövstumma barn, borde med hänsyn härtill övervägas att för dem som så önska införa en möjlighet att erhålla det allmänna barnbidraget hela året mot att de skriftligen avstå från rätt till beklädnad.

Liknande synpunkter ha tidigare anförts i framställningar till Kungl. Maj:t av målsmän för dövstumma barn. Med anledning härav och av framställningar rörande allmänt barnbidrag för nomadskolbarn uppdrog Kungl. Maj:t i januari 1949 åt socialstyrelsen att med ledning av de erfarenheter som vunnits rörande tillämpningen av lagen om allmänna barnbidrag beträffande barn, som på det allmännas bekostnad vårdas på anstalt eller för vilka kostnaderna för kost och bostad åt barnet helt eller till väsentlig del bekostas av det allmänna, verkställa en översyn av lagstiftningen på ifrågasvarande område samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill översynen kunde föranleda. Nämda utredningsuppdrag har överflyttats på de sakkunniga.

De sakkunnigas förslag

Med anledning av de påpekanden som gjorts rörande barns förseende med klä-

der i fall, då beklädnad skall ingå i fri anstaltsvård på statens bekostnad, ha de sakkunniga under hand riktat vissa förfrågningar till föreståndarna för några blind- och dövstumskolor. Därvid har inhämtats, att beklädnadsanslagen av de tillfrågade anses alltför små för att medge en för barn i allmänhet numera vanlig beklädnadsstandard. På vissa anstalter erhålla alla eleverna enkla kläder och skor, vilken utrustning vid elevernas ferievistelse i hemmen ofta kompletteras av föräldrar som så önska och som anse sig ha möjlighet därtill. På andra håll hör man sig för, huruvida föräldrarna äro villiga att helt eller delvis själva och på egen bekostnad utrusta eleverna med kläder och skor, och gör när så är fallet besparingar på anslaget, vilka komma de övriga eleverna tillgodo i form av något högre standard än som eljest kunnat ifrågakomma.

Enligt de sakkunnigas mening är det angeläget att anstalterna till sitt förfogande erhålla anslag av tillräcklig storlek för att medge en tillfredsställande beklädnadsstandard för skolornas samtliga elever. Att såsom ifrågasatts låta de föräldrar som så önska uppbära det allmänna barnbidraget hela året mot skyldighet att på egen bekostnad förse barnen med erforderlig beklädnad, medan de övriga barnen fortfarande skulle få kläder och skor genom anstalternas försorg och på statens bekostnad, torde för vederbörande anstalter komma att medföra så stora svårigheter av olika slag, att de sakkunniga redan av denna anledning måste avstyrka en sådan anordning. Därtill kommer att bidraget för icke anstaltsvårdade barn enligt 6 § lagen om allmänna barnbidrag skall innehållas även om barnen på statens bekostnad endast erhålla kost och bo-

stad, en bestämmelse som enligt de sakkunnigas i det följande uttalade mening bör bibehållas.

De ändringar som de sakkunniga föreslå i lagarna om allmänna och särskilda barnbidrag samt i bidragsförskottslagen ha, i vad de avse barns vård på anstalt, i första hand utformats efter mönster av det föreslagna första momentet i 17 § lagen om folkpensionering. Den nuvarande förutsättningen för barnbidrags och bidragsförskotts innehållande, nämligen att kostnaderna för barns vård på anstalt helt bestridas av statsmedel, föreslås sålunda utsträckt till att gälla även anstaltsvård utan avgift med bidrag av statsmedel. Härigenom komma ifrågakarande stadganden att avse bl. a. även skolpliktiga elever vid de sekundärkommunala anstalterna för bildbara sinnesslöa.

Denna utsträckning av bestämmelsernas tillämplighet kommer att för därav berörda bidragsförskottsberättigade vårdnadshavare innebära en ekonomisk försämring, eftersom enligt nu gällande lagstiftning bidragsförskott icke kan undanhållas den förskottsberättigade i dylika fall. Någon speciell anledning, varför oguldet underhållsbidrag för barn skall på det allmännas bekostnad förskottas för tid då vårdnadshavaren ej har utgifter för barnet, föreligger emellertid uppenbarligen icke. De sakkunniga ha därför icke funnit skäl att i sitt förslag upprätthålla den skillnad som i detta avseende nu förefinnes mellan å ena sidan de allmänna och särskilda barnbidragen och å andra sidan bidragsförskotten.

En annan anstaltskategori, som nu är undantagen men genom de sakkunnigas formulering av bestämmelserna kommer att falla under deras tillämpning, är de i

barnhemsorganisationen ingående mödrahemmen av hemskoletyp, vid vilka mödrar med späda barn erhålla särskild utbildning i barnavård och husligt arbete. För sådant barnhem lämnas statsbidrag på villkor att både moder och barn erhålla vård utan avgift. Enligt praxis tillhandahålles utan avgift såväl kost och bostad som erforderlig förnyelse av beklädnad. Vid barns vistelse på sådant hem utbetalas f. n. åtminstone allmänt barnbidrag och bidragsförskott utan inskränkning, men enligt de sakkunnigas förslag komma såväl dessa förmåner som särskilt barnbidrag att innehållas under barnets vistelse därstädes. Även denna verkan av förslaget anse de sakkunniga väl motiverad.

Vidare föreslå de sakkunniga, att de allmänna barnbidragen i likhet med folkpension skola innehållas hela året för samtliga här ifrågakarande barn och således icke utbetalas under en tremånadersperiod under sommaren, som nu sker vid vissa av de statliga anstalterna. I stället skola anstalterna till vårdnadshavarna utbetala så stor del av de allmänna barnbidragens belopp som belöper på ferier. Härvid kan man välja mellan att låta anstalterna göra sådana utbetalningar under såväl sommar- som julferier och eventuellt även under påsklovet och att låta dem utbetala beloppet endast under sommarferierna. De sakkunniga förorda för sin del det sistnämnda alternativet.

Förslaget om folkpensionernas innehållande hela året har främst motiverats med att pensionsrättens prövning lämpligen bör uppskjutas till dess eleverna efter erhållen utbildning lämna anstalterna. I fråga om de allmänna barnbidragen föreligga inga sådana motiv. De sakkunnigas förslag i denna del har i stället för-

anletts av praktiska hänsynstaganden. Barnvårdsnämndernas omhändertagande av de allmänna barnbidragens löpande utbetalning har gjort det nödvändigt att låta dessa bidrag utgå efter så enkla regler som möjligt. Bl. a. har man strängt hållit på principen, att bidragen skola utbetalas endast i hela kvartalsbelopp. För den jämförelsevis enkla utbetalningsorganisation som sålunda åstadkommit utgöra ofta återkommande ändringar i barnvårdsnämndernas utbetalningsregister en tyngande belastning. Som en onödig sådan belastning framstår den nuvarande regeln att bidragen för barn som avgiftsfritt vårdas på statliga anstalter skola utbetalas för ett kvartal men innehållas för årets övriga tre kvartal. En ytterligare nackdel med ett sådant system, som ju bygger på rapporter från anstalterna till de olika barnvårdsnämnderna, är den därmed förenade risken för felutbetalningar.

Genom de sakkunnigas förslag elimineras de speciella svårigheter som för barnvårdsnämndernas del äro förenade med gällande system. I stället tillkommer anstalternas arbete med utbetalning av feriepengar. Detta synes emellertid icke komma att bli synnerligen betungande. Då utbetalning skall ske för samtliga vid anstalterna inskrivna barn under 16 år, behöver ju ingen tvekan uppstå huruvida rätt till feriepengar föreligger eller ej.

Medan principiell rätt till allmänt barnbidrag föreligger för alla barn under 16 år vid här ifrågavarande statliga och sekundärkommunala anstalter, utgå särskilda barnbidrag och bidragsförskott endast för ett mindre antal av dessa barn. Vidare bekostas de senare förmånerna ej helt av staten utan till viss del även av kommunerna. Med hänsyn till dessa förhållanden

ha de sakkunniga ej funnit skäl att föreslå någon liknande anordning för de särskilda barnbidragens och bidragsförskottens del. Dessa förmåner böra alltså, på sätt hittills gällt, beträffande barn vid vissa statliga anstalter utbetalas under tre sommarmånader av pensionsstyrelsen resp. vederbörande barnvårdsnämnd.

Liksom i fråga om folkpension förutsetta de sakkunniga, att centralanstalterna för bildbara sinnesslöa erhålla kompensation i form av höjda statliga driftbidrag för förlusten av de barnbidrag som nu uppbäras av anstalterna. Förhöjningen bör skäligen bestämmas till 300 kronor för barn och år, varav 290 kronor motsvara det för varje barn fr. o. m. år 1952 utgående allmänna barnbidraget och 10 kronor utgör ersättning för de fåtaliga särskilda barnbidrag som för närvarande uppbäras av anstalterna. De statliga anstalternas anslag böra givetvis höjas med beloppet av de feriepengar som anstalterna enligt de sakkunnigas förslag skola utbetala till barnens vårdnadshavare.

I förslaget till 17 § 2 mom. lagen om folkpensionering ha de sakkunniga förordat bestämmelser, vilka äsyfta att förhindra uppkomsten av alltför stora pensionsöverskott när pensionstagare vårdas på sjukhus avgiftsfritt eller eljest på anstalt mot viss avgift som avsevärt understiger folkpensionens belopp. För barnbidragens och bidragsförskottens del ha de sakkunniga icke funnit skäl att förordå bestämmelser av dessa slag för annat fall än att barn avgiftsfritt vårdas på sjukhus sedan minst tre månader.

Anledningen härtill är beträffande de utan behovsprövning utgående och av barnvårdsnämnderna administrerade allmänna barnbidragen och bidragsförskott-

ten i viss mån tekniska och organisatoriska svårigheter för nämnderna att uttala ofta ändrade belopp.

Det är emellertid också uppenbart att de relativt små förmåner det här gäller icke kunna lämna nämnvärt överskott vid barns vård på anstalt mot avgift. Då allmänt barnbidrag fr. o. m. år 1952 utgår med 290 kronor och bidragsförskott utgår med högst 250 kronor per barn och år, utgör sålunda förmånernas sammanräknade maximala årsbelopp endast 540 kronor, vilket motsvarar 45 kronor i månaden och 1:48 kronor om dagen. Detta förslår ej till betalning av den lägsta avgift för barn som i allmänhet torde tillämpas för anstaltsvård av ej rent tillfällig natur, nämligen barnhemsavgiften 1:50 kronor om dagen. Vid statsunderstödda anstalter för längre tids vård av barn synes lägre avgift endast förekomma vid vanförestaltnernas skolhem, där avgiften är 50 öre om dagen och inkluderar bl.a. kost och husrum men ej beklädnad. De sakkunniga förutsätta, att sistnämnda låga avgift antingen höjes eller också helt borttages. Väljes det senare alternativet komma såväl allmänna och särskilda barnbidrag som bidragsförskott att innehållas under anstaltsvistelsen.

När barn vid sjukdom eller av annan anledning mera tillfälligt vårdas på anstalt mot viss avgift, torde denna sällan vara så låg att överskott uppkommer på det allmänna barnbidraget, och även om bidragsförskott dessutom utgår blir under sådana förhållanden ett eventuellt överskott synnerligen obetydligt.

Särskilt barnbidrag utgår liksom bidragsförskott vanligen med högst 250 kronor per barn och år, vilket belopp kan minskas eller helt bortfalla på grund av

föräldrarnas eller barnets egen inkomst. Utgår bidragsförskott, avdrages detta helt från sådant särskilt barnbidrag som utgår med högst 250 kronor. Maximibeloppet av allmänt och särskilt barnbidrag och eventuellt därjämte utgående bidragsförskott är sålunda i detta fall detsamma som maximibeloppet av allmänt barnbidrag och bidragsförskott eller 540 kronor per barn och år, vilket belopp enligt det nysst förda resonemanget får anses vara för litet för att föranleda särskilda åtgärder för undvikande av överskott vid barns anstaltsvård mot relativt låg avgift.

För föräldralösa och vissa därmed jämställda barn, vilkas fader eller moder lever, kan emellertid särskilt barnbidrag utgå med upp till 420 kronor om året. I sistnämnda fall utgår ibland dessutom bidragsförskott utan att det särskilda barnbidraget därför reduceras, varför sammanlagda beloppet av de tre förmånerna då kan uppgå till 960 kronor om året. I dylika fall kan givetvis uppstå betydande överskott, när barnet vårdas på anstalt mot relativt låg avgift. I fråga om föräldralösa och därmed jämställda barn bestämmes emellertid det särskilda barnbidragets belopp genom fri prövning av förhållandena i varje enskilt fall, varför redan nu finnes möjlighet för pensionsnämnderna att vid långvariga anstaltsvister genom beslut i vederbörlig ordning avpassa beloppet efter vårdavgiften. Att för de relativt få fall, då särskilt barnbidrag utgår med 420 kronor, införa ett mera snabbt verkande nedläggningssystem vid barns vård på anstalt mot låg avgift anse de sakkunniga ej erforderligt.

Då de sakkunniga icke för någon av förmånerna allmänt barnbidrag, särskilt

barnbidrag och bidragsförskott ansett sig böra föreslå bestämmelser om förmånernas reducering vid anstaltsvistelse mot avgift understigande förmånernas belopp, har det ej heller synts motiverat att införa en allmän rätt för anstalt att uppbära på anstalten vårdat barns barnbidrag eller bidragsförskott. För barn under 16 år, som mot avgift vårdas på anstalt, bör sålunda enligt de sakkunnigas mening såsom hittills gälla, att vederbörande barnavårdsnämnd om vårdavgiften ej erlægges omhändertar barnet, uppbär barnbidrag och bidragsförskott samt erlägger vårdavgiften till anstalten.

När fråga är om allmänt barnbidrag finnes en föreskrift om skyldighet att anmäla barns anstaltsvård i 7 § kungörelsen

Barnbidrag och bidragsförskott när barn erhåller kost och bostad utan avgift

Nomadskolbarns rätt till kost och bostad utan avgift

Föreskrifter om nomadlappars skolgång lämnas i kungl. stadgan angående nomadundervisningen den 17 juni 1938 (nr 479; ändr. 9/1941, 632/1942, 377/1943, 369/1946, 416/1949). Enligt nämnda stadga skola barn av nomadlappar, dvs. lappar som själva eller genom medlemmar av sitt hushåll driva fjällrenskötsel eller som biträda i sådan renskötsel, undervisas i för dem särskilt avsedda nomadskolor. Undantagsvis kan även barn av annan lapp intagas i nomadskola.

Skolåldern för barn som undervisas i nomadskola räknas som regel fr. o. m. det kalenderår, under vilket barnet fyller sju år, t. o. m. det då barnet fyller 14 år. Den

den 25 augusti 1947 (nr 660) med vissa bestämmelser angående tillämpningen av lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag. Enligt 7 § åligger det föreståndare för anstalt, där barn mottagas för mera stadigvarande vård, att vid intagning av barn omedelbart lämna meddelande härom till barnavårdsnämnden i den kommun där barnet är kyrkobokfört. Denna föreskrift synes böra utvidgas till att avse även skyldighet att anmäla när barn lämnar anstalten, och vidare bör barnavårdsnämnden förpliktas att, när fråga uppkommer om innehållande eller minskning av särskilt barnbidrag, vidarebefordra anmälningarna till pensionsstyrelsen.

årliga lästiden skall som regel omfatta minst $34\frac{4}{7}$ veckor. Vanligen ha nomadskolbarnen sommarferier från någon dag i juni till början av september, men det förekommer även att sommarferierna börja någon dag i april eller maj och sluta någon dag i augusti.

Undervisningen i nomadskola meddelas dels i visteskola och dels i byskola. I visteskola meddelas den grundläggande undervisningen. Sådan skola är till väsentlig del i verksamhet under nomadlapparnas uppehåll i fjälltrakterna vår, sommar och höst och skall där i allmänhet vara förlagd till eller i närheten av nomadlapparnas visten. I byskola fullföljes och avslutas undervisningen. Sådan skola skall som regel vara i verksamhet under nomadlapparnas vin-

teruppehåll i skoglandet samt vara förlagd på viss plats, så belägen att nomadlapparnas barn under nämnda tid lämpligen kunna samlas där för att erhålla undervisning.

Därest förhållandena nödvändiggöra in- kvartering av vissa lärjungar vid viste- skola, skall genom lärarens försorg an- tingen inackordering verkställas hos på skolplatsen boende lappfamiljer eller sär- skilt, efter wistets bruk lämpat hushåll (nomadskolhem) upprättas för lärjung- arna. Under den tid barnen bevista by- skola skola de i allmänhet bo och förplä- gas i nomadskolhem. Inackordering i no- madskolhem eller enskilt hem är kostnads- fri för den enskilde. Kostnaderna bestri- das helt av staten.

För närvarande bekostas av statsmedel kost och bostad för omkring 360 nomad- skolbarn.

Fall då andra skolbarn än nomadskol- barn erhålla kost och bostad utan avgift

Barns skolålder räknas enligt folkskole- stadgan som regel fr. o. m. det kalenderår, under vilket barnet fyller sju, t. o. m. det under vilket barnet fyller 14 år. Folksko- lan, som innefattar småskola och egentlig folkskola, omfattar tillhoppa sju årsklasser. Den årliga lästiden utgör som regel an- tingen $36\frac{4}{7}$ eller 39 veckor. Vanligen ha barnen sommarferier från någon dag i juni till någon dag i augusti.

Enligt kungl. kungörelse den 17 juni 1943 (nr 538; ändr. 350/1947) angående statsbidrag för inackordering av skolbarn i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem kan skoldistrikt erhålla statsbidrag till be- stridande av kostnaderna för inackorde- ring av skolpliktiga barn i distriktet till- hörande skolhem och arbetsstugor eller i

enskilda hem. Statsbidrag kan även utgå till stiftelsen Västerbottens läns arbetsstu- gor och stiftelsen Norrbottens läns arbets- stugor beträffande barn, som för skolgång inackorderats i dessa stiftelser tillhöriga arbetsstugor. Skolhemmen och arbetsstu- gorna stå under skolöverstyrelsens över- inseende.

När statsbidrag enligt kungörelsen ut- går till skoldistriktet resp. vederbörande förening, erhålla eleverna inackordering utan kostnad för enskild person. Statsbi- draget till distriktet eller föreningen ut- går med $\frac{8}{10}$ av inackorderingskostnaden. Vid inackordering i skolhem eller arbets- stuga bestämmer Kungl. Maj:t det belopp, som skall anses motsvara inackorderings- kostnaden. Enligt kungl. brev den 19 de- cember 1947 skall detta belopp tillsvidare utgöra 2 kronor för varje dag barnet er- hållit fostran och vård på skolhemmet el- ler arbetsstugan, minskat med 30 öre för varje med bidrag av statsmedel anordnad skolmåltid, vari barnet deltagit.

Enligt under hand från skolöverstyre- len inhämtad uppgift torde antalet i skol- hem och arbetsstugor omhändertagna barn för närvarande uppgå till omkring 2.100, medan omkring 3.000 barn under skolterminerna eller större delen av ter- minerna genom skoldistriktens försorg äro inackorderade i enskilda hem.

Föreskrifter om barnbidrag och bidrags- förskotts innehållande

Såsom tidigare nämnts ingå i 6 § lagen om allmänna barnbidrag, 14 § lagen om särskilda barnbidrag till änkors och inva- lidens m. fl. barn samt 11 § 2 mom. bi- dragsförskottslagen föreskrifter om barn- bidrags och bidragsförskotts innehållande när kostnaderna för icke anstaltsvårdat

barns kost och bostad helt bestridas av statsmedel. Allmänt barnbidrag utgår icke för kvartal, vid vars ingång ifrågavarande kostnader bestridas av statsmedel. Beträffande särskilt barnbidrag och bidragsförskott föreskrives, att sådan förmån icke utgår för tid, under vilken kostnaderna bestridas av statsmedel, dock att förmånen icke innehålles för del av kalendermånad.

Lagrummens nu ifrågavarande delar äro tillämpliga på nomadlappars barn, när dessa under skolgången förläggas i nomadskolhem eller inackorderas i enskilda hem och därvid helt på statens bekostnad erhålla kost och bostad men ej beklädnad. För sådana nomadbarn utgår allmänt barnbidrag endast för tredje kvartalet och särskilt barnbidrag och bidragsförskott vanligen endast för månaderna juni—september.

Den formulering som sålunda utesluter skolpliktiga nomadbarn från rätt till ifrågavarande förmåner under större delen av året infördes i de sociala barnhjälpslagarna första gången år 1943 vid antagandet av en ny bidragsförskottslag. Till grund för den nya lagen låg ett betänkande av socialvårdskommitten (SOU 1942: 29), vari såsom motivering för ifrågavarande stadgande anfördes följande.

Under bestämmelsen har — — — även hänförs fall, där kostnaderna för kost och bostad helt bestridas av statsmedel. Hit kunna räknas t. ex. sådana nomadskolbarn, vilkas inkvartering för skolgångens fullgörande helt bekostas av staten. Väl tackas icke utgifterna för barnen helt därigenom, att inkvarteringen är fri, men de överskjutande utgifterna torde vara så pass små, att något egentligt behov av bidragsförskott under denna tid i regel ej kan anses föreligga.

Stadgandet har sedermera utan särskild motivering överförs till 1947 års lagar

om allmänna och särskilda barnbidrag.

Bestämmelserna äro icke tillämpliga på fall, då andra från skola avlägset boende skolbarn än nomadbarn av skoldistrikt med hjälp av statsbidrag inkvarteras i skolhem eller inackorderas i enskilda hem i skolans närhet, och ej heller på barn som av stiftelserna Västerbottens läns arbetsstugor och Norrbottens läns arbetsstugor med hjälp av statsbidrag inkvarteras i arbetsstugor, ehuru även i dessa båda fall barnen utan avgift erhålla kost och bostad. Anledningen härtill är att kostnaderna ej helt — ehuru till större delen — bestridas av statsmedel.

För barnens beklädnad utgår i nu nämnda fall ingen ersättning av statsmedel. Enligt § 49 i 1921 års folkskolestadga, som erhållit sin nuvarande lydelse genom kungl. kungörelse den 18 januari 1946 (nr 7), har skoldistrikt emellertid möjlighet att efter ekonomisk behovsprövning på egen bekostnad utlämna bl. a. kläder åt skolbarn utan att sådant understöd får karaktär av fattigvård. Vid de av stiftelser drivna arbetsstugorna torde vidare vederbörande stiftelse som regel av egna medel förse barnen med kläder.

Nyss nämndes, att nu ifrågavarande föreskrifter om innehållande av barnbidrag och bidragsförskott icke äro tillämpliga på andra skolbarn än nomadbarn. De särskilda barnbidragen äro emellertid till skillnad från allmänna barnbidrag och bidragsförskott underkastade inkomstprövning, som medför att bidragen minskas eller indragas för barn, som utan avgift erhålla kost, bostad och eventuellt beklädnad, även när kostnaden härför icke helt belastar statsverket. Enligt pensionsstyrelsens praxis skall i fall, då högsta barnbidragsbeloppet är 250 kronor

per barn och år, barns årsinkomst av fri kost och bostad under 39 veckor uppskattas till 300 kronor och barns årsinkomst av nämnda förmåner jämte fri beklädnad under samma tid uppskattas till belopp överstigande 350 kronor. Sådan uppskattning av årsinkomsten medför att det särskilda barnbidraget reduceras till 50 kronor om året resp. helt indrages. För de fall, då högsta barnbidragsbeloppet är 420 kronor, reduceras bidraget efter fri prövning med hänsyn till för varje barn föreliggande särskilda omständigheter.

Tidigare framställning om allmänna barnbidrag för nomadskolbarn

Frågan om den ogynnsamma ställning, som nomadlapparnas skolpliktiga barn enligt lagen om allmänna barnbidrag intaga i förhållande till barn som under skolgången vistas i skolhem eller arbetsstuga eller genom vederbörande skoldistrikts försorg inackorderats i enskilt hem, har förelagts socialstyrelsens bedömning i samband med en i maj 1948 till socialdepartementet inkommen framställning från ett vid nomadskola inskrivet barns fader om att allmänt barnbidrag måtte utgå under barnets skolgång. I infortrat yttrande över denna framställning anmärkte socialstyrelsen till en början, att vid nomadskolorna inskrivna lärjungar på statens bekostnad förutom kost och husrum erhålla läkarvård, tandvård, läroböcker, skriv- och ritmateriel samt fria resor från skolan till hemorten och åter under julferierna. Därefter anförde styrelsen bl. a. följande.

Det kan givetvis ur föräldrarnas synpunkt framstå såsom orättvist, att barnbidrag ej utgår under vistelse å nomadskola, medan motsvarande indragning av barnbidrag ej äger rum för sådana barn, som med samma obetydliga

kostnader för sina föräldrar under fullgörandet av sin skolplikt äro intagna å skolhem eller s. k. arbetsstugor. I jämförelse däremot med de barn, som under sin skolgång vistas i hemmen, framstå nomadskolbarnen på intet sätt som missgynnade. Då det allmänna barnbidraget vanligtvis endast till en mindre del täcker kostnaderna för ett barns uppehälle, kan det icke tillnärmelsevis uppväga de förmåner, som ett vid nomadskola inskrivet barn åtnjuter.

Socialstyrelsen finner det ej befogat att vidtaga sådan ändring av lagen om allmänna barnbidrag, att den nomadiserande lappbefolkningens skolpliktiga barn i här berörda avseende erhålla en förmånligare ställning än andra å statliga internatskolor intagna barn. — — — Styrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att det snarast är det förhållandet, att barns vistelse vid skolhem eller arbetsstuga icke inverkar på rätt till barnbidrag, som står i motsättning mot de allmänna principerna för barnbidragslagen. Då nämligen allmänt barnbidrag principiellt skall uppbäras av den, som vårdar barnet, borde föräldrar icke i något fall uppbära barnbidrag för barn som vårdas utom hemmet på det allmännas bekostnad. Det lämpligaste sättet att åvägbringa likställighet mellan barn, som vistas vid nomadskola respektive skolhem, skulle därför vara att vidtaga sådana åtgärder, att icke heller de senares föräldrar skulle få uppbära barnbidrag.

Slutligen framhöll styrelsen, att det sannolikt torde bliva erforderligt att efter något år upptaga frågan om revidering av lagen om allmänna barnbidrag med hänsyn till de erfarenheter av lagen, som då vunnits, och att det då kunde bliva anledning att till övervägande upptaga jämväl förevarande spörsmål.

Med anledning av nu berörda framställning och av vissa i det föregående anmärkta framställningar rörande allmänt barnbidrag för dövstumma barn uppdrog Kungl. Maj:t, såsom förut nämnts, i januari 1949 åt socialstyrelsen att verkställa en översyn av lagstiftningen på ifrågavarande område. Nämnda utred-

ningsuppdrag har överflyttats på de sakkunniga.

Fråga om anslag till nomadskolbarns beklädnad vid 1949 års riksdag

I sina i augusti 1948 till Kungl. Maj:t avgivna förslag till anslagsäskanden beträffande folkundervisningen m. m. för budgetåret 1949/50 anmälde skolöverstyrelsen, att nomadskolinspektören hemställt att å åttonde huvudtiteln måtte till bidrag till beklädnad av lärjungarna vid nomadskolorna uppföras en ny omkostnadspost å 40.900 kronor, beräknad efter 100 kronor per elev. Nomadskolinspektörens hemställan finge ses mot bakgrunden av att allmänt barnbidrag icke ansetts kunna utbetalas under tre av årets kvartal för barn, som bevista nomadskola, medan barnbidrag däremot utginge för barn som under sin skolgång äro intagna i skolhem eller arbetsstugor.

Skolöverstyrelsen anförde vidare följande.

Barn, som äro intagna vid t. ex. blindskolor och dövstumskolor, erhålla beklädnad med hjälp av statsmedel. Dessa skolor äro beträffande barnbidragen jämställda med nomadskolor, eftersom inackorderingskostnaderna helt bestridas av statsmedel. Beträffande beklädnad äro de däremot, som nyss nämnts, icke jämställda. I deras omkostnadsstater äro upptagna särskilda anslag för beklädnad av elever. I sina petita för budgetåret 1949/50 har överstyrelsen för detta ändamål begärt anslag, som för dövstumskolornas del är beräknat efter en medelkostnad av 175 kronor per lärjunge. Därvid är att märka, att en del av de erforderliga persedlarna i regel kunna tillverkas av vid skolan anställda hantverkare. I annat fall torde anslaget ha bort beräknas högre. Det av nomadskolinspektören angivna beloppet av 100 kronor per barn synes sålunda icke vara för högt tilltaget.

Då det synes vara av vikt, att nomadbarnen då det gäller ekonomiska förmåner icke komma

i sämre läge än andra barn, vilkas kostnader under inackorderingstiden bestridas av statsverket, anser sig överstyrelsen böra tillstyrka nomadskolinspektörens förslag. Överstyrelsen upptager därför en ny delpost under anslagsposten Övriga utgifter, benämnd Beklädnad för elever, och föreslår för ändamålet ett belopp av förslagsvis 40.900 kronor.

Chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll med anledning härav i 1949 års statsverksproposition, att en översyn av 1947 års lag om allmänna barnbidrag torde komma att företagas, sedan närmare erfarenheter vunnits rörande lagens verkningar. Innan resultatet av en dylik översyn förelåg, var departementschefen icke beredd att taga ställning till frågan, huruvida särskilt bidrag till beklädnad av eleverna vid nomadskolorna borde utgå. Han kunde därför icke biträda skolöverstyrelsens förslag i ämnet.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 8 avvisade även statsutskottet förslaget om införande av en ny anslagspost för nomadskolbarns beklädnad under framhållande av att en översyn av lagen om allmänna barnbidrag borde komma till stånd och att frågan om lagens verkningar beträffande de i nomadskolorna intagna lärjungarna därvid borde tagas under närmare omprövning.

Motioner vid 1949 och 1950 års riksdagar

I de likalydande motionerna I: 15 och II: 13 till 1949 års riksdag påtalades skillnaden i rätten till allmänt barnbidrag mellan å ena sidan nomadskolbarn och å andra sidan barn som under sin skolgång erhålla inackordering på i första hand vederbörande skoldistrikts bekostnad. Att nomadskolbarnens föräldrar anse berörda förhållanden innebära en orättvisa är förståeligt, anförde motionärerna. I detta

sammanhang borde även uppmärksammas, att införandet av allmänna barnbidrag kombinerades med borttagande av de s. k. barnavdragen vid beskattningen. Eftersom inackorderingen vid nomadskola även tidigare var kostnadsfri, hade vederbörande sålunda i den mån de haft att erlägga skatt kommit i sämre läge än tidigare.

En utjämning av skillnaden mellan nomadskolbarn och andra skolbarn i fråga om rätten till allmänt barnbidrag skulle kunna ske på två sätt, fortsatte motionärerna, nämligen antingen genom att barns inackordering vid nomadskola förklarades icke skola inverka på rätten till barnbidrag eller genom införande av en bestämmelse att barnbidrag skall indragas vid barnets inackordering på det allmännas bekostnad vid skolgång även i andra skolor än nomadskolor. Det kunde givetvis bli föremål för olika meningar vilken utväg som borde väljas. Motionärerna hemställde, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om förslag till åstadkommande av jämställdhet i fråga om åtnjutande av barnbidrag mellan å ena sidan föräldrar till vid nomadskolor inackorderade barn och å andra sidan föräldrar till barn som eljest äro inackorderade för obligatorisk skolgång.

Över motionerna avgav andra lagutskottet utlåtande, nr 13, sedan yttranden inhämtats från socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län.

Socialstyrelsen hänvisade i sitt yttrande till sitt här tidigare återgivna utlåtande över framställning från ett vid nomadskola inskrivet barns fader om att allmänt barnbidrag måtte utgå för tid, då barnet vistades vid nomadskolan. Vidare om-

nämnde socialstyrelsen det åt styrelsen lämnade uppdraget att verkställa en översyn av lagen om allmänna barnbidrag beträffande barn, som på det allmännas bekostnad vårdades på anstalt eller för vilka kostnaderna för kost och bostad helt eller i väsentlig grad bekostades av det allmänna.

Skolöverstyrelsen instämde i motionernas syfte under framhållande av att överstyrelsen vid avgivandet av sina senaste petita tillstyrkt nomadskolinspektörens förslag om statsbidrag till nomadskolbarns beklädnad.

Länsstyrelsen i Norrbottens län biträdde motionärernas hemställan. Länsstyrelsen uttalade bl. a. att det i motionen berörda förhållandet måste för nomadskolbarnens föräldrar te sig uppenbart orättvist, i synnerhet som barnen på kommunalt skolehem eller på arbetsstuga oftast förutom fri kost och logi åtnjöto förmånen av fri beklädnad. Denna nomadfamiljernas ogynnsamma ställning, fortsatte länsstyrelsen, framträdde klarast inom de trakter av länet, där levnadsbetingelserna voro i det närmaste likartade för såväl bofasta som nomader. Familjer, bosatta på endast obetydligt avstånd från varandra, kommo sålunda i många fall att med tillämpning av gällande bestämmelser behandlas olika i barnbidragshänseende. Synnerligen otillfredsställande syntes det länsstyrelsen vara, att indragningen av barnbidraget i regel drabbade de barnrika och ekonomiskt sämre lottade nomadfamiljerna.

Andra lagutskottet fann i sitt utlåtande, nr 13, åtgärder böra vidtagas för att åstadkomma jämlikhet beträffande rätten till allmänt barnbidrag mellan å ena sidan barn, som inackorderats vid nomadskola,

och å andra sidan barn som inackorderats i skolhem, arbetsstugor och enskilda hem. Med hänsyn till det socialstyrelsen lämnade utredningsuppdraget ansåg dock utskottet någon framställning härom till Kungl. Maj:t ej erforderlig. Utskottet hemställde därför, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I de likalydande motionerna I: 33 och II: 35 till 1950 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabbutredning och därav föranledda förslag till åstadkommande av jämlikhet i fråga om rätten till barnbidrag mellan å ena sidan föräldrar till vid nomadskolor inackorderade barn och å andra sidan föräldrar till barn, som eljest inackorderats för obligatorisk skolgång, på så sätt att jämväl de förra måtte erhålla fullt barnbidrag.

Sedan chefen för socialdepartementet den 16 februari 1950 tillkallat sakkunniga för anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. hemställde *andra lagutskottet* i utlåtande nr 17, under hänvisning till de sakkunnigas utredningsuppdrag, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Till de sakkunniga överlämnade framställningar

Statsrådet och chefen för socialdepartementet har till de sakkunniga överlämnat två till departementet inkomna framställningar rörande utbetalning av allmänna barnbidrag för nomadskolbarn för att tagas i övervägande vid fullgörande av det de sakkunniga meddelade uppdraget.

Den ena framställningen har tillkommit efter beslut av valda ombud för lappbyar och sameföreningar i Sverige vid lands-

möte å Samernas folkhögskola i Jokkmokk den 3—5 oktober 1950. I framställningen anföres, att det till följd av förlusten av allmänna barnbidrag länge rått och fortfarande råder bekymmer vid nomadskolorna, enär fattiga nomader under den rådande dyrtiden ha svårt att förse sina barn med ordentliga kläder och skodon. Vid landsmötet hade därför beslutats att hos Konungen hemställa, att nomadbarn i fråga om allmänna barnbidrag måtte likställas med skyddslingar vid skolhem och arbetsstugor.

I den andra framställningen, som remissbehandlats, har en moder till vid nomadskolhemmet i Jokkmokk inskrivet barn påtalat att de allmänna barnbidragen för barnen vid nämnda nomadskolhem indrages under vintertid, medan ”lapparna inom Arvidsjaur och Arjeplogs socknar få sina barnbidrag i vanlig ordning trots att deras barn också bo i skolhem under skoltiden”.

Statens fattigvårds- och barnavårdskon-sulent i trettonde distriktet har i yttrande över denna framställning anført bl. a. följande.

Bestämmelserna om allmänna barnbidrag ha i allmänhet tolkats på sådant sätt, att lapska barn, som för sin skolgång hänvisats till nomadskolorna, icke äro berättigade till barnbidrag under vistelsen vid skolorna. Barn, som för sin skolgång intagits på skolhem eller arbetsstugor, ha däremot allmänt betraktats vara berättigade till sådant bidrag.

De berörda barnavårdsnämnderna ha också som regel funnit sig uti att utesluta lapska barn, som vistas å nomadskola, från allmänt barnbidrag. Barnavårdsnämnden i Arjeplogs socken utgör dock ett undantag från den allmänna regeln. Vid undertecknads besök i kommunen framgick av nämndens protokoll, att förmligt beslut fattats om att utbetala allmänna barnbidrag även till barn, vilka för sin skolgång intagits å nomadskola. På undertecknads fram-

hållande av att detta torde vara en feltolkning av gällande bestämmelser svarade vederbörande tjänsteman, att barnavårdsnämnden enhälligt ansett att skolhemmen och arbetsstugorna skulle jämföras med nomadskolorna och att sålunda barnbidrag borde utgå även till de lapska barn, som vistas å nomadskolorna.

Ehuru jag har svårt att finna den sakliga skillnaden mellan å ena sidan skolhemmen och arbetsstugorna och å andra sidan nomadskolorna, synes dock den tolkning, som barnavårdsnämnden i Jokkmokks socken följt få anses formellt riktig, varav givetvis följer att barnavårdsnämnden i Arjeplogs socken feltolkat bestämmelserna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i yttrande över framställningen åberopat sitt i det föregående refererade utlåtande till andra lagutskottet i anledning av motionerna till 1949 års riksdag rörande rätten till allmänt barnbidrag för nomadskolbarn. Vidare har länsstyrelsen meddelat, att de i framställningen angivna skolhemmen i Jokkmokk och Arjeplog äro nomadskolor, medan hemmet i Arvidsjaur är ett kommunalt skolhem. Länsstyrelsen anmärker slutligen, att länsstyrelsen funnit sig icke kunna underlåta att underrätta socialstyrelsen om barnavårdsnämndens i Arjeplogs socken utbetalningar av ifrågasvarande barnbidrag.

Socialstyrelsen har meddelat, att barnavårdsnämnden i Arjeplog genom styrelsen anmodats att skyndsamt vidtaga åtgärder för återbetalning till statsverket av under åren 1948—1950 felaktigt utbetalda allmänna barnbidrag för vid nomadskolhemmet inskrivna barn.

De sakkunnigas förslag

Av de framställningar och i olika sammanhang angivna utlåtanden, för vilka i det föregående redogjorts, framgår tydligt nödvändigheten av att likställighet beträffande rätt till allmänna och särskil-

da barnbidrag samt bidragsförskott på något sätt åvägbringas mellan å ena sidan nomadskolbarn och å andra sidan barn som eljest på det allmännas bekostnad eller med bidrag av statsmedel omhändertagas på skolhem och arbetsstugor eller i enskilda hem.

Samtliga dessa barn erhålla i samband med sin inackordering under skolgången förplägnad och bostad utan kostnad för barnen eller deras föräldrar. För nomadskolbarnens del svarar staten helt för kostnaderna, vilket medför att de kontanta förmånerna helt innehållas under barnens skolgång. Beträffande de andra barnen står statsverket visserligen för huvudparten av kostnaderna, men en mindre del bestrides av vederbörande skoldistrikt eller av de stiftelser som i Norrbottens och Västerbottens län omhändertaga skolbarn i för ändamålet anordnade arbetsstugor. Av denna anledning utgå kontantförmånerna för dessa barn hela året, de särskilda barnbidragen dock beskurna på grund av den för dem gällande inkomstprövningen.

Att den för allmänheten ofta okända skillnaden i naturaförmånernas finansiering skall ha en så betydelsefull inverkan på rätten till barnbidrag och bidragsförskott som för närvarande är fallet ter sig onekligen stötande. I synnerhet i de delar av riket, där de olika formerna för avlägset boende skolbarns inackordering förekomma sida vid sida, måste det framstå som orättvist att ifrågasvarande kontantförmåner, och särskilt de allmänna barnbidragen, för vissa barn innehållas under barnens skolgång men för andra utbetalas hela året.

För åstadkommande av likställighet mellan de olika skolbarnsgrupperna har

man i huvudsak att välja mellan tre alternativ, nämligen 1) att låta kontantförmånerna utgå under hela året även för nomadskolbarnen, 2) att bibehålla regeln om att kontantbidragen skola innehållas för nomadskolbarnen under skolgången men i stället ställa statliga anslag eller bidrag till förfogande för dessa barns beklädning, samt slutligen 3) att innehålla kontantförmånerna för alla barnen under skoltiden utan att lämna någon särskild kompensation därför.

Det *första* alternativet innebär ett upphävande av stadgandena om förmånernas indragning när barn utan att vårdas på anstalt erhåller kost och bostad men ej kläder på statens bekostnad. Detta skulle medföra den ändringen i bestående förhållanden att nomadskolbarnen finge samma rätt till allmänna och särskilda barnbidrag samt bidragsförskott som tillkommer övriga här ifrågavarande barn. För vart och ett av de för närvarande omkring 360 nomadskolbarnen skulle sålunda tillkomma tre kvartals *allmänt barnbidrag* eller alltså $\frac{3}{4}$ av det årliga bidragsbeloppet 290 kronor = 217: 50 kronor. För de allmänna barnbidragens del betyder därför detta alternativ en årlig kostnadsökning av omkring 78.000 kronor för statsverket. För de endast omkring 30 nomadskolbarn, som nu erhålla *särskilt barnbidrag* med, när bidraget utgår med oavkortat belopp, i regel tillhoppa 80 kronor för fyra sommarmånader, skulle en reform enligt detta alternativ medföra att bidraget utbetalades hela året. Samtidigt skulle emellertid den inkomst av naturförmåner (kost och bostad), som därvid komme att påföras barnet, minska årsbeloppet till ungefär det belopp som nu utgår enbart under sommarmånaderna. Ur

kostnadssynpunkt medför sålunda det första alternativet ingen förändring för de särskilda barnbidragens del. Ej heller i fråga om *bidragsförskotten* kan någon nämnvärd kostnadsförändring beräknas inträda, då antalet nomadskolbarn, för vilka rätt till bidragsförskott föreligger, torde vara ytterst ringa.

Enligt det *andra* alternativet skulle nomadskolbarnen som kompensation för kontantförmånernas innehållande under skolgången erhålla kläder och skor på statens bekostnad. Om statsverkets kostnader härför beräknas till 217: 50 kronor per barn och år (= det innehållna allmänna barnbidraget för tre kvartal), vilket belopp med hänsyn till nuvarande priser på kläder och skor för barn icke kan anses vara tilltaget i överkant, skulle kostnaderna för alternativets genomförande bli desamma som kostnaderna för det första alternativet, och de praktiska konsekvenserna för barnen och deras föräldrar bleve tydligen också ungefär desamma.

Det *tredje* alternativet innebär, att allmänna och särskilda barnbidrag samt bidragsförskott innehållas under terminerna ej blott — såsom nu — för nomadskolbarn utan även för samtliga övriga omkring 5.100 skolbarn, vilka utan kostnad för enskild person äro inackorderade i skolhem, arbetsstugor och enskilda hem. För dessa barn, av vilka dock en del torde bo i sina hem viss tid av terminerna, skulle enligt detta alternativ de *allmänna barnbidragen* i allmänhet innehållas tre kvartal av året, vilket skulle innebära en årlig utgiftsminskning för statsverket med i runt tal 1 miljon kronor. De relativt fåtaliga inkomstprövade *särskilda barnbidragen*, vilka för närvarande för ifrågavarande barn i regel reduceras till 50 kro-

nor om året per barn eller helt innehållas, skulle komma att innehållas nio månader av året men under tre sommar-månader utgå med i regel fullt belopp, 60 kronor. Kostnaderna för de särskilda barnbidragen skulle sålunda ökas något, ehuru obetydligt, vid detta alternativs genomförande. För *bidragsförskotten*, vilka i den mån de förekomma utgå med per barn 250 kronor om året eller med det lägre belopp, vartill det förskotterade underhållsbidraget kan vara fastställt, skulle däremot kostnaderna komma att något sjunka.

De två första alternativen innebära förbättringar för nomadskolbarnen och torde icke medföra konsekvenser i fråga om andra kategorier av barn. Som motiv för genomförande av något av dessa alternativ skulle kunna åberopas, att nomadskolbarnen med avseende på av det allmänna bekostade förmåner böra vara i stort sett likställda med barn som omhändertagas på de statliga blind- och dövstumskolorna. Så är onekligen icke nu fallet. Visserligen innehålls barnbidrag eller bidragsförskott under tre fjärdedelar av året även för sistnämnda kategorier, men förutom kost och husrum erhålla barnen på dessa skolor kläder och skor till ett värde som ungefärligen torde överensstämma med de innehållna allmänna barnbidragens belopp. Dessutom åtnjuta de vanligen sina förmåner 39 veckor eller sålunda tre fjärdedelar av året, medan nomadskolbarnen i allmänhet erhålla kost och husrum endast under $34\frac{4}{7}$ veckor eller två tredjedelar av året.

De sakkunniga anse emellertid en sådan jämförelse icke vara riktig. Att blinda och dövstamma m. fl. barn förutom övriga naturaförmåner erhålla beklädnad

på det allmännas bekostnad måste bero på ett särskilt hänsynstagande till dessa barns kroppsliga eller själsliga defekter, vilka för barnen nödvändigöra skolgång i särskild ordning. Nomadskolbarnens och med dem närmast jämställda barns inackordering utom hemmet under terminerna är däremot föranledd enbart av att de ha lång eller besvärlig väg till skolan och av denna orsak icke kunna bo i hemmet under skolgången. Att dessa barns kost och bostad helt eller till största delen bekostas av det allmänna utan prövning av behovet måste i och för sig betraktas som en med hänsyn till omständigheterna anmärkningsvärt stor förmån för ifrågavarande barnfamiljer i förhållande till andra. Under sådana förhållanden kan det icke anses rimligt, att barnen dessutom skola på det allmännas bekostnad erhålla beklädnad eller till utjämning av barnkostnaderna avsedda kontantbidrag.

Ur allmän ekonomisk synpunkt har det mycket liten betydelse att — såsom nu sker — särskilda barnbidrag och bidragsförskott utgå till barn som huvudsakligen, ehuru ej helt, på statens bekostnad erhålla kost och bostad utan avgift. Däremot har det fått stora ekonomiska konsekvenser att för sådana barn även utgivas allmänna barnbidrag. Att så blivit fallet, medan nomadskolbarnen undantagits från rätt till ifrågavarande kontanta förmåner, torde endast kunna förklaras såsom beroende på ett förbiseende vid barnbidragslagens tillkomst.

Enligt de sakkunnigas mening bör detta vid lagens tillkomst begångna misstag nu rättas. Att rättelse sker bör ej hindras av att allmänna barnbidrag kommit att under en följd av år utgivas för ett stort antal barn, för vilka bidrag ej borde ha

utgått. De sakkunniga måste därför ur principiell och ekonomisk synpunkt förordna, att de allmänna barnbidragen innehållas under tre kvartal av året för samtliga barn som under skolterminerna erhålla kost och bostad utan avgift, när dessa naturaförmåner helt bekostas av staten — i vilket fall barnbidragen redan nu innehållas — eller kostnaden bestrides av annan än staten med bidrag av statsmedel.

Enligt den nu gällande lagstiftningen, i den mån den har avseende på nomadskolbarnen, gälla i fråga om viss förmåns innehållande under barns skolgång samma regler för särskilda barnbidrag och bidragsförskott som för allmänna barnbi-

drag. Ur sakliga synpunkter torde intet vara att erinra häremot. De sakkunniga förordna därför, att den föreslagna utvidgade regeln om allmänt barnbidrags innehållande under barns skolgång skall gälla även i fråga om särskilt barnbidrag och bidragsförskott, allt i enlighet med den i det föregående såsom det tredje betecknade alternativet.

De sakkunnigas förslag förutsätter en utvidgning av den anmälningsskyldighet som nu föreligger i fråga om barns mottagande för vård på anstalt enligt 1947 års kungörelse med bestämmelser om tillämpningen av lagen om allmänna barnbidrag (jämför sid. 120).

Kap. X. Frågor rörande olycksfallsersättning m. m. vid vård på anstalt

Gällande regler

1901 års lag

Den första mera allmänna regleringen av rätten till ersättning vid olycksfall i arbete kom till stånd genom en år 1901 antagen lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. I denna lag — som alltjämt gäller för olycksfall som inträffat före den 1 januari 1918 — stadgades skyldighet för arbetsgivare (även stat och kommun), som utövade i lagen angiven verksamhet, att utgiva ersättning till arbetare som skadats till följd av olycksfall i arbetet. Arbetsgivare kunde befria sig från ersättningsskyldighet genom att försäkra sina arbetare i den för detta ändamål inrättade riks försäkringsanstalten. Enligt lagens 6 § ägde livräntetagare ej uppbära livräntan för tid, varunder han undergick frihetsstraff eller tvångsarbete.

Olycksfallsförsäkringslagen och närstående författningar

Den 1 januari 1918 avlöstes 1901 års lag av *lagen den 17 juni 1916 (nr 235; senast ändr. 420/1948) om försäkring för*

olycksfall i arbete. Genom den nya lagen övergick man från principen om arbetsgivarens omedelbara ersättningsskyldighet till principen om arbetsgivarens försäkringsplikt. Enligt olycksfallsförsäkringslagen är nämligen med vissa undantag envar löntagare försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. De kontanta ersättningarna enligt lagen utgöras av sjukpenning, invalid- och efterlevandelivräntor samt begravningshjälp. Kostnaderna för försäkringen bestridas, med bidrag av statsmedel till förvaltningskostnaderna, genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivarna. Försäkringen äger rum i riks försäkringsanstalten eller ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, som för ändamålet bildats av arbetsgivare. Arbetsgivare är berättigad både att för olycksfall i arbete försäkra arbetare, som ej omfattas av den obligatoriska försäkringen, och att försäkra arbetare för olycksfall även utom arbetet. Däremot äger varken arbetsgivare eller arbetare teckna frivillig försäkring enligt olycksfallsförsäkringslagen för egen del. Vid skada till följd av olycksfall i arbete för statens räkning utgår ersättning av stats-

medel. Staten erlägger sålunda icke försäkringsavgifter.

Den som jämlikt olycksfallsförsäkringslagen är försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbete skall enligt *lagen den 14 juni 1929 (nr 131; senast ändr. 185/1951) om försäkring för vissa yrkesjukdomar* anses vara försäkrad för vissa sjukdomar som särskilt angivits i en i lagen intagen förteckning. Beträffande sådan försäkring äga bestämmelserna i olycksfallsförsäkringslagen med vissa undantag motsvarande tillämpning.

Enligt *förordningen den 11 juni 1918 (nr 375; senast ändr. 425/1948) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall*, vilken avlöste en kungörelse av år 1908 med samma namn, äger varje svensk undersåte, som har sitt hemvist i Sverige och idkar fiske såsom yrke eller eljest för sin utkomst, att genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig ersättning i huvudsak enligt de grunder som stadgas i olycksfallsförsäkringslagen. Avgifterna beräknas täcka omkring hälften av kostnaderna för utgående ersättningar. Bristen fylles av statsmedel. Tilläggsförsäkring för olycksfall utom arbetet kan tecknas. Avgiften för sådan tilläggsförsäkring skall täcka hela kostnaden för ersättningar. Försäkringens förvaltningskostnader bestridas av statsmedel.

För nu nämnda samt vissa andra olycksfallsförsäkringslagen närstående författningar är gemensamt att de sakna föreskrifter om inskränkning i rätten till utgående ersättningar vid ersättningstagarens vård på anstalt på det allmännas bekostnad. Såvitt framgår av förarbetena ha dylika föreskrifter ej ens diskuterats vid författningarnas tillkomst.

Militärsättningsförordningen

Såväl den på numera uppkommande ersättningsfall tillämpliga 1950 års militärsättningsförordning som dess föregångare — förordningar av åren 1909 och 1927 — innehålla bestämmelser om ersättning i form av sjukpenning, invalid- och efterlevandelivränta samt begravningshjälp ej blott vid skada till följd av olycksfall utan även vid sjukdom som vederbörande ådragit sig under militärtjänstgöring. I samtliga nu nämnda författningar återfinnas bestämmelser om ersättnings innehållande i vissa fall då ersättningsberättigad är intagen i anstalt.

I 6 § förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, stadgades sålunda, att livräntetagare ej ägde uppbära livränta för tid, varunder han undergick frihetsstraff eller tvångsarbete eller enligt domstols förordnande var intagen i allmän uppfostringsanstalt. Propositionen nr 182 till 1909 års riksdag med förslag till förordningen byggde på en utredning av särskilda sakkunniga, vilka emellertid icke hade ansett ifrågavarande paragraf tarva någon närmare förklaring. Föredragande departementschefen gick ej heller in på en diskussion av förslaget i denna del.

I 21 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, föreskrevs att den som enligt förordningen var berättigad till sjukpenning eller livränta i anledning av sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall, icke ägde uppbära ersättningen för tid varunder han undergick frihetsstraff eller tvångsarbete eller enligt domstols förordnande var intagen i allmän uppfostrings-

anstalt. Propositionen nr 179 till 1927 års riksdag byggde på ett av riks försäkringsanstalten upprättat förslag, vari ifrågasvarande stadgande förordats skola — i likhet med 6 § i 1909 års förordning — äga tillämpning på både olycksfallsskada och sjukdom som ej förorsakats av olycksfall. Under förslagets remissbehandling hade emellertid försäkringsrådet erinrat om att ifrågasvarande bestämmelse i sin helhet saknade motsvarighet i olycksfallsförsäkringslagen och med hänsyn därtill föreslagit, att föreskriften måtte inskränkas att gälla endast i fråga om ersättning för sjukdom som ej förorsakats av olycksfall. Försäkringsrådets förslag godtofs av föredragande departementschefen, som förklarade sig överhuvud sträva efter att bringa bestämmelserna om ersättning för olycksfallsskada i närmast möjliga överensstämmelse med olycksfallsförsäkringslagen, eftersom fast anställda (till skillnad från värnpliktiga) skulle falla under sistnämnda lag i den mån de ej inordnades under militärsättningsförordningen.

Till grund för *militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261)* ligger ett vid propositionen nr 96 till 1950 års riksdag fogat förslag av socialvårdskommittén. I detta förslag till förordning förordade kommittén i 20 § en bestämmelse av innehåll, att ersättningsberättigad skulle vara underkastad de inskränkningar i ersättningsrätten, som kunde varda stadgade för det fall, att ersättningsstagare vore intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hölls häktad eller eljest vore på statens bekostnad intagen i anstalt eller ock tillfälligt vistades utom anstalten.

Såsom motivering till detta förslag anförde socialvårdskommittén följande.

Några inskränkningar i ersättningsrätten för dem, som undergå frihetsstraff eller tvångsarbete eller äro intagna på uppfostringsanstalter, äro icke föreskrivna i olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna. Tillräckliga skäl att låta strängare villkor gälla för dem som få sin ersättningsrätt reglerad genom militärsättningsbestämmelserna finnas icke. Det är emellertid stötande, att ersättning för mistad arbetsförtjänst utges även då den skadade är för lång tid intagen på fångvårdsanstalt eller eljest är av annan anledning än skadan omhändertagen för anstaltsvård på statens bekostnad. I sitt kommande förslag till reviderad olycksfallsförsäkringslag ämnar kommittén upptaga frågan till närmare behandling. I 20 § av förevarande förslag har intagits bestämmelse, att ersättningstagare skall vara underkastad de inskränkningar i ersättningsrätten, som må varda stadgade för här avsedda fall.

En i 2 § förordningen den 24 mars 1948 (nr 103) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl. intagen bestämmelse om innehållande av ersättning för tid, då den skadade undergår frihetsstraff m. m., har icke ansetts som hinder för att livränta utbytes mot kapitalbelopp, då förutsättningar härför i övrigt föreligga. Bestämmelsen i 20 § av förslaget bör ej heller anses utgöra sådant hinder.

I propositionen fick paragrafen följande, av riksdagen sedermera antagna lydelse.

Sjukpenning eller livränta enligt denna förordning i anledning av sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall, utgives ej för tid, varunder ersättningstagaren undergår frihetsstraff eller tvångsarbete eller är intagen i säkerhetsanstalt eller i skola tillhörande barna- och ungdomsvården.

Som skäl för den i propositionen gjorda avvikelserna för kommitténs förslag anförde föredragande departementschefen följande.

Mot kommitténs förslag i nämnda hänseenden har erinran gjorts allenast av riks försäkringsanstalten, som ansett, att 21 § i 1927 års förordning tills vidare bör överflyttas till den nya förordningen, — — .

Enligt 20 § departementsförslaget skall gälla, att sjukpenning eller livränta i anledning av sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall, icke utgives under tid då ersättningstagaren undergår frihetsstraff eller tvångsarbete eller är intagen i säkerhetsanstalt eller i skola tillhörande barna- och ungdomsvården. Det förutsättes, att hithörande spörsmål komma att övervägas närmare vid revisionen av olycksfallsförsäkringslagen.

Förordningen om viss ersättning åt tvångsarbetare m. fl.

Enligt 1 § *förordningen den 24 mars 1938 (nr 102; ändr. 655/1942, 297/1950) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl.* skall — i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna — av allmänna medel utgivas ersättning till den som ådrager sig olycksfallsskada eller yrkessjukdom under tid, då han är intagen i tvångsarbetsanstalt eller kronohäkte för ådömt tvångsarbete eller i allmän uppfostringsanstalt eller i allmän eller statsunderstödd enskild alkoholistanstalt eller då han på fattigvårdsanstalt eller annat arbetsställe fullgör honom jämlikt 71 § fattigvårdslagen eller 72 § barnavårdslagen anvisat arbete.

I 2 § andra stycket föreskrives följande.

Sjukpenning eller livränta utgives ej till den skadade eller sjuke för tid, varunder han av anledning, som i 1 § sägs, vistas å anstalt eller häkte eller varunder han undergår frihetsstraff, hålles häktad eller är intagen å säkerhetsanstalt. Därest särskilda skäl därtill äro, må dock så mycket av livränta, som belöper å nämnda tid, eller del därav i stället utgivas till sådan anhörig till den skadade eller sjuke, som, för den händelse olycksfallet eller sjukdomen medfört dennes död, varit berättigad att i anledning av dödsfallet erhålla livränta.

Förordningen bygger på ett förslag av riksförsäkringsanstalten, som i motiveeringen till 2 § anförde följande.

Givet torde vara, att sjukpenning och livränta ej böra utgivas till skadad person under den tid han efter olycksfallet fortfarande vistas inom anstalt, som nu är i fråga. Det synes ej heller skäligt att, om han av anledning, som i 1 § nämnts, åter intages å fattigvårdsanstalt — — — eller intages å allmän uppfostringsanstalt, tvångsarbetsanstalt eller alkoholistanstalt, sjukpenning eller livränta av statsmedel skall utgå till honom, ej heller om han undergår frihetsstraff eller hålles häktad. Då det här ej sällan gäller asociala individer, som gång på gång intagas å t. ex. tvångsarbetsanstalter och alkoholistanstalter eller å dömas frihetsstraff, torde en dylik inskränkning vara befogad.

I proposition nr 18, varigenom förslag till ifrågavarande förordning förelades 1938 års riksdag, fann föredragande departementschefen uppenbart att såsom allmän regel borde gälla, att ersättning i form av sjukpenning eller livränta icke borde utgå för tid, varunder den skadade eller sjuke av anledning, som angåves i 1 §, vistades på anstalt eller häkte och därstädes erhöle full försörjning. Dessamma borde vara fallet, då den skadade eller sjuke underginge frihetsstraff, hölles häktad eller vore intagen i säkerhetsanstalt. Ett under remissbehandlingen framkommet förslag, att ersättning måtte indragas, därest den skadade eller sjuke vore hemfallen å alkoholmissbruk och som följd därav använde ersättning på olämpligt sätt, hade departementschefen icke ansett sig böra biträda. Samhällets reaktion i ett dylikt fall torde i stället böra vara att, där rättelse icke vunnes och förutsättningar för en dylik åtgärd i övrigt vore för handen, föranstalta om vederbörandes intagande i alkoholistanstalt, därvid ersättning enligt förslaget komme

att upphöra. Mot riksförsäkringsanstaltens av billighetsskäl förestavade förslag till undantag från regeln om indragning av livränta hade departementschefen intet att erinra.

Förordningen om viss ersättning åt fångar m. fl.

Enligt 1 § förordningen den 24 mars 1938 (nr 103; ändr. 656/1942, 298/1950) om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl. skall — i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna — av allmänna medel utgivas ersättning till den som medan han undergår frihetsstraff eller är intagen i säkerhetsanstalt eller hålles häktad ådrager sig olycksfallsskada eller yrkessjukdom under vistelsen på straff- eller säkerhetsanstalten eller häktet.

I 2 § andra stycket föreskrives följande.

Sjukpenning eller livränta utgives ej till den skadade eller sjuke för tid, varunder han av anledning, som i 1 § sägs, är berövad friheten, eller varunder han å tvångsarbetsanstalt eller kronohäkte förrättar honom ådömt tvångsarbete eller såsom intagen å allmän uppfostringsanstalt eller allmän eller statsunderstödd enskild alkoholistanstalt vistas å anstalten, eller varunder han å fattigvårdsanstalt fullgör honom jämlikt 71 § lagen den 14 juni 1918 om fattigvården eller 72 § barnvårdslagen den 6 juni 1924 anvisat arbete. Därest särskilda skäl därtill äro, må dock så mycket av livränta, som belöper å nämnda tid, eller del därav i stället utgivas till sådan anhörig till den skadade eller sjuke, som, för den händelse olycksfallet eller sjukdomen medfört dennes död, varit berättigad att i anledning av dödsfallet erhålla livränta.

Förordningen bygger på ett förslag av riksförsäkringsanstalten, som i motiveeringen till 2 § anförde följande.

Sjukpenning och livränta till den skadade bör givetvis ej utgivas under den tid han efter olycksfallet fortfarande är berövad friheten. Det

samma synes böra gälla även för tid, då den skadade efter skedd frigivning ånyo undergår frihetsstraff eller hålles häktad. Ej heller synes det skäligt att ersättning av statsmedel skall utgå till dem, som enligt förslaget till förordning om ersättning i vissa fall till personer, som äro intagna å arbetshem m. fl., ej äga uppbära sjukpenning eller livränta. Däremot bör, där särskilda skäl därtill äro, i ifrågavarande fall livränta eller del därav kunna utgivas till sådan anhörig till den skadade, som, i händelse olycksfallet medfört den skadades död, varit berättigad till livränta.

Att utsträcka förbudet mot uppbärande av ersättningen längre, t. ex. till sådana, som äro intagna å allmän sjukvårdsinrättning eller å fattigvårdsinrättning av annan anledning än som i nyssnämnda förslag till förordning angives, synes ej böra ske. I sådana fall föreligger i allmänhet ej självförvållad anledning till omhändertagandet på samma sätt, som enligt berörda förslag till förordning. Därtill kommer, att det för riksförsäkringsanstalten ofta ej är möjligt att få kännedom om, att en livräntetagare för en kortare tid är intagen t. ex. å sjukvårdsinrättning.

I proposition nr 18, vari förslag till ifrågavarande förordning förelades 1938 års riksdag, erinrade föredragande departementschefen om att beträffande fångar m. fl. vissa bestämmelser redan tidigare varit gällande, som berättigat dem till ersättning vid olycksfall i arbete. Efter tillkomsten av 1901 års olycksfallsersättningslag och 1916 års olycksfallsförsäkringslag hade ersättningen i allmänhet bestämts enligt vissa i dessa lagar stadgade grunder. Ett genomförande av riksförsäkringsanstaltens förslag skulle därför i huvudsak endast innebära, att redan praktiskt tillämpad ordning bleve lagfäst samt att Kungl. Maj:t bleve befriad från behandlingen av vissa ärenden av mycket ringa betydelse för det allmänna. Förslaget byggde på samma grunder som förslaget till olycksfallsersättning åt tvångs-

arbetare m. fl. Anledning syntes icke föreligga att göra någon väsentligare skillnad mellan tvångsarbetare m. fl. samt fångar och med dem likställda. Rörande avfattningen av 2 § förekom ingen diskussion i propositionen.

Lagen om allmän sjukförsäkring

Enligt 22 § i den numera på framtiden ställda lagen den 3 januari 1947 (nr 1)

om allmän sjukförsäkring utgår sjukpenning ej för tid, då försäkrad a) fullgör tjänstgöring såsom värnpliktig, b) är intagen i barnhem, ungdomsvårdsskola eller allmän uppfostringsanstalt, c) är häktad eller intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, d) vårdas på allmän alkoholistanstalt eller e) i annat fall än nu sagts av annan orsak än sjukdom tagits i förvar på det allmännas bekostnad.

De sakkunnigas förslag

Enligt 20 § militärsättningsförordningen skall sjukpenning och livränta i anledning av sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall, i vissa fall icke utgivas för tid, varunder ersättningsstagaren erhåller sitt uppehälle helt på statens bekostnad. Detta sammanhänger uppenbarligen med att ersättningar enligt förordningen utgå av statsmedel. Nämda inskränkning i ersättningsrätten är emellertid icke tillämplig på ersättning för olycksfallsskada, när sådan ersättning utgår enligt förordningen. Anledningen härtill är att motsvarande bestämmelse saknas i 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete.

Vid tillkomsten av sistnämnda lag synes någon sådan bestämmelse ej ens ha diskuterats, vilket bl. a. får antagas ha berott på att till olycksfallsförsäkringen icke skulle utgå statsbidrag till annat än förvaltningskostnader. Ej heller finnas sådana föreskrifter i 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar, vilken utgör en komplettering av olycksfallsförsäkringslagen, eller i 1918 års lag om en frivillig fiskarförsäkring, som även är försäkringsmässigt upplagd, låt vara att av-

gifterna kunnat hållas låga med hjälp av statlig subventionering. Tydligt är, att inskränkningar av ifrågavarande slag i rätten till ersättningar enligt dessa författningar ha ansetts oförenliga med ersättningsarnas karaktär.

I det förslag, som ligger till grund för 1950 års militärsättningsförordning, uttalade socialvårdskommittén, att det ej funnes tillräckliga skäl att låta strängare villkor än de som föreskrivas i olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna gälla för dem som få sin ersättningsrätt reglerad genom militärsättningsbestämmelserna. Kommittén fann det emellertid stötande att ersättning överhuvud utgaves till ersättningsstagare, som för lång tid vore intagen på fångvårdsanstalt eller eljest erhöle anstaltsvård på statens bekostnad av annan anledning än skadan, varför kommittén ämnade upptaga frågan till närmare behandling i ett kommande förslag till reviderad olycksfallsförsäkringslag. I sitt sedermera avgivna betänkande angående yrkesskadeförsäkring m. m. (SOU 1951: 25), som innehåller förslag till reviderade och i en för-

fattning sammanförda olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagar, har emellertid kommittén — under hänvisning till de sakkunnigas utredning — helt förbigått frågan om inskränkningar i ersättningsrätten för dem som undergå frihetsstraff eller av annan anledning äro intagna i anstalter på statens bekostnad (sid. 390 i betänkandet).

I kap. V ha de sakkunniga funnit starka skäl tala för inskränkningar av nyssnämnda slag i rätten till den av allmänna medel bekostade folkpensionen. Även om — såsom socialvårdskommittén anført — det kan verka stötande att olycksfallersättning utgår till person som exempelvis avtjänar frihetsstraff, föreligger dock här en principiell skillnad i förhållande till folkpensionen därigenom att ersättning enligt olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna utgår i förhållande till den inträffade skadans beskaffenhet och den tidigare arbetsinkomsten och icke med hänsyn till att försörjning av en viss enhetlig standard skall garanteras.

Härtill kommer, att inskränkningar i fråga om ersättningsrätten icke kunna göras retroaktiva och sålunda endast skulle få betydelse för dem som råkade ut för olycksfall eller ådroge sig yrkessjukdom efter ändringens vidtagande. En bestämmelse om innehållande i vissa fall av ersättning skulle även medföra att en livräntetagare, som exempelvis under fängelsevistelse finge sin livränta innehållen, skulle komma i sämre ställning än en som före fängelsevistelse fått sin livränta utbytt mot ett engångskapital enligt därom gällande regler. Slutligen kan befaras att en sådan bestämmelse skulle bli föga ef-

fektiv, eftersom riks försäkringsanstalten och de ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolagen torde få svårt att för de relativt fåtaliga fall det komme att röra sig om erhålla uppgifter om ersättningstagares intagning i anstalt av ifrågavarande slag.

Även i fråga om den frivilliga, av staten subventionerade fiskarförsäkringen kunna liknande invändningar anföras mot en bestämmelse som inskränker ersättningsrätten vid fängelse- och annan dylik anstaltsvistelse.

De sakkunniga, som haft att väga skälen för och emot den ifrågasatta inskränkningen av rätten till ersättning enligt lagarna om olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring och närstående författningar, finna sig från sina utgångspunkter sakna skäl att förorda någon bestämmelse här om. Något vägande skäl att ändra den i militärsättningsförordningen förefintliga bestämmelsen har dock ej, såvitt de sakkunniga kunnat finna, blivit förebragt.

De i särskilda författningar föreskrivna inskränkande bestämmelserna i fråga om rätt till ersättning åt skadade och sjuka tvångsarbetare, fångar m. fl., för vilka redogjorts i det föregående, tjäna uppenbarligen andra syften än motsvarande föreskrifter i förordningarna om militärsättning. Såsom av redogörelsen för förstnämnda bestämmelsers tillkomst framgått, ha de huvudsakligen motiverats med hänvisning till ifrågavarande klientels särskilda beskaffenhet. De sakkunniga anse sig därför ej heller ha anledning att förorda någon ändring i författningarna rörande tvångsarbetare och fångar m. fl.

Kap. XI. Kostnadsminskningar

För bedömningen av den föreslagna lagstiftningens ekonomiska verkningar torde en mera exakt beräkning icke vara nödvändig, särskilt med hänsyn till att varken vårdavgifter eller pensionsbelopp äro konstanta. En sådan beräkning är också svår att åstadkomma, eftersom pensionsstyrelsen i allmänhet ej kan lämna uppgift om andra anstaltsvårdade pensionärer än dem, vilkas pensioner uppbäras av fattigvårdssamhälle eller kommun. Beträffande de ur nu ifrågavarande synpunkt viktigaste grupperna, nämligen pensionärer på statens sinnessjukhus och på statsunderstödda anstalter för kroniskt kroppssjuka, ha de sakkunniga emellertid låtit göra vissa beräkningar. Dessa grundas delvis på en utredning om på statens sinnessjukhus intagna folkpensionärer, vilken på de sakkunnigas begäran verkställdes av medicinalstyrelsen.

I slutet av april 1951 var antalet inneliggande salspatienter på *statens sinnessjukhus* 23.236. Såvitt var känt vid sjukhusen innehade 13.161 patienter folkpension. Av dessa betalade 6.017 full avgift (3 kronor om dagen) och 7.144 halv avgift (1:50 kronor om dagen). Med ledning av uppgifter från en tidigare utredning kan antalet patienter över 67 år antagas uppgå till 17,1 procent av hela patientantalet.

På grund av indexhöjningen fr. o. m. november 1951 få sinnessjukhusen möjlighet att uttaga full avgift av flertalet folkpensionärer, nämligen i allmänhet alla dem som ha pension enligt reglerna för bostadskostnadsgrupperna IV och V samt alla övriga som ha pension såsom ensamstående, vilket nästan alltid är fallet. (För att full avgift skall kunna uttagas av pensionär utan annan inkomst än folkpensionen fordras att denna — förutom till fickpengar avsedda 200 kronor — uppgår till minst 1.095 kronor om året.) Enligt de sakkunnigas förslag skola alla för längre tid anstaltsvårdade folkpensionärer kunna få pension enligt för ensamstående gällande regler. Den högre vårdavgiften kommer sålunda att kunna uttagas av nästan alla folkpensionärer, vilket innebär en inkomsthöjning för statsverket av 3,9 miljoner kronor. Till viss relativt sett obetydlig del kommer detta att motsvaras av en utgiftsökning på grund av att vissa pensionsberättigade patienter (huvudsakligen sådana män vilkas hustrur erhålla hustrutillägg) komma att i pensionshänseende betraktas som ogifta och därför få så hög folkpension, att de kunna erlægga den högre avgiften.

Enbart på grund av de sakkunnigas förslag uppkommer emellertid en besparing för det allmänna därigenom, att folkpen-

sionerna innehållas i den mån de överstiga ($3 \times 360 =$) 1.080 kronor om året. Härvid måste beaktas, att nyintagna pensionärer skola få behålla hela pensionen under intagningsmånaden och tre månader därefter eller med andra ord i genomsnitt $\frac{7}{24}$ av ett år. Den årliga patientomsättningen på statens sinnessjukhus utgör för närvarande omkring 36 procent men får antagas hålla sig väsentligt lägre för dem som bl. a. på grund av sjukdomens beräknade varaktighet ansetts berättigade till folkpension. Om man förutsätter en patientomsättning bland pensionärerna av 20 procent, kan antalet patienter, 13.161, reduceras med $\frac{7}{24} \times 0,20 \times 13.161 =$ 768 till ($13.161 - 768 =$) 12.393. Av dessa kunna 17,1 procent, dvs. 2.119, antagas vara ålderspensionärer och övriga 10.274 invalidpensionärer och sjukbidragstagare. Under förutsättning att de anstaltsvårdade pensionärerna fördela sig på olika bostadskostnadsgrupper i samma proportioner som totalantalet pensionärer, att enbart utgående allmän ålderspension förekommer i samma proportion inom anstalterna som utom desamma, att anstaltsvårdade ålderspensionärer med bostadstillägg, invalidpensionärer och sjukbidragstagare uppbära oavkortade pensionsförmåner, samt att anstaltsvårdade erhålla folkpension enligt reglerna för ensamstående person, blir vid nuvarande pensionspristal (130) pensionens medelbelopp för ålderspensionär 1.374 kronor om året och för invalidpensionär 1.449 kronor om året eller i medeltal för alla 1.436 kronor. Härvid har undantagits Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka städer själva ombesörja sin sinnessjukvård.

Innehålles den del som överstiger 1.080

kronor om året eller 356 kronor, blir besparingen således $12.393 \times 356 =$ 4,4 miljoner kronor om året.

Av detta belopp belöper viss del på staten och viss del på patienternas mantalsskrivningskommuner, vilka deltaga i pensionskostnaderna. Den innehållna pensionen skall i första hand avse inkomstprövad pension. Av ålderspensionen utgör den inkomstprövade delen i medeltal 74 kronor och av invalidpensionen 1.249 kronor. I det sistnämnda fallet skulle ($1.449 - 1.080 =$) 369 kronor innehållas. Kommunernas andel av de innehållna beloppen kan, då genomsnittsprocenten är c:a 31 för hela riket utom Stockholm, Göteborg och Malmö, bedömas till $0,31 \times (2.119 \times 74 + 10.274 \times 369 =)$ 1,2 miljoner kronor. På staten skulle således belöpa 3,2 miljoner kronor. Detta belopp, varav 2,5 miljoner kronor motsvara nu utgående fickpengar, förutsättes i skälig omfattning komma sjukhusen tillgodo i form av förhöjt statligt anslag till bl. a. fick- eller flitpengar.

Vid varje ytterligare höjning av indextilläggen på folkpensionerna med 50 kronor för ensamstående pensionär kommer att innehållas ytterligare omkring 600.000 kronor om året, varav belöper på staten 440.000 och på kommunerna 160.000 kronor.

För folkpensionärer på *anstalter för kroniskt sjuka* kan folkpensionens genomsnittsbelopp, under antagande att 75 procent av pensionärerna äro över 67 år, uppskattas till 1.430 kronor om året. Med stöd av anstalternas till medicinalstyrelsen ingivna berättelser för år 1949 (de sista som statistiskt bearbetats) kan antalet statsunderstödda vårdplatser på dessa anstalter uppskattas till omkring 2.800.

Vårdavgiften på sådana vårdplatser får ej överstiga 1: 50 kronor om dagen och utgår i allmänhet med just detta belopp, för år räknat 547: 50 kr. Enligt de sakkunnigas förslag skall folkpensionen i dessa fall utgå med belopp motsvarande dels avrundad vårdavgift, $1: 50 \times 360 = 540$ kronor, dels vid nuvarande indexläge (pensionspristalet = 130) fickpengar med 264 kronor om året, summa 804 kronor. De allra flesta på kronikeranstalter vårdade ha folkpension, och vidare torde patienterna ofta överföras till kronikeranstalt direkt från annan anstalt, vilket medför att karenstid ej skall räknas. Innehålles vad som överstiger 804 kronor, kan därför besparingen för det allmänna beräknas till omkring $2.500 \times 626 = 1,6$ miljoner kronor om året, varav 1,4 miljoner kronor kan antagas belöpa på staten och 0,2 miljoner kronor på kommunerna.

Vid varje ytterligare ökning av index-tilläggen med 50 kronor skall enligt förslaget för varje pensionär på kronikeranstalt utbetalas 12 kronor som förhöjning av fickpengarna och innehållas 38 kronor. Indexhöjningen medför sålunda en ytterligare besparing för det allmänna av 95.000 kronor, varav 87.000 kronor kan antagas belöpa på staten.

Den årliga besparingen på folkpensionen för dem som vårdas på *andra anstalter* än statens sinnessjukhus och statsunderstödda kronikeranstalter synes lågt räknat kunna uppskattas till samma belopp som för sistnämnda anstalter, nämligen till 1,6 miljoner kronor. Under antagande att åldersfördelningen bland dessa anstaltsvårdade är densamma som på sinnessjukhusen, kan härav beräknas belöpa på staten 1,2 och på kommunerna 0,4 miljoner kronor.

I kap. IX förorda de sakkunniga innehållande av bl. a. allmänna barnbidrag i vissa fall. Förslaget har beräknats medföra en besparing för statsverket av 1 miljon kronor om året.

Totalt kan sålunda de sakkunnigas förslag vid nuvarande indexläge beräknas medföra besparingar för det allmänna med $(4,4 + 1,6 + 1,6 + 1,0 =)$ 8,6 miljoner kronor om året, varav belöper på staten 6,8 och på kommunerna 1,8 miljoner kronor. Från statens andel avgår dock den höjning av vissa anslag till fick- eller flit-pengar m. m., som blir en följd av de sakkunnigas förslag. Storleken av denna höjning har icke kunnat beräknas av de sakkunniga.

Såsom framhållits i kap. VIII kan övergången från förskotts- till efterskotts-betalning av patientavgifterna vid statens sinnessjukhus komma att under ett övergångsår minska statens inkomst av dessa avgifter med 5,6 miljoner kronor.

Förslaget att fickpengarna på bl. a. fattigvårdsanstalter vid nuvarande indexläge skola höjas med 64 kronor om året (från 200 till 264 kronor) innebär för fattigvårdssamhällellenas del, att samhällena — i den mån de ej redan höjt fickpengarna — gå miste om sin rätt att på dem tillhöriga anstalter, för vilka icke utgår statsbidrag mot villkor om viss låg vårdavgift, använda motsvarande belopp för anstalternas drift. Då antalet folkpensionärer på primärkommunala fattigvårdsanstalter med undantag av statsunderstödda kronikeranstalter enligt under hand från socialstyrelsen inhämtad upplysning utgör omkring 28.500, kan denna minskning av driftbidraget uppskattas till omkring 1,8 miljoner kronor om året. Denna inkomstöverflyttning från fattigvårdssamhällena

Kap. XII. Speciell motivering till författningsförslagen

Lagen om folkpensionering

13 §

Enligt 13 § i dess nuvarande lydelse må vid folkpensioneringslagens tillämpning, där särskilda skäl föreligga, gift pensionsberättigad anses såsom ogift så ock ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Beträffande det första ledet i detta lagrum — att makar efter prövning kunna betraktas såsom icke gifta — utgick socialvårdskommittén i sitt till grund för folkpensioneringslagen liggande betänkande (SOU 1945:46) från att stadgandet skulle vara tillämpligt när den ene av två makar för avsevärd tid var intagen på anstalt. I propositionen nr 220 till 1946 års riksdag anförde föredragande departementschefen, att motsvarande syntes böra gälla också om två makar på grund av söndring levde åtskilda och överhuvud taget, där ett samboendeförhållande mellan makarna icke existerade. Mot detta uttalande gjordes ingen erinran under riksdagsbehandlingen. I propositionen nr 50 till 1947 års riksdag med förslag till vissa ändringar i 1946 års folkpensioneringslag uttalades — likaledes utan erinran under riksdagsbehandlingen — att hustrutillägg icke borde utgå till hustru, som på statens eller fat-

tigvårdssamhälles bekostnad intagits på anstalt, samt att indragning av hustrutillägget i dylikt fall borde ske därigenom att makarna med stöd av 13 § förklarades skola anses såsom icke gifta. Genom en i detta sammanhang vidtagen ändring av 36 § bemyndigades pensionsstyrelsen att utan föregående prövning av pensionsnämnd fatta sådant beslut samt verkställa därav föranledd jämkning av pensionen.

Sedan 1946 års riksdag antagit den nya folkpensioneringslagen, omräknade pensionsstyrelsen redan utgående folkpensioner till belopp som enligt den nya lagen skulle utgå från och med den 1 januari 1948. Vid denna omräkning, som i stor utsträckning verkställdes utan pensionsnämndernas och pensionstagarnas medverkan, kunde bestämmelserna i 13 § icke iakttagas i alla de fall där tillämpning av dem hade varit befogad. När bestämmelserna tillämpades, beaktades emellertid tillfullo nyssnämnda i lagens förarbeten förekommande uttalanden. Efter den nya lagens ikraftträdande har inom pensionsstyrelsen utvecklats sig en i vissa avseenden härifrån något avvikande praxis. Denna praxis, som på olika sätt delgivits pensionsnämnderna och styrelsens ortsombud, torde i vad avser anstaltsvistelsens betydelse för frågans bedömning kunna sammanfattas på följande sätt.

Den omständigheten att makar äro in- tagna på samma anstalt anses icke i och för sig böra medföra att de betraktas som icke gifta. Detta torde endast ske när makarna före anstaltsvistelsen levat åtskilda på grund av söndring och söndringen uppenbarligen fortfar efter makarnas intagning i anstalten. När makarna vårdas på skilda anstalter eller endast den ene av makarna intagits i anstalt, anses makarna däremot regelmässigt böra betraktas som icke gifta, förutsatt att vårdbehovet ej blott är av tillfällig natur. Regeln är emellertid icke undantagslös. Pensionsstyrelsen har med stöd av sina erfarenheter från lagens tillämpning ansett sig böra göra undantag i följande två avseenden.

Det ena undantaget sammanhänger därmed, att hustrutillägget är en förmån som endast tillkommer gift kvinna och sålunda ej kan utgå när makar vid lagens tillämpning anses såsom icke gifta. En omreglering av gift mans folkpension vid mannens intagning i anstalt skulle sålunda medföra indragning av eventuell utgående hustrutillägg. I det fall att mannen men ej hustrun är intagen på anstalt har pensionsstyrelsen med hänsyn härtill ansett frågan, huruvida makarna jämlikt 13 § skola anses såsom icke gifta, böra som regel bedömas på det för makarna fördelaktigaste sättet. I överensstämmelse härmed har den omständigheten, att anstaltsvårdad gift man på grund av anstaltsvistelsen fått sin folkpension beräknad såsom för icke gift person, ej ansetts utgöra hinder för att bifalla en av makarna gjord ansökan om hustrutillägg för hustrun när hon fyllt 60 år, givetvis med åtföljande nedsättning av mannens pension. Har hustrun sedermera under mannens an-

staltsvistelse själv blivit pensionsberättigad, ha makarna på nytt kunnat anses såsom icke gifta, varvid vardera maken erhållit pension med för ogift person föreskrivet belopp.

Det andra av pensionsstyrelsen tillämpade undantaget från regeln att makar skola betraktas som icke gifta, när en av dem men ej den andre vårdas på anstalt, har avsett makar i jämförelsevis god ekonomisk ställning som gjort anspråk på inkomstprövade pensionsförmåner. Någon mera utbildad praxis på området torde emellertid ej föreligga, beroende på att endast ett fåtal ärenden av detta slag underställts styrelsens prövning. När makarnas inkomst varit av relativt måttlig storlek, synes styrelsens vägran att tillämpa 13 § i huvudsak ha inskränkts till fall, då makarna eljest vid enderas intagning på anstalt skulle komma i bättre ställning än förut. En sådan situation kan uppkomma särskilt när en av makarna helt saknar eller har endast obetydlig egen inkomst men den andre har inkomst av sådan storlek, att makarna helt eller nära nog helt uteslutas från rätt till inkomstprövade pensionsförmåner. Om i ett sådant fall exempelvis vardera maken åtnjuter invalidpension med endast 200 kronor om året, utgörande icke inkomstprövad grundpension, och makarna efter den enes intagning på anstalt skulle betraktas som icke gifta, komme invalidpensionen för den som ingen inkomst har att ökas med oavkortad tilläggspension jämte indestillägg vartill i förekommande fall skulle komma oavkortat bostadstillägg. Invalidpensionen skulle sålunda vid pensionspristalet 130 höjas till i lägsta bostadskostnadsgruppen 1.300 och i högsta 1.900 kronor om året. Som tidigare (i

kap. IV och V) berörts, överstiger sistnämnda men ofta även förstnämnda belopp stundom mycket väsentligt de avgifter som uttagas vid vissa anstalter för vård av långvarigt såväl sinnes- som kroppssjuka. Den omständigheten, att på detta sätt makar i god ekonomisk ställning skulle erhålla ett måhända betydande överskott av mottagna inkomstprövade pensionsförmåner, har ansetts utgöra ett vägande skäl mot tillämpning av undantagsbestämmelsen i 13 §.

De sakkunniga vilja betrakta frågan om tillämpning av 13 § på anstaltsvårdad främst ur den synpunkten att vårdkostnaden ju icke är beroende av den vårdades civilstånd. Att pensionsbeloppet kan variera med hänsyn till civilståndet ter sig av denna anledning irrationellt. Särskilt måste det vid anstalter som tillämpa fast avgift verka egendomligt, att pensionärer från samma ort och i samma ekonomiska ställning ha mer eller mindre lätt att betala avgiften, beroende på om deras folkpension är beräknad som för ogift eller som för gift person.

De sakkunniga förorda därför en regel av innebörd att varje pensionstagare, som intages på anstalt för mera varaktig vård, skall vid folkpensioneringslagens tillämpning betraktas såsom ogift. Rent formellt lägger väl den nuvarande formuleringen av 13 § ej hinder i vägen för en sådan tolkning av lagrummet, och för en ändring av praxis skulle det måhända vara tillräckligt med ett uttalande härom av statsmakterna vid genomförandet av de sakkunnigas övriga förslag. En så lätt beskriven regel som den av de sakkunniga föreslagna torde emellertid böra komma till klart uttryck i lagtexten på så sätt, att en mera varaktig anstaltsvistelse uttryck-

ligen förklaras utgöra ett särskilt skäl för att gift folkpensionär skall anses såsom ogift.

Såsom främsta hindret mot en lagtillämpning av sådan art har framstått den omständigheten, att hustrutillägg ej kan utgå till hustru, vars make anses såsom ogift. Utan tvivel skulle det i regel te sig obilligt att vid gift mans intagning på anstalt indraga till hustrun utgående hustrutillägg. De sakkunniga förorda därför att i samband med den föreslagna ändringen av 13 § göres ett tillägg till paragrafen av innebörd att hustrun i dylikt fall skall bibehålla sin rätt till hustrutillägg, där söndring mellan makarna ej föreligger och hustrun ej är intagen i anstalt för mera varaktig vård.

De olägenheter i övrigt, som med nuvarande lagstiftning skulle uppstå om man betraktade alla varaktigt anstaltsvårdade såsom ogifta, försvinna till största delen vid genomförande av de sakkunnigas förslag till lösning av överskottsproblemet. Till frågan om de olägenheter som sammanhånga med nuvarande regler för beräkningen av makars inkomst, när makarna betraktas såsom ogifta, återkomma de sakkunniga vid behandlingen av ifrågasatt tillägg till 14 § 3 mom.

I den av de sakkunnigas förslag ej berörda delen av 13 § föreskrives att, där särskilda skäl föreligga, ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, vid lagens tillämpning må anses såsom gift med denne. I förslaget till lagtext har detta stadgande utbrutits till ett särskilt första stycke. Därvid har gjorts den rent formella ändringen, att orden "gift pensionsberättigad" utbyts mot "pensionsberättigad".

14 § 3 mom.

Såsom i det föregående något berörts kunna nu gällande regler för årsinkomstens beräkning medföra vissa otillfredsställande verkningar, när gift pensionsberättigad betraktas såsom ogift med anledning av endera makens anstaltsviselse. De sakkunniga ha därför ansett sig icke kunna underlåta att i samband med förslaget om en utvidgad tillämpning av 13 § förorda viss ändring av bestämmelserna om årsinkomstens beräkning i 14 §.

Enligt 14 § räknas med vissa undantag som årsinkomst all den inkomst, för år räknad, som någon skäligen kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Inkomst som helt eller delvis utgöres av naturaförmåner uppskattas efter regler som fastställas av Konungen. Vid uppskattningen av förmögenhetsavkastning skall denna höjas med 10 procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 7.500 kronor och för annan pensionsberättigad 10.000 kronor. I fråga om äkta makar skall enligt paragrafens tredje moment årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet.

Sistnämnda regel om beräkning av årsinkomst och förmögenhet för envar av makar är icke tillämplig för det fall att makarna jämlikt 13 § förklarats skola vid lagens tillämpning anses såsom ogifta, exempelvis av den anledningen att endera maken vårdas på anstalt. Följden härav blir, att i sådant fall vardera maken påföres sin inkomst. Om den ene av makarna har avsevärd inkomst eller förmögenhet och den andre saknar inkomst och

förmögenhet, kan under sådana förhållanden den förre bli utesluten från rätt till inkomstprövad folkpension, medan den andre erhåller oakortad pension. Särskilt när inkomsten eller förmögenheten tillkommer den anstaltsvårdade men ej kan tillgodogöras av denne utan står till den hemmavarande makens disposition, kan det komma att framstå som anmärkningsvärt att inkomsten eller förmögenheten ej alls skall påverka den hemmavarandes pensionsbelopp efter makens intagning på anstalten.

Under motsatta förutsättningar, nämligen att den hemmavarande men ej den anstaltsvårdade har inkomst eller förmögenhet, torde allmänhetens reaktion mot att den anstaltsvårdade får oakortad pension inskränka sig till det fallet — förutom då avsevärt överskott uppstår på grund av låg vårdavgift — att den hemmavarande har särskilt hög inkomst eller avsevärd förmögenhet. Äro den hemmavarandes inkomster av sådan art och av så ringa storlek, att de icke skäligen kunna antagas komma den anstaltsvårdade tillgodo, framstår det däremot som naturligt att de enbart påföras den hemmavarande och icke tillåtas inverka på den anstaltsvårdades folkpension. Såsom exempel på inkomster av dylikt slag kunna nämnas undantagsförmåner och andra naturainkomster, som ej omsättas i penningar, samt arbetsinkomst av ej alltför avsevärd storlek.

Av nu anförda skäl förorda de sakkunniga införande av ett tillägg till 14 § 3 mom. av innebörd att, när makar betraktas såsom ogifta, vardera makens förmögenhet skall kunna beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet och, när avsevärt belopp av den

ene makens inkomst disponeras av den andre eller i varje fall står till dennes disposition, beloppet skall kunna anses såsom inkomst för honom eller henne. Då ingen möjlighet torde finnas att i lagen på ett tillfredsställande sätt närmare reglera de skiftande förhållanden som i dessa avseenden kunna föreligga, synes åt pensionsnämnderna böra anförtros att efter skälighetsprövning avgöra huruvida och i vilken omfattning stadgandet i varje särskilt fall bör tillämpas. Önskvärt är emellertid att pensionsstyrelsen till en början följer behandlingen av dessa ärenden.

Föreligger uppenbarligen söndring mellan makarna, bör själfvallet vardera maken som hittills i regel påföras sin inkomst och sin förmögenhet.

15 §.

15 § innehåller i 1 och 2 mom. vissa bestämmelser om folkpensions minskning och indragning. I anslutning härtill lämnas i 3 mom. föreskrifter om anmälningskyldighet rörande förbättrade ekonomiska förhållanden m. m. De sakkunniga föreslå, att i ett fjärde moment föreskrives anmälningskyldighet för offentliga och statsunderstödda enskilda anstalter rörande folkpensionärs omhändertagande för vård och utskrivning från anstalten. Stadgandet kommenteras närmare i kap. VII.

17 §.

I 1 mom. föreskrives, att folkpension vid viss anstaltsvård alltid skall helt innehållas. För förslaget i denna del redogöres närmare i kap. V. De föreslagna bestämmelserna i 1 mom. avse i första hand samma anstaltsfall, huvudsakligen fall av anstaltsvård helt på statens bekostnad,

vilka enligt nuvarande paragrafens första stycke föranleda nedsättning av pensionsbeloppet till 200 kronor om året, men även bl. a. elever vid sinnesslöskolorna. Dessa ha hänförts till 1 mom. därigenom att avgiftsfri vård på annan anstalt än sjukhus med bidrag av statsmedel jämsställts med anstaltsvård helt på statens bekostnad. Med den föreslagna formuleringen blir det fullt klart att i lagrummet inrymmas även eleverna vid vanförestalternas yrkesskolor, vilkas hänförande till nuvarande 17 § icke tydligt framgår av lagtexten.

Rörande formuleringen i övrigt av 1 mom. må anmärkas, att den nuvarande lydelsen av 17 § första stycket förtydligats därigenom att med vård på anstalt jämsställts vård som genom anstaltens försorg meddelas utom densamma. Vidare har den nu gällande lagens uttryck "tillfälligt vistas utom anstalten" utvidgats till att omfatta även av skolfrier betingad längre vistelse utom anstalten (sommarlov). Under rubriceringen tillfällig vistelse utom anstalten komma därefter huvudsakligen att kvarstå fall, då anstaltsvårdad rymt från anstalten eller hemförlovats eller permitterats för kortare tid, enligt praxis högst en månad.

I 2 mom. återfinnes det nya huvudstadgandet rörande folkpensionens storlek när den pensionsberättigade i andra fall än som avses i 1 mom. är intagen i statlig eller kommunal anstalt eller i enskild anstalt, som åtnjuter statsbidrag för vården, eller genom sådan anstalts försorg vårdas utom anstalten. I dylikt fall skall, som framgår av den allmänna motiveringen i kap. V, pensionsutbetalningen som regel omfatta högst ett belopp motsvarande dels vårdavgiften, dels — i den

mån Kungl. Maj:t därom förordnar — indexreglerade fickpengar. Förslår pensionen ej till både vårdavgift och fickpengar, skall i första hand utbetalas fickpengar, och först i andra hand får pensionen tagas i anspråk för vårdavgiftens gäldande.

För fickpengarnas konstruktion och belopp redogöres i kap. VI.

Andra stycket innehåller regler om vilka pensionsförmåner som skola anses ingå i pension, som på grund av den pensionsberättigades anstaltsvistelse utgår med lägre belopp än som eljest skulle ha varit fallet. Enligt förslaget skall den reducerade pensionen i första hand anses bestå av sådana pensionsförmåner som helt bekostas av staten, i andra hand av pension, vartill både stat och kommun bidraga, och i sista hand av särskilt bostadstillägg, som helt bekostas av vederbörande kommun. Att även inom grupperna en viss inbördes ordning mellan förmånerna föreskrives är helt betingat av förmånernas statistiska redovisning inom pensionsstyrelsen.

I 3 mom. stadgas vissa undantag från reglerna om pensions innehållande eller nedsättning i 1 och 2 mom., avseende dels den månad, varunder den pensionsberättigade intages i anstalt eller erhåller vård genom anstaltens försorg, dels — när fråga är om vård enligt 2 mom. — ytterligare tre kalendermånader. Dessa bestämmelser kommenteras närmare i kap. V sid. 82—84.

4 mom. innehåller föreskrifter om rätt för anstalt att helt eller delvis uppbära folkpension och därav tillgodogöra sig på tiden för anstaltsvistelsen belöpande, för vårdavgiftens gäldande avsedd andel.

Kommentar till dessa föreskrifter återfinnes i kap. VII.

5 mom. motsvarar nuvarande tredje stycket, som innehåller en regel om rätt för nära anhörig till pensionstagaren att under vissa förutsättningar uppbära pensionsbelopp som eljest skulle innehållas. Enligt förslaget utvidgas rätten att uppbära dylikt pensionsbelopp till att omfatta även pensionstagaren själv, förutsatt att han är beroende av beloppet för något särskilt ändamål, t. ex. för hyres- eller andra utgifter utom anstalten, vilka ännu ej hunnit avvecklas, eller för vissa förnödenheter inom anstalten, vilka ej tillhandahållas för den fastställda vårdavgiften, såsom en tredjedel av kostnaden för stödjebandage och proteser vid behandling på vanförestalt eller ortopedisk avdelning av annan sjukvårdsanstalt (återstoden av sådan kostnad ersättes utan ekonomisk behovsprövning av staten). Å andra sidan inskränkes i förslaget, när fråga är om anhörig till pensionstagaren, ifrågavarande rätt till tiden genom föreskrift att beloppet må utgå under högst ett år.

Den föreslagna bestämmelsen bör tillämpas relativt restriktivt, i synnerhet i fråga om utbetalning till den pensionsberättigade själv. Av grunderna för 13 § torde följa, att utbetalning av pension enligt förevarande lagrum kan komma att ske till person, med vilken pensionstagaren intill anstaltsvistelsen sammanlevat under äktenskapsliknande förhållanden.

Enligt de sakkunnigas mening vore det värdefullt om den samlade pensionsnämnden erhöle befogenhet och skyldighet att handlägga frågor om utbetalning av folkpension enligt 5 mom. Då en regel av sådan innebörd emellertid skulle kunna avsevärt fördröja handläggningen av des-

sa ärenden, vilka ofta torde bliva av brådskande natur, ha de sakkunniga ehuru med tvekan stannat för att förorda bibehållandet av det handläggningsförfarande som föreskrives i 17 § av nu gällande lag. Enligt denna göres framställning av ifrågavarande slag direkt hos pensionsstyrelsen, som meddelar beslut över framställningen utan föregående prövning av pensionsnämnd.

18 § 2 mom.

Enligt de sakkunnigas förslag överflyttas till 17 § de nuvarande föreskrifterna i 18 § 2 mom. i vad de avse folkpensionärsvård på fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt samt vård och försörjning mot avgift, som av fattigvårdssamhälle erlägges, på annan kommunal eller statlig anstalt eller på enskild anstalt, som åtnjuter statsbidrag för vården. Enligt förslaget till ändrad lydelse av 18 § 2 mom. kommer lagrummet endast att gälla det fall, att pensionsberättigad mot avgift som av fattigvårdssamhälle erlägges vårdas på enskild anstalt, som *icke* åtnjuter statsbidrag för hans vård, eller att han på grund av platsbrist på statlig anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka erhåller enskild vård enligt närmare föreskrifter i 40 § 3 mom. fattigvårdslagen, samt motsvarande fall då pensionsberättigad jämlikt barnavårdslagen omhändertagits av barnavårdsnämnd.

36 §.

Ehuru intet förslag om ändring av denna paragraf framlägges, vilja de sakkunniga rikta uppmärksamheten på att ändringarna i 17 § i ett avseende medföra en saklig ändring även av innehållet i 36 § femte stycket andra punkten, som lyder sålunda: "Pensionsstyrelsen må

ock, där med avseende å pensionsberättigad eller hans make fall föreligger som i 17 § eller 18 § 2 mom. sägs, utan föregående prövning av pensionsnämnd förordna om tillämpning av 13 § samt verkställa därav föranledd jämkning av pensionen".

Med nuvarande lydelse av 17 § och 18 § 2 mom. innebär stadgandet ett bemyndigande för pensionsstyrelsen att i angiven ordning tillämpa 13 § när pensionsberättigad eller pensionsberättigads hustru intagits i anstalt på statens eller fattigvårdssamhälles (eller kommuns) bekostnad. Då de sakkunniga föreslå sådan utvidgning av tillämpningsområdet för 17 §, att däri i viss utsträckning kommer att inrymmas anstaltsvård oavsett vem som bekostar densamma, innebär förslaget även en motsvarande, enligt de sakkunnigas mening sakligt motiverad utvidgning av pensionsstyrelsens befogenheter i förevarande avseende. En sådan effekt åstadkommer i viss mån också de sakkunnigas förslag till ändringar i 13 § angående utvidgad tillämpning av detta lagrum vid gift persons anstaltsvistelse.

Lagen om allmänna barnbidrag

6 §.

Första punkten motsvarar förslaget till 17 § 1 mom. folkpensioneringslagen.

Enligt andra punkten innehålles allmänt barnbidrag för visst kvartal på grund av fri sjukhusvård endast under förutsättning att barnet under hela nästföregående kvartal vårdats på sjukhus utan avgift samt att förhållandena äro desamma vid det nya kvartalets ingång. Härigenom avses att åstadkomma likformighet med de i

17 § 3 mom. folkpensioneringslagen föreslagna bestämmelserna.

Paragrafens tredje punkt motsvarar den del av den nuvarande paragrafen, som utesluter nomadskolbarn från rätt till allmänt barnbidrag för första, andra och fjärde kvartalen. Genom att för icke anstaltsvårdat barn fri kost och bostad med bidrag av statsmedel jämställes med fri kost och bostad helt på statens bekostnad uteslutas även barn, som med hjälp av statsbidrag avgiftsfritt erhålla inackordering i skolhem, arbetsstugor och enskilda hem. I förhållande till den nuvarande lagtexten har gjorts det förtydligandet, att barnbidraget skall innehållas även när barn, som under skolterminerna erhåller fri kost och bostad i nyss angivna ordning, tillfälligt åtnjuter förmånerna på annat sätt, t. ex. i hemmet. Därmed avses att lagfästa vad som med stöd av lagens förarbeten redan nu tillämpas beträffande nomadskolbarnen, nämligen att barnbidraget innehålls för första och andra kvartalen även om barnet vid ingången av dessa kvartal vistas hemma på grund av jul- eller påsklov.

7 §.

I 7 § har endast tillagts en föreskrift om att, såsom redan nu tillämpas, kommun äger uppbära barnbidraget ej blott vid viss vård på anstalt utan även när barnet genom anstaltens försorg vårdas utom densamma.

Lagarna om särskilda barnbidrag och om bidragsförskott

Förslagen till ändrad lydelse av 14 § första stycket och 17 § tredje stycket lagen om särskilda barnbidrag samt 11 § 2 och 3 mom. bidragsförskottslagen motsvara förslagen till ändringar i 6 och 7

§§ lagen om allmänna barnbidrag. De skillnader i formuleringen som förekomma bero på att rätten till nu ifrågavarande förmåner icke såsom rätten till allmänt barnbidrag är knuten till förhållandena vid visst kvartals ingång, samt att särskilda barnbidrag och bidragsförskott för barn, som vårdas på undervisningsanstalt eller genom sådan anstalts försorg, förut-sättas skola utbetalas under sommarferierna (däremot ej under "tillfällig" frånvaro från anstalten under t. ex. jul- och påsklov).

Lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa

I 14 § har endast uteslutits den nuvarande föreskriften att centralanstalt äger uppbära folkpension samt allmänt och särskilt barnbidrag för vissa inskrivna elever. Ändringen är en konsekvens av de sakkunnigas förslag att de angivna förmånerna icke skola utgå i ifrågavarande fall.

Kungörelsen om statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka

I § 3 har uteslutits föreskriften att för folkpensionär får såsom vårdavgift uttagas pensionsbeloppet efter avdrag av fickpengar, även om därigenom avgiften kommer att överstiga den eljest gällande, som är 75 öre om dagen. Enligt de sakkunnigas förslag skall för folkpensionär icke gälla högre avgift än för annan patient. I stället förhindras pensionsöverskott genom att pensionen reduceras till belopp som motsvarar vårdavgiften.

De sakkunniga förutsätta, att vårdhemmens huvudmän få ersättning i form av höjda statliga driftbidrag för den inkomstminskning, som blir följderna av att en del

av de pensionsmedel som vårdhemmen nu tillgodogöra sig som vårdavgift innehålles.

Sinnessjukvårdsstadgan och fattigvårdslagen

Rörande innebörden av de i dessa författningar föreslagna ändringarna hänvisas till framställningen i kap. VIII angående övergång till efterskottsbetalning av vårdavgift vid bl. a. statens sinnessjukhus.

Lagstiftningens ikraftträdande

Den föreslagna lagstiftningen bör ur bl. a. statsfinansiella synpunkter träda i

kraft snarast möjligt, av praktiska skäl dock vid ett års- eller halvårsskifte. Det administrativa förarbete som erfordras blir emellertid ganska omfattande. Bl. a. bör riksdagen före ikraftträdandet få tillfälle att pröva frågor om höjda statsbidrag till icke statliga anstalter, vilka genom de sakkunnigas förslag eljest skulle få sina inkomster minskade. De sakkunniga anse sig därför icke kunna taga ställning till frågan, huruvida ikraftträdandet kan äga rum redan vid det års- eller halvårsskifte som följer närmast efter ett riksdagsbeslut i ärendet.

SAMMANFATTNING

De sakkunniga ha i huvudsak haft att behandla de överskotts- och andra problem, som uppkomma då folkpensionärer och barn vårdas på anstalt avgiftsfritt eller mot avgift som understiger beloppet av dem i lagen om folkpensionering m. fl. författningar tillförsäkrade förmåner. Motsvarande problem, då barn avgiftsfritt erhålla kost och bostad utan att vårdas på anstalt, ha också ankommit på de sakkunniga att pröva.

Folkpensionärer

När folkpensionär är häktad eller på statens bekostnad vårdas på anstalt *utan avgift*, innehålles enligt nu gällande lag pensionen med undantag av 200 kronor om året. Ifrågavarande lagrum är tillämpligt på å ena sidan pensionstagare på fångvårds- och tvångsarbetsanstalter samt vissa på alkoholistanstalter intagna folkpensionärer och å andra sidan personer med folkpension, som på grund av psykiska eller fysiska defekter erhålla utbildning vid vissa särskilda undervisningsanstalter, nämligen vid de statliga blind-, dövstum- och ungdomsvårdsskolorna samt vid vanförestalternas yrkesskolor. De sakkunniga föreslå, att till denna kategori hänföras även skolpliktiga bildbara sinnesslöa, vilka åtnjuta avgiftsfri vård på sekundärkommunala anstalter eller genom

sådana anstalters försorg, samt att i samtliga nu nämnda fall folkpensionen helt innehålles. I stället skall vederbörande anstalt förse de intagna med fick- eller flitpengar av den storlek, som i de särskilda fallen kan finnas lämplig, samt — vid läroanstalterna — efter individuell prövning även med feriepengar. För möjliggörande härav förutsätta de sakkunniga, att höjning sker av statsbidragen till icke statliga anstalters driftkostnader och av anslagen till de statliga anstalterna (sid. 77 o. f.).

Efter att ha avvisat tanken på en allmän avsevärd höjning av vårdavgifterna på anstalter, som nu tillämpa *låg avgift*, konstatera de sakkunniga att man för att förhindra uppkomsten av överskott är hänvisad till att välja mellan två metoder, nämligen att föreskriva högre vårdavgifter för folkpensionärer än för andra och att innehålla en del av folkpensionen. Båda metoderna gå ut på att till skäligen fickpengar inskränka det pensionsbelopp, som pensionstagaren skall ha att förfoga över sedan vårdavgiften erlagts. Metodvalet saknar således reellt sett betydelse för pensionstagaren själv. De sakkunniga finna övertvägande skäl tala för metoden att omreglera folkpensionen för tid, varunder pensionstagare vårdas på anstalt. Enligt förslaget skall vid sjukhusvård samt i övrigt vid avgiftsbelagd vård på

statlig, kommunal eller statsunderstödd enskild anstalt folkpensionen, så långt den därtill förslår, utgå med belopp motsvarande dels, i den mån Kungl. Maj:t där- om förordnar, indexreglerade fickpengar, dels i andra hand den av anstalten be- tingade vårdavgiften. Vid avgiftsfri sjuk- husvård kommer sålunda att såsom folk- pension endast utgivas fickpengar (sid. 80 o. f.).

Omreglering av folkpension enligt de föreslagna reglerna skall enligt de sakkun- niga i allmänhet verkställas först fr. o. m. fjärde kalendermånaden efter intagnings- månaden. Skall pension helt innehållas vid vård på annan anstalt än sjukhus, skall dock innehållandet ske fr. o. m. ka- lendermånaden närmast efter den, då pen- sionstagaren intogs i anstalten (sid. 82 o. f.).

Vid vissa anstalter, främst anstalter för vård av sinnessjuka och sinnesslöa, är behovet av fickpengar varierande. De sak- kunniga förorda därför, att all utbetalning av folkpensionsmedel för de pensionsbe- rättigades personliga behov bringas att upphöra för pensionärer, som vårdas på dylika statliga, kommunala och statsun- derstödda enskilda anstalter, samt att i stället anstalterna genom uppräknig av statliga bidrag eller anslag sättas i stånd att med egna medel tillgodose sådana ändamål (sid. 90 o. f.).

För att åstadkomma administrativa för- enklingar vid folkpensionärs vård på sta- tens sinnessjukhus förorda de sakkunniga, att på sådana sjukhus långvarigt vårdade pensionstagare under vissa förutsättningar skola kunna befrias från avgift, vilket kommer att medföra att folkpensionen i sin helhet innehålles (sid. 109).

För pensionärer på fattigvårdanstalter, anstalter för kroniskt sjuka och andra kroppssjukhus med undantag av sanato- rier anse de sakkunniga att det nuvarande fickpenningbeloppet, 200 kronor om året, bör bibehållas i princip men uppräknas i förhållande till den levnadskostnadssteg- ring som ägt rum sedan 1946, då lagen om folkpensionering antogs. För tuberkulos- patienterna på sanatorierna förorda de sakkunniga fickpengar med förslagsvis 400 kronor om året vid 1946 års levnads- kostnadsnivå. De sakkunniga förorda in- dexreglering av fickpengarna på sådant sätt, att vid nu gällande pensionspristal (130) årsbeloppet 200 kronor höjes till 264 kronor eller 22 kronor i månaden och årsbeloppet 400 kronor höjes till 528 kro- nor eller 44 kronor i månaden (sid. 93 —96).

Fattigvårdssamhällellens rätt enligt nu- varande lag att i vissa fall uppbära an- staltsvårdads folkpension skall enligt för- slaget i fråga om vård på offentlig (stat- lig eller kommunal) anstalt eller på en- skild anstalt, som åtnjuter statsbidrag för vården, ersättas med en motsvarande rätt för vederbörande anstalt. Av uppburen pension skall anstalten äga tillgodogöra sig vårdavgiften genom att taga i anspråk folkpensionen för ifrågavarande tid i den mån den överstiger det belopp, som till- kommer den pensionsberättigade såsom fickpengar. Förslår pensionen med denna inskränkning icke till vårdavgiften, har anstalten att kräva den pensionsberätti- gade eller fattigvården på återstoden (sid. 98 o. f.).

En förutsättning för förslagets genom- förande är att bestämmelserna om avgifts- betalning förskottsvis vid statens sinnes- sjukhus och vissa andra anstalter upphä-

vas. I kap. VIII förordas detta, och i samband därmed föreslås, att den i 58 § 1 mom. fattigvårdslagen föreskrivna tiden för anhängiggörande av talan mot fattigvårdssamhälle förlänges från 120 till 150 dagar.

Rörande de besparingar för staten och kommunerna, som de sakkunnigas förslag i fråga om folkpensionerna medför, ha endast mycket summariska beräkningar kunnat göras (kap. XI). De innehållna pensionsmedlen, vilka ökas vid varje indexhöjning av folkpensionerna, kunna enligt dessa beräkningar vid nuvarande indexläge uppskattas till 7,6 miljoner kronor om året, varav belöper på staten 5,8 och på kommunerna 1,8 miljoner kronor. Från den på staten belöpande andelen avgår dock den höjning av vissa anslag till fick- eller flitpengar m. m., som blir en följd av de sakkunnigas förslag. Storleken av denna höjning har icke kunnat beräknas av de sakkunniga.

I detta sammanhang må anmärkas, att pensionspristalets uppgång till 130 fr. o. m. november 1951 beräknas medföra en inkomstökning för statens sinnessjukhus av omkring 3,9 miljoner kronor om året i form av höjda vårdavgifter från intagna folkpensionärer, vilka hittills endast kunnat erlägga halv avgift. Denna inkomstökning för staten skulle, om pensionspristalet ej höjts, till större delen ha motsvarats av en besparing i form av innehållna pensionsmedel på grund av de sakkunnigas förslag.

Barn under 16 år

När barn under 16 år avgiftsfritt erhåller anstaltsvård på statens bekostnad, innehålls enligt nu gällande lagar såväl

allmänt och särskilt barnbidrag som bidragsförskott. Denna regel föreslås utsträckt att gälla även vid anstaltsvård utan avgift med bidrag av statsmedel. Härigenom komma förmånerna att innehållas bl. a. även för skolpliktiga elever vid de sekundärkommunala anstalterna för bildbara sinnesslöa. Allmänt barnbidrag skall enligt förslaget innehållas hela året, och belopp motsvarande på skolfrier belöpande allmänt barnbidrag skall utbetalas av vederbörande anstalt mot vederlag i form av förhöjt statligt bidrag eller anslag. Särskilt barnbidrag och bidragsförskott skall däremot utbetalas av pensionsstyrelsen resp. vederbörande barnavårdsnämnd under tre sommarmånader (sid. 116 o. f.).

De sakkunniga ha icke ansett sig böra framlägga förslag om reduktion av allmänt och särskilt barnbidrag eller bidragsförskott vid barns vård på anstalt mot viss avgift. För barn under 16 år, som mot avgift vårdas på anstalt, bör enligt de sakkunnigas mening såsom hittills gälla, att vederbörande barnavårdsnämnd om vårdavgiften ej erlägges omhändertar barnet, uppbär barnbidrag och bidragsförskott samt erlägger vårdavgiften till anstalten (sid. 119—120).

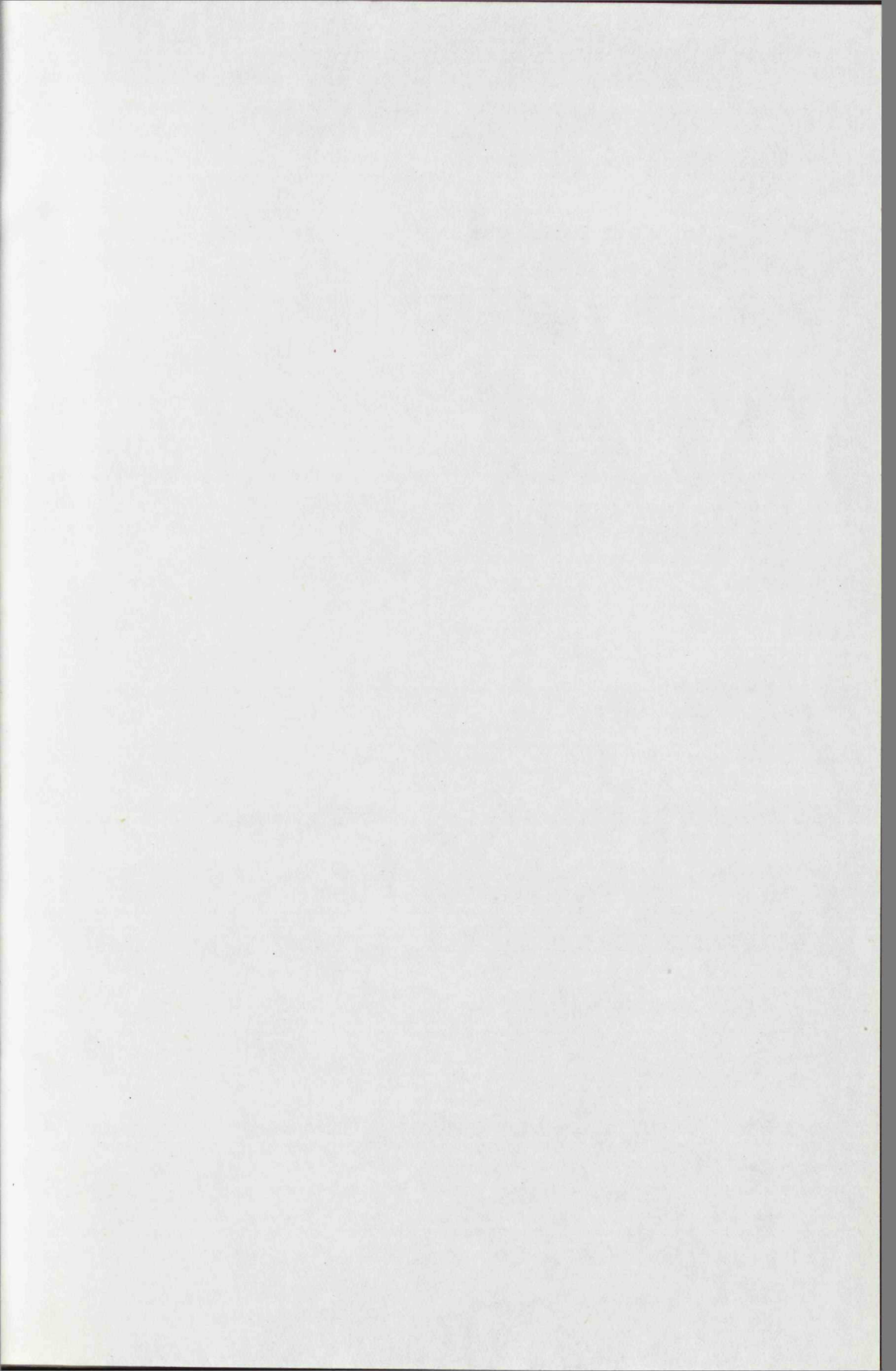
I fråga om barn som utan att vårdas på anstalt erhålla fri kost och fri bostad under skolgången gälla för närvarande bestämmelser, som i sin praktiska tillämpning framstå som orättvisa. Nomadskolbarn samt barn, som eljest på det allmännas bekostnad eller med bidrag av statsmedel inackorderas på skolhem och arbetsstugor eller i enskilda hem, erhålla därvid förplägnad och bostad utan kostnad för barnen eller deras föräldrar. För nomadbarnens del svarar staten helt för

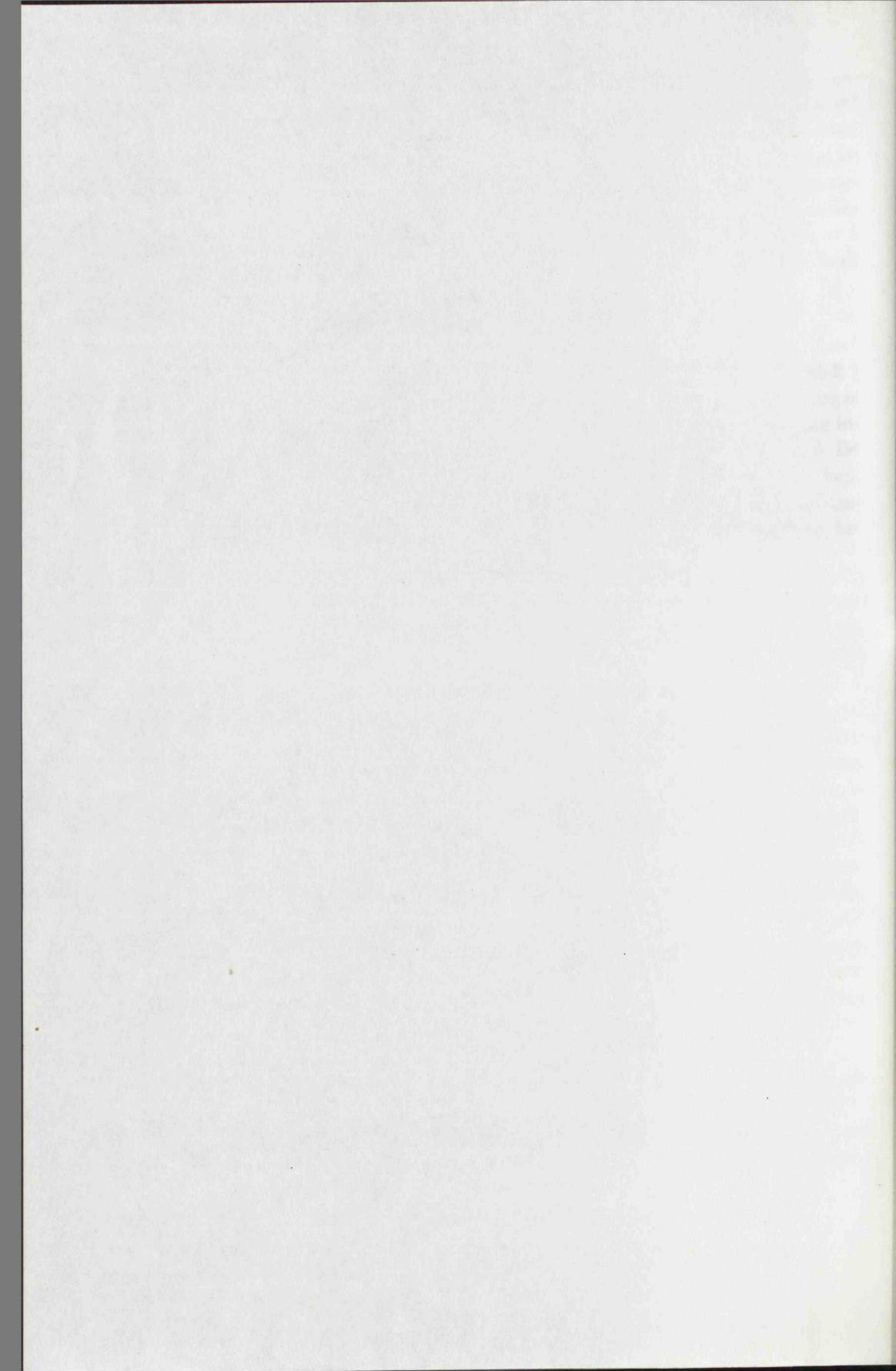
kostnaderna, vilket enligt lagarna om allmänna barnbidrag, särskilda barnbidrag och bidragsförskott medför, att ifrågavarande förmåner innehållas under skolterminerna. Beträffande de andra barnen står statsverket visserligen för huvudparten av kostnaderna, men en mindre del bestrides av vederbörande skoldistrikt eller av de stiftelser som i Norrbottens och Västerbottens län omhändertaga skolbarn i för ändamålet anordnade arbetsstugor. För detta fall finns ingen bestämmelse i nämnda lagar om förmånernas innehållande, varför ifrågavarande kontantförmåner för dessa barn utgå hela året, de särskilda barnbidragen dock beskurna på grund av den för dem gällande inkomstprövningen. Enligt de sakkunnigas förslag skall regeln om kontantför-

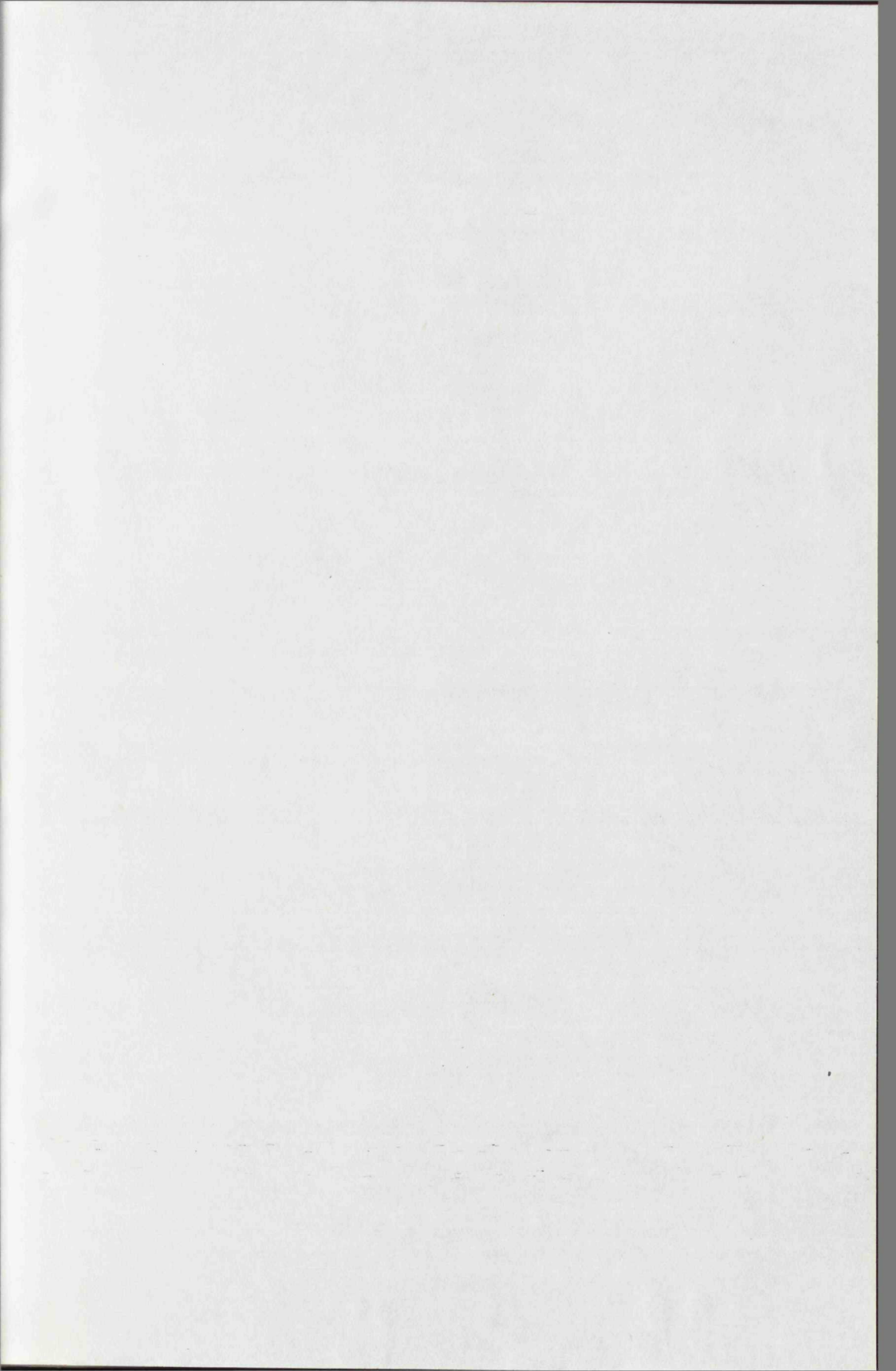
månernas innehållande under skolterminerna för nomadskolbarnen utsträckas att gälla även övriga skolbarn, vilka utan kostnad för enskild person med bidrag av statsmedel inackorderas i skolhem, arbetsstugor och enskilda hem. Förslaget beräknas medföra en besparing för staten av i runt tal 1 miljon kronor om året (sid. 127 o. f.).

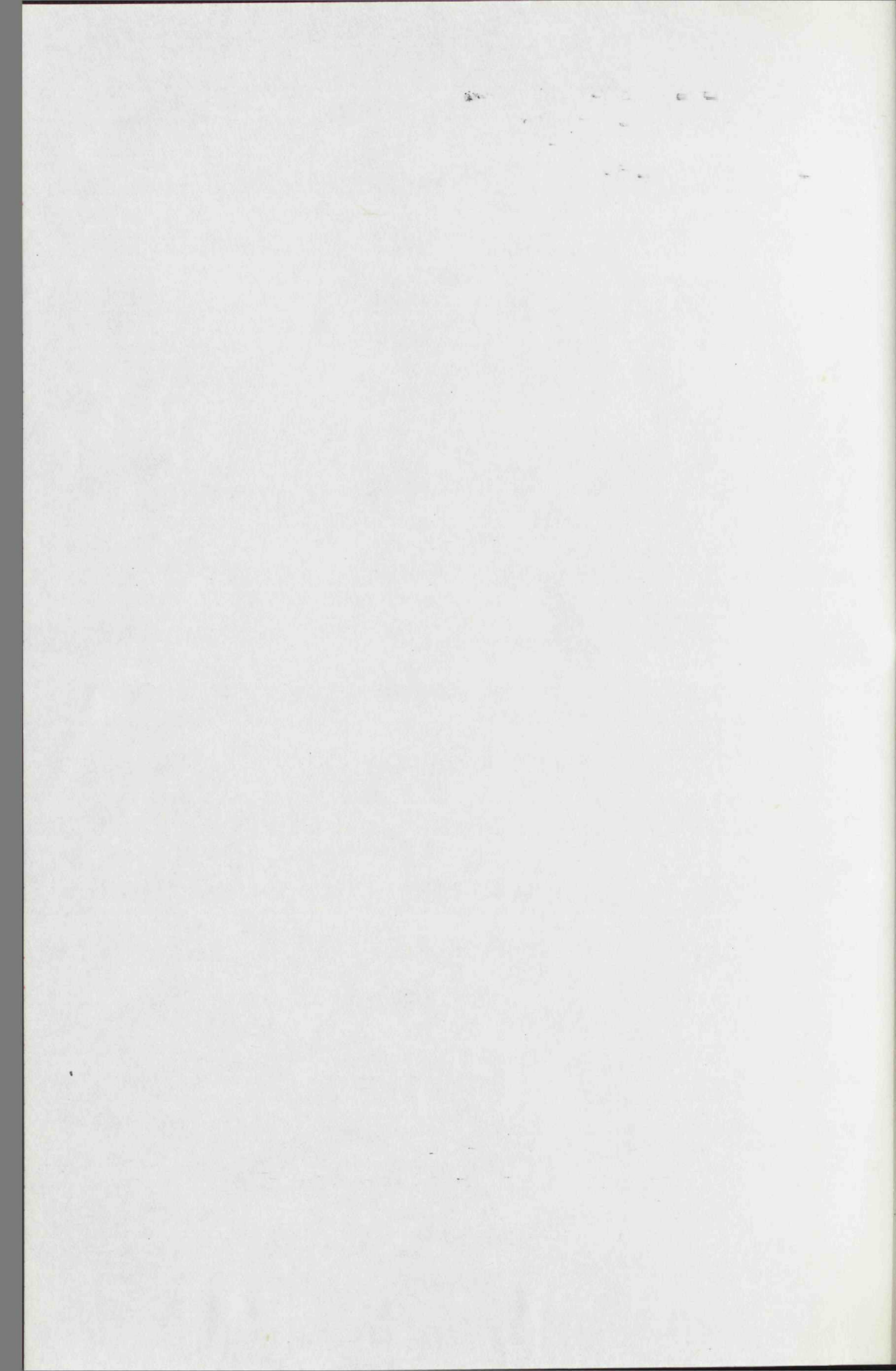
Olycksfallsersättning

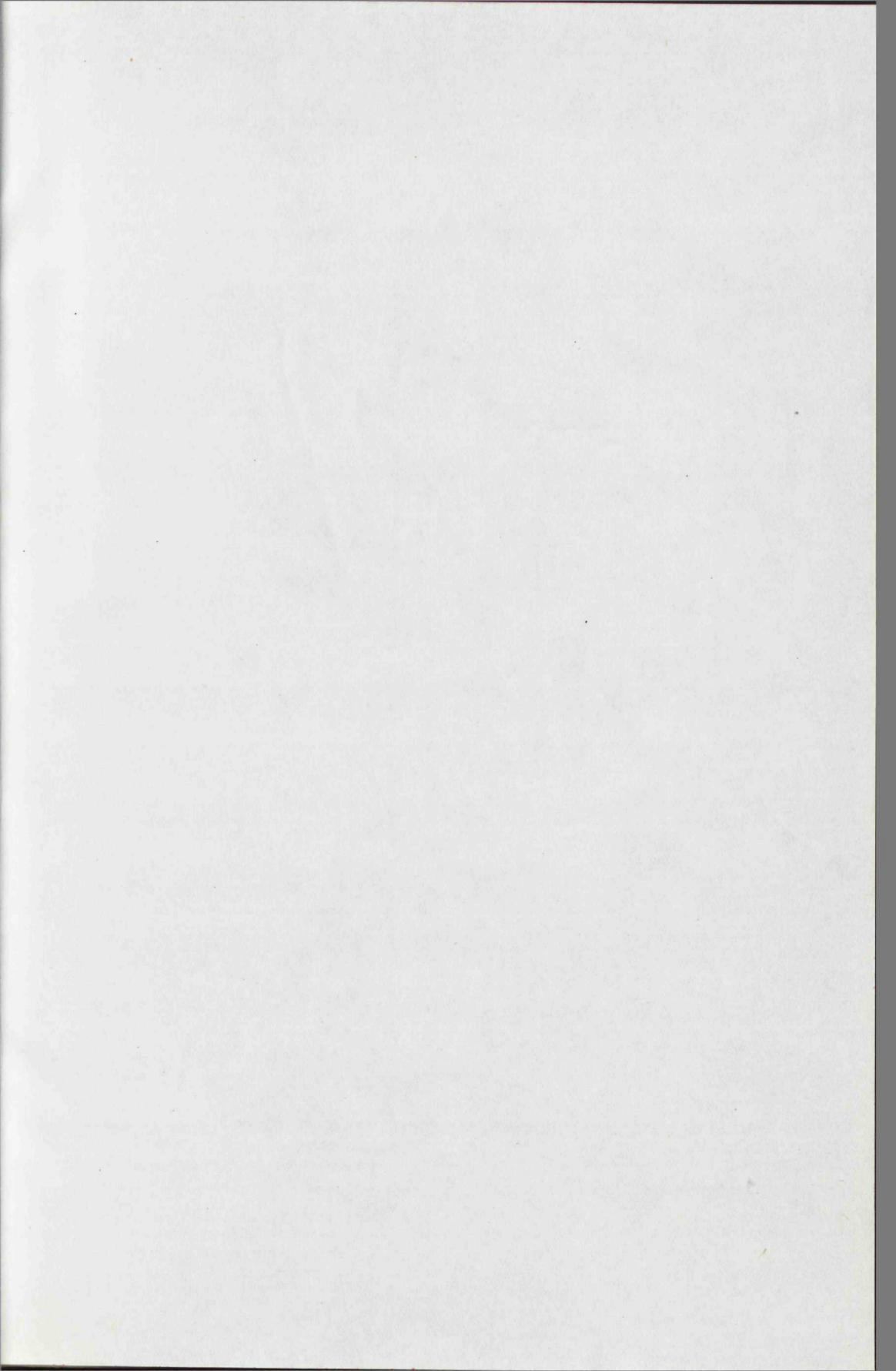
I lagen om försäkring för olycksfall i arbete och vissa närstående författningar saknas bestämmelser om ersättningsansättningar vid avgiftsfri anstaltsvård. De sakkunniga, som diskutera frågan i kap. X, finna ej skäl att från sina utgångspunkter föreslå införande av sådana bestämmelser.

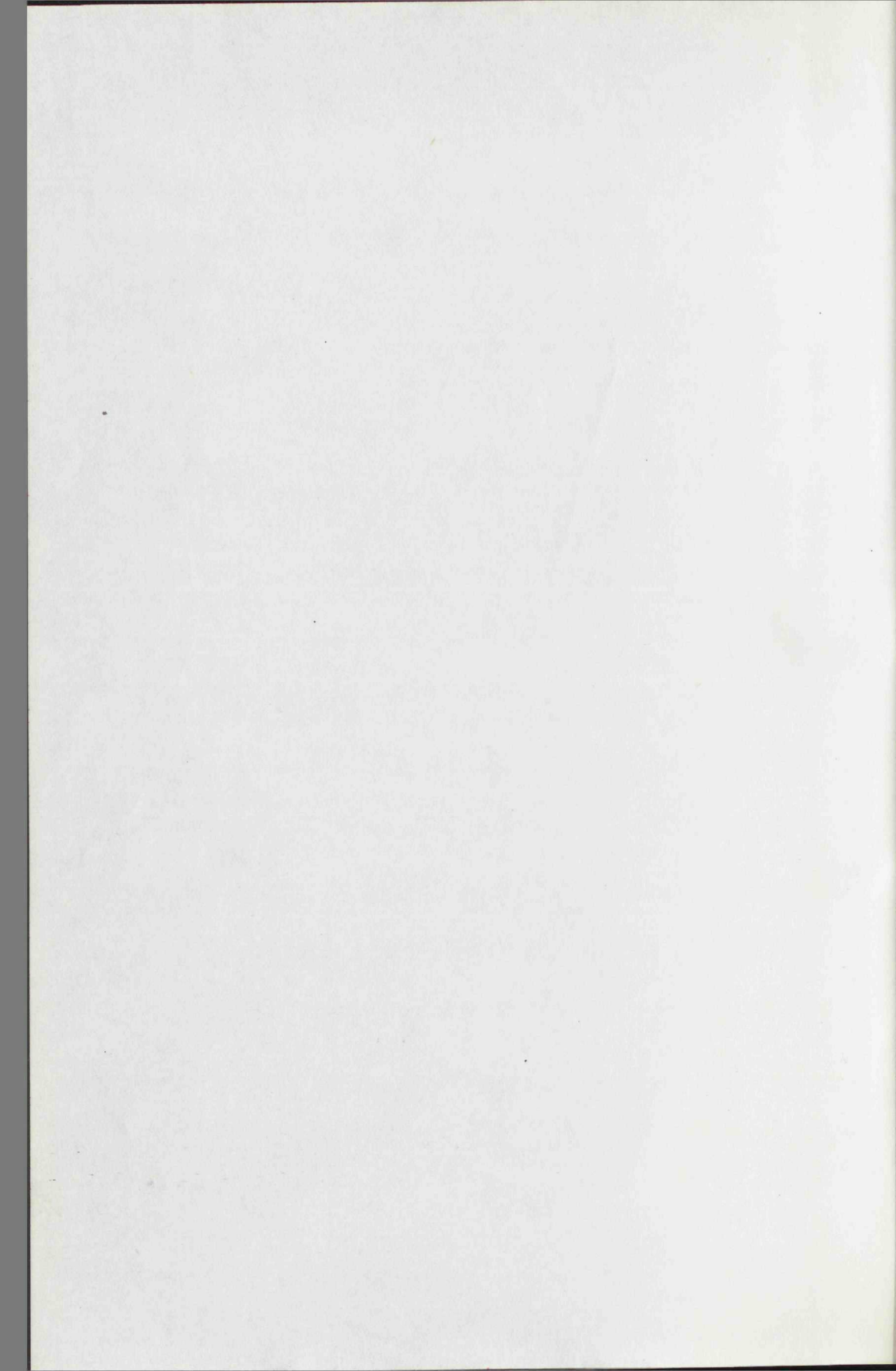

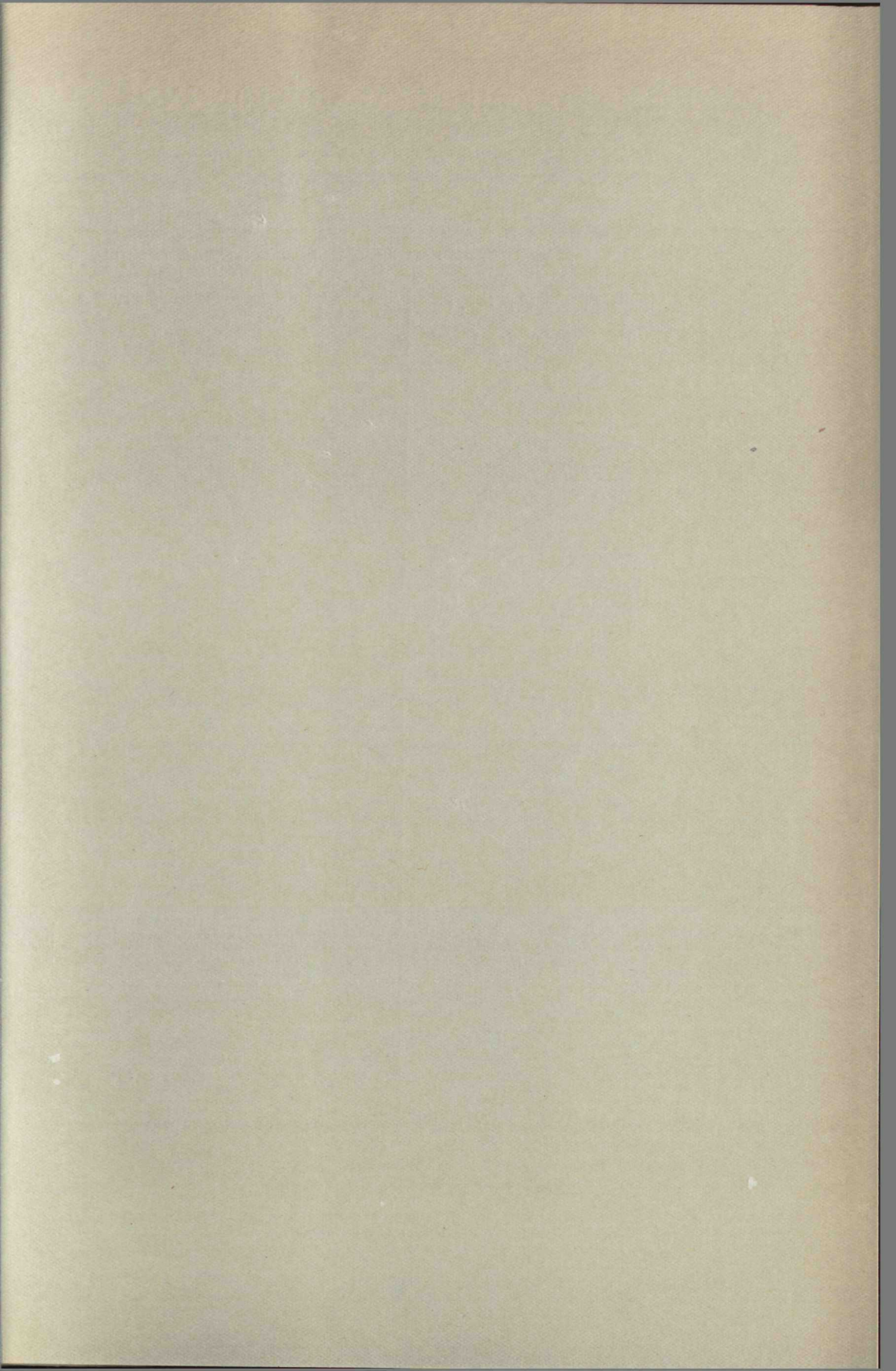

Statens offentliga utredningar 1951

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förslag till naturskyddslag m. m. [5]
Betänkande med förslag till ny ägfredslagstiftning. [20]
Förslag till sjömanslag m. m. [22]
Förslag till lagstiftning om förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden. [40]
Betänkande med förslag till utlänningslag m. m. [42]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Principer för dyrortsgrupperingen. [7]
Promemoria med förslag till allmän verksstadga. [12]
Betänkande med förslag till förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. [18]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. [13]
Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. [24]

Politi.

Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. [8]
SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. [19]
Kejnekommisionens utredning. [21]
Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. [31]
1944 års nykterhetskommitté. 1. Statistiska undersökningar kring alkoholfrågan. [43] 2. Verkan på den mänskliga organismen av maltdrycker med olika alkoholhalt. [44]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. [11]
Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barn-tillsyn. [15]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m. [17]
Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående begravningshjälpförsäkring. [23] 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag. [25]
Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [30]
Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande. [41]
1950 års folkpensionsrevision. Avdragsregler och bostadstillägg. [45]
Anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. [47]

Hälsa- och sjukvård.

Vatten- och avloppsfrågan. [26]
Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m. m. [34]

Allmänt näringsväsen

Näringslivets lokalisering. [6]
Landsbygdselektrifieringens utredning år 1950. [14]
Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. [27]
Del 2. Bilagor. [28]
Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning. [32]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande angående producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk. [39]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. [35]
Skor. [38]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. [3]
Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. [10]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Statligt stöd åt svensk filmproduktion. [1]
Antagningen av medicine studerande m. fl. [4]
1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. [9]
Filmcensuren. Betänkande 1. [16]
Skolöverstyrelsens organisation. [29]
1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen. 2. Högre utbildning av sjuksköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjuksköterskor. [33]
Arkiv- och biblioteksfilmning. [36]
Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation. [37]

Försvarsväsen.

Försvarets personaltjänst. 1. [2]
Betänkande med förslag angående flyttning av Stockholms örlogsbas till Stockholms södra skärgård. [46]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Falun 1951

Falu Nya Boktryckeri A.-B., Falun